BRONNEN

VAN DE

GESCHIEDENIS DER NEDERLANDEN

IN

DE MIDDELEEUWEN.

RIJMKRONIEK VAN MELIS STOKE,

UITGEGEVEN

DOOR

Dr. W. G. BRILL.

Tweede Deel.

WERKEN VAN HET HISTORISCH GENOOTSCHAP,
GEVESTIGD TE UTRECHT.

NIEUWE SERIE N°. 42.

UTRECHT,
KEMINK & ZOON.
1885.

WERKEN

UITGEGEVEN DOOR HET

HISTORISCH GENOOTSCHAP,

GEVESTIGD

TE UTRECHT.

NIEUWE REEKS.

N°. 42.

BRONNEN VAN DE GESCHIEDENIS DER NEDERLANDEN

IN DE MIDDELEEUWEN.

VIJFDE BOEK.

Dat volc wert al in roere
Ende verwoct om dese voere.
De Kenemaren entie Vriesen mede
Ende Waterlanders voeren ter stede,
Daer men hem dede verstaen
Dat haer here lach ghevaen.
Dat was te Muden; doe siere quamen,
Mochten si doen ghene vramen,
Want dat volc was sonder hovet
Ende lettel of niet, des ghelovet.
Si voeren dolen op de zee
Daer vier, hier vijf, daer drie, hier twe,
Recht als volc dat wilde ontsinnen.
Doe dit vernamen de van binnen,
Seidsi ten grave: doet u liede
Keren: waert dat ons messciede,
Ghi souter selve om sterven mede.
De grave sende staphans ter stede

vs. 3. C. en B. Kenemaren die. 6. C. ware. B. hare heer waer ghevaen. 7. C. en B. si daer. 10. B. Doch luttel. 11. B. voeren lolende op. 12. C. en B. vier vive hier drie hier (daer) twee. 13. B. alst. 15. C. en B. Seiden si.

---

vs. 11. *op de zee*, d. i. op den oever der zee.

Enen brief, ende onboot
Sinen lieden, clene ende groot,
Dat si thuus al stille zaten:
Hi hopede cortelike der baten,
Dat hi met minnen soude comen uut.
Dat volc wart doe so luut,
Dat wel na al was verdovet:
Gods hat hebbe dies ghelovet,
Spraken douden metten jonghen:
Sine hebben hier toe ghedwonghen:
Dus ne sulsi niet ontgaen.
Als de verraders dit verstaen,
Waren si te blivene niet bout
Ende wildene voeren in haer behout
Verre in een ander lant.
Die van Naerden vreeschdent te hant,
Ende leiden hem ene laghe.
Recht op den vijften daghe
Souden sine voeren haerre vaerde,
Ende settene op enen paerde,

vs. 19. C. omboet (: groet). B. ontboet (: groet). 20. C. cleen. B. sine luden cleen. 22. C. en B. hoepte cortelic (corterlic). 25. C. en B. wel naer al was verdoeft (: gheloeft). 26. C. had hebbe hi. B. hebbe hi die des. 27. C. en B. die oude. 28. C. en B. bedwonghen. 29. B. suldi. 30. B. Alse. 31. C. en B. niet te bliven bout. 32. C. en B. wilden. 34. B. vereyschtent thant. B. vreystent. 38. C. en B. setten doe.

---

vs. 25. *verdovet.* Zoo hard schreeuwde het volk, dat nagenoeg alles daardoor verdoofd werd.

vs. 26. *Gods hat hebbe. hat* is *haat.* De uitdrukking is eene gemeene vervloeking.

vs. 35. *hem*, d. i. den verraders.

Ende bonden hem sine voete
Ondert paert, wel onsoete,
Ende enen hantscoe in den mont.
Dat seide mi, deent was cont
Ende diene dus ghebonden vant.
Doe voerden sine altehant
Tote dat si bi Naerden quamen.
Doe saghen si ende vernamen
De liede ligghen in dat coren.
Gheraert van Velsen, de reet voren,
Ende vraghede hem, wat si sochten.
Dandre sechten: dat si brochten
Dat wildsi hebben: dat waer de grave:
Dan wildsi laten doer ghene have.
Dan sal niet wesen, sprac Gheraert,
Ende warp omme metter vaert.
Hi trecte tsweert ende wilde slaen
Den grave, de hem pijnde tontgane.
Hi waende tpaerdekijn springhen soude
Over den vliet, ende also houde
Viel dat paert metten grave
In den sloot. Gheraert sat ave,
Ghetrect sweerts, ende ghinkene slaen.

vs. 39. B. bonden sine. 40. C. harde ons. B. onder tpaert harde ons. 42. B. Dit s. mi diet. 46. C. versaghen si. B. si versaghen. 48. B. die ret. 49. C. vraechde. 50. B. Seiden si. 51. C. en B. wouden si. 52. C. en B. Dien wouden si. 54. B. werp. 55. C. en B. Ende trecte tsweert ende woude. 57. C. en B. waende dat tpaerdekijn. 61. C. en B. Ghetoghens zwaerts ende ghincken.

---

vs. 50, 51. *dat si brochten*, enz. dat wat zij, Gerard met de zijnen, met zich voerden, was hetgeen zij zochten.

vs. 54. *warp omme*, wendde zijn paard.

De grave mochte niet ontgaen:
Want hi an tpaert was ghebonden.
Daer stac hine ten selven stonden
Metten sweerde dor den live,
Ende gaf hem wonden meer dan vive.
Oec stac hine int herte, dats waer,
Dat ment vant al openbaer.
Si gaven hem ten selven stonden
So diepe ende so vele wonden,
Dat hi daer den gheest opgaf,
Eer de van Naerden wisten der af.
Doe sijt vernamen, liepen si toe,
Ende Gheraerde van Velsen was doe
Sijn paert so verre van hem ghegaen,
Dat hijs niet en mochte vaen.
En sijn knape gaf hem sijn paert,
Daer hi mede ontreet ter vaert.
So deden de op peerde waren;
Ente knape wert bevaren
Van dien van Naerden, de niet en beiden,
Dan sine op enen rade leiden,
Ende hebben hem sine lede tebroken.
Dus wart de grave eerst ghewroken.

vs. 62. C. en B. ne conste niet. 65. C. dor. 67. C. en B. in hert (herte) aldaer. 68. C. en B. men vant. 70. C. so menighe. B. So diep ende so menighe. 72. B. yet wisten af. 74. C. was doe. B. Gheraet v. V. was doe. 78. C. en B. Hi sat op ende ontreet. 79. C. en B. deden si die op paerde (paerden). 80. C. en B. Ende die kn. wart ghevaren. 81. C. en B. die niet verbeiden. 82. B. eene rade. 83. C. en B. hebben sine lede.

---

vs. 80. *bevaren*, d. i. achterhaald.

Doe si den grave vonden doot,
Hadden si alle rouwe groot,
Ende namen den doden met zericheden.
Si droegene van deer steden
Tere ander stat, daer sine ontcleden
Ende balsmeden ende bereden
Ende leidene in een scrine,
Daer menich mede doghede pine,
Ende scepeden kortelike daernaer
Ende voerdene tote Alcmaer.
Daer sette men in den chore.
De wonder horen wil, de hore:
Twe winde waren hem ghegheven
Van eene siere nichten, de bi hem bleven
Waer hi ghinc of waer hi stont.
Oec was mi ghemaect cont,
Dat si liepen mede an de vaert
Daer de grave ghevanghen waert,
Ende oec mede al tote Muden, —
Dit merkeden ende zaghen vele luden —
Ende bleven daertoe op deen dach
Dat men hem gaf den dootslach.
Doe sine voerden, liepen si mede
Recht aldaer ter selver stede;

vs. 85. C. en B. Als si den grave dus vonden doot (: groet). 86. C. en B. sijs. 88. C. en B. droeghen (droghen) daer vander. 89. C. en B. Ter. 90. C. en B. balsemden. 91. C. en B. leiden in eene. 92. C. en B. Des si int herte dogheden. 93. C. en B. sceepten cortelic. 94. C. en B. voerden tot. 95. C. en B. sette men. B. in eene coere. 96. B. wille die hoere. 97. C. en B. winden. 100. C. en B. ghemaket. 103. C. en B. Ende liepen mede tote. 104. C. marcten. B. mercten. 105. B. bleven tot op. 106. B. die doetslach.

Doe menne moorde, si saghen toe;
Als hi doot was, si ginghen doe
Bi hem ligghen bede gader,
Alst kijnt doet bi den vader.
De van Naerden vondense daer,
Alsmen mi seide overwaer.
Doe men den grave voeren soude,
Si quamen ten scepe also houde
Ende spronghen in ende voeren mede
Al tote Alcmaer in de stede.
Doe si quamen tot Alkemare,
Ghinghen si sitten bider bare
Ten voeten voer den outare.
Ic sachse beide sitten daer.
Oec seide mi een garsoen,
De se verwaerde in dit doen,
Dat si ghevast hadden so langhe,
Dat hi hem beiden bi bedwanghe
Moste gheven zoete melc.
Oec so seide hi mi, dat elc,
Gheen van den tween, eten wouden
— In weet, hoet quam ende bi wat scouden —

vs. 109. C. en B. men. 110. C. en B. was doot. 111. B. Bey. 112. C. en B. bi sinen. 115. B. die grave. 116. C. en B. te scepe. 117. C. en B. Si sprongen. 120. C. en B. liggen. In C. en B. vindt men de verzen 122 en 123 niet. 124. C. in dit doet. 126. C. en B. Dat si hem bi. 128. C. en B. Oec seide. 129. B. eten en woude (: scoude). 130. C. en B. Ende weet h. q. of.

---

vs. 124. *verwaerde*, d. i. waarnam, gadesloeg.

vs. 130. *In weet, hoet quam ende bi wat scouden.* Deze woorden zijn zoo 't schijnt, door den „garsoen" gesproken: want Melis Stoke zelf wist de reden zeer goed.

Binnen langher tijt daernaer.
Dus bleven si beide aldaer
Toter wilen en ten daghe
Dat menne groef met groter claghe.
Doe dedemense beide wech leden,
De node van danen wilden sceden.
Hadden si ghemoeten, si waren bleven
Liggende, wanic, al haer leven.
  Kerstijn mensche, hoer dit wonder,
Dat de hondekijn bisonder
Minden haren here alsoe,
Dat si bi hem bleven doe,
Daer menne vinc ende sloech;
Daer togheden si hem ghenoech,
Dat sine minden van rechter scout;
Maer de morders waren so bout,
Dat si morden haren rechten here,
De hem ghedaen hadde menich ere,
Te menigher tijt te menigher stonde.
Hier waren si quader, dan de honde.
Al hadde hi te voren misdaen,

vs. 131. B. langhe. 132. C. en B. si aldaer. 134. C. en B. men. 135. C. en B. dede men se wech. 136. C. wilde. B. willen. 137. C. en B. moeten. 138. B. hoer leven. 139. C. en B. Kersten. 140. C. besonder. B. hondekine. 141. C. Minde haren here soe. B. heere soe. 146. C. en B. Daer die moerdenaers. 147. C. en B. vermoerden haren heer (here). 148. C. hadde sulc ere. B. hadden sulc eer. 149. C. ure. B. Te minniger uren ende stonde. 150. C. en B. argher dan honde. 151. C. had hi.

---

vs. 145. ***van rechter scout***, uit schuldigen plicht.

Ja ne hadden si de zoene ontfaen,
Ende was vergheven altemale,
Ende scenen vreende also wale
Als enighe liede mochten wesen.
Dus so dinket mi bi desen,
Dat honde niet en sijn so quaet:
Es hem ghedaen enighe misdaet
Van sinen here, hoe groot et si,
Hi coemt tot hem, opdat hi
Hem ane spreket vriendelike,
Ende verghevet hem ewelike,
Al haddi hem ofghesleghen den voet.
Maer dese moerderen verwoet
Hebben haren here verbeten;
Hem niet allene, suldi weten,
Maer hem selven ende menighen man
Als ic een deel segghen can
Ende onbinden sal hier naer,

vs. 152. B. Ja si hadden die soenc. 154. C. en B. vrienden. 155. C. lieden. B. luden. 156. C. in desen. B. duncket mi in. 157. C. en B. honden niet sijn. 159. B. groet dat si. 160. C. en B. Hi come. 161. C. en B. spreke lieflike. 163. C. had hi hem .gheslegen. 164. C. en B. Op meer dese moerders. 168. C. en B. eendeels. 169 en 170 staan in C. en B. in omgek. orde. 169. C. en B. ontbinden.

---

vs. 152. *Ja ne*, aanvang van eene ontkennende vraag, op welke een toestemmend antwoord gewacht wordt: *ja ne hadden si; hadden zij niet; immers hadden zij.* De auteur wil zeggen: verre daar van daan dat de Graaf hun misdaan had, waren zij het, die vergiffenis noodig gehad hadden.

vs. 160. *opdat hi* (de meester) *hem anespreekt*, d. i. indien hij hem slechts vriendelijk aanspreekt.

vs. 162. *verghevet*, te weten, de hond komt (vs. 160) en vergeeft.

Daert stede hevet al openbaer:
Kindre, maghe sijn ondeert,
De an haer doen hem hebben ghekeerd;
De noch an haren doene hem houden,
Sullen verraders sijn ghescouden
Alle daghe, de si leven,
Ende met hem sijn verdreven
Uut haren lande uut haren goede:
Des mach hem wesen wee te moede,
De der moert onsculdich sijn.
  Nu keric op de redene mijn,
Daer ict hier te voren liet.
Doe Gheraert van den grave sciet,
Ende sijn knape bleef ghevaen,
Hoet met hem oec es vergaen,
Heb di verstaen ende ghehoert.
Geraert van Velsen de reet voert
Op dat huys van Cronenborche:
Daer waende hi wesen sonder sorge.
Ghisebrecht de heer van Amestelle
Entie van Woerden, sijn gheselle,
Waren hem ontfaren beide:
Si hadden liever op de heide
Te wesen te haren dele,

vs. 171. C. en B. maghen hebben si onteert. 172. C. en B. doen hebben. 173. C. en B. in haren (hare) doene houden. 175. C. en B. Alle die daghe die. 180. C. en B. weder ter reden (redene). 184. C. en B. hem is. 185. C. en B. Hebben verstaen. 187. C. en B. Op den huse. B. van Cronenbrugghe (: sorghe). 188. C. Cronenburghe. C. en B. bliven. 190. C. en B. Ende Harman die verrader fel (: Aemstel). 193. C. en B. tot horen dele (horen deele).

---

vs. 190. ***sijn gheselle***, te weten van Gerard v. Velsen.

Dan te leggen in deen castele,
Al waenden si hebben goet ontset.
Dus quam Gheraert in dat net,
Die ghene de al dit bedreef,
Dat hi op den huus bleef
Biden verrader, sinen ghéselle,
Daer ic u te voren of telle.
Dus heeft die verrader den verrader
Verraden, ende sijn, beide gader,
Deene ontlivet, dander ondeert,
Ende worden nummermeer gheert.
  Als Gheraert op den huse quam,
Ende dat volc dat vernam,
Dat de grave was bleven doot,
Was gheruchte harde groot.
Tfolc dat liep al te stride
Ende quamen ten selven tiden

vs. 194. C. en B. bliven opten. 197. B. die dit al. 198. C. en B. buse. 199. B. sine. 201. C. en B. deen verrader den ander. 202. C. en B. sijn met mallic ander. 203. C. en B. Deen ontlivet en dander onteert. 208. C. en B. tgherufte (tgheruchte). 209. C. en B. Tfolc liep. 210. C. en B. tide.

---

vs. 195. Al meenden zij ook, dat zij, aldaar belegerd, ontzet zouden worden.

vs. 196 en volgg. Dus kwam Gerard, hij, die dit alles bedreef, in het net, en wel hierdoor dat hij door toedoen van Herman van Woerden, dien ik (zegt M. St.) te voren genoemd heb, op het kasteel bleef. Bij den zin: *Dat hi — bleef* kan men *het kwam* in de gedachte herhalen.

vs. 202, 203. Aan de edelen, die zich in het kasteel begeven hadden, is beiderlei uitkomst beschoren geweest, de een is gedood, de ander onteerd (zie mijne *Voorlez. over de Gesch. der Nederl.*, D. III. St. 1, bl. 26).

Vor dat huys al gheronnen,
Sodat si niet ontgaen en connen
De opden huse waren beseten.
Tfolc heeft hem dies vermeten,
Dat siere nemmermeer of scieden,
Si ne souden hebben van den lieden,
Dier op waren, haren wille.
Gheraert die zweech harde stille
Ende soude hem node hebben ghebaert.
Tfolc quam toe, al onghespaert,
Beide Kenemaren ende Vriesen,
Ende segghen, dat si verliesen
Willen beide lijf ende have,
Of si wreken haren grave.
Waterlanders quamer mede
Ende wilden houden ghenen vrede.
Tghemene diet van Noorthollant
Quam daer op der Vechten cant;
Suuthollanders quamen daer
Entie porters, dat es waer.
Oec waren voer dat huys gheseten

vs. 211. C. en B. Voert huys. 213. C. en B. opten huse. B. gheseten. 214. C. en B. hem vermeten. 215. B. of en sceiden. 216. C. Sine soude. B. Sine zullen hebben van den leiden. 217. C. en B. Diere. 218. B. Gheraert zweech. 219. C. en B. soude h. n. h. verbaert. 221. B. ende oec Vriesen. 224. C. en B. wreken den gr. 226. C. en B. wouden hebben ghenen (ghene). 228. C. en B. Quamen. B. op den. 230. C. Ende oec die poerters. B. poerters oec dat. 231. C. en B. voer (vor) den huse.

---

vs. 215, 216. Dat sij van voor het kasteel niet scheidden, het beleg niet opbraken, tenzij men hun de belegerde edelen overleverde.

vs. 219. In den tekst staat: *souden ghebaert*. *Soude hem hebben ghebaert*, d. i. zou beweging, gerucht, gemaakt hebben.

De hem groter dinghe vermeten,
De heer van Zulen entie sine,
Dat si wel deden an scine,
Ende dat gheslachte alghemene,
Ende Ghisebrecht van Iselsteine,
Diet sere pijnde, als men wel sach.
Daer na quam op enen dach
Heer Loef van Cleve ende wort hovet
Diet daer wel dede, des ghelovet.
  Enen anderen wech moet ic gaen.
Doe de grave was ghevaen,
Ende her Wolfaert was ghevoert,
De heren werden doe beroert
Van Zuuthollant, alst was recht,
Ende quamen alle te Dordrecht,
Ende spraken daer met goeder stade,
Ende worden onder hem te rade,
Dat sijt onboden overal
Sgraven vrienden, groot ende smal;
Den coninc Adolf onboden sijt mede

vs. 232. C. en B. dinc. 234. C. en B. hi wel dede. 235. C. Yselstene. B. al ghemeen (: Yselsteen). 237. C. en B. Die sere (seer) pijnden. 239. C. en B. cleve wart. C. Haer Loef. 240. B. dies. 241. C. moet hi. B. moeti. 245. C. en B. alst wel was. 249. C. en B. ontboden. 251. C. en B. Adolfe (Odolfe) ontboden.

---

vs. 232. *De hem groter dinghe vermeten*, d. i. die machtige heeren zijn.

vs. 234. *Dat si wel deden an scine*, d. i. waarbij zij, blijkbaar, eerlijk te werk gingen.

vs. 240. *Diet daer wel dede*, d. i. die daar eerlijk te werk ging.

vs. 243. *was ghevoert*, met de drie koggen naar Zeeland.

vs. 247. *met goeder stade*, van de *gelegenheid* gebruik makende.

vs. 251. In den tekst staat: *ontbodent.*

Ende clagheden de jamerhede;
Sivaert, de bisscop, most oec weten,
Van Coelne, en dochte niet vergheten.
Si onbodent in Henegouwen
Den grave Jan den ghetrouwen,
Ende clagheden hem sijns neven zeer.
Oec onboden si hem meer,
Dat Jan, sijn zone, tDordrecht ware,
Ende si onboden hem daernare,
Dat hi metter meester haeste
Quame: want hi waer de naeste.
Si hopeden wel bi sinen rade
Noch te lidene sonder scade:
Waert also dat hem dochte,
Dat hi behouden comen mochte,
Of dat hi hem liete horen
Sinen raet, ende sendene voren.
Dit was op den derden dach,
Dat die grave ghevanghen lach,
Dat si dese brieve screven.

vs. 252. C. en B. jammerhede. 254. C. en B. Colen het ne docht. 256. B. Jan enten. 258. C. si heer meer. B. sier meer. 259. C. en B. sijn sone Jan. 261. C. en B. haest (: naest). 263. C. en B. Si hoepten wel te zinen (sine). 264. C. en B. liden. 267. C. en B. hi hem liete. 268. B. senden. 269. C. opten.

---

vs. 254. *en dochte niet vergheten*, was niet behoorlijk dat vergeten zou worden. *dochte*, van *dogen* (deugen).

vs. 257. *sijns neven zeer.* het kwaad zijnen neef overkomen.

vs. 259. *Dat Jan—ware*, d. i. zou komen.

vs. 264. *te lidene*, d. i. de moeilijkheden *door te komen.*

vs. 267. In den tekst staat: *si hem lieten.*

vs. 268. *ende sendene voren*, d. i. hem (zijnen zoon) vooraf zond.

Swoensdaghes daerna liet sijn leven
De grave, als ic u seide te voren.
Doe dit den heer quam ten oren
Van Henegouwen, wort hijs droeve
Ende ghinc te rade, wes hem behoeve.
Nutteliken docht hem doe wesen,
Dat hi overzende in desen
Sinen broeder te Dordrecht,
Ende hi daer verneme recht,
Watter saken wesen moghen:
Die liede souderbi verhoghen
Ende hem weten souden danc:
Hi soude hem volghen eer iet lanc.
De broeder dede, dat hi woude,
Als hi metten rechte soude,
Ende quam te Dordrecht op enen dach,
Als hi alre heimelicst mach,
In sine herberghe, in de poort.
Alse dat volc dat verhoort,
Dat haer Gye daer comen was,
Waren si herde blide das,

vs. 272. C. soe liet sijn. B. lieti. 273. C. ic s. hiervoren. B. ic seide hier te. 274. C. en B. Als dit den heren. C. te oren. 275. C. en B. was hi. B. drove (: behove). 276. B. ten rade. 277. C. en B. Nuttelic. 281. C. en B. Wat der. 282. C. lude. B. luden. 283. C. en B. Ende soudens hem dan weten danc. 284. C. en B. souden (soude) volghen. 286. C. en B. met rechte. 288. B. heimelicste. 289. C. en B. sijn. 290. C. en B. Als. 292. C. en B. Worden si. B. alle blide.

---

vs. 282. De lieden moesten door de komst van zijn' broeder *verheugen*, d. i. moed vatten.

vs. 285, 286. *dat hi woude*, te weten, wat zijn broeder Jan wilde, gelijk hij (Guye) met recht behoorde te doen.

Ende hechten an hem alle gader,
Also dat kint doet an den vader.
Te hant si de liede coren,
De met hem voer den huse voeren.
Doe heer Loef dat vernam,
Dat heer Gye tot hem quam,
Ontfinc hine utermaten wale,
Met sconen ghelate, met zoeter tale,
Ende wrochte bi hem met alre dade,
Bede met doen ende met rade.

Men maecte bliden ende evenhoghen,
Daer men thuys mede dwinghen mogen.
Dat volc voer ende quam.
Alse de here van Kuuc vernam,
Dat tfolc dus vaste voer thuus lach,
Besprac hijs hem op enen dach
Also metten grave van Cleve,
Dat dat volc verloren blive,
Hi ne holper toe met sinen rade:
Hi seide dat hijt gherne dade.

Hi voer thuis ende gaderde liede
Ende ghelovede goet ende miede,
Dat si met hem souden varen

vs. 293. C. algader. B. trecten. 294. C. Als tkint. B. Alst tkint doet ane den. 295. B. ghecoren. 297. C. en B. Daer. 300. C. en B. Met scoen (scone) ghelaet. 304. C. en B. moghe (: hoghe). 306. C. en B. Als. 307. C. so vast. B. so vaste. 310. C. en B. Dat het volc. 312. C. en B. gaerne. 314. C. en B. loefde hem goede miede. 315. C. en B. si m. h. souden.

---

vs. 296. In den tekst staat: *De met here.*

vs. 305. De eene partij volks werd telkens door de andere afgelost.

vs. 315. In den tekst staat: *Dat hi — soude.*

Voer Cronenborch, al sonder sparen.
Dies alle worden willich dan.
Daer brochte hi wel vi hondert man
Vor den huis, ende lach daermede,
Ende begonde stappans ter stede
Hem selven doe daer hoeft te maken,
Ende onderwant hem alder zaken,
Alse of hi selve here ware.
Onder tfolc so spranc de mare,
Dat hi de liede opnemen soude
Ende doen dermede dat hi woude.
Tfolc dat was wel na ontsinnet.
Als heer Loef dat bekinnet,
Wort hi erre ende seer ontdaen
Ende ghinc voer den broeder staen:
Wapen! broeder, wat doedi?
Ghi onteert u ende mi:
Men sal ons thoeft te sticken slaen.
Wapen! wat hebdi ghedaen?
Ic woude (hi) sorloghen had begeven,

vs. 318. C. en B. brocht. 319. C. en B. huse. 320. C. staphant. B. beghonste staphans. 323. C. en B. Als. B. heer waer. 325. B. luden. 326. C. en B. Ende sinen wille daermede doen soude. 327. C. en B. Tfolc wort wel na al ontsinnet. 329. C. en B. ondaen. 332. C. Sprac hi ende onteert. B. Sprac hi ghi. 333. C. en B. te sticken. C. sel. 335. C. tsorloghes had. B. toerloghens hat.

---

vs. 325. Zijn *de liede* hier de belegerden, en beteekent dan *opnemen*, in bescherming nemen? of zijn *de liede* de belegeraars, en beteekent *opnemen* zoo veel als *medenemen*, *naar elders voeren*, *misleiden?* Mij dunkt het laatste.

vs. 333. In den tekst staat: *de sticken.*

vs. 335. Ik wilde dat hi (de heer van Kuik) had nagelaten mede te oorlogen.

Ende ghi selve thuys waert ghebleven,
So warewi bleven in onsen eren.
Nu ne verwinnewijs nemmermere,
Wi ne helpen de morders winnen,
De beleghen sijn hierbinnen.
Of vaert weder daen ghi quaemt:
Want ons emmer niene betaemt,
Dat wi de morders souden sterken:
Dat mach elc wijs man wel merken,
De dese bescuddet, dat hi es
Haer helper; des sijt ghewes:
Want si vermorden haren here.
Ne spreecter wort of nemmermere!
  De grave van Cleve liet so bestaen.
Nu most vort also vergaen,
Dat men dat huys op hem wan,
Ende men vinc daer al de man.
Daer waren ghevanghen in den hoop
Gheraert ende Aernt van Benscoop
Ende Kosijn van Boternesse

vs. 336. C. en B. thuus waert (wart) bleven. 337. C. onser eren. 338. C. en B. wijt. 339. B. moerders. 340. B. beleven. 341. C. dane. B. danen. 342. C. en B. niet betaemt. 343. C. en B. wi moerders souden (sullen). 344. C. en B. wijs man. 345. C. en B. bescudde. 347. C. en B. Die vermoerden. 348. C. Nu ne spreecter voert of mere. B. Nu en sprecter vort of meere. 352. B. alle die man.

---

vs. 338, 339. Nu bekomen wij onze eer nimmer weder, tenzij wij het volk helpen de moordenaren in handen te bekomen.

vs. 341. *of*, d. i. indien gij het volk daartoe niet helpen wilt.

vs. 344. In den tekst staat: *wijf man.*

vs. 345. In den tekst staat: *besuddet.*

Ende Alewijn met siere smisse,
Willem van Teilinghen, Willam van Zaenden.
Dát de Hollanders niet ne waenden
Dat siere op hadden ghewesen.
Daer waren ghevanghen oec met desen
Een deel, de ic niet ne cande.
De grave van Cleve sloech de hande
An de ghevangen, ende seide:
Hi woudse hebben in sijn gheleide,
Ende daermede doen sijn ghevouch.
Dan dochte den Vriesen niet ghenoech,
Noch den Kenemaers oec mede,
Ende wapenden hem op der stede,
Ende seiden oec al openbare:
Waer iement, de so coene ware,
Die se levende wechvoeren woude,
Hi waer derste de sterven zoude,
Waer hi ridder ofte cnape,
Waer hi moenc ofte pape.
Dus wort theer al in roere.
Als- de grave vernam de voere,

vs. 357. B. ende Willem van Sanen (: waenden). 359. B. Dat siere. 360. B. Daer worden. 361. C. en B. deel dien ic. 362. C. en B. sloech sine (sijn) hande. 368. C. en B. Ende ghinghen hem wapenen ter stede. 369. C. seyden wel al. B. seiden al. 371. C. en B. wech levende. 373. B. ofte paep. 374. B. monic ofte knaep. 375. C. wart. B. wartet heer al in roer (: voer).

---

vs. 356. *Alewijn met sire smisse*, d. i. met zijne smederij. Huydecoper vermoedt dat hij dus genoemd werd, omdat hij het bewind over het geschut zal gehad hebben.

vs. 359. In den tekst staat: *Had siere.*

Vraghede hi, wat bediede dat.
Men seide hem aldaer ter stat:
Ghi moet ons de morders gheven,
Of ghi later omme u leven,
Ende alle de uwe, eer ghi ontgaet.
De grave de hads anderen raet,
Ende sprac: houts uwen vrede:
Neemt Gheraerde ende Willam mede
Van Zaenden ende noch hem tween.
— In canre u ghenoemen geen. —
Heer Loef de hadder twe ghehouden:
Hijn waender niet om sijn bescouden:
Hi wildse leveren den grave Janne,
Als hi quame, ende laten hem danne
Na sinen wille hem selven wreken.
Dus helt hi se bi desen treken,
Ende deetse voeren te Kervenhem:
Aernde van Benscop (ende) met hem
Willem van Teilinghen, dien hi niet
Meer sal leveren, wats ghesciet.

Geraerde van Velsen ende Willem van Zaenden

vs. 379. B. moeders. 380. C. en B. om. 381. C. en B. ghi gaet. 382. C. en B. grave hadts (hads) corten raet. 383. C. houdets. B. houdes. 386. C. en B. En. 387. C. en B. Haer. 388. C. en B. ghescouden. C. Hi. B. Hine. 389. C. en B. woudse. 390. B. Alse. 393. C. deed se. 397. B. Gheraet.

---

vs. 385. *ende noch hem tween*, en nog twee er bij: wie die twee waren, zegt M. St. in 't volg. vers, kon hij niet zeggen.

vs. 394. In den tekst staat: *Ende Aernde van Benscop met hem.* Doch de voorslag van Huydecoper om *ende* in te lasschen komt mij gegrond voor: want Arent van Benschop en Willem van Teilingen waren juist die twee, welke Loef *gehouden* had.

Trecten de knechte, ende taenden
Alof si se alle wilden eten;
Ende doden daertoe, suldi weten,
Dander twee, als hem betame.
Nu mochtens hebben grote scame,
De Gheraert in sijn leste bedroech.
Bi Gode, dit es onghevoech,
Dat die heren niet en merken,
Dat si de verraders sterken.
Si ne hebber of ere noch vromen:
Want het mach hem selven toecomen:
Want heer, daer doghet an lach,
Wilen als hi den ghenen sach,

vs. 398. B. knechten. 399. C. als. B. al. 401. C. en B. betaemde (: scaemde). C. dandre. 402. B. Si mochtens. 407. B. hebbenre of eere no vroem (: comen). 409. C. en B. Want elc heer.

---

vs. 398. *taenden*, d. i. toonden hun de tanden, sloegen de tanden in hun kleed.

vs. 400, 401. *doden*, d. i. zij doodden de twee anderen, ongenoemden.

vs. 401. In den tekst staat: *Ende dander*, doch zie mijne *Voorl. over de Gesch. der Nederl.* D. III. St. 1. bl. 28.

vs. 403. *in sijn leste.* Men zou mogen vermoeden dat gelezen moet worden: *in sijn lesse*, waarmede zijne *bekentenis* zou bedoeld zijn. In de tusschen 660 en 661 in C. en B. ingelaschte verzen (vers 53) wordt Gheraerds biecht met het woord *lesse* zelf aangeduid. Op voorwaarde, dat hij het gansche verraad aan den dag zou brengen, bedong hij het leven, en werd het hem geschonken, én alzoo *bedroog* hij hen, die hem met den dood hadden behooren te straffen. Wellicht wordt ook met dit bedrog bedoeld, dat Gherard in zijne bekentenis noch Wolfaert van Borselen, noch Jan van Renesse als medeplichtigen noemde, hoezeer zij zulks wel degelijk waren (zie de tusschen vs. 660 en 661 ingelaschte verzen). Doch *in sijn leste* schijnt ook te kunnen beteekenen *ten laatste nog*, zoo als men zegt: *op zijn laatst.*

Die vermoert hadde sinen heer,
Al hadde hire hem mede ghedaen eer
Ende vordeel herde groot,
Hi sloegene selve deromme doot.
Alse de coninc Davit dede,
Doe deghene quam ter stede,
Daer hi was ende hadde verslaghen
Den coninc Saul, hi ne const verdraghen,
Hi ne versloegene metter hant,
Ende sprac mede altehant:
Mordenare! het was dijn here;
Du ne beroemsdi nummermere,
Dattu dinen here vermort heves:
Het is scade dattu leves.
Alexander wilde niet ghedoghen,
Dat si quamen voer sinen ogen,
De Darius doden haren here,
Ende dede hem so groot onnere,
Dat hi se slepen dede met scanden,
Voeten binden ende handen,
Ende deed se hanghen bi der kele,
Of pinetse anders also vele,
Als men ghescreven noch mach sien,
Ende sprac: dit mochte mi ghescien:

vs. 411. C. had. 412. C. had. B. had hiere. 414. C. en B. daerom. B. sloechen. 417. C. en B. conde versleghen (: verdreghen). 419. B. versloechen. 421. C. en B. Mordenaer. 422. C. en B. nemmermeer. B. vermomes di. 424. C. en B. Het waer. 425. C. A. woude. B. A. en woude. 426. C. en B. si hem quamen vor ogen. 427. C. en B. Die doden Darius haren (horen). B. heer (: onneer). 428. C. en B. grote. 431. B. keel (: veel). 432. C. pinnetse. 433. C. en B. ghescreven mach. 434. C. en B. seide.

Dien ic alre best betrouwe,
Mach mi best beraden rouwe.
In distorie van Meerline
Vinden wi tghelijc an scine,
Hoe Vertigier gaf den raet
Ende toebrochte al de daet,
Dat hi den coninc morden soude,
Opdat hi dat rike behoude;
Nochtan dede hi se radebraken
Of verbernen al an staken,
Die ghene, de deden de daet.
Dus stac hi van hem dien raet,
Ende wilde niet dat op hem quame.
Dus mochte hijs bliven sonder blame
Voer de lieden, al wast beweven
Bi hem selven, dat hi liet tleven.
Dustaen exemple hebwi van desen.
Noit en horde eer man lesen
Verraders also trecken voert,
Als men van desen hevet ghehoert.
God, de alle dinc versiet,

vs. 435. B. betrouwede (: rouwe). 436. C. best bringhen in den. B. best binnen in. 437. C. Marline. B. Martine. 438. C. en B. ghelike in. 440. C. en B. al die raet. 444. B. Ende. 445. C. Den ghenen die dede. B. dede. 446. C. en B. den. 447. C. Ende woude. B. Ende en woude. 451. C. en B. Dusdaen (dustaen) exempel hebben wi.

---

vs. 446. In den tekst staat: *stat hi. Stac hi van hem*, d. i. stiet hij van zich af.

vs. 449, 450. *beweven — dat hi liet tleven*, d. i. beraamd, dat de Koning het leven liet.

vs. 452, 453. d. i. nooit te voren vernam men uit een historisch bericht, dat verraders zoo ongestraft henen komen.

De wreect al ne dreighet hi niet.
Hets deel ghewroken, als men mach sien,
Ende noch meer wertet, macht ghescien.
God moet bringhen al ten besten.
Nu keric weder toten lesten
Daer ic de tale standen liet.
Als dat volc dat versiet,
Dat dat huys was ghewonnen
Ende tebrekene begonnen,
Ende de morders som verdaen,
Ghinghen si thuys trecken saen.
Dien van Dordrecht wort ghegeven
Huge van Barlant, de sijn leven
Tordrecht liet op enen rade,
Dat doe sceen wel cleine scade.
Viere lagher op den rade doe,
Die Gheraert van Voerne brochte toe
Ende had se ghevanghen in sinen lande,
De leverde hi te haerre scande;
Van allen, de hi hadde ghevaen,

vs. 456. C. en B. wrect al en spreect hi (sprecti). 457. C. en B. Hets eer ghewroken. 458. C. en B. Noch worts meer nach (machs). 460. C. en B. weder ten. 461. B. staende. 462. C. Als dat God. B. Als God dat. 463. C. en B. Dattet huys (huus). 464. B. breken. 466. C. Ghing si. 468. B. Barlanc. 470. C. en B. sceen clene. 471. C. en B. Vier lagher op rade. 473. C. en B. ghevaen had hi se. 474. B. tot haren. 475. C. alle die hi had. B. alle die daer waren.

---

vs. 457. *deel*, d. i. voor een deel.

vs. 458. In den tekst staat: *noch meer wort et mach ghescien.* De zin is: nog meer wordt het misschien gewroken.

En liet hiere niet één ontgaen.
Van Crayenhorst Gheraert
Wart ghevanghen an de vaert,
Die de jongher doe van Voerne
Breken dede met groten toerne
Ende deden binden op een rat:
Want hi selve toe sach dat,
Dat Gheraert halp den grave vaen:
Des ne conste hijs niet ontgaen,
Hi ne coelder over sinen moet.
Doet in den lande aldus stoet,
De grave van Cleve quam Tordrecht,
Ende onderwant hem over recht
Des lants, of hi ware here.
Dat mishaghede den volke sere;
Des was tale ende wedertale.
Doch ghevielt ten lesten male,
Dat her Ghye moste laten bliven
Den grave van Cleve, ende bedriven

vs. 476. C. en B. Ne liet hire gheen. 479. C. en B. Die doe die joncheer van. 480. C. en B. dede ende met toerne. 483. B. grave halp. 486. C. en B. dus. 488. C. en B. Ende begonde (begonste) hem onderwinden echt. 489. C. en B. hijs waer een. 494. B. Ende die grave van Cleve tlant bedriven.

---

vs. 482. In den tekst staat: *sachtat.*

vs. 488, 489. *onderwant hem over recht des lants*, nam tegen recht (of wel: als of hij er recht op had) het landsbewind op zich.

vs. 491. Er werd over gesproken, en er werd afkeurend over gesproken.

vs. 494. *bedriven tlant*, d. i. het landsbewind uitoefenen, in *haerre beider stat*, d. i. voor zich en voor hem, Ghye, die zich dan ook op weg begaf om naar Henegouwen terug te keeren.

Tlant in haere beider stat,
Ende bescermen mede dat.
Hierbi soude hebben gheleide
Heer Ghye ende sijn neve beide
Van den hertoghe van Brabant,
Vri te vaerne doer sijn lant.
Heer Ghye ghereedde hem daertoe
Ende trecte ten Berghe doe.
De grave van Cleve trac in de Haghe.
Tote hem quamen alle daghe
Hare vriende ende hare maghe,
De ons deden grote plaghe,
Ende aten ende dronken sgraven spise.
Hem dochte doe in alre wise,
Dat si vonden hadden tgoet.
Elc pensde doe in sinen moet,
Dat hi plocte dat hi mochte,
Als dies niet langhe doen en dochte.
  Hierbinnen ghevielt op enen dach,
Als her Ghye ten Berghe lach,

vs. 495. B. In hare. 496. C. en B. Ende bescreven beide dat. 500. C. en B. Vrilic te varen dor (doer). 501. C. reede. B. rede. 502. C. en B. ten. 503. C. en B. in den Haghe. 505. C. en B. vriende ende maghe. 506. C. en B. deden die grote. 508. B. Hoe dochte. 510. C. en B. peinsde in. 511. C. plocte wat. B. plucte. 512. C. en B. langhe herden er (en) mochte.

---

vs. 498. *sijn neve*, te weten de Graaf van Kleef. Dus wilde de Hertog van Braband toonen geene partij voor den een' of den ander te trekken.

vs. 502. In den tekst staat: *den Berghe.* Berg is Geertruidenberg.

vs. 505. *Hare vriende*, d. i. de vrienden van de beide broeders Graven van Kleef.

Dat hem sijn broeder sende brieve
Ende hem bat doer sine lieve,
Dat hi in den lande bleve,
Bede hi ende sijn neve,
Of later hem eer in verslaen:
Hi sal cortelike sonder waen,
Selve comen tote hem int lant
Ende berechtent metter hant.
Dit onboot hi ende volgede naer.
Dat seggic u overwaer,
Dat noyt man volc so blide en sach,
Als in Suuthollant op dien dach
Was, als men dat vernam,
Dat hi binnen den Berghe quam.
De van Dordrecht waren blide.
Het liep al ende reet te stride
Jeghen daer hi quam ghereden.
Ic wane men op den dach van heden
So blide volc cume hevet ghesien,
Als si alle waren van dien
Omdat de grave van Henegouwe
Comen was tot haren rouwe,

vs. 515. C. en B. sijn neve. B. Als hem. 516. B. Ende het bat dor. 518. B. sine. 524. C. en B. u al overwaer. 525. C. noyt man tfolc. B. noyt tfolc so. 526. C. en B. Als al Zuuth. 527. C. en B. Was doe men vernam. 528. C. en B. binden Berghe. 532. C. en B. Ic wane op. 533. B. So bliden volc. 534. C. en B. Yement als si worden. 536. C. en B. was te haren.

---

vs. 518. Eer moest hij zich in het land laten verslaan, dan het land te ruimen.

vs. 536. *tot haren rouwe*, tot hen in hunnen rouw.

Ende hopede te wreken haren toren
Van haren here, de si hadden verloren,
Ende hopedens te hebben wrake,
Ende waren blide. Dit was de zake:
Want hi sier moeyen sone was
Daer omme hopeden sijs alle das,
Ende wilden sterken te desen doene.
Des derden daghes, eer leet noene,
Hadde hi wel dre dusent man;
Die hem alle vielen an.
Hi wort te rade, dat volc hem zwoer.
Van danen hi te Delf voer
Ende van Zuuthollant lude mede.
Doe hi quam aldaer ter stede
Wart aldaer een parlement.
Eer dat pleit doe wort gheënt,
Leden zeven daghe daer,
Eert was gheeffent, ende daernaer
Datte grave voer siere straten
Van Cleve, ende moeste daer laten
Janne van Avenes, den wisen grave,
Die ne woude laten om ghene have

vs. 537. C. en B. hoepten. 539. C. en B. dochtens. 540. C. en B. warens. 544. B. leet die noene. 547. C. dat tfolc. B. dattet volc. 549. C. en B. Entie lieden (lude) van Z. mede. 551. C. en B. Wort. 552. C. en B. pleyt wort. 554. C. Eer was. 556. C. moste. B. mosten. 557. B. Jan. 558. C. en B. woude.

---

vs. 553—556. Er verliepen zeven dagen en daarna (dat is nog iets meer), eer *geeffend* (d. i. overeengekomen) was, dat de Graaf van Kleef zou aftrekken.

vs. 558. In den tekst staat: *moste.*

Hi ne soude sijns neven orbaer doen.
Wat holpe hier of lanc sermoen?
  Bisscop Willem was bedroevet,
Dat hi hem so hadde gheproevet,
Dat hi dat huys niet hadde ontset,
Ende hi so langhe hadde ghelet,
Dat hi ghenen scade en dede
Der graefscap, ende sette toe ter stede.
Te Muden hadde de grave staende
Een huys, des ic eer vermaende,
Daer sine op hilden ghevaen.
Dat dede hi beligghen saen,
Daer op was Dideric van Haerlem,
Ende een deel lieden met hem,
De men anestreet met crachte,
Bede bi daghe ende bi nachte.
De bliden, de waren sgraven
Ende maken dede met siere haven,
Dede hi bringgen voer der borghe,

vs. 559. C. en B. woude. 560. C. holp. B. Want hulpe of. 562. C. had. 563. C. had. B. niet en hadde. 564. C. had. 565. B. ghene. 566. B. Dat graefscap. 571. C. en B. Daer Diederic op was. 572. C. en B. deel knapen met. 573. B. Dienen. 575. B. tsgraven waren. 576. C. Ende doen maken. B. Ende hadse doen maken. 577. C. brenghen.

---

vs. 559. *sijns neven*, d. i. des zoons (Jan) van Floris.

vs. 562. *Dat hi hem so hadde gheproevet*, dat hij zich zoo getoond had, ironisch voor: dat hij zich zoo traag getoond had, dat hij Kronenburg niet had ontzet.

vs. 566. In den tekst staat: *der stede.*

vs. 570. *hi*, d. i. Bisschop Willem.

vs. 576. Versta: en *die* hij (de Graaf) had doen maken voor zijn geld.

Ende deder hem mede anxt ende sorghe,
Eer si thuys op wilden gheven.
Hadden si twee daghe langher bleven
Op den huse, dan si daden,
De grave Jan hadde hem te staden
Ghestaen ende brocht uter noot,
Of hi ware bleven doot:
Want hi tAemstelredamme was comen,
Omme tontsettene te haren vromen.
De met Diedrike op thuys waren,
Alle gader teenre scaren,
Boden hem op, tote hem viven,
De wilden met Diedrike bliven
Ende ghenieten der avonturen,
Dien Didrike mochte ghebueren.
Doe ne mochte Didric vorder niet,
Hi ne most opgheven, wats ghesciet,
Ende moste bliven daer ghevaen.
Dus hevet de bisscop bestaen
Tgraefscap te groetene van beginne.

vs. 578. C. en B. mede grote sorghe. 580. C. Hadsi. 582. C. Die grave had hem staen in staden. B. Die grave hadde hem ghestaen in staden. 583. C. en B. Ende verlost uter noet. 585. B. tAemsterdam. 587. B. met Dirc op huus. 588. B. tot eenre. 589. B. tot hoer viven. 592. C. Die dien Diederic moch. B. Die hem ende Dirc. 594. C. Hi most opgheven. B. Hi moste hem opgheven. 595. B. mosten. 596. C. en B. hevet bisscop Willem. 597. C. en B. groeten.

---

vs. 589. *Boden hem op*, gaven zich over *tote hem viven*, behalve vijf.

vs. 597. *Tgraefschap* (van Holland) te *grooten*, d. i. te vergrooten, sterker te maken. Dit is wederom ironisch te vatten *Van beginne*, d. i. van den aanvang aan had de Bisschop niet anders gehandeld.

Nu mochte men sien hoe grote minne
Dat hi droech tot sinen neven.
Den enen de daer doot was bleven,
Ende ten zone in Inghelant.
Hi voer voert altehant
Ende troeste de Vriesen doe,
Dat si rechte setten toe
Ende keerden omme: want si wouden
Voert meer vri sijn ghescouden,
Ende den grave begheven al.
Doe wort daer een groot ghescal:
Dit was ene sware lesse.
Si voeren te hant vor Widenesse
So starc ende met groten moede,
Dat Boudijn, diet in siere hoede
Doe hadde, dat hijt huys ópgaf,
Opdat hire mochte ganghen af
Behouden lijf ende lede
Ende al sijn gheselscap mede,
Ende wechvoeren, dat hire hadde boven.
Alse de Vriesen hem dat loven,
So voer hi wech siere verde,

vs. 598. B. mucht men. 603. C. en B. troeste. 604. B. rechten setteden. 606. C. Voert waert. B. Voert zwaert. 608. C. wort een. 611. C. en B. met so groten moede. 613. B. hi dat huus. 614. B. moste. 616. B. alle sijn. 617. B. had.

---

vs. 600. Dat is Floris.

vs. 603. In den tekst staat: *troesten.* Hij belas de Vriezen.

vs. 609. *ene sware lesse*, d. i. eene bedenkelijke gebeurtenis. *Les* is eigenlijk wat, als gebeurd, verhaald wordt.

vs. 612. *Boudewijn* van Naaldwijk.

vs. 617. *boven*, d. i. op het kasteel, zie beneden vs. 639.

Ende si braken thuis toter eerde,
Ende voeren ter selver uren
Ende braken thuys ten Niwendueren,
Dat al niet en was volmaect.
Si voeren, als de niet en vaect,
Te Medemelc in de poort,
Ende hebben se altemael testoert
Van enen énde toten anderen,
So dat si vriliken mochten wanderen
Omme de borch haerentare,
Te siene waer si cranxt ware.
Florens, heren Wouters zone,
Uut Kenemaerlant, was de gone,
Die dat huys in hoeden nam.
Al waren de Vriesen gram,
Hi ne gaf deromme niet een stro.
Hi was doe ghemannet so,
So wat si stormden et was verloren.
Doe bleven si daer ligghen voren
Om te verhongeren dier boven waren,
Dat si niet mochten ontvaren.
Dit ghevreisde de grave Jan
Van Avennes, de edel man,

vs. 620. C. en B. braken (brakent) thuus al toter aerde (: vaerde). De verzen 621 en 622 ontbreken in B. 623. C. Dat niet al was. B. Dat al niet was. 624. B. Si baerden. 627. C. en B. ende ten (te) anderen. 630. B. crancste. 635. C. en B. gaver niet om 1 stroe (: soe). 637. C. stormden was. B. twas. 640. C. ontfaren. B. niet ne mochten ontfaren. 641. C. vereyschte. B. vreyschede.

---

vs. 622. *thuys ten Niwendueren*, zie B. IV, vs. 580.
vs. 631. Florens van Egmond.

Dat dat huys beleghen ware.
Oec so quam hem de niemare,
Dat de bisscop daer hadde ghesent
Twe bliden in dat parlement,
Om de borch te werpen ontwee,
Ende waren de bliden mijn noch mee,
De den grave costen sijn gelt.
Bin deen men echt den grave telt,
Hoe heer Wolfaert hevet belegen
Middelborch, ende oversleghen
Die Arne bi den Mortiere:
De grave ne coemse ontsetten sciere,
Si ne soudent niet moghen houden:
Dat quam al bi deen scouden:
Daer was van Vlaendren her Ghyoet,
De uteleide penninghe groot,
Ende gaf groot dat sout
Mildelike, al was hi out.

vs. 643. C. Dat thuys. B. Dattet thuus. 644. C. en B. quam, nyemare (niemaer). 647. C. en B. Die borch te worpen. B. ontween (: mee). 648. C. en B. min no mee. B. Dat waren. 650. C. men echt den. B. Binnen dien men echt die grave telt. 652. C. en B. overgeslegen. 654. C. en B. ne condse (conste) verlossen. 655. C. en B. connen ghehouden. 656. C. en B. biden. 659. B. graf. 660. B. als was.

---

vs. 646. *parlement*, strijd, zie de plaatsen, aangehaald bij Oudemans, in v. bl. 562.

vs. 650. In den tekst staat: *met echt*.

vs. 652, 653. *oversleghen*, d. i. eene brug over de Arne geslagen, of wel een' dam daarin aangelegd. De *Mortier*, naam waarschijnlijk van een versterkt punt.

vs. 654. Tenzij de graaf hen spoedig kome ontzetten.

Tusschen vers 660 en 661 vindt men in C. en B. de volgende regels:

Wildi horen altehant,
Hoe dat quam, dat bewant
Die grave van Vlaenderen dese dinc:
Doe die zake also verginc,
Dat grave Florens wart gevaen,
Als ghi wel hebt verstaen,
Voerden die van Dordrecht in haer geleide
Heren Wolfaert, als ic u seide,
Tot dat si quamen ter Vere. — B. ter weer.
Doe dede hi des hi hadde ghere: — B. gheer.
Hi voer in Vlaendren ende brochte
Heren Ghyoet, als hi eerst mochte,
Ende omt volc soe proefde hi. — B. so provede hi.
Ende sine vriende waren hem bi,
Ende men gaf tsout mildelike, — B. men tsout.
So dat hi in eene weke
Vergaderde een groet ghetal
Van luden, die hem wouden al
Helpen: want hi penninghen gaf.
Dat en coste hem niet een caf: — B. Dan coste.
Die grave van Vlaenderen betaelt al, — B. betaeldet.
Groet en cleen, breet ende smal:
Want hi sende penninghen daer. — B. penninghe.
Doe docht hem, dat verloren waer — B. dochte.
Dat si pijnden, sine mochten bringen — B. mochte.

---

vs. 2. *bewant*, d. i. onderwond.

vs. 13. *omt folc proefde hi*, hij onderzocht in hoever hij 't volk op zijne hand kon krijgen.

vs. 24. Zij achtten, dat hun doel gemist was, tenzij zij Middelb. wonnen.

Middelborch te haren dinghen. B. tot haren.
Si ghinghen hierom te rade doe,
Ende gaderden volc ende setten hem toe, B. tfolc.
Ende belaghen doe die poert.
Ic seg u, dat men heeft ghehoert,
Ne hadde Middelborch ghedaen,
Dat si souden hebben bestaen
Te verlossen al openbare
Op Cronenborch die moerdenare:
Want si riepen binder tijt
Al: heer Wolfaert waer ghi sijt?
Ghi merret ons al te langhe!
Mochti ons helpen uten bedwange, B. dwange.
Het waer tijt dat ghi waert comen,
Of het sal ons luttel vromen.
Hierbi hebbens hem vermeten
Luden, dat sijs die waerheit weten,
Ende ment oec bi deser tale
Mochten proeven harde wale, B. Mochte proven.
Dat hi van haren doene wel wiste, B. doen.
Al wast dat Gheraet miste
In sine biechte, eer hi bleef,
Of dat die clerc niet en screef, B. Op dat.
Doe men dat lijen brochte voert
Al tot Dordrecht in die poert:
Die clerc verswech oec in die lesse B. verzweech.
Van heren Jan van Rinesse, B. Rinisse.
Dat sint heer Ghye van Henegouwen
Orconde mit goeder trouwen, B. oerconde met.
Ende van Oerscot heer Daenkijn:

---

vs. 47. *bleef*, d. i. ophield. De zin is, dat Gerard geeindigd zou zijn met biechten, voordat hij Wolfaert genoemd had.

Dit waren die zegghers mijn:
Want ict van hem heb ghehoert B. hebbe.
Daer om heb ict stille ghezwegen:
Want ic en can in ghenen wegen B. ic in gheenre wegen.
Yement belieghen teniger stonde: B. belieghe.
Wat ics scrive dats bi orconde.
Dus dede heer Wolfaert in die noet,
Doe grave Florens was doot,
Ende ment lant besetten soude,
Dat hi ontfinc also houde
Die Vlaminghe, ende Middelborch belach.
Men hadden op die selven dach B. den selven.
Doot ghesleghen, had mens vermoet, B. gheslagen.
— Tfolc was also verwoet,
Dat althant was beroert, —
Ende hi van Tordrecht was gevoert: B. Dat hi v. Dordr.
Dat so wetic herde wale.
Hi lach daer voren ten selven maele
Den somer ende den herfst mede, B. herft.
Dat die dam behielt die stede
Bi Arnemuden, daer hi lach. B. Arremude.
Ic ne hoerde noyt maken gheclach
Di van der poerten op den grave
Dat hi hem dere ende have
Ghelden soude ende hare scade,
Al es ment nu worden te rade
Dat elc sine scade eescht.
Ic waent noyt eer wort vereescht. B. gheeest.

---

vs. 71. De lezing van B. *Dat hi* verdient de voorkeur: het antecedent van *Dat* is *op den selven dach* (v. 67).

vs. 75. *behielt die stede*, daar ter plaatse bleef.

vs. 79. *dere*, d. i. schade, leed. In den tekst staat: *dede*.

Die poerters daden hare rechte scout, B. hare scout.
Waren si jonc ofte out;
Doe si nochtan hadden verloren
Haren heer, des si toren B. thoren.
Hadden ende groten rouwe,
Pensden si nochtan om die trouwe, B. peinseden si.
Die si sculdich waren te houden.
Hierin latic se onbescouden; B. Hier latic se ombescouden.
Al boet men hem selver ende gout B. silver.
Ende voer hem lach mit groter ghewout,
Si wouden nieten der aventuren,
Ende nemen des hem mocht gheburen, B. geboren.
Ende hielden vast die poerte op Gode:
Anderen troest no anderen bode
Hadden die poerters onder die sonnen, B. onder der.
Als als wijt ghemerken connen, B. Also als.
Sonder dat si hadden verstaen,
Dat in Hollant dus was vergaen, B. is.
Ende dat die grave van Henegouwen
Hem pijnde met wel goeder trouwe
Tlant te berechten, als hi dede.
Ende doe hi dit verhoerde mede,
Was hijs in wel groten twiste: B. Was hi in.
Want hi in gheenre manieren wiste,
Welken eerst staen in staden
Ende ontsetten ende beraden,
So Middelborch so Medemelic.
Doe riet men hem zekerlijc:
Voere hi in Zeelant hi vonder vriende, B. voer hi.

---

vs. 95. aannemen dat wat hun gebeuren mocht.
vs. 97. *bode*, boodschap van behoud.
vs. 109. *beraden*, d. i. helpen.

Als dit de grave Jan vernam,
Haeste hi hem ende quam
Te Middelborch, als hi eerst mochte.
Ic wane, hi harde cleine rochte
Op Gyote, sinen neve,
Dat hi langher daerom bleve.
Hi quam daer al sonder sparen,
Ende Gyoet de was ghevaren
Wech te lande siere verde,

Die hem elc harde gaerne diende: B. elc gaerne.
Hi soude die porte ontsetten wale,
Sonder eenighe wedertale;
So dat hijs wort te rade
Ende makedc dach ende stade, B. maecte.
Ende voer met luden tot Zerikzee,
Ende quam daer min no mee
In den avont herde side.
Des ander daghes vroe betide B. bitide.
Waren die poerters uutghestreken
Van Middelborch, hoeric spreken, B. hoerdic.
Eer si yet wisten hieraf,
— In weet wie hem den raet gaf, — B. Ende weet.
Stillekine sonder gheluut
Toten damme ende traken uut.

vs. 667. C. quam aldaer sonder. B. quam al.

---

vs. 664—666. Ik meen, dat hij niet uit ontzag voor zijnen neef Guy van Vlaanderen langer weg is gebleven, vóórdat hij naar Middelburg ging. *hi rochte op Guyote*, d. i. hij bekommerde zich om Guy.

vs. 117. *maecte*, beraamde.

vs. 120. *side*, d. i. laat.

vs. 127. In den tekst staat: *staken*; doch men vergel. vs. 679 in onzen tekst.

Ende hadde ghedaen bi her Wolfaerde
Groten cost al om niet.
Alse de poorte dit versiet,
Dat Gyoet es thuys ghevaren
Ende hem helpe comt twaren,
Alse hem brochte van Henegouwen
Grave Jan, de hem met trouwen
Pijnde daerom in allen zaken;
Als hi der poort begonde naken,
Traken alle de porters uut
Ende maecten spel ende groet gheluut,
Ende begonden blide wesen.
Hi bleef in Middelborch met desen
Een stic ende sprac van den zaken,
Hoe hi best soude ghenaken,
Dat men Medemelc ontsette.
Hi spraker omme sonder lette
Her Wolfaerde ende andre heren,
Dier hem herde node an keren,
Hoe dat si seiden toten grave:
Si stondens metten scoensten ave,

vs. 670. C. had ghedaen bi heren. B. had ghedan bi heren. 671. C. en B. cost ende al. 673. C. en B. thuys is. 674. B. hulpe. 677. B. alle saken. 678. C. poerten. B. Alse si ter poerten begonsten naken. 679. B. Trecken. 681. C. en B. blide te wesen. 685. C. en B. ontsette. 686. B. spracker om. 687. C. Heren W. 690. C. Doch so stonden sijs mitten scoensten ave. B. Doch si stonden sijns metten scoenten ave.

---

vs. 675. *hem*, d. i. den Middelburgers.

vs. 688, 689. Die er zeer moeilijk toe kwamen, om op deze wijze tot den graaf te spreken.

vs. 690. Dat zij op zijn hoogst zooveel afstonden, d. i. hem toestonden.

Dat si hem te helpen gheven
Twe man alduere van der heven,
Na jaers daghe ghereet te wesen.
Die grave liet hem ghenoeghen met desen,
Opdat sijt hem hilden waer,
Ende hiet hem dat volgheden naer:
Hi soude in Hollant varen voren
Herevaert ghebieden. Nu suldi horen,
Wat de heren doe bedochten,
Hoe si den grave verdriven mochten
Alre best ute den lande,
Dat mens hem sprake ghene scande:
Want de ghemeente van Hollant
Die halp hem al metter hant,
Entie porters met alre machten.
Nu hoert, wat de heren dochten.
Si droeghen des wel overeen,
Haer ne waer so coen ne gheen,
Hoe moghende dat hi ware,
Dat hi soude dorren openbare
Segghen hierof sinen wille,
Daeromme mosten si swighen stille,
Ende vonden enen anderen raet,
Dat hem best dochte, dat men vaert

vs. 691. C. en B. hulpe. 692. C. en B. Twe manne van der heven. 696. C. volchden. 705. C. en B. alre crachten. 708. C. Hare en was so coene. B. Haere was so coene. 709. C. en B. hi oec waer. 710. C. Dat dorren soude openbare. B. Die dorren soude al openbaer. 711. B. sine wille. 712. C. Hier om most si. 714. B. docht.

---

vs. 692. *van der heven*, van de heffing van manschappen.
vs. 709. In den tekst staat: *hi*.

Omme den grave in Inghelant,
Ende bringhene zelve in sijn lant:
So mach hi dan al sinen wille
Selve spreken lude ende stille.
Tfolc sals hem laten te bet ghenogen.
Doe ghinghens si hem ondervoegen,
Wiere best varen mochten.
Si pensderomme ende dochten,
Dat si ute elker poerte namen
Twe manne, de hem bequamen,
Die scepenen selve daer toe coren.
Doe namen si ute hem te voren
Van edelen lieden een ghetal,
De in Inghelant voeren al
Om haren grave, den jonghen Janne,
Dien si met hem brochten danne.
Sijn wijf moste hi trouwen daer
Ende beslapen aldaer naer.
Doe had hi oerlof thuys te varen,
Als hi woude sonder sparen.
De grave van Henegouwen
De pijnde hem met goeden trouwen
Om thuys tontsettene te Medemleke
Des hi wille hadde sekerlike.
Hi dede dat men mochte prisen:

vs. 716. C. en B. bringhen. 717. C. en B. hi selve sinen. 718. C. en B. spreken ende doen. 719. C. en B. hem bet laten. 720. C. en B. ghinghen si. 725. C. en B. scepen. 730. C. en B. Die. 737. C. en B. thuus te Medemelike. 738. C. en B. Toutsetten (toutsettene) zekerlike.

---

vs. 720. *hem des ondervoeghen*, onderling beschikken.
vs 724. *die hem bequamen*, die zij goedvonden.

Want hi recht in alre wisen
Daerom pensde met siere herten,
Ende hijn ontsach ghene smerte,
De hem daerof comen mochte:
Want rechtevoert hi doe dochte
Thuys tontsettene, als hi dede.
Hem quamen te helpen mede
De here van Arkel ende Claes van Putte,
Entie van Dordrecht, de hem nutte
Mede waren an de vaert.
Oec quam aldaer, onghespaert
Van Zeelant siere vreende een deel,
Ende niet de herevaert gheheel,
De hem toe was gheseget,
Also als men noch heden pleget.
Hi nam dat hi nemen mochte
Met hem volcs, ende volbrochte
Des hi te voren hadde gheacht,
Ende quam met al sulker cracht
Tote Enchusen an dat lant.
Daer hi de Vresen ter were vant,
Daer ghinc hi op met sinen lieden.
De Vresen hem cortelike berieden,

vs. 741. C. en B. in sijn herte. 742. C. en B. Want hine ontsach. 744. B. voert hoe doe. 745. C. en B. tontsetten. 746. C. en B. quam te helpen (hulpen). 747. C. en B. Arkel Claes. 750. C. en B. quam daer. 751. C. en B. sijn vrienden. 754. C. en B. huden. 757. C. had. 758. B. sulker crachte. 759. C. Enchusen al dat. 762. C. en B. cortelic.

---

vs. 760. *ter were*, gedekt door eene landweer of aarden wal, zie vs. 766.

Ende ghinghen op, al dat si mochten.
Nu hoert wat sgraven liede wrochten:
Si ghinghen toe met groten ghere
Ende wonnen hem of de were
Met crachte, ende sloegher doot een deel,
Ende bernden torp al gheheel.
Doe si opt huus saghen den brant,
Riepen si lude altehant:
God danc! ons comt nu troest:
Wi sullen tavont sijn verloest;
Onse noot en sal niet duren lanc;
Wi sullen drinken verschen dranc,
Ende oec eten nye spise.
Florans sprac: ic wil dat wi se
Harde lieflike onthalen.
Vaert trect ut ghene palen,
Die de Vriesen lest daer sloeghen,
Al souts hem qualiken ghenoeghen:
Want wi seident hem te voren:
Al haer pine waer verloren.
Dit riep Florens overluut.
Doe trecken si de staken uut,

vs. 764. B. luden. 765. B. groter gheer (: were). 767. B. sloecher of een deel. 768. C. barnden dorpen. B. bornden dorpe. 771. C. en B. God danc, God danc ons coemt troest. 772. C. en B. Wi willen tavont sijn verloest (verlost). 773. C. noet sal niet. B. onsen. 774. B. verschen sanc. 775. C. en B. Ende eten niewe spise. 776. C. en B. seide. C. wille. 777. C. liefliken. B. lieflic. 779. B. sloghen (: ghenoghen). 780. C. en B. qualic. 784. C. en B. trecten.

---

vs. 769. Van op 't huis te Medemblik kon men den brand van het dorp (d. i. van Enkhuizen, toen nog een dorp) zien.

vs. 772. In den tekst staat: *tavon*.

Dat sire doer souden varen,
De der quamen met haren scaren.
Teerst dat de marscalc quam an tlant,
Riepen de knapen altehant
Van den huse onder de Vriesen,
De dat spel mosten verliesen:
Want si henen ghingen scuven
Ente knapen ghinghen cluven
Onder de Vriesen, dees niet ne loughen,
So dat xx knapen sloeghen
xxxv Vriesen doot.
Bisscop Willam dese noot
Hebdi den Vresen nu beraden,
Noch doedi hem meerre scaden.
Dit mach wondren elken man,
Wat hiere waende winnen an,
Dat hi aldus de verrader
Stercte, de met rechte vader
Sgraven soude hebben ghesijn.
Dat wondert seer der herten mijn.
De grave Jan hi was comen
In de borch te haren vromen,
Die hi belegen aldaer vant.
Men spijsde thuus altehant

vs. 786. C. en B. hare. 788. C. en B. Liepen. 789. B. Van de huse. 793. C. en B. dits niet gelogen. 794. C. en B. xxx knapen versloeghen (verslophen). 798. C. en B. dede hi hem mere. 799. C. en B. Dat mach wondren (wonderen). 800. B. Dat hiere. 801. C. en B. Dat hi dus die verradre (: vadre). 802. B. Strecte. 803. B. Des sgraven. 805. C. en B. Jan die was. 807. C. en B. beleghen daer binnen vant.

---

vs. 792. *cluven*, er op in houwen.

Mit coerne, wijn ende biere;
Men dede binden huyse sciere
Runtvleisch, baken ende spec,
Bede sulpher ende pec,
Dat hem nutte was ter were.
Dies selves nachts bleef dat here
Altemale, jonc ende out,
Het was utermaten cout.
Des anders daghes men ontsach,
Dattie zee beligghen mach:
Want het vroes so oversere!
Doe riet men den groten here,
Dat hi voere sijnre strate,
Ende dien van binnen halen late
Dat voer de havene lach in scepen:
Want het was also ghescepen,
Dat hijt doen moste doer de vriese
Van den ijse. Daer dese reyse
Eerst of rees, God werde hem gram:
Want here so nauwelike ontquam

vs. 809. C. en B. coerne met wine ende met biere. 810. C. in den huse. B. in de huse. 814. C. en B. Des nachts. 817. C. en B. Des ander daghes. 818. C. en B. belegghen. 821. C. en B. hi voere (voer) sire straten. 822. B. Ende die. 823. C. haven. B. voer havene. 824. C. en B. het is (es) also. 826. C. die reise (: vreyse). B. reysen (: vriesen). 828. C. Want there. B. Wantet theer no nauwelic.

---

vs. 814. bleef nog bijeen: later verstrooide zich het leger.

vs. 817, 818. Men vreesde, dat de zee mocht bevriezen.

vs. 821. In den tekst staat: *state.*

vs. 827. Hij, die dezen terugtocht toen en dus te ondernemen aanried.

Weder te lande metten live,
Hier twee, hier drie, hier vier, hier vive.
Dus wart there ghesceiden al.
Hadde hi ghehad alsulc gheval,
Dat hi de liede al te samen
Hadde behouden, als si quamen,
Hi hadde verghiselt al de Vriesen,
Daer sint omme mosten riesen
Ende (bleven) verloren hare lieden.
De ghene, de hem dat berieden
Mochten si haten, waren si vroet.
De grave hadde cranken spoet
Te doene daer al dat hi woude.
Doe ghevielt alst wesen soude,
Dattie grave behouden quam
Tote Haerlem, ende hi vernam,
Dat hi sier liede vele miste.
Des was sijn herte in groten twiste.

vs. 829. C. en B. lande behouden live. 831. B. wortet theer. 832. C. en B. ghehat sulc. 835. C. verghisel. 836. C. en B. Daer sint om. 838. B. dat rieden. 840. C. en B. hadder. 841. B. doen. 842. B. Doen. 845. C. en B. der lude. 846. B. Dus w. s. herte.

---

vs. 835. *verghiselt al de Vriesen*, zich door gijselaars van de onderwerping der Vriezen verzekerd.

vs. 836. In den tekst staat: *De sint daer omme.* De zin van dit en de volgende verzen schijnt te zijn: omdat de graaf het leger niet bijeengehouden had, moest het hier wel alle orde verliezen (het werd, om eene uitdrukking van onzen auteur (II, 780) te gebruiken, *te riese gebracht*), en daarom gingen *hare lieden*, d. i. het eigen volk dergenen, die den raad tot die ontbinding gegeven hadden, verloren. Dat volk mocht wel op zulke raadgevers verstoord zijn. Deze uitlegging vordert de inlassching van het woord *bleven* in vers 837.

vs. 846. In den tekst staat: *here. Zijn herte was in twiste:* Hij

Ic sect u, also ict versta;
Deen quam voren ende dander na,
Ende over velt ende som bi lande:
Hen was gheen wonder, al haddijs ande.
Als hi te lande comen was,
Brochte men hem niemare das,
Dat sijn neve Jan was comen.
Gode teren ende ons te vromen
Moete Jan nu comen wesen,
Mijn lieve neve! Ende mit desen
Voer hi voert inde Haghe.
Die liede quamen alle daghe,
Die achter bleven op de zee..
Wat hulpe hiertoe talen mee?
Als hi dit hevet ghehoert,
Voer hi Tordrecht inde poert,
Ende nam raet, wat hi doen mochte.
Den neve te sprekene was sijn gedochte.
Hi dede vraghen, of hi iet sciere
Comen woude, hi souden hiere

vs. 847, C. en B. Dat wetic wel ende versta. 848. C. voren dander na. 849. C. velde som. B. over vele som. 850. C. en B. En was gheen wonder al had hijs scande. 851. C. en B. Alse hi te Haerlem. 852. C. en B. Brocht men. 853. C. en B. Jan waer comen. 856. B. Minen lieven. 859. C. en B. after. 860. C. en B. hier of talen. C. holpe. 864. C. en B. spreken. 866. C. soude hem hiere. B. Comen soude hi woude hem hier.

---

was zeer *te onvrede*, of met des schrijvers eigen woorden (in vs. 850) *hij had des ande.*

vs. 849. Mocht men, zoo als Huydecoper wil, in pl. v. *Ende over velt* lezen: *som bi watre*, zoo ware er op dit vers niets aan te merken.

vs. 866. In den tekst staat: *soude hiere*, d. i. te Dordrecht.

Om beiden, ende sijn lant opgheven.
Hadde hijs te doene, hem te neven
Met hem te blivene ene stont.
Als dit den grave Jan was (cont),
Moste hi doen dat men hem riet;
Allene wast sijn wille niet.
Hi ontboet hem bi Aloude:
Waert dat hine spreken woude,
Dat hi te Bridorp quame danne,
Met min dan met hondert manne:
876b Hi sel hem goet geleide geven.
De grave sprac: mijns neven
Gheleide so ne behoeve ic niet.
Hiers ghene vede noch ghesciet
Tusschen hem ende mi.
Alout sprac: hoe so het si,
Dus moghedine spreken ende sien.
De grave sprac: macht niet ghescien,

vs. 867. C. en B. Beiden. 868. C. en B. hem beneven. 869. C. en B. Hem te bliven. 870. C. en B. Als die grave Jan wort cont. 871. B. hiet. 872. B. Alne. 874. B. Wart. 875. C. en B. dan (: man). Tusschen 876 en 877. C. en B. Hi sal (sel) hem goet gheleide geven. 878. C. en B. gheleide en behove (ne behoeve). 879. C. en B. vete wats ghesciet. 881. B. Aloude sprac hoe dat si. 883. C. en B. Ende hi sprac.

---

vs. 867. *opgheven*, aan zichzelf overlaten.

vs. 870. *cont* is uitgelaten in den tekst.

vs. 875. *Bridorp* is, volgens Huydecoper op vs. 760 van het IXe Boek, een andere naam voor *Brouwershaven.*

vs. 876b. Dit vers is in den tekst overgeslagen.

vs. 882. *Dus*, wil hij zeggen, en anders niet.

So moet het nu bliven achter:
884b Diet benemen, si doen mi lachter.
Moet ic leven, het sal hem rouwen,
Mach icken te minen wille scouwen,
Diet nu beneemt: hets wel recht.
Doe spraken de van Dordrecht:
Here wildi varen daer ter stede,
Wi willen alle varen mede.
So moghedine nemen bider hant:
Hi gaet met u altehant:
Dat weetwi wel ten eersten woerde.
Alse de grave dat hoerde,
Antworde hi ende seide:
Hets beter, dat ic onbeide,
Dan icken binnen sijns selves lande
Met crachte name: het ware scande.
Ic sal ontbeiden toter tide,
Dat hijs selve sal wesen blide
Dat hi mi spreket ende mach sien.
De grave versach hem binnendien
Ende voer heimeliken siere straten.
Hine wout niemenne te weten laten,

Tusschen vs. 884 en 885. C. en B. Diet benemen si doen mi lachter. 885. C. en B. ic salne scouwen. 886. C. en B. Al souts hem een deel berouwen. 887. C. en B. Diet benemen het waer wel recht. 890. B. Wi varen alle met u mede. 893. C. en B. weten wi. 897. C. en B. Dan icken bi sijns selfs hande. C. hande. 899. C. en B. Ic sals verbeiden toter (toten). 903. C. en B. heimelic. 904. C. en B. niement te.

---

vs. 884b. Dit vers is in den tekst overgeslagen.
vs. 890. *moghedine*, moogt gij hem, te weten, den jongen Graaf.
vs. 897. In den tekst staat: *Dat icken.*

Dan deen van Erkele, de hem ghetrouwe
Waren, diene sonder rouwe
Deeden gheleden tsinen lande.
Des had hi ere ende ghene scande:
Hi moste varen hemelike
Hi coste te wachten sekerlike
Meer dan vijf dusent pont,
Toter wile ende toter stonde
Dat men ter waerheit hadde verstaen,
Dat hi hem allen was ontgaen.
Men wachtten (bi) watre ende bi lande,
Bede bi horde ende bi sande,
In menighen lande, in meniger steden,
Dat hi niet mochte sijn leden,
Hi ne moest emmer sijn ghevaen.
Al quamt, dat hi es ontgaen,
Ic wane dat God selve dede.
Hierbi hebben onhovesschede
De Vlaminghe dicke (van hem) gheseghet.

vs. 905. C. en B. Die van Erckle. 907. C. en B. Deden leiden. 910. B. Hi costede te. 912. C. en B. wilen en toter stont. 915. C. en B. wachten bi water. 916. C. en B. Beide bi oerde. 917. B. menighe lande in menige steden. 918. C. Dat hi niet mochte. B. Dat hi niet en mochte. 922. C. onhoveschede. B. onhoveshede. 923. C. Vl. dicke van hem gheseghet. B. Vlaminghe van hem ghezeghet.

---

vs. 905. *van Erkele*, van Arkel.

vs. 907. In den tekst staat: *deede.*

vs. 910. Aan de genen, die hem wilden onderscheppen, kostte hij zeker meer dan 5000 pond. Zij legden er die som aan te koste.

vs. 915. In den tekst staat: *wachten watre.*

vs. 916. *horde* of *oorde*, *oord* is rand, kant, dus een uiteinde van een of ander bosch.

vs. 918. In den tekst staat: *dat hi uut mochte.*

Ic wane, hijs van rechte pleghet,
Dat hi gherne lachter spreket,
Dien hi haet ende hem so wreket.
Wie hi es ende uut wat lande,
Hi heves alte grote scande,
De sinen viant verspreken wille.
Want pensedi, hi sweghe stille:
Also goet man, viant, alse vrient.
Al heeft hi hem te danke niet ghedient,
Daerbi en heeft hi niet verloren
Sine doghet van te vōren;
Diene wert ontlesen noch ontsonghen,
Al moet si draghen quade tonghen.
Des pleghen sotte ende niet de vroede:
Dat is dat ics best vermoede.
  Dit was in den selven jare,
Dat grave Florans de pine sware

vs. 924. C. Ic waens die Vlaminc van rechte pleget. B. Ic waens die Vlaminghe van rechte pleghet. 928. C. hevets harde gr. B. heves herde grote. 930. C. en B. Want peinsedi ende swege (zweech). 931. C. en B. Also g. m. v. als. 936. C. en B. moetse. 937. C. en B. sotte. 939. C. en B. jaer (: swaer).

---

vs. 929. *verspreken*, kwalijk van iemand spreken.

vs. 930, 931. In den tekst staat: *Wanen penst hi ende swighen stille Alse* enz. De zin is: hij zou stil zwijgen, zoo hij bedacht, dat iemand evenzeer, wanneer hij onze vijand, als wanneer hij onze vriend is, een goed man kan wezen.

vs. 932. Al heeft hij hem ondienst gedaan.

vs. 935. De deugd wordt door geen geschrift noch gedicht iemand ontnomen.

vs. 936. *si*, d. i. de deugd.

vs. 937. In den tekst staat: *sot. Des plegen*, *dit*, d. i. kwaad te spreken van den vijand *plegen zotten.*

Hadde gheleden van der doot;
Doe dreven deghene bliscap groot,
De hem selven wisten besmit,
Ende pensden: — wel ghelove ic dit —
Dits een kint ende sals vergheten:
Hen wort ons nemmermeer verweten:
Wi sullen hem dienen scone voer oghen
Ende grote vrienscap toghen;
Hi ne sals ghedinken nemmermeer.
Dies pijnde hem elc even zeer
Te dienen, de quade, als de goede
Ende diet deden met trouwen moede,
Al was onghelike die daet.
Doe maecte men daer des graven raet,
De moghenste ente rijcste heren,
De alle de dinc souden keren
Ten besten, entie jonghe grave
Bat hem allen, dat elc gave
Den besten raet, dien hi vonde,
Ende dien hi ghemerken conde,
Dat hem nuttelicste ware ghedaen.
Doe wart men ten rade zaen,
Dat de grave dede ghebieden
Hervaert al sinen lieden,
Alsi sculdich waren te doene,

vs. 946. C. en B. En (Ende) wort. 949. C. en B. sal ghed. 950. C. en B. Dus. 951. B. quade ende als die gode (: moede). 952. C. en B. ghetrouwen. 954. C. maectmen. 961. B. nuttelicx. 962. C. en B. te rade. 964. C. en B. alle. 965. C. en B. doen (: baroen).

---

vs. 943. Die zich besmet wisten met de schuld van Floris dood.
vs. 947. *voer oghen*, voor het uiterlijk.
vs. 953. Al deden zij hetzelfde, toch was wat zij deden niet gelijk.

Ende hi bat oec de baroene
Ente edele luden miede,
Als men pleghet in elke stede:
Want hi woude al sonder sparen
Vechten op de Vriesen varen.
Daer ghewan hi een groot heer.
De Vresen setten hem ter weer,
Daer si dwaesheit ane daden.
De ghene, de dat hadde beraden,
Halp hem clene teser noot.
De grave brocht een heer groot
In de vesten, tot Alcmare.
Ende korteliken daernaer,
Als de Vresen hadden ghevreest,
Quamen si te Vronen op de gheest
Met ere herder groter scare,
Entie grave trac bet naer
Met sinen luden sonder sorghe,
Al tote bi der Niwerborghe,
Dat een den anderen mochte sien.
Daer scede men dat heer in drien.
Een deel cocghen men doe sende

vs. 966. C. en B. hi had (hadde) oec. 967. C. en B. edel liede (lude) oec mede. 968. C. en B. plach. 971. C. Dus. 973. B. valscheit. 974. B. hadden. 975. C. en B. in deser. 976. B. brochte. 977. C. en B. In der (deser) vesten. 978. C. cortelic. B. cortelike. 979. C. en B. vereest. 980. C. en B. te Vronen. 981. C. harde. 984. C. nuwer. B. niewer. 987. B. seinde.

---

vs. 977. In den tekst staat: *vasten*.

vs. 980. In den tekst staat: *te voren*.

vs. 981. *herder*, het gemeenlijk als bijw. gebezigd *harde* (*herde*) komt ook, gelijk hier, als bijv. nw. verbogen voor.

Van der gheest al toten ende,
So datter geen daer ontweke.
Doe storet men de stoutelike
Ende ghinc striden op de Vresen,
De dat spel mosten verliesen.
Nochtan vochten si over zere.
Daer worden versleghen mere
Dan dre dusent op de stat.
Oec derric mi vermeten dat,
Datter vele in der mare
Verdronken ende haerentare
Worder versleghen herde vele.
De van Oudorp mochten te spele
Vertellen, dat si stille saten
Ende gheens orloghens hem vermaten,
Als de van Vronen, haer ghebuere,
Hadden ghedaen ter selver uren,
De daer verloren lijf ende goet.
Mi donke wel, dat hi es vroet,

vs. 990. C. toe stoutelik. C. en B. Doe street men. B. voert stoutel. 994. C. en B. worden. 996. C. en B. dar ic. 997. C. en B. in dier (diere) mare. 998. C. en B. verdroncken haerentare. 999. C. en B. Worden. 1000. C. en B. mochtent te. 1002. C. en B. orloghens. 1003. C. en B. Vronen. 1006. C. dinct. B. dunct.

---

vs. 990. Met behulp der lezingen in C. en B. kan men de verkeerde lezing in den tekst aldus verbeteren: *Doe streec men toe stoutelike. Strijken* is snel aanrukken.

vs. 993. *over zere*, d. i. meer dan zeer, uitermate.

vs. 996. *hem vermeten*, onderstellen.

vs. 997. *mare*, moeras, onder water staand land.

vs. 1000. *te spele*, d. i. blijde.

vs. 1002. In den tekst staat: *orloghe.*

vs. 1003. In den tekst staat: *Vrolen.*

Daer so brocht men gherede,
Omdat men daer wilde graven,
Ter eerden bringhen met groten haven,
Als men cortelijc daer na dede.
Hi wort begraven ter selver stede
In den coer met groter eeren.
Doe moeste de grave danen keren
Ende varen over al int lant,
Al haddijt wel in sijn hant.
Hi moste berechten ende wesen
Nu met dien, nu met desen,
Ende doen alse heren plegen,
Beide in steden ende in weghen.
Vrieslant was comen te bande
Ende hadt weder in sijn hande,
Ende sette baeliuwe ende rechtere,
Die dwinghen souden de vechtere.
In Zuuthollant wort baliu
Her Jan ghemaect, dat segic u,

vs. 1044. C. en B. men wel ghereyde (: beide). 1046. C. en B. Ter aerden bringen (brenghen) met groter haven. 1052. C. en B. wel in hant. 1053. C. en B. most. 1054. C. en B. dien dan met. 1056. B. steghen en. 1059. C. en B. setter. C. baeliuwe ende rechtre (: vechtre). B. beliuwen ende rechteren (: wechteren).

---

vs. 1052. De voorkeur schijnt te geven aan de lezing: ***Al haddijt wel in hant.*** Immers is de gewone uitdrukking voor ***onder zijn beheer hebben: in hant hebben.*** Wel is waar leest men beneden (vs. 1058) ***in sijn hande***, doch daar noopte rijm en maat tot dien vorm. ***Al*** beteekent hier ***alles***, het geheele land.

vs. 1057. ***te bande komen***, bedwongen worden. Zie I. 308.

vs. 1058. ***hadt***, d. i. ***hij*** (de Graaf) ***had het*** (Friesland).

vs. 1059. In den tekst staat: ***baeliu ende rechte.***

Van Renesse, diet ontfinc.
In can gheweten, om welke dinc
Men hem sulke dinc beval:
Ic weet wel, dat ment mi hal.
Men sette baliu in allen steden,
De dat lant souden bereden,
Als betaemt te sulken zaken.
Ic sal u segghen, can ict gheraken,
Als ic beste hebbe verstaen,
Hoet voert int lant es ghegaen.

Daer na droech men overeen,
— Dat den rade moghelic sceen —
Dat sijn wijf bi hem ware.
Dus ghevielt. Men voer om hare
Ende brocht se int lant met eren,
Doe pensden de grote heren
In Hollant ende in Zeelant mede:
Hi mach hebben moghenthede,
Die den grave hebbe in handen:
Wat hi wil, mach niement anden.
Dus pensden si an beiden siden;
Maer de ghene, die ten tiden
Den grave brochten uut Enghelant,

vs. 1064. C. en B. En can. 1066. C. en B. men mi dat hal. 1067. C. en B. baliuwen. 1068. B. bevreden. 1069. C. en B. Alst betaemt te (tot). 1070. C. en B. salt u. 1071. C. ict best. B. best. 1072. C. en B. Hoet v. i. tl. is vergaen. 1077. C. brocht se. B. brochse. 1078. C. en B. peinsde dese grote heeren (here). 1081. B. hevet. 1083. C. bede siden. 1084. C. en B. tien tiden. 1085. B. brochte.

---

vs. 1074. *moghelic*, voegzaam.
vs. 1077. In den tekst staat: *brochten se*.
vs. 1081. In den tekst staat: *hebben*.

Dochten dat sine in de hant
Doe hadden zeker ghenoech:
Want men altoes overeen droech,
Dat men ghene dinc en dade,
Hen waer bi ghemenen rade:
Dus ne mochte niement vermoeden,
Dat mer iet voer soude hoeden.
Dus ghevielt tot enen male,
Dat men voer te Remerswale,
Om enen dach daer te houden,
Daer de van Brabant comen souden
Daer jeghen, (te) Berghen anden Soem.
Men spracker om ende men nam goem,
Wie over soude draghen de tale.
Doe dochte hem allen ghedaen wale,
Dat her Jan soude varen
Over ende den dach verwaren.
Die lettel pensde alhier ave.
Dandre bleven bi den grave.

vs. 1088. C. en B. Want. 1090. C. en B. En. 1091. C. en B. Dus mochte. 1092. C. yet voren. 1094. B. tot. 1097. C. Daer jeghen te berghen. B. Daer teghen den berghen. 1098. C. en B. ende nam. 1099. C. en B. Wie overdraghen soude.

---

vs. 1088. In den tekst staat: *Wat.*

vs. 1092. *Dat mer iet voer soude hoeden*, d. i. dat men er iets tegen in den weg zou leggen.

vs. 1097. In den tekst staat: *Dat jeghen.* De zin is: De Graaf bleef te Reimerswale; de gezanten van Brabant *daarentegen* te Bergen op Zoom, en zoo onderhandelde men door eenen bode.

vs. 1099. In den tekst staat: *De.*

vs. 1101. Heer Jan van Renesse.

vs. 1102. *den dach verwaren*, d. i. waarnemen, ter bijeenkomst tegenwoordig zijn.

Her Jan voer ende voerde mede
Van sinen vreenden daer ter stede,
Die hi betrouwede alre beste.
Des wort hi beseert int leste.
Hi voer ende keerde ende droechte tale.
Doe ghevielt tot enen male,
Dat de grave ende her Wolfaert voeren
In rivieren. Nu sal roeren
Van ouder vete een niwe spel.
Nu hoert, wat aldaer ghevel.
Alse quamen bi Lodike,
Dede men verstaen sekerlike
Den grave, dat men soude vaen,
Ende dat her Jan hadde ghedaen,
Ende men in Brabant voeren soude.
Men vraghedem, of hi woude
Varen opt thuus te Lodike:
Daer mochte hi wesen sekerlike,
Dat men iet soude vanghen.
De grave sprac: ic wil ganghen

vs. 1107. C. en B. Dien hi. 1108. C. en B. Dus bleef hi besert int lest (: best). 1109. C. en B. die tale. 1113. C. en B. vete nuwe. 1115. C. en B. Als si quamen. 1119. C. en B. senden soude. 1123. C. en B. yet daer soude. 1124. B. wille.

---

vs. 1108. *beseert*, geschaad, in het verderf gestort.

vs. 1809. d. i. *droeg de tale*, bracht het resultaat der onderhandeling over.

vs. 1012. *In rivieren varen*, beteekent ter jacht gaan. *riviere* is jachtperk. *Roeren*, aanvangen besproken te worden.

vs. 1115. In den tekst staat: *Alst. Lodik*, verdronken dorp in Zuid-Beveland.

vs. 1117, 1119 en 1123. *men*, d. i. men hem (den graaf).

Op den huse ende ontbieden
Den Hollandre met sinen lieden,
Ende Bouden, sinen broeder.
Doe sprac daer een: ghi sijt vroeder
Vele, dan ic hadde ghewaent.
Trouwen, binnen deser maent
Crighen u de van Brabant niet,
Noch van Vlaendren, wats ghesciet,
Al hadt her Jan oec ghesworen.
Dese pine heeft hi verloren,
Ende sijn wille sal niet ghescien.
Her Jan quam over doe mettien,
De sijn dinc te doen achte,
Ende wiste niet van deser drachte.
Als hem dit quam te voren,
Pensede hi wel: ic hebbe verloren
Den grave, wat sals ghescien.
Hi voer wech staphans mettien,
Beide droeve ende erre,
Tsinen huse, sonder merre,
Mormont, ende spijsde dat

vs. 1125. B. Opten. 1126. C. sine lieden. 1128. B. Doen. 1129. C. had. 1132. B. Noch vaendren. 1133. C. en B. hadt. 1135. B. wille en sal. 1137. C. en B. doene. 1140. C. en B. wel ic heb.

---

vs. 1126. Den Heer *Hollander* van Reimerswale, zie Huydecoper op VII, vs. 52.

vs. 1133. *hadt*, d. i. had het. In den tekst staat: *had*.

vs. 1137. *achte*, d. i. *achtte*, van plan was, *sijn dinc te doen*, zijn voornemen uit te richten.

vs. 1138. *drachte*, listige toeleg.

vs. 1440. In den tekst staat: *weel.*

Ende mandet staphans ter stat,
Op avonture, wats werden soude.
Her Wolfaert voer also houde
Metten grave sijnre straten,
— Hi souden node achterlaten —
So dat hi ter Veren quam.
Hi achtens cleine, al was hi gram
Hieromme, her Jan van Renesse.
Ic sal hem lesen sulken lesse,
Pensde hi; behoud ict leven,
Ic doe hem dissipline gheven,
Hine beroemes hem nemmermere,
Dat hi mijns ghelike is here.
Ende hi brocht sider toe,
Dat men her Janne daghede doe
Voer den grave toter Vere.
Her Jan en hadde ghenen ghere
Daer sonder gheleide te comen:
Hen hadde hem niet moghen vromen.

vs. 1146. C. en B. Ende mandet. 1147. B. Op daventure wats worden. 1150. C. en B. soude. 1151. C. ter Vere. B. ter ure. 1152. C. achtets clene al was gram. B. Hi achtes cleen al was gram. 1154. C. en B. sulc een. 1157. C. en B. Dat hijs hem beroemt. 1158. C. en B. ghelike es (is). 1160. B. Jan. 1162. C. en B. Jan hadde. 1164. C. en B. Ten hadden (hadde) niet.

---

vs. 1146. *mandet*, bemande het. In den tekst staat: *naemt*.

vs. 1150. *souden*, zoude hem (den jongen Graaf).

vs. 1151. In den tekst staat: *ter weren.*

vs. 1152. *Hi*, d. i. Wolfaert. *al was hi gram*, namelijk Jan v. Renesse, in 't volg. vers genoemd.

vs. 1154. *Ic*, d. i. Wolfaert.

vs. 1158. In den tekst staat: *ghelikes.*

Dus wort hi ghebannen daer
Ende korteliken daernaer
Dede men daghen sine vriende,
Daer hi jeghens goeds verdiende.
1168b Die voert quamen, mosten legghen
Te ghisele, sonder wederseggen;
1169b Die niet en quamen, bereet men al
Ende woestetse groet ende smal
Naden kure van den lande.
Heren Wolfaerde dochte wesen scande,
Soude dat huys behouden bliven,
Ende seide: men soude eer ontliven
Hem honderden, of men sal winnen
Thuys ende de daer leggen binnen.
  Dus belach men Mermond.
Men lach er voer ene stont,

vs. 1165. B. ghebanden. Tusschen 1168 en 1169 vindt men in C. en B. den overgeslagen regel, in B. met de lezing *moesten.* Tusschen 1169 en 1170 is de overgeslagen regel in C. en B. te vinden. 1170. C. en B. Ende woestse (woetse). 1171. C. Nader cure. 1172. B. Here. 1174. C. en B. Hi peinsde men sal eer. 1175. C. en B. salt. 1176. C. en B. Ende die ghene die nu sijn daer binnen. 1177. C. en B. Moermont. 1178. C. en B. lacher voren.

---

vs. 1169b. *bereet*, van *beriden*, d. i. met mannen te paard de goederen der verbannenen afloopen.

vs. 1171. *Na den kure*, zie Huydec. op vs. 1173 van zijne uitgave (D. II. bl. 427).

vs. 1174. In den tekst staat: *Jan soude eer* enz. Doch de zin is: eer zou men hem met hun honderden dooden, of men moest Moermont innemen, d. i. dan dat hij zou gedoogen, dat men Moermont niet innam.

vs. 1177. In den tekst staat: *in oermond.*

vs. 1178. *lach er*, in den tekst staat *lachter.*

Eer ment ghewan ende sijt opgaven.
Al had tghecost vele haven,
Men most breken al te male
Van boven neder toten dale.
Dus wort verdreven her Jan:
Want hem her Wolfaert niet en gan,
Dat hi in den lande blive,
Ende jeghens hem iet kive.
Dus berechte hi dat lant,
Dat hire ghene so stout en vant,
Noch so moghende, hijn deden tafter.
Dit vernoy ende menich lachter
Moste menich man verdraghen.
Her Wolfaert met sinen maghen
Haddent allene op den dume
Metten grave, so dat hi cume
Kende yement, de hem gheleke.
Doe so dede hi huweleke
Met siere dochter, als wi horen,
Ende gaf se Gheraerde, here van Voerne.

vs. 1180. B. hadt. 1186. C. en B. Ende hi jeghen. 1189. C. en B. hine dede hem (deden) tachter. 1193. C. en B. al op. 1194. C. en B. si cume. 1195. C. en B. Kenden yevaert (yement) haers ghelike.

---

vs. 1180. In den tekst staat: *had.*

vs. 1186. *iet kive*, iets te zeggen hebbe.

vs. 1189. *hien deden tafter*, d. i. of hi deed hem het onderspit delven.

vs. 1193. *Haddent op den dume*, hadden het volkomen in hunne macht. Vergelijke onze tegenwoordige spreekwijze: *iets op zijn duimpje hebben*, gemeenlijk voor: *in de macht van zijn geheugen hebben;* vandaar dat men steeds *op zijn duimpje kennen* zegt. De *duim*, het vermogendste deel van de *hand*, is het symbool der *macht.*

vs. 1195. In den tekst staat: *gheleken.*

Daerna dat so verre quam,
Dat hi Gheraerds moeder nam
Te wive ende had se een stic daerna.
Doe ghevielt, als ic mi versta,
Dat de van Vlaendren hem verhieven
Jeghen den coninc, ende in brieven
Hem ontseiden vrienscap al.
God hi gheve hem ongheval,
De hem eerst gaf den raet!
Daer es of comen so menich quaet.
Doe sochte hi helpe in Enghelant.
De coninc quam hem te hant,
Also als hi hadde ghelovet.
Nu denc mi, dat elc man dovet
Ende oec is uten kerc,
Dat hi sinen gherechten here
Niet wil wesen onderdaen,
Hine soude liever anegaen,
Datten een ander sloech bi tore,

vs. 1203. C. en B. hem verhieven. 1204. B. ende hem in (in C. *hem* uitgeschrapt, hetgeen geschied moet zijn, nadat B. van het exemplaar was afgeschreven). 1209. B. hulpe. 1212. C. en B. Noch dinct (dunct). 1213. C. en B. buten. 1217. C. en B. toghe bi tore.

---

vs. 1203. In den tekst staat: *hem verbinden.*

vs. 1204. *den coninc*, te weten van Frankrijk.

vs. 1207. *hem*, d. i. den Vlamingen.

vs. 1209. *hi*, d. i. de Graaf van Vlaanderen.

vs. 1210. *de coninc*, te weten, van Engeland.

vs. 1216. *Hine soude* enz., d. i. zoo dat hij zich niet liever zou getroosten, dat een ander hem om de ooren sloeg, dan dat zijn rechtmatige heer hem een woord tegen zijnen zin toevoegde. *anegaen* is laten begaan.

vs. 1217. In den tekst staat: *bi thore*, d. i. bij het oor.

Dan hi van sinen here hore
Een woert jeghen sinen wille.
Hem waer beter sweghen stille,
Dan hi hem verheft so sere
Jeghen sinen gherechten here.
  Hierbinnen heeft men vernomen,
Dat des coninx bode es comen
Van Vrancrike an den Hollanschen grave,
Ende boet hem van siere haven,
Dat hi in sijn helpe ware:
Hi woude hem stille ende openbare
Sinen vader helpen wreken.
Doe begonde men hieromme te spreken.
De grave van Vlaendren boot algelike,
Hi woude den neve maken rike,
Woude hi hem in staden staen.
Wat holpe? het moste so gaen
Daer, also alst ganghen soude.
Men dede dat haer Wolfaert woude.
Wat men sprac of wat men riet,
Dat ne deede algader niet.
Hadde (de) coninc ghewilt gheven
Half dat conincrike sijn leven,
Het ne hadde een twint niet besloten:

vs. 1220. C. en B. waer hi stille. 1222. C. en B. Jeghens sinen rechten. 1225. B. an des hollants. 1226. C. en B. have. 1227. C. en B. sine hulpe. 1230. C. en B. begonste (begonst) men hier of. 1234. C. en B. Wat helpt het mochte hem. 1239. C. en B. Hadde die.

---

vs. 1239. Al had de koning van Frankrijk den jongen Graaf al zijn leven zijn halve koningrijk aangeboden, toch zou door Wolfaerts invloed zulks zijn afgeslagen en een verbond met den Graaf van Vlaanderen zijn aangegaan.

vs. 1241. *besloten*, d. i. *gebaat*, zie Huydec. op dit vers.

Men hadt wel int vat gheghoten:
Emmer dat hi scoudich ware
Sinen maghen openbare
Te dienen, dan enen vreemden.
De nochdan dat gheteemden,
Dat si daer toe gaven raet
Ende holpen met alre daet,
Dat sijn vader word ghevaen.
Ay bi Gode! dat was mesdaen,
Dat hi mettenghenen soude
Gaen vechten, of men woude,
De sinen vader metter hant
Vinc. Ghi moghet weten te hant,
Dat de van Aemstelle ende van Woerden
Mochten vertellen in groter boerden,
Dat si metten grave souden
Vechten, opdat si wouden,
Ende met hem totegaen in sine scare,
Die sinen vader openbare

vs. 1242. C. en B. hadt. 1245. B. vremden (: ghetemde). 1246. C. en B. nochtan. 1248. C. en B. helpen. 1252. C. oft men. 1259. C. en B. toe gaen in siere scaren (: openbare). 1260. C. en B. Die sinen.

---

vs. 1242. *Hadt*, d. i. had het. In den tekst staat: *had.* De zin van dit vers is: men had er wel een goeden uitleg aan kunnen geven, dat hij zich met den Graaf van Vlaanderen verbond, te weten, dezen, dat hij verplicht was zich aan zijne verwanten te houden, veeleer dan aan den hem vreemden koning.

vs. 1246. *De nochdan.* De schrijver wil zeggen: En dat was nog wel op raad en door den invloed van dezulken, die het van zich konden verkrijgen (zie over *gheteemden* Huydec. op dit vers) den vader gevangen te nemen. In den tekst staat: *gheteemde.* Eigenlijk heeft de auteur dan ook vooral Wolfaert alleen op het oog.

vs. 1260. In den tekst staat: *Van sinen vader.*

Vinghen, eer hi bleef doot.
Bi Gode! dat was jamer groot,
Dat men des moste ghehenghen,
Dat ment daertoe soude brenghen,
Dat een kint aldus dade.
Ic ne was daer niet te rade.
Had mens daer op mi ghegaen,
Ic hadt helpen wederstaen,.
Ende eens anders had ic ghedacht,
Had ics wel ghehadt de macht.
Het moste wesen: het was bescreven.
Dit was te voren al bedreven,
Dats her Wolfaert machtich was.
Al hadde ghedacht yement das
Dat tander beter hadde ghewesen,
Men moeste hem volghen dus in desen:
De sticken waren ghemaect vaste.
Doe quamen den grave lede gaste,
Dat waren van Vlaendren sine omen.
Si baden, dat se God verdoemen

vs. 1262. C. en B. jammer. 1264. B. Dat men daer. Na 1265 't ontbrekende vers in C. en B.: Ic ne was daer niet te rade. 1266. B. Hadde. 1267. C. hat. 1268. B. Ende eens ander had ic. C. en B. gheacht. 1269. C. ghehat. 1271. C. en B. ter (te) vere. 1272. C. en B. Daer haer (har). 1273. C. en B. had hi ghedoecht. 1274. C. en B. anders. 1276. B. stucken. 1277. C. en B. droeve gaste.

---

vs. 1266. De zin is: ware men in die zaak tot mij gekomen.

vs. 1268. *eens anders*, genitief van *gedenken*, de zin is: ik zou een ander gevoelen hebben uitgesproken.

vs. 1271. *bedreven*, er op aangelegd, beklonken. Verkieselijk dunkt mij de lezing van C. (en B.) *ter Vere* en dan ook in 't volg. vers *Daer* in plaats van *Dats*. Te Vere, Wolfaerts heerlijkheid, was die staatkunde vastgesteld.

Moeste, of si gaven raet
Tot so jamerliker daet,
Ende of si noyt tote enigher stede
Pensden so onnoyaelhede;
Ende of si de morders hadden ghesien
Sonder enich malegien,
Ende of de verraders van Amestelle
1286b Ende die van Woerden, sijn gheselle,
Oyt van hem hadden confort,
Also vele als een woert,
Ende oyt van hem ghevordert waren,
So moeste de duvel in hem varen.
Des baden si al openbare,
Ende her Roebrecht swoert aldare.
Swoer hi wel? God weet al.
Wat holpe hier of groot ghescal?
Dat kint moste also ghedoghen.
Nochtan sach hine noyt in doghen,
Hi ne sloech sijn oghen ter eerde neder,

vs. 1280. C. Mosten of. B. Moeten of. 1281. C. en B. jammerliker. 1283. C. en B. Peynsden (Peinsde) sulke. 1285. C. en B. malengien. 1286. C. en B. die verradre (verrader). Na 1286 in C. en B. 't ontbrekende vers: Ende die van Woerden sijn gheselle. 1289. C. en B. Of oyt. 1291. C. en B. Dat. 1292. C. en B. Robbrecht al openbare. 1293. B. weet wael. 1294. B. hulpe. 1295. C. en B. al ghedoghen. 1296. C. en B. hine noyt. 1297. C. en B. aerden.

---

vs. 1283. ***onnoyaelhede***, d. i. onloyauteit. Het is of de auteur de Vlaamsche graven opzettelijk in basterttaal laat spreken. Dit is te recht door Huydecoper opgemerkt.

vs. 1285. ***malegien***, maligniteit.

vs. 1287. ***confort***, aanmoediging.

vs. 1292. ***Roebrecht***, van Vlaenderen, oudste zoon van Graaf Guy.

vs. 1296. In den tekst staat: ***hijs***.

Ende cume woude hi opsien weder.
Het most wesen: het was om niet.
Doe voer hi over te Biervliet
Ende voer te Ghent, als ic wane.
Daer saghen doudervader ane,
De sere blide was van desen,
Ende hietene willecome wesen.
Een stic bleef hi met hem daer;
Ende corteliken daernaer
Keerde hi weder in sijn lant.
Doe gheviel, dat te hant
De coninc keerde, de was comen
Ute Inghelant tsinen vromen;
Ende maecten vrede onderlinghe
De Inghelsche ende die Vrancse coninge.
De coninc voer wech te hande
Ende liet Vlaendren in de scande.
Hoe si voert voeren, weet men wale:
Van hem latic nu staen de tale:
Want ics van hem niet began
Ende wil wederkeren dan
Daer icte tale of begonde.
Also ic ghemerken conde,
So was haer Wolfaert allene
Hoeft vanden rade alghemene.

vs. 1300. B. weder te. 1302. C. en B. doude vaderen (vader). 1308. C. en B. daer die hant. 1312. C. en B. Van Inghelant van Vranckerike die coningen. 1313. B. voer vechten te hande. 1316. C. en B. latic staen. 1318. C. en B. So wil ic. 1319. C. en B. ic die. 1320. B. ict.

---

vs. 1302. *doudervader*, d. i. grootvader van moederszijde.

ZESDE BOEK.

Hierbinnen est also vergaen,
Dattie Vriesen hebben ghedaen
Van haer mesdaet jeghen den grave,
Ende gaven hem van haerre have,
Diere leveden, also vele,
Dat hem ghinc al uuten spele.
De weduwen waren bleven
Vanden doden, mosten gheven
Half haer have ende haer goet.
Mi donket dat in minen moet,

vs. 1. C. en B. Binnen dit ist soe. 3. C. en B. hare misdaet. 7. B. weduen. 10. C. dinct. B. dunct.

---

vs. 2. ***hebben ghedaen van haer mesdaet.*** **Hier wordt het werkw. *doen* gebruikt ter vervanging van het woord, dat de lezer van zelf als ter zake dienend denkt. Zoo leest men in d. Minnen Loep I. 2027: *Waert dat hi Juno den appel dede.* Dus hier: *van zijn misdaad doen*, dat doen wat na het begaan van de misdaad gedaan moest worden, d. i. *voldoening geven*, boete betalen, zijne misdaad, als het ware, *afdoen.***

vs. 5. ***Diere leveden***, **de levenden, in onderscheiding van de dooden, wier weduwen moesten betalen.**

Datter vele uut was ghemaket.
Ic wane daer sulc heeft gheraket
Groet goet tote sinen dele.
De scade van deen casteel
Te Widenesse wert vergouden.
Si hadden vele bet ghehouden
An den grave, haren here,
Dan si den bisscop daden de eere,
Dat si hem gheloveden bet.
Daer hi se mede lede int net,
Als hi sint de andre dede.
Nu hoert hier ene vreemthede,
Wat hi dreef ende begheerde.
Hets wonder, hoe dat hi gheheerde,
Dat hi voer Oestvrieslant duere,
Ende dede prediken ter menigher ure
Tcruce opden grave van Hollant,
Dien hi so onwettich vant,
— Also hi seide dat hem dochte, —

vs. 12. C. en B. gheraept (: ghemaect). 13. C. te sinen. 14. C. en B. castele. 20. C. en B. Daer hi se mede leede. 24. B. Mi wondert. 26. B. te menigher. 27. B. opten. 28. C. onwittich. B. ontwittich.

---

vs. 11. *uut ghemaket*, d. i. weggemaakt. De auteur wil zeggen, dat er veel in de handen van bijzondere personen bleef.

vs. 12. *sulc*, d. i. menigeen. De lezing van C. en B. *gheraept*, behoeft om des rijms wille niet verworpen te worden. Zie Huydec. op IV, vs. 1170.

vs. 20. In den tekst staat: *Dat hi se.*

vs. 24. *gheheerde*, d. i. geherde, even als vs. 123 *gheelden* voor *gelden* en *heerden* voor *harden*. *gheherden* nu is *gedoogen*, evenals in vs. 30. Daarom vermoed ik, dat er gelezen moet worden: *hoe dat God* (dat is Christus) *gheheerde.*

Dat hijt gheherden niet en mochte,
Hi ne most berechten metten swerde.
Hierom wast dat hi begherde
Helpe van minen here den pawes.
Mi wondert, dat hi was dus aves,
Also goet clerke als hi was,
Dat hi dorste ghewaghen das
Datte liede onghelovich waren,
Ende dat dorst openbaren
In sermoene onder de liede.
Mi wondert, hoe dat oec ghesciede,
Dat hi tcruce prediken dorste.
Hi gaderde lude sonder vorste,
Ende doet se alle met loghenen roeren,
Dat si met hem overvoeren
Met menighen (scepe) ende met groten
Quamen si over tere roten,
Bi Monekedamme onder dat lant.
Tfolc ghevreischeit altehant

vs. 30. C. en B. ghedogen. 31. C. en B. swaerde (: begaerde). 33. C. en B. an (aen) minen. 35. C. en B. clerc. 40. C. en B. hoe hem oec. B. missciede. 41. C. en B. tcruce. 43. C. en B. deed se. B. al met. 45. C. en B. menighen scepe. B. ende groten. 46. C. en B. over met eenre roten. 48. C. vereysschet. B. vreyschet.

---

vs. 31. In den tekst staat: *metten woerden.* De zin is: dat hij het niet te recht moest brengen.

vs. 34. *aves*, *verkeerd.*

vs. 41. In den tekst staat: *cruse.*

vs. 44. *overvoeren*, van Oostvriesland (het tegenwoordige Friesland), waar, op de prediking van het kruis, krijgsvolk vergaderd was, naar West-friesland.

vs. 46. *tere roten*, in een hoop, zoo dat zij eene legerschaar vormden.

vs. 47. *onder dat lant*, d. i. aan den oever van het land.

Ende sette hem dapperlike ter were,
Als si vernamen tfreemde here.
Kenemaers ende Waterlandre
Quamen daer ende menich andre,
De hem ter weren scoepen wale.
Wat holpe hierof langhe tale?
Si voeren toe al sonder vaer.
Een groet scip si wonnen daer
Met crachte doe den Vriesen af,
So dat hem dat volc opgaf,
Die daermede quamen ghevaren,
Behalven die daer versleghen waren.
Men ghinc daer houwen ende slaen;
Si vloen, de mochten ontgaen;
Dat volc wart al ondaen.
Men sachter niement ter weren staen.
De bisscob vlo sijnre veerde:
Want hi hem emmer niet en weerde.
Hi liet sijn scip, het was so groot,
Ende spranc in enen mindren boet,
Daer hi mede ontfoer altegader.
Nu hoert van desen heyleghen vader,

vs. 49. C. en B. setten. 50. C. en B. Als si v. tvremde (vreemde). 53. C. en B. sciepen. 56. C. en B. wonnen si. 60. B. voersleghen. 63. B. ontaen. 64. C. en B. sacher. 66. B. Want hem emmer niet en vaerde (: niene waerde). 67. C. en B. hi was te groot (: boet). B. Ende liet. 68. B. Hi spranc. 69. C. en B. ontvoer algader. 70. C. hoert met. B. hoert wat.

---

vs. 50. In den tekst staat: *Als hi.*

vs. 53. *scoepen*, verl. tijd van *sceppen*: *hem ter weren sceppen* is: zich te weer stellen, zich opmaken ter afwering.

vs. 67. In den tekst staat: *het was so goet.*

Wat wondre dat hi hevet bedreven:
Dat aldaer verslaghen bleven
So vele lude, dat wonder was,
Ende ghevanghen, sijt seker das,
So vele, dat si seder gaven
Menighen marc van hare haven.
Bisscop Willem hevet dit ghedaen.
Noch suldijs meer verstaen,
Als de tijt coemt suldijt horen.
Maer hier gaet een ander voren.
  Als de bisscop dus hielt dien strijt
Te menegher stede, te meniger tijt,
Jeghen den grave, waer hi mochte,
Nu hoert, wat her Wolfaert wrochte.
Hi dede den bisscop spreken,
Of men den twiste mochte breken
Tusschen den grave ende hem,
So datte bisscop Willem
Lovede den pays ende quamer toe;
Ende voer te Dordrecht doe,
Ende voert ter Veren toten grave,
Daer (hi) blide doe sciet ave,
Also als men ghemerken mochte.
In weet wat hi int herte dochte.

vs. 79. C. en B. comt (coemt) die tijt. 81. C. en B. hilt den. 83. C. grave daer hi. B. grave dat hi. 84. B. Wolfaert dochte. 86. C. en B. bisscop mochte. 87. C. en B. Twisschen. 91. C. ter Vere ten. B. voer ter Vere ten. 92. C. en B. Daer hi blide.

---

vs. 89. *lovede.* *loven* schijnt hier op te vatten in den zin van prijzen, begeerlijk achten.

vs. 91. In den tekst staat: *ten veeren.*

Men mochte doe sien wat hi wrochte,
Als men ten utersten besochte.
Doe hi was comen in sijn lant,
Berieu hem recht altehant
Dat hi den grave hadde gheloeft.
Ic ne weet, of hi was verdoeft,
Dat hi emmer orloghen woude
Den grave. Ic wane hi eromme soude
Sterven, als zeeder ghevel.
Hoet ghesciede, seldi wel
Hiernaer horen, alst is stade.
Her Wolfaert de wart te rade,
Dat hi quam metten grave
In Hollant, ende nam hier ave
Raet, wat men doe best dade.
Doe wort men aldaer te rade,
Ende docht hem goet int ghemene,
Dat men Ghijsbrecht van Yselstene
Ombode, dat hi den grave

vs. 96. C. en B. ment ten. 98. C. Berieu. B. Berien hem rechte. 99. C. en B. beloeft. 100. C. en B. En weet. 102. C. en B. Teghen den gr. ic wane hi emmer. 103. C. en B. Daerom sterven alst ghevel (: wel). 104. C. en B. suldi. 105. C. Hierna. B. Daerna. 106. C. en B. Wolfaert wart. 111. C. en B. Ende hem dochte. 113. B. Ontbode.

---

vs. 95, 96. De zin is: *Men kon zijne daden zien, toen men hem op het laatst gadesloeg.* Dus behoefde men toen niet te raden naar hetgeen hij *in zijn hart dacht.*

vs. 98. In den tekst staat: *berieden.*

vs. 99. Wat hi den Graaf beloofd had, berouwde hem.

vs. 102. d. i. *tegen den Graaf.*

vs. 103. In den tekst staat: *gheviel* (: *weel*).

Iselsteine sijn huys opgave,
Want hijt te lene van hem helt,
Ende hijt selve besitten wilt
Tsinen behoef sijn orloghe duere,
Ende recht op dezelve huere,
Dattie orloghe waren gheent,
Soude hijt weder onghescent
Ende onghescaedt hem dan gheven,
Ende alle sticken, diere bleven,
Soude hi hem gheelden scadeloes.
Ghiselbrecht seide, dat hi altoes
Sijn huus niet rumen zoude
Ende hi sinen rechten here woude
Altoes wesen trouwe gherne.
Den grave staets nu tonberne:
Rumedic thuus, dat ware scande:
Ja ne ben ic marscalc vanden lande
Van sbisscops weghen miins heren?
Ic ne mocht niet doen met eren.
Verganghe mi, alst mach vergaen.
Doe de grave dit hadde verstaen,
Vraghedi heren Wolfaerde doe,
Wats wesen soude. Hi spracker toe:

vs. 114. C. en B. Yselsteyn dat huus. 117. B. oerlof. 118. C. en B. ure. 119. C. en B. waer (ware). 121. C. en B. onghescaet. 123. C. en B. gheven. 125. C. rumen woude. B. rumen en woude. 126. C. en B. soude. 127. C. en B. trouwe wesen gaerne (: tontbaerne (tontbeerne)). 131. C. en B. tbisscops. 134. C. en B. hevet verstaen. 135. C. en B. Vraechde (Vraghede) hi heren.

---

vs. 118. *huere*, d. i. ure.

vs. 122. *diere bleven*, die in het ongereede geraakt waren.

vs. 123. *gheelden*, zie bij vs. 24.

Ghi sult ghebieden hervaert,
Ende doen beligghen thuus ter vaert,
Ende laten thuus niet begheven,
Eer ment op hevet ghegeven;
Men salre bliden maken sterke,
Ende anegaen met groten werke,
Met catten ende met evenhoghen:
Si ne sullent niet ghehouden mogen.
Men salt hem winnen over thovet;
Mijn herte des niet ne ghelovet,
Dat sijt moghen houden langhe,
Si ne moetent opgheven bi bedwange.
Dus wart men te rade daer.
Ende corteliken daernaer
Wort Ghisebrecht selve ghevaen:
Dat hebben sine ghebueren gedaen,
Her Hubrecht ende sine maghe,
Diere dicke op leiden laghe
Ende hildene vaste op Kulenborch.
Nu moet dat wijf allene de sorghe
Van den huse draghen voert.
Cortelike men doe hoert,
Dat een knecht van Vianen

vs. 138. B. beligghen metter vaert. 139. C. en B. laten thuys. 141. B. blide. 145. C. selt. 146. C. des niet ghelovet. B. Sijn. 148. C. en B. Si moetent opgh. bi bedwange (dwange). 152. C. en B. ghebure. 154. C. en B. om leiden (leyden). 155. C. en B. hilden vaste. 156. C. en B. allene dat wijf.

---

vs. 139. In den tekst staat: *latent.*

vs. 145. *hem over thovet*, d. i. op hun hoofd. De uitdrukking schijnt te beteekenen: het zal op hun hoofd neêrkomen: zij zullen 't moeten misgelden.

Ghinc heren Hubrechts kint verspanen,
Ende leide dat mede op Yselsteine,
Dat jonc was ende herde cleine,
Ende bleef selve aldaer binnen.
Dus waren droeve in haren sinne
Des kinds maghe, dan was gheen wonder.
Al waren si gram, menne conder
Omme ghedoen ghene dinc,
Anders dan men thuus bevinc
Ende belach harde vaste.
Si moesten ghedoghen doe de gaste,
Dat bi hem ware; de felle ghebuere.
Men warp hem in (te) menigher uren
Meneghen (groten) swaren steen.
Si hieldent so dat wonder sceen.
Joncfrou Beerte was so stout,
Dat sijt om geenrehande gout,
Haer huus, op wilde geven,
Noch doer vriende noch doer neven,
Het ne ware of men woude,

vs. 162. C. en B. cleyn (Yselsteyn). 164. C. en B. Des. 165. C. en B. maghen dan (dat en) was. 166. C. en B. sijs drove (droeve) men conder. 170. B. doe gaste. 171. C. en B. bure. 172. C. en B. in te menighen. 173. C. en B. Menighen groten zwaren. 178. C. en B. vrient noch doer neve.

---

vs. 160. *verspanen*, elders heen lokken.

vs. 165. In den tekst staat: *den*.

vs. 168. *bevinc*, d. i. omving, van alle kanten belegerde.

vs. 171. In den tekst staat: *waren;* doch ik vat den zin dus: zij, de gasten (d. i. vijanden), de felle geburen (vgl. 152), moesten gedoogen, dat het (kind) bij hen (de belegerden) was.

vs. 173. In den tekst staat: *Menigen swaren menghen steen.*

Dat si allene spreken soude
Haren man Ghisebrechte:
Dat hi riede, dat dede si lechte:
Anders soude si toter doot
Houden in alre noot.
Dus woude men ghehenghen niet:
Van den huse men niet en sciet.
Men blever vaste liggen voren
Langhe stont, als wi horen:
Want menne wouts niet begeven.
Daer omme costet hem somen tleven.
  Doch lach menre so langhe voren,
Dat joncfrou Beerte, als wijt horen,
Boet thuus op daer ter stede,
Behouden lijf ende lede
Der gheenre, diere waren binnen,
De men levende mochte bekinnen.
Men wouts niet doen: doe most bliven.
Nu hoert behendicheit van wiven:
Omdat si hopede te maken,
Dat sijt beste soude gheraken,

vs. 182. C. en B. riede, dede. 184. C. en B. in al hare noot. 185. C. en B. Des w. m. ghehinghen. 186. C. men niene sciet. 187. C. en B. bleef daer. 188. B. wijt. 189. C. en B. men wouts. 190. C. en B. Daerom costet hem zomen. 193. C. en B. Boet op thuys aldaer. 194. C. en B. haers lijfs. 196. C. en B. kinnen. 198. C. en B. Nu hoert. 199. C. en B. te ghenaken.

---

vs. 181. In den tekst staat: *Ghisebrecht* (: *lijchte*).

vs. 183. *si*, lees *sijt*, zij het, te weten, het huis.

vs. 190. In den tekst staat: *Daer omme coste hem selven tleven*. De verbeterde lezing zegt: daarom kostte het sommigen het leven.

vs. 198. In den tekst staat; *behoert*.

So bat si, dat men haer gave
Die een helf, entie grave
Metten andren sinen wille dade.
Doe wortmen ginder des te rade:
Men gave de helft, de metten lote
Haer gheviel, ende ghenote
Elc sijnre avonturen:
Anders mochts haer niet ghebueren,
Dat men haer iet gheven soude,
Ende oec opdat si leveren soude
Den ghenen, diet kint daer brochte.
Si namen raet; hem allen dochte,
Dat beter ware verre te voren,
Dan si alle waren verloren,
Ende joncfrou Berte mede.
(Si) sprac doe uut ter selver stede:
So welke helft dat coemt an mi,
Also alst besproken si,
Willic hebben quite ende vri.

vs. 202. C. en B. helft. 205. B. helfte. 208. B. en mochte. 209. B. woude. 210. C. soude. B. opdat souden. 211. C. en B. Den ghenen geven die. 212. C. Si nams. B. Ende naems. 214. B. Dat si. 216. C. en B. Si sprac doe uut ter zelver. 217. C. en B. welc helft die. 218. C. ghesproken. Regel 218 ontbreekt in B.

---

vs. 206. *ende ghenote elc sijnre avonturen* enz., d. i. men werd te rade, dat elk zou genieten wat het lot hem toewijzen zou.

vs. 209. Anders, zoo zij er geen genoegen mede nam, dat het lot zou beslissen, zou zij niets krijgen.

vs. 210. In den tekst staat: *opdat si woude*, de zin is: ook onder voorwaarde dat zij dengenen zou uitleveren enz.

vs. 216. In den tekst staat: *derzelver stede.* De zin is: zij deed terstond uitspraak.

Men antworde haer: dat si!
Die brugghe de was al tebroken
Ende de porte was gheloken,
De men ontdede altehant,
So dat men horden vant,
Die men ondede ende ginc in.
Men vanter lude meer no mijn
Dan xvi, de ter weren
Souden doghen ende niet mere,
Dander doot ende somme ghewont
Ende vanden live onghesont,
Sonder den knechte, de tkint verriet,
Die ne was ghequetst niet.
Dien leverdmen heren Hubrecht,
De recht dede over den knechte
Teerst dat hi hadde stade,
Ende deden legghen op enen rade;
Ende sijn kint vant hi ghesont.
Men voerde op de selve stont
De ghevanghen Tordrecht,
Daer Olout over dede recht.
Hi setter achte an deen side,

vs. 222. C. en B. beloken. 224. C. hurden. 225. C. en B. Die men leide (leyde). 227. C. en B. ter were. 229. C. en B. som. 231. C. en B. knecht. 232. C. en B. Hi ne. 233. B. Die. 234. C. en B. Die rechten (rechte) dede over dien (die) knechte (: Hubrechte). 235. C. en B. hijs. 236. C. op een rade. 239. C. Die ghevanghene. 240. C. en B. Daer Olout.

---

vs. 220. *dat si*, d. i. dat zij zoo!
vs. 231. *verriet*, d. i. listig verlokte om met hem mede te gaan.
vs. 240. Hier en in vs. 254 staat in den tekst: *clout.*

An dander achte; herde onblide
Mochten si wesen, so help mi God!
Aldaer werp men om hem lot.
Dat lot was also ghemaket:
Twe bollekine, wel gheraket;
Ront was elc, als een cloot,
Ghelijc ghevarwet, even groot;
In deen was een Hollanschen penninc,
In dander een Lovensche; dese dinc
Was ghemaect so, dat men niet
Segghen mochte: hier is ghesciet
Vordeel of valsheit inne.
Clout sprac: nu siet, minne,
De den Lovenschen penninc toehoert,
Hevet hier sijn lijf verboort,
Ende (de) den Hollanschen sal ontfaen,
De sal metten live ontgaen.
Si worpen tlot, men sloech af
Hem, deent de aventure gaf;
Dandre dede men doe ghevaen:
Dat dochte mi onrecht ende mesdaen.
Doe hadde de grave thuus al vri.

vs. 242. C. en B. Op dander. 243. B. Mochten. 244. C. en B. Daer soe warp (werp) men om een lot. 249. C. in dene. B. Hollants. 250. C. en B. Lovensch. 252. C. en B. Mochte segghen. 253. C. ofte. B. Voerdeel ende ofte valscheit. 254. B. Olout. 255. C. Lovensche. 256. C. en B. Hi hevet. 258. C. en B. Hi sel. 263. C. en B. dit huus. C. had.

---

vs. 243. In den tekst staat: *mocht.*

vs. 254. *minne*, d. i. lieve vrouwe. Aloud spreekt vrouw Beerte aan.

vs. 259. *sloech af*, d. i. onthoofde, zie vs. 274.

vs. 263. *deet* (*deed het*), in den tekst staat: *deed.*

Daerna ghevielt, gheloves mi,
Dat Her Wolfaert bat den grave,
Dat hijt sinen wive gave,
Yselsteine ende Benscop mede.
De grave deet staphans ter stede.
Hi hadde haer ghegheven al
Tlant van Woerden, groot ende smal,
Dat her Wolfaert hem selven bat.
Ic wane hijt dede omme dat
Dat men Yselsteine wan,
Ende men de lude onthovede dan,
De daer op waren vonden,
Dat gheen man tote dien stonden
Jeghen hem verheffen soude.
Ic ne weet, wat hi doen woude.
Int lant van Woerden begondi maken
Ene borch, conde hijt gheraken;
Groot, wijt ende daertoe starc
Dede hi beginnen daer dat werc,
Tote eenre stede, de men hiet

vs. 264. C. ghelovets. 268. C. en B. deet op die stede. 269. C. en B. Hi hadt haer. 270. C. en B. woerden dat niet nes (dan es niet) smal. 271. C. en B. selve. 279. C. en B. Int lant van. 281. B. Grote wijt. 282. C. Hi dede beghinnen dat warc. B. Hi hadde beghinnen dat werc (: sterc). 283. C. en B. ene.

---

vs. 272—277. De auteur wil zeggen: Dit, dat men, na de overgave van Yselstein, de lieden, die daarop waren, onthoofde, bewerkte Wolfaert, opdat niemand zich tegen hem zou verheffen.

vs. 279. In den tekst staat: *Int ende.*

vs. 280. *conde hijt gheraken*, d. i. zulks was het voornemen, dat hij wenschte te volvoeren.

Die Pitkupe, sodat men niet
Int lant soude moghen comen:
Men hadt metter borch benomen.
Het was aent ende vanden lande.
  Nu hoert hier ene niwe scande:
In de porte van Dordrecht
Was doe menich pilic knecht.
Dat vermoyede Aloude sere,
Ende men teech hem dicke mere,
Dan met rechte die scoude was.
Op een tijt bat Alout dàs
Al den scepenen van der poort,
Dat hem lief si, dat men hoert
Ene stille waerheyt van swaren dingen.
De scepen woudent wel ghehinghen
Behouden al der porten recht,

vs. 284. C. en B. men niet. 288. C. roert. 290. C. en B. pijnlic (pijnlijc). 291. C. vernoyde. B. Dat verwonderde. 293. C. en B. die scoude. 294. C. en B. Op een (enen) tijt bat Alout. 295. C. en B. Alle den. 298. C. en B. Die scepenen woudent. 299. C. en B. Behouden al der poerten (poorter).

---

vs. 284. In den tekst staat: *so dat men hiet.*

vs. 290. *pilic knecht* heet de man, die aan eene *pijnlijke klage*, d. i. crimineele vervolging bloot staat.

vs. 292. *hem*, d. i. den pijnlijken knechten. *Men teeg hun vaak meer*, d. i. men betichtte hen vaak van meer schuld.

vs. 293. In den tekst staat: *der scoude.*

vs. 294. In den tekst staat: *op een dit bat alouc.*

vs. 296. *hem*, d. i. den schepenen.

vs. 297. *stille waerheit*, eene rechtspleging van 's Graven wege, waarbij een ieder werd opgeroepen, om wegens begane overtredingen klachten in te brengen.

vs. 298. In den tekst staat: *wouden.*

vs. 299. In den tekst staat: *Si houden.*

Ende op ene vorwaerde echt,
Dat scepene de besitten souden
Ende bannen, de si bannen wouden,
Waert drie jaer, vier ofte vive;
Daerbi ne soude hi vanden live
Niement roven, noch goet ontfaen.
Op dese vorwaerde wert bestaen.
De si Aloude gaven bescreven,
Mosten de tijt sijn verdreven,
De hem scepenen hadden gheset,
Waest op lijf, waest op let:
Quamen si weder binnen der tijt,
So mochte de scout sonder verwijt
Hem dat doen alst was besproken,
Ende dat recht bleef ongkebroken.
  Die waerheit was doe beseten,
Ende eer men se ute, seldi weten,

vs. 303. C. en B. Waert een jaer of vier of. 305. B. roven of. 306. C. en B. wast (waest). 309. C. en B. scepenen. 310. C. en B. lijf of op. 311. C. binder tijt. B. Quamen si weder binder tijt. 312. C. en B. scoute. 314. C. en B. bleve. 315. C. en B. wart. 316. C. en B. zuldi.

---

vs. 301. Dat is, op voorwaarde dat de schepenen, en niet de baljuw, de rechtszitting houden, d. i. de aanklacht hooren en vonnis vellen zouden.

vs. 304, 305. Dat is, bovendien zou de baljuw niemand ter dood mogen veroordeelen, noch boete opleggen.

vs. 307. D. i. hen, die zij (de schepenen) aan Aloud schriftelijk opgaven.

vs. 308. In den tekst staat: *Moste. verdreven*, d. i. uitgebannen.

vs. 309. In den tekst staat: *scepen.*

vs. 310. *op let*, d. i. op straf der verbeurte van een lichaams *lid.*

vs. 312. In den tekst staat: *scoude.*

vs. 316. *ute*, d. i. *uitte*, d. i. uitspraak deed.

Quam de grave selve daer,
Ende her Wolfaert, wet voerwaer,
Heschede der scepene taflen doe.
Ende scepene spraken hem toe:
Wat woudi daermede maken?
Hi sprac: ic salt wel gheraken:
Wies mesdaet ic vinde so groot,
Dat hi hevet verboert de doot,
Men sal hem doen staphant sijn recht;
De men (min) vint mesdadich echt,
Die sal minre pine ontfaen,
Dit ne sal niement wederstaen.
Scepenen seiden: ten mach niet wesen:
Wi hebben vorworde ghemaect van desen
Jheghen Aloude, onsen baliu.
Trouwen des messaect hi u,
Sprac haer Wolfaert openbare.
Scepene antworden dernare:
Onse hantveste seghet wel,
Dat wi ende niement el
Recht ende vonnesse seggen mogen
Over onse poerters, van laghe van hogen.
Dese vriheit gaf u oudevader,

vs. 318. C. en B. weet. 319. C. en B. Eijschte den scepenen tafle (tafele) doe. 321. C. en B. wildi. 322. C. en B. Hi seide. 326. C. en B. men min vint. 328. C. en B. Dit ne. 332. B. hi nu. 337. B. Recht vonnisse. 338. B. van leghen.

---

vs. 319. *Heschede der scepene taflen*, d. i. eischte de stukken van het geding, door de scepenen opgemaakt.

vs. 328. In den tekst staat: *die ne.*

vs. 332. *des messaect hi u*, d. i. dit lochent hij u.

vs. 335. *hantveste*, van Koning Willem gegeven, zie vs. 339, 340 en Huydec. op dit vers (335).

Coninc Willem, daer wi alle gader
Of hebben beseghelt ende bescreven;
Dits ons van uwen ouders bleven:
Hout onse recht, so doedi wale.
Hiertoe en helpt gheen langer tale:
Mijn here moet de tafel hebben,
Ende sulken tasten op sinen rebben:
Want hi es uwer alre heer,
Ende sal rechten also seer,
Dat den quaden rouwen mach:
Des wil hi sonder verdrach
De tafel hebben, wats ghesciet.
Scepen spraken: dats om niet,
Hen sijn niet onse vorworde.
Alse her Wolfert dat horde,
Sprac hi: ic seg u twaren,
So moeten te Delf te gisel varen
Ende na minen here staphans comen,
De u de scoute nu sal noemen.
Die grave voer siere straten.
Die scoute woude doe niet laten,

vs. 340. C. en B. Willem die. 341. C. en B. Hebben ghezeghelt (beseghelt). 344. C. en B. gheen ander tale. 346. C. en B. tasten aen. C. ribben. 348. C. en B. Ende hi sel (sal). 349. C. en B. gruwen. 351. C. en B. so wats gesciet. 352. C. en B. Scepenen. 353. C. en B. Ten zijn. 354. C. en B. dit hoerde (: vorwerde (vorwaerde)). 355. C. segt u. 356. C. moet ghi. B. moeti. 357. C. staphant. 360. Borm. (zie Inleid. bl. xcv). scout en.

---

vs. 346. *sulken tasten op sinen rebben*, d. i. menigeen zijn ongenoegen gevoelig te verstaan geven. Vergelijk de Fransche uitdrukking: *mesurer les côtes*, d. i. met een bullepees slaan.

vs. 356. Het onderwerp van *moeten* vindt men in vs. 358.

Hi ne noemde doe bi namen
De hi woude dat na hem quamen.
Si voeren doe in de poort
Te Delf, als men heeft ghehoert..
Vive wasser. Men sende hem mede
Dre boden uter stede,
Die den grave souden volghen
Ende spreken, al was hi verbolgen
Op de poort van Dordrecht doe,
Ende sien, mochten sijt brengen toe,
Dat men dat maecte te goede
Ende dat in betren poynten stoede.
De grave voer in den Haghe.
Her Wolfaert sat op, ten andren dage,
Ende voer te Woerden waert,
Ende merrede an de vaert,
In weet, der daghe, so vive, so sesse.
Wat helpt dese langhe lesse?
De poerters senden hem vieren na,
Om te spreken, als ic versta,
Metten anderen, haren here,
De was verbolghen herde sere.

vs. 361. Borm. Hi noemde. 363. C. en B. Si voeren na. 366. C. en B. Drie. 367. C. soude. 369. B. Optie poorters. 370. Borm. si. 372. C. en Borm. poynten. B. ponte. 373. C. in die Haghe. B. en Borm. in dien Haghe. 377. C. en B. En weet der daghe vive so (of) ses (: les). Borm. En weet IIII (eerst stond er III); voor vive schijnt hier ook eerst III viere gestaan te hebben. 378. Borm. Wal holpe. 379. C. en B. sender (seinder) IIII na. 380. Borm. Omme — ict. 381. Borm. Mit den grave haren heer (: seer). 382. C. en B. Die was op hem verbolghen zere.

---

vs. 372. In den tekst staat: *penten.*

Doe de viere aldaer quamen,
Tote achten — al bi namen
Heyne ende Pouwels hieten de twee;
Al was der andre mee,
Ic ne can se niet ghenoemen, —
So was hem te voren comen,
Dat her Wolfaert niet was daer.
Doe senden si haer boden daer,
Om te proevene, op welken daghe
Hi comen soude in de Haghe.
  De bode vantene tYselsteine,
Hem ende sijn wijf daer ghemeine.
Her Niclaes van Kaets wasser mede.
De bode spraken daer ter stede,
Ende hi seide sinen wille.
Die bode keerde swigende stille,
Ende telde sinen here voert,
Wat hi van hem hadde ghehoerd.
Si beiden doe toten daghe,
Dat hi was comen in de Haghe.

vs. 384. C. en B. Toten achten die bi. Borm. alle. 385. C. en B. Heyne Pouwels. 386. C. en B. mee. Borm. der ander mee. 389. Borm. niet en was. 390. C. en B. Doe senden (seinden) si hare (haer) boden naer. 391. C., B. en Borm. proven (proeven) op welke. 392. C. in die Haghe. B. in den Haghe. 396. C. en B. bode spracken. Borm. boden. 397. C. en B. seide hem zinen. 399. Borm. tellede. 400. Borm. him (ook elders). 402. C. en B. comen was in dien. Borm. in dien.

---

vs. 386. In den tekst staat: *der andre mere.*

vs. 390. In den tekst staat: *her boden.*

vs. 396. In den tekst staat: *bodene. spraken,* d. i. sprak hem.

De grave en woude gheen antworde geven
Sonder hem: dus sijn si bleven
Liggende stille, ende beiden daer
Toter wilen, dat hi quam naer.
Doe her Wolfaert comen was,
Worden si te rade das,
Dat Jan de Moelnaer, Pieter mede,
Heren Tielmans soen, voeren ter stede,
Ende Jacob, haer derde gheselle,
Toten grave, daer ic af telle,
Om te sprekene van hare dinc.
De grave doe te rade ghinc
Met hem, her Wolfaert ende Aloud,
Die te radene hiertoe was bout.
Ten lesten sprac hi den Moelnaer an,
Ende daer na dander twe man,
Ende lede se in de camer mede,
Ende spraken met hem daer ter stede
Ene wile. Doe quamen si uut,
Ende Oloût sprac overluut,
Ende vraghede, of Heyne ende Pauwels waren
Te Delf: dat sect sonder sparen.
Men seide: ja! si sijn aldaer.

vs. 403. C. grave woude. 404. Borm. sien si. 405. Borm. stil. 406. B. wile. 409. C. en B. Moelnaer ende. 410. C. soen voer ter. B. soen bider stede. Borm. sonen. 411. B. haer dorde. 414. Borm. ten rade. 415. Borm. Metten heren W. 416. C. en B. te rade. 417. C. en B. spraken si den. 418. Borm. dandere. 419. C. en B. leden se. Borm. leed se in die camere. 421. C. en B. Een wile 423. C. vraechde. 424. C. en B. segt (seg) al sonder.

---

vs. 411. In den tekst staat: *hoer*.

Sullen si iet comen haer?
Sprac Olout toten Moelnaer.
Onbiet men se, si comen haer,
Sprac doe Jan, dat wetic wale.
Olout hils niet meer tale;
Dan hi ginc ter cameren in.
Hi zoude node sinen zin
Hebben gheseecht daer voer ogen.
Men riep Jan ende ghinc hem toghen,
Dat de grave woude gaen eten,
Ende dan soude men hem doen weten,
Sgraven wille van der zaken.
Si mochten hem wel gaen blide maken,
Ende na etene wedercomen.
Jan de pensede, het sal ons vromen,
Ende ghinc ter herberge met sinen gesellen.
Alse hi der quam, begonste hi te tellen
Enen bode dat hi woude
Dat hi den anderen seggen soude.
Binnen deen quam de mare,
Dat al dat hof ghereet ware
Ende de grave woude riden
Ende woude langher niet onbiden.

vs. 428. C. comen haren (: Molenare). B. en Borm. comen hare (: Molenaer). 430. C. en B. hilt. Borm. hilts. 433. C. en B. gheseit. 434. C. en Borm. Janne. 435. C. en B. soude. 438. C. en B. Si. 439. C. en B. eten. 441. C. en B. herberghen. 442. C. begondi tellen. B. en Borm. begonste (begonst) hi tellen. 445. C. en B. die niemare. 446. B. alle dat. 448. C. en B. niet langher beyden. C. en Borm. biden.

---

vs. 426 en 428. *haer*, d. i. herwaarts.

vs. 430. *hils niet meer tale*, d. i. hield des niet meer tale, sprak er verder niet over.

Help! seit hi, wat macht bedieden?
Ic ne weet hem wat onbieden.
Sech hem allen dese zaken.
God gheve hem dbeste gheraken!
Ic bens wel droeve ende erre.
De bode de voer sonder merre:
Hi hadde twe paerde in enen waghen,
Ende ginc vaste henen jaghen,
Ende quam te tide, alst God woude,
Daer de grave beten soude.
Ende seide hem allen dit.
Pauwels langer niet en sit:
Hi stont op ende ginc siere straten.
Heyne de sout node laten,
Hi stont op ende dede also:
Dus quamt toe, dat elc vlo.
De grave quam met heren Wolfaerde.
Doe hi ghebeet was vanden paerde,

vs. 449. C. Helpt. B. wat salt. 450. C. en B. wat hem. 451. B. Segt hem. 452. C. en Borm. en B. tbeste te raken (geraken). 454. C. en B. bode voer al sonder. 455. C. en B. paerden in enen (een). 456. C. en B. en Borm. vaste. 457. B. als God. 458. C. en B. Dat die. 463. Borm. Hine stont op. C. en B. Doe hijt vreyschte hi ne dede also. 464. B. vloe.

---

vs. 450. Daar Jan niet wist, wat het beduidde, dat de Graaf weggereden was, zoo wist hij ook niet, wat hij zijnen medeafgevaardigden zou laten zeggen, of zij gaan of komen zouden.

vs. 455. *in enen waghen*, d. i. ingespannen voor een' wagen.

vs. 458. Waar de Graaf juist afstijgen zou.

vs. 461. De bode bracht daarop aan de afgevaardigden het bericht, dat Jan hem (zie vs. 451) gelast had hun te brengen.

vs. 464. *vlo*, dat wil zeggen: zich uit de voeten maakte.

Quamen si daer dandre waren.
Her Wolfaert sprac al sonder sparen:
Want hi was int herte fier:
De van Dordrecht sijn si hier?
Ja wi, seiden deghene doe,
De daer waren. Hi sprac hem toe:
Gawi dan: laet u spreken:
Roept u ghesellen: laet niet ghebreken.
Onder de clocke ginc her Wolfaert,
Ende vraghede al onghespaert
Om Pouwelse ende Heynen mede.
Men antworde hem daer ter stede:
Si gaen spelen; wi ne weten waer.
Doe seyde her Wolfaert: senter naer.
Wi hebbent ghedaen, seiden si.
Mettien so begonde hi
Te seggene, alst voren staet,
Van der taeflen al de daét,
Hoe dat se de grave hebben woude,
Ende over de ghene rechten zoude,
Dies hadden verdient, hoe dat ware.
Dit toende hi deen van Delf al dare,
Daert de van Dordrecht anehoerden.

vs. 467. B. andre. 468. Borm. sonder sparen. 470. Borm. sien. 473. C. en B. Gawi dan ende laet. Borm. danne. 479. C. en B. spelen en weet. 480. Borm. sent daer naer. 483. C. en B. segghen. 484. C. en B. tafel al den. 487. C. en B. Dies had verdient hoe soet ware. 488. Borm. dien van Delf dare.

---

vs. 475. *Onder de clocke*, d. i. op 't Raadhuis (zie Huydec. op dit vers).

vs. 484. *Van der taeflen*, zie vers. 319.

Si seiden: here, bi vorwoorden
— Hoert, de waerheit seggewi u —
Dit spraken wi metten baliu,
Dat scepenen souden nedren ende hoghen....
Olout sprac: dits gheloghen!
Voer den grave ende voer hem allen.
Doe begonden de lude te callen,
Daert de grave selve anehoerde,
Dat hi sprake onhovesche woerde:
Wilde hi so dat lant berechten?
Ja! sprac hi, ic wil vechten
Enen camp jeghens wien dat es.
Een scepene van Delf sprac, sijts ghewes,
Hier ne vecht gijs ghenen camp,
* Dat waer ons te zwaren scamp:
Soude al onser poerten recht
Staen aen eens mans ghevecht,
So mocht onse recht wel arghen:
Dat haer es huden, dats onse marghen.
Ghi hebt u qualike hier ghewroken,
Dat ghi goede liede hebt versproken

vs. 491. C. en B. segwi. 492. C. en B. bespraken. 494. C. en B. dits al gheloghen. 496. C. en B. lude callen. 498. Borm. onhoveske. 500. Borm. wille. 501. C. en B. jeghen. 502. C. en B. scepen v. D. spr. sijt gewes. 504. C. ten sweren scamp. B. swaeer i. scamp. 507. B. ons recht. 508. C. en B. Dat nu is haer dats onse (ons) merghen.

---

vs. 491. Deze regel is een tusschenzin. Zij zeiden: onder voorwaarde, gelijk wij met den baljuw overeengekomen zijn, dat schepenen enz. (vs. 493). Aloud, schijnt het, viel hun in de rede, vandaar dat de zin in dit vs. 493 niet voltooid is.

vs. 508. Spreekwoord: wat hun heden overkomt, dat overkomt morgen ons. In den tekst staat *Daet.*

Ende gheloghent voer onsen here:
Dats u te mesprisen sere.
Waert dat ment bevroeden conde!
Doe sloech men dat van den monde,
Ende vraghede daer openbare,
Waer Pouwels ende Heine waer.
Men antworde: wi ne wetens niet.
Doe seide her Henric: ghi heren siet,
Nu moghedi horen ende verstaen,
Dat dese twe hebben mesdaen
Jeghen minen here so vele
Dat si in nernste noch in spele
Niet dorren comen daer hi es.
Nochtan waren si, des sijt ghewes,
Ghesent van Dordrecht uter poort,
Als ghi wel hebt ghehoort.
Nu van desen daghe voort
Es de vreenscap al ghescoert
Tusschen den grave ende hen tween,
Ende oec nes daer vrede ne gheen:

vs. 511. C. en B. gheloechent. 513. C. en B. Waert dat ment (men) bevroeden conde. 514. C. en B. Doe so sloech men dat van monde. 515. C. en B. vraechden daer al openbare. 518. C. en B. seide Heinric. 519. C. en B. moechdi merken, 522. C. naerste no. B. naernste no. 530. C. en B, vrede gheen.

---

vs. 513. In den tekst staat: *Waer dat ment beroeren conde.* De zin schijnt te zijn: Ach! ware het dat men hun dit kon doen inzien, te weten, dat het te misprijzen is, dat men goede lieden wraakt.

vs. 515. Hoe dit zij, *toen* sloeg men dat zeggen van den Delftschen schepen in den wind. *van monde slaan*, ergens niet meer van reppen.

vs. 518. *Heer Henric*, waarschijnlijk de schout van Dordrecht. Zie Huydec. t. d. pl.

Hi sel se cranken daer hi mach,
Weder het es nacht of dach.
Mettien lieten si de tale;
Si ghinghen doe wech altemale.
De grave voer wech, als hi woude;
De ghesellen senden also houde
Enen bode sonder sparen,
Dat hi Tordrecht soude varen:
Want si ontsaghen hem van desen,
Dat men om hem vervaert soude wesen,
Alser quame de niemare.
De bode hi voer al dare,
Ende eer hi conde comen daer,
Hadde een gheseit openbaer,
Dat alle lude waren ghevanghen
Ende haer ne gheen waer ontghanghen.
Dat volc was al tenden rade.
De bode quam des avonts spade,
De doe al openbare
Wederseide de quade mare.
Hi seide: ic wil ghijs mi ghelovet:
Sijn si ghevaen, ic gheve mijn hovet
Af te slane, dat willic wale.
Men gheloefde sijnre tale.

vs. 531. C. en B. salse krenken. 536. C. en B. ghiselen. 540. C. en B. mer om vervaert soude. 541. C. en B. Als daer. 543. C. en B. Eer hi c. c. aldaer. 544. C. en B. Hadde (Had) gheseit al openbaer. 545. C. en B. al die luden. 546. C. en B. Ende hare gheen en waer. 547. C. en B. was tenden rade. 549. C. en B. Die doe daer al. 552. C. en B. ic legs (legges) mijn. 553. C. en B. Of te slaen.

---

vs. 547. In den tekst staat: *al tenen rade.*

Eilc ghinc daers hem luste.
Die bode ghinc in sijnre ruste.
Men wilde beiden toten daghe
Dat men dan ten besten saghe.
  Des ander daechs wel bitide
Wort de porte herde blide:
Want Heine ende Pauwels waren comen,
Ende ontghanghen te haren vromen.
Si waren blide om dese twe.
Tsavons quamer lude mee,
Ende sander daghes te primetide
Waren si daer alle, des waren si blide,
Bede ghisele ende boden mede,
De te Delf laghen in de stede,
Ende waren comen sonder oerlof.
Dus en staets de grave niet of
Noch her Wolfert noch Olout,
De te radene hier in was bout.
Si deden scriven in enen brieve,
Dattie grave ontseide alle lieve
Ende alle vreenscap mede der poort.
Alse tfolc dat hevet ghehort,
Datse de grave hevet ontseit,
Vergaderden de porters ghereit,
Ende ghinghen te rade sciere,

vs. 555. C. en B. Elc. 556. C. en B. in sijn. 559. C. Des anders. 562. C. en B. ontgaen te haren (hare). 564. C. mee. 565. C. Des anders. B. Des ander. 567. C. en B. ghiselen ende boden. 568. C. en B. Die hem te Delf hadden ghehoden. 572. C. en B. te rade. 578. C. en B. Dede men als men gherne pleget (: ontseghet).

---

vs. 564. In den tekst staat: *lude meer.*

vs. 570. *en staets de grave niet of,* d. i. laat het er niet bij.

Ende coren der hoeftmanne viere,
Bi wien men alle zaken dede.
Si deden scriven daer ter stede
An al de porte van den lande
— Dit mochten si doen sonder scande —
Ende baden hem op rechte omoet,
Dat elc port also vele doet,
Dat si bidden den grave
Dat hi de dinc wil laten ave,
Ende hi haer recht late behouden:
Dat si dat wel weten souden,
Dat men hem des ghelike soude doen.
Men liet die boden niet gheroen,
De dese brieve souden draghen.
Men ghincse henen jaghen
In Hollant ende in Zelant mede,
An elke porte, an elke stede,
Daer men waende dat liede waren.
Nu setten toe al sonder sparen

vs. 582. C. en B. aldaer. 583. C. en B. allen poorters. 585. C. en B. oetmoet. 586. C. en B. elke poerte so vele. 591. C. en B. hi des ghelike hem. 592. C. en B. die hoden. 593. C. en B. Die die (de) brieve (brieven) souden. 597. B. lieden in waren.

---

vs. 585. *op rechte omoet.* Elders *op groet oetmoet.* Deze uitdrukking beantwoordt aan het Fransche *de grace*; want *oetmoet* is *genade*, en het bijvoegel. *recht*, *groot*, versterkt slechts de uitdrukking, even als *grand* in het Fr. *grand merci.*

vs. 592. In den tekst staat: *den bode.*

vs. 593. In den tekst staat: *soude.*

vs. 597. Deze zin bepaalt alleen het antecedent *stede* (plaats); want omtrent *porte* kon het wel niet twijfelachtig wezen, dat er lieden in waren.

Sgraven raet rechtevoert
Ende leiden liede bi der poert,
De souden ligghen in de wachte,
Datter niement in en mochte,
Ende dat mer niet in en mochte brenghen,
Hen ware of men se woude ghehinghen.
Men woude doe, dat joncheer Witte
Ghinghe ligghen opt huus van Pitte
Te wachtene die jeghenoede.
Hi most doen, al dede hijt node.
TAlblasserdam, hordic bedieden,
Lach haer Niclaus van Kaets met lieden,
Ende wachte twater daer,
Ende dede de scepe comen naer
Met corne ende met anderen goede.
Te Slidrecht lach hi op de hoede,
Olout met sinen knapen,
Diet al op ghinghen rapen
Datter quam ende liden woude
Enter porten varen soude.
Voert steenhuus, dat te Slidrecht staet,
Hadde hi vonden in sinen raet

vs. 600. C. leiden liden. 601. C. en B. legghen. 603. C. en B. menre niet in mochte. 604. C. en B. En waer of mens woude ghehinghen. 606. C. en B. pitte. 608. C. en B. most doen al dede hijt. 615. C. en B. lach op. 619. C. en B. Voert steenhuys (huus).

---

vs. 604. In den tekst staat: *ghewinnen.* De zin is: ten ware men ze wilde veroorloven binnen de stad te gaan.

vs. 606. In den tekst staat: *pit.*

vs. 608. In den tekst staat: *doen al doen al de.*

vs. 616. *oprapen*, d. i. aanhouden en zich toeeigenen.

vs. 619. In den tekst staat: *Voer steen huus.*

Dat hi den dike dede verslaen
Met groten houte ende deraen
Sterke planken, als hem dochte,
Datter niemant liden mochte.
Thuus was wel ghemaect ter were
Jeghen scilt ende jeghen spere.
Daer lach Olout metten sinen,
De gherne hadden vele pinen
Der port ghedaen, hadde hi ghemogen.
Hen connen vele lude niet ghedoghen,
Si ne moetens hem te voeren doen.
Doe was daer een en conde niet gheroen,
Hi ne voer met enen cogghe allene
Ende met anders niement ghemene,
Dan de met hem in de cogghe waren.
Hi seide bi Gode wi willen varen
Sciten in de poort so menighe pile.
Ende dit was ter selver wile
Dattie sciltwacht was gaen slapen,
Dattie cogghe metten knapen
Quamen gheroyt vor de port.
Als men dit hevet ghehort,
Sloech men de clocke metter vaert,
Dat al de porte in rueren waert.

vs. 621. C. en B. den dijc (dijk). 628. C. en B. hadde. 629. C. en B. Der poerten (poorten) ghedaen had hi mogen. 632. C. en B. een conde. 637. C. en B. poert (poort) somige pilen (: wilen). 639. C. en B. wacht. 644. C. en B. poert (poort) in roere.

---

vs. 621. *verslaen*, d. i. versperren.

vs. 630. De zin van dit en 't volg. vers is: Er zijn zulke lieden, die niet kunnen velen, dat zij zich in eenige zaak niet vóór anderen kwijten.

Si wapenden hem groet ende clene
Ende volgheden naer al ghemene
Bede tscepe ende te voet.
Al dat volc dat es verwoet
Ende quamen rechte vor de were.
Alout scout ende hadde ghere
Hem te werne, mocht hem ghescien.
De porters liepen toe mettien
Toter were ende streden se ane,
Bede met stekene ende met slane.
Men sloech so sere ende stac,
Dat men de were te stucken brac,
Ende Olout de hevet vernomen,
Hoe de lude ghelopen comen
Over slote ende over al,
Ende hi ontsiet hem dat men sal
Thuus onderlopen daer.
Des had hi in therte vaer.
Hi maecte hem mede in den loop
Ende quam in haren hoop
Side an side, dat men niet
Van hem en weet, eer men siet,

vs. 646. C. en B. volchden na. 648. C. en B. Als een volc. 649. C. en B. recht. 651. C. en B. weren. 653. C. en B. weren. 654. C. en B. steken. 655. C. en B. Men sloech. 657. C. en B. Olout hevet. 663. C. en B. maecte. 664. C. en B. quam mede in den hoop (hoep).

---

vs. 649. *vor de were*, d. i. de borstwering, die hij had doen maken, zie vs. 621.

vs. 650. *scout*, d. i. schouwde, zag het.

vs. 655. In den tekst staat: *Ende sloech*.

vs. 660, 661. Dat men hem den toegang tot het huis zal onderloopen, d. i. afsnijden. Zie Huydec. op I, 847.

Dat hi was comen op de brugghe,
Ende men siet, dat hi den rugghe
Omme werpt ten huuse waert,
Ende hem weert al onghespaert.
Daer vochten de van Dordrecht wale.
Si waren toe den selven male
Met hem in den huse ghegaen
Vechtenderhant, en hadde ghedaen
Dat Heyne was metter groter cracht
Van der brugghen in de gracht
Ghesleghen, als men mochte sien.
Eer men uut conste ghetien
Ende sine uutbrenghen moghen,
Was de valbrucghe upghetoghen.
Doe mosten de porters afterstaen.
Dit pongiis hebben si ghedaen
Up enen woensdach voer den oeste.
Doe ghevielt, alst wesen moeste,
Dat si weder ghinghen in.
Elc was gram in sinen sin.

vs. 669. C. en B. warp ten (te) huse. 670. C. en B. weerde ongespaert. 672. C. en B. doe ten. 674. C. en B. had. 675. C. en B. met groter. 679. C. en B. sine uut. 680. B. valbrug. 682. C. en B. pongijs. 686. C. en B. sinen sin.

---

vs. 672, 673. *waren ghegaen*, d. i. zouden gegaan zijn, wanneer Heyn niet in de gracht ware gevallen (vs. 675—677).

vs. 674. *en hadde ghedaen*, d. i. ten ware.

vs. 678. *ghetien*, d. i. trekken, halen.

vs. 679. In den tekst staat: *si*.

vs. 681. *after staen*, *achter blijven staan*, nl. achter de opgehaalde valbrug.

vs. 682. In den tekst staat: *pongus: pongijs* is strijd.

vs. 685. *in*, te weten, in de poort, d. i. binnen Dordrecht.

vs. 686. In den tekst staat: *sinen sijn*.

Si hadden ghewonder liede een deel:
Want si scoten menighen quareel
Nauwelic op anderen in den stride.
Daer bleef doot ter selven tide
De selve knape, de eerst begonde.
Also als ic ghemerken conde,
So waer hi bet bleven daer
Dan hi der porte quam so naer
Dat hijs hem al volghen dede.
Daer bleef doot ter selver stede
Dideric, Claus scouten broeder,
Sijns vader kint ende siere moeder.
De porters hadden nieman doet,
Daer macht an lach clein of groot,
Sonder een kint, dat weet men wale,
Dat was ghescoten ten selven male,
Daert mede liep onder de rote
Ende sterven moste van der scote.
Nu was her Wolfaert in de Hage
Bi den grave, ende dese claghe

vs. 687. C. en B. ghewonder liede (lieden). 688. C. en B. menich quareel. 689. C. en B. Mallic (Malc) op anderen. 691. C. en B. knaep diet. 693. C. en B. ware. 694. C. en B. hi quam der poorten also. 695. C. en B. hi se hem alle (allen). 697. C. en B. Claeys (Claes). 699. C. en B. niement. 702. C. en B. tenen male. 703. C. en B. die rote. 706. C. en B. Metten grave.

---

vs. 687. In den tekst staat: *ghewondet.*

vs. 691. *de eerst begonde*, zie vs. 632.

vs. 698. Dus geen halve broeder.

vs. 700. *Daer macht an lach*, d. i. daar iets (eenige kracht) aan gelegen was.

vs. 703. In den tekst staat: *Daer en onder de zoete.*

Comt voer hem van Olouts weghen.
Die antworde aldus hier teghen:
Moet ic leven het wort ghewroken,
Hem waer beter hadsi tebroken
Haer vorwaerde ende opghegheven
Die tafel, ende warens bleven
Op mijn segghen, ende dat ghehouden,
So waren sijs bleven onbescouden.
Ic brenghe noch volc voer de poort;
Dat men selden heeft ghehoort
Volx ghelike uut Zelant varen.
Dit hoerden de ut Hollant twaren,
Ende pensden: voer hi wech, de grave,
Wi ne comens nemmer met joyen ave.
Tkint van Vorne moste wesen
Te haren rade, ende riet te desen,
Dat men den grave hielt int lant:
Anders sijn wi alle ghescant.
Dus droech de raet overeen,
Also alst seder wel sceen.
Ic hoerde segghen overwaer,
Dat Gheraert van Voerne al openbaer

vs. 707. C. Coemt vor. 708. C. andwoerde. C. en B. daer jeghen. 714. C. en B. ombescouden. 715. C. en B. bringhe. 718. C. en B. waren. 720. C. en B. joyen. 723. C. en B. hilde. 724. C. en B. al. 726. C. zider. B. Also als seder.

---

vs. 708. *Die*, d. i. Wolfaert.

vs. 710. *hadsi tebroken Haer vorwaerde*, d. i. zoo zij afgeweken waren van de voorwaarde, onder welke zij over de zaak hadden willen handelen, zie vs. 490.

vs. 720. In den tekst staat: *met leyen.*

vs. 721. *Tkint van Voorne*, de stiefzoon v. Wolfaert, die tegenwoordig was bij de beraadslaging van die van Holland.

Doe ontseide sinen zweer,
Diene te hant sonder keer
Doet woude hebben ghesteken.
Men condene hem cume ontbreken,
Dat hine niet moste ontliven;
Doch so moste hi bi hem bliven.
Van buten wachte men overal
Stillekine, sonder ghescal.
Als her Wolfert dit verstoet,
Was hi droeve in sinen moet,
Ende pensde: hoe sal ic ontgaen?
Mi ne es niet so goet ghedaen.
Als ic te nacht mi henen make,
Ic sal lichte hebben de rake,
Dat ic ontga metten live,
Entie grave hier niet en blive.
Ende Gheraert van Vorne, mijn lieve kint,
Dat mi herde clene mint,
Moet ic leven, het sal hem rouwen.
Doe beval hi sijnre vrouwen,
Vrouwe Kateline, Gherraeds moeder,

vs. 732. C. en B. conden. 734. C. en B. hi hem. 735. C. en B. wachte men. 736. C. en B. ghescal. 738. C. en B. Wort. 741. C. en B. hene. 742. B. licht. 749. B. Vrou Catelinen Gheraets moeder. B. Vrou Catelijn Gherijts moeder.

---

vs. 732. Men kon hem ter nauwernood aan hem ontrukken.

vs. 734. *so*, d. i. niettemin.

vs. 735. In den tekst staat: *wachmen*.

vs. 736. In den tekst staat: *sonder getal*.

vs. 740. *Mi ne es niet so goet gedaen*, d. i. niets ziet er op deze wijze gunstig voor mij uit.

vs. 742. *de rake*, het geluk, de tref.

vs. 749. In den tekst staat; *Trouwe*.

Dat si van den sone si hoeder,
Diene hilt met clene crachte.
Dus rede hi hem in der nacht;
Wech te vaerne was sijn ghedachte,
Ende wech te bringhen, of hi mochte,
Den grave ende sinen sone Gheraerde.
Men ghereedde doe de paerde.
Si saten op al sonder sparen.
Doe mosten si op waghenen varen,
De met hem wechvaren zoude.
Her Wolfaert seide, dat hi woude
Tote Sciedam te scepe gaen.
Als ment int dorp hevet verstaen,
Worden de lude al in roere,
Omdat her Wolfaert henen voere
Metten grave dus stillekine,
Ende hadden alle grote pine
Ente gravinne al te voren
Hads int herte merre toren,
Dat men voerde haren man
Wech, ende niet gheweten en can,
Wat bediet dat men bi nachte
Wech te vaerne aldus achte.

vs. 750. C. en B. behoeder. 751. C. en B. clener (cleenre). 752. C. en B. reet hi hem in der nachte. 753. C. en B. varen. 754. C. en B. Met hem te voeren of. 756. C. en B. Men ghereede. 759. C. en B. wouden (woude). 760. C. en B. zoude. 761. C. en B. Te. 762. C. en B. ment. 766. C. en B. haddens. 768. C. en B. meren. 769. C. en B. voerden. 770. C. en B. gheweten can. 772. C. en B. voerne.

---

vs. 756. In den tekst staat: *Ende gher.*
vs. 762. In den tekst staat: *Als men int dorp*, d. i. in den Haag.

Si claghet dien sijt clagen mochte.
Her Wolfaert al anders dochte,
Ende voer wech sijnre straten.
Hi ne woude achter hem niet laten
Enighe brucghe, hijn deedse breken,
Ende pensede, dat hi met sulken treken
Soude de bet moghen ontgaen.
Doet dach was, ende men verstaen
Int lant heeft, dat her Wolfaert
Waer gheporret op de vaert,
Ende met hem voerde den grave,
Voer tfolc al ontsinnet daer ave.
Het liep, het ran, het jaghede.
De gravinne sere claghede
Al den luden over heren Wolfaerde,
Dat hi voerde sijnre vaerde
Haren lieven beddeghenoot,
Ende haer en vraghede cleen noch groot,
Ende bat den luden op ghenaden,
Dat si haer stonden in staden.
Dat volc wert al in roere.
Men hoerde nie alsulke voere.
Si liepen, si reden, dat si mochten,

vs. 779. C. en B. te bet. 783. C. en B. voerde. 784. C. en B. Wart volc al ontsinnet daer ave. 785. C. en B. het ran het jaghede. 787. C. en B. Alle die lieden. 789. C. bedden ghenoet. 790. C. en B. hare (haer) ne vraghede clene no. 794. C. en B. nie sulke.

---

vs. 783. In den tekst staat: *voerden.*

vs. 784. In den tekst staat: *der have.*

vs. 785. In den tekst staat: *men ran ende jaghede.*

vs. 790. In den tekst staat: *Ende haer te vraghede.* De zin is, dat Wolfaert haren gemaal weggevoerd had zonder haar in het minst te vragen, of zij dit goed vond.

Om haren here dat si dochten.
So dat si te Vlaerdinghen quamen,
Daer si versaghen ende vernamen,
Dat si waren op den diepe.
Men gheboet, dat volc toeliepe
Ende met scepen an hem voere.
De doe ghesien hadde de roere,
Hoe dat volc te scepe ghinc
Met groter haeste om de dinc,
Met clenen scepen ende met groten,
Beide met emeren ende met boten,
Met vischscepen ende met scuten;
De dat volc doe hoerde ruten,
Hem mochte gruwen aldaer ave,
Hoe si riepen om haren grave.
Sy roeyden na sonder merre:
Want si ne waren op de Mase niet verre,
Entie wint de was clene.

vs. 799. C. en B. uten diepen. 800. C. dat folc. C. en B. doe liepe. 802. C. en B. had die roere (: voere). 806. C. en B. everen. 811. C. en B. roeyden an hem. 812. C. opte. B. optie. 813. C. en B. wint was.

---

vs. 796. Zij duchten dat hunnen heer kwaad geschiedde; *dat* is, als meermalen, aldus aangewend, overtollig.

vs. 799. Dat *zij*, d. i. Wolfaert met den Graaf, *op het diep*, d. i. op het water te scheep, waren.

vs. 801. In den tekst staat: *voeren* (: *roeren*).

vs. 804. *om de dinc*, om strijd.

vs. 806. Hoezeer *eemer*, hetwelk (zie Kiliaen) *schuit* beteekent, hier goed past, kan ook *everen* (hetgeen C. heeft) goedgevonden worden, daar dit woord (zie Huydec. t. d. pl.) een groot koopvaardijschip beduidt.

vs. 808. *ruten*, d. i. roepen, schreeuwen.

Dus worden si hantghemene,
Ende vragheden den grave, of hi woude
Int lant bliven, dat hi soude
Gheven de hant, so mocht hi varen
Upt lant weder sonder sparen.
Die grave boet doe de hant,
Ende si voerdenè weder opt lant,
Also als ic hebbe verstaen.
So bleef her Wolfert ghevaen;
Ende alle deghene, de met hem waren
Voerde men opt lant sonder sparen.
Ende Gheraert van Vorne wert verloest
Sonder scade ende sonder cost
Uter vanghenesse, daer hi in was.
Doe worden si te rade das,
Die grave soude varen in den Haghen.
Her Wolfert most op enen waghen
Varen te Delf inde porte,
Als men wel heeft ghehoert,
Ende op een steenhuus most hi gaen;
Entie andre, de ghevaen
Met hem waren, ghinghen mede
Waer men woude in de stede.
Tfolc was wel na uten sinne:

vs. 814. C. en B. thant. 815. C. en B. vraghede. 816. C. en B. dat hi soude. 820. B. voerden. 821. C. en B. heb. 825. C. en B. verlost. 827. C. en B. vanghenissen. 834. C. en B. die met hem ghevaen. 835. C. en B. Waren ghinghen. 836. C. en B. Daer men. 837. C. en B. was naer (na).

---

vs. 814. *worden si hantghemene*, d. i. kwamen zij bij elkander.
vs. 816. In den tekst staat: *dat si soude.*

Si hadden tote hem clene minne,
Ende wort roepende overluut:
Ghevet ons den man hier uut,
Die onsen here, den grave, verriet.
Of ghi ne sult zelve niet
Metten live moghen ontgaen:
Want wi u selven sullen slaen:
Wildi selve behouden tleven,
So moet ghijn ons hier uutgeven.
  Als ment verstont op den vloere,
Dat volc daer buten was in roere,
Staken sine ter trappen neder,
Ende haelden de vrouwe weder,
Dat si niet daer buten quame:
Si ontsaghen hare blame,
Dat enich quaet knecht an haer
Doen mocht dat mesdaen waer.
Dus sach si jamerliken rouwe
An haren man, de edel vrouwe,
Daer menne uut stac, ende haer helt binnen.
Ende hi was met onminnen
Daer ontfaen, alst wel sceen:
Want daer ne was man negheen,

vs. 838. C. en B. En hadden tot. 844. B. u selve. 846. C. en B. ghine. 847. C. en B. verstoet opten. 848. C. Dat tfolc. C. en B. buten al was. 850. C. en B. vrouwe. 854. B. mochte. 855 en 856 ontbreken in C. en B. 857. C. en B. Dus was si ghehouden daerbinnen. 860. C. en B. Want daer en was.

---

vs. 847. *op den vloere*, d. i. op de bovenverdieping van het steenhuis.

vs. 857. *menne uut stac*, men hem buiten het huis stiet. In den tekst staat: *stat.*

vs. 860. In den tekst staat: *datne.*

Hi ne begherde sine doot.
Doe wert dat gheloop so groot
Onder tfolc, ende tgherochte.
Het sloech al dat slaen mochte,
Beide jonc ende out:
Hem ne was niement hout.
Daer wert hi verslaghen sciere.
Ic wane, dat niet si viere
Daer jeghenwoerden stonden,
Si ne sloeghen, dere toe comen conden.
Aldus heb ict verstaen.
Dus en mocht hi niet ontgaen:
Hi was daer ghehaet so seer.
Hadde hi met hem enighen here
Willen laten in den rade,
Sine dinc waer bleven stade,
Ende waer lichte te live bleven.
Neen hi niet. Hi hadde verdreven
De beste gheboerne van den lande,
Ende had hem ghedaen de scande,
De selve haelden metter hant
Den grave Jan vut Inghelant,

vs. 861. C. en B. gaerde (gherde). 862. C. en B. dat loep (loop). 863. C. en B. ende gherochte. 867. B. Doe was hi. 869. C. en B. jeghenwoerde. 870. C. en B. diere. 873. C. en B. ghehaet so sere. 874. C. en B. hi met hem. 876. C. en B. ware hem bleven. 878. C. en B. had. 879. C. en B. beste gheboren. 881. B. haelde.

---

vs. 873. In den tekst staat: *ghehadt.*
vs. 874. In den tekst staat: *hem met.*
vs. 878. *Neen hi niet*, d. i. Doch neen! dat was zijn aard niet.
vs. 879. In den tekst staat: *gheboenre.*

De stac hi of al ghemene,
Ende wilde wesen raet allene,
Ende doen sinen wille,
Beide lude ende stille.
Waer hi bleven in desen stane,
Sekerlike na minen wane,
Hi waer weldigher dan de grave.
Hi gaderde so grote have
Overal in den lande,
Ende hi dede so grote scande
Sinen viant, waer hi mochte.
Mi wondert sere wat hi dochte.
Hi duwede sinen viant tonder:
Al haten sine, ten was gheen wonder.
 Ic weet wel, dat van Renesse
Her Jan beriet hem de lesse,
Als men verstaen hevet ende ghehort:
Want men sach hoetoe 'ghinc vort.
Ende hi quam weder inden lande.

vs. 883. C. en B. of ghemene. 884. C. en B. wouc
890. C. en B. begaerde (begherde). 891. C. en B. in dese
895. C. en B. want onder. 897. C. en B. wel dat va
898. C. en B. dene lesse (: Rinisse). 899 en 900. C. en I
Want men sach hoe doe ghinc voort,
Als hi vernam dese woert.

---

vs. 883. *De stac hi of*, d. i. die verstiet hij.
vs. 887. *in desen stane*, d. i. in dezen staat.
vs. 894. Ik verwonder mij over de stoutheid zijner gedachten.
vs. 897. In den tekst staat: *wel dan Jan van R.*
vs. 898. *beriet hem de lesse* (Zie Inleid. bl. LIII, LIV).
vs. 900. *hoetoe*, d. i. hoe het doe (toen).

Waendi, hi ne pensde om de scande,
De hi hem dede? waer hi bleven
Te live, hi haddene verdreven
Beide stille ende openbare,
De wile hi raet te hove waer.
Daeromme ghinct alst wesen moste.
Op den eersten dach van den oeste,
Recht op sinte Pieters daghe,
Most her Wolfaert dese plaghe
Daer ghedoghen, als wi leren
Int carnacioen ons heren
xii hondert neghentich ende neghene.
Ic rade elcken man te pleghene,
Es hi here cleine of groot,
Dat hi iement late sijn ghenoot.
Es een man eens heren raet,
Enthem also ziene staet,
Dat hi es machtich zeere,
Namelike met sinen here;
Wil hi doen, dat hem sal vromen,
Laet ander lude te borde comen,
De machtich sijn van groter haven,
So ne derf men over hem niet claghen.
Maer wil hijt selve sijn allene

vs. 902. C. om sine scande. 904. C. en B. live hi hadden. 907. C. en B. Daerom ghevelt (ghevielt). C. moeste. 915. C. en B. ofte. 918. C. en B. Ende hem. 920. B. Nameliken. 921. C. en B. doen dan sine vromen. 923. C. en B. groten magen. 924. C. dar men. B. darf men. 925. C. en B. wesen allene.

---

vs. 916. d. i. dat hij iemand in gelijken rang nevens zich dulde.

vs. 918. *het staet hem also ziene*, d. i. het staat zoo schoon met hem; zijne stelling is zoo gunstig.

Ende met hem niement laten ghemene,
So moetene al de werelt niden,
So mach hi onlanghe daer op tiden;
Ende ghevalt, dat hem mesgaet,
So ne es niement, hi ne ghevet raet,
Hoe dat men ghenederen mach.
Men siet heden op den dach:
Es een man ghenedert so,
De here en achts niet een stro
Ende haten, dien te voren minde,
Ghelijc enen, dies niet ne kinde.
Hi dochte mi vroet, de conde houden
Mate in desen, ende ombescouden.
Want hen mach gheen here
Bliven staende in desen kere,
Ende hen mach gheen here allene
Here wesen, groet no clene,
Sonder God, diet al ghewrochte:
Hi pensede wel, die dat dochte.
  Nu spranc uut de niemare:
Als ment ghevreischet openbare
Tordrecht, dat dus was vergaen,
Sloech men doe de clocke zaen,

vs. 927. C. en B. moet al. 928. C. en B. Dus mach. C. onlanghen. 929. C. en B. hi misgaet. 931. C. en B. Hoe men. 932. C. en B. huden opten. 935. C. diene te. B. diende te. 939. C. en B. het ne mach. 940. C. en B. staen. 941. C. en B. Ende en mach gheen man. 943. C. en B. die al. 944. C. en B. bedochte. 946. C. en B. ghevreest.

---

vs. 928. *tiden*, vertoeven, verwijlen, blijven.

vs. 938. *ombescouden*. Dit bijvoegel. nw. is gecoördineerd aan *vroet*, dus: *hi dochte mi vroet ende ombescouden.*

Ende dat volc wart in roere;
Si riepen altoe horre voere!
Makewi ons uut al ghemene,
Ende beligghen Crayenstene.
Olout mach ons niet ontgaen
Hi ne blivet doot of ghevaen.
Als men dit heeft ghehoert,
Ghinc haer wapenen de poort,
Jonc ende out, meerre ende mindere,
Manne, knechte ende kindere:
Al liept uut ten selven stonden
Voer thuus.te Slidrecht, daer si vonden
Olout op met siere partien,
Die niet en wiste, horic lien,
Hoete Delf was vergaen.
Hi sette hem ter weren saen,
Want hi ontsagh de felle gaste,
Ende pijnde hem thuus te houden vaste.
Ende seiden daer boven: sidi dronken?

vs. 950. C. en B. alle in hare voere. 951. C. en B. Maken. 952. C. en B. belegghen. 953. B. Olout en mach. 957. C. en B. Jonc out. 958. C. en B. knechten ende kinder (: minder). 960. C. en B. Vor Crayestein daer si. 961. C. en B. Oloude. 962. C. wisten. C. en B. hoordic. 964. C. en B. were. 965. C. en B. hi ontsach. 966. C. pijndem thuys. B. pijnden thuus. 967. C. en B. sidi dronken.

---

vs. 950. *horre voere*, zie IV. 942.

vs. 951. *Makewi ons uut*, d. i. Laten wij uittrekken.

vs. 963. *Hoete*, d. i. hoe het te.

vs. 965. In den tekst staat: *si ontsaghen.*

vs. 967. Die *daarboven*, d. i. op het huis waren, *zeiden*. In den tekst staat: *si dronken.*

U spise nes noch niet ghesonken.
Waendi hier halen u ghewijn?
Ic wane u es de duvel in.
De porters riepen: hets ghedaen:
Ghi stervet zeker, hets so vergaen;
Ende liepen toe met groter crachte
Ende stormden tote in de grachte,
Met al dat si mochten doen.
So dat si luttel lieten gheroen
Of luttel sliepen binnen der nacht.
Si streden se an met groter cracht
Toten daghe. Doe quamt zoe
Dat her Niclaus, de was doe
TAlblas op de wachte gheset,
Hem bedochte een luttel bet,
Ende pensede: dit spel es verloren.
Ic mach mi bringhen in mere toren,
Dan ic tote noch hebbe ghewesen.
Hi sat op ende voer met desen
Te Niemensvreent ende bat ghenade,
Dat men hem te sprekene gave stade.
Hi wan gheleide ende quam

vs. 968. C. en B. spise is. 969. C. en B. ghewin. 974. C. en B. stormden se tot op die. 976. B. lieten gheroen. 977. C. en B. in der nacht. 985. C. en B. heb. 986. C. en B. Hi op ende. 987. C. en B. Nyemensvrient. 988. C. en B. spreken gave.

---

vs. 968. d. i. uw spijs is nog niet verduwd; gij zijt nog zat.
vs. 974. In den tekst staat: *stormde.*
vs. 976. In den tekst staat: *luttel lief gheroen.*
vs. 986. In den tekst staat: *hi sach op.*
vs. 987. *Niemandsvriend*, heerlijkheid in de gemeente Sliedrecht.

Voer dat huus. Als dat vernam
Olout, vraghedi openbare,
Waer de grave van Hollant ware,
Ende her Wolfaert ende die andre mede.
Dander antworde op de stede:
De grave es in de Haghe,
Ende her Wolfert ende sine maghe
Sijn ghevaen, ende hi is doot,
Her Wolfert selve. Wonder groot
Hadde hem des ende den sinen.
Van rouwen waenden si verdwinen.
Maer sulke en woudens niet gheloven.
Her Niclaes sprac: ic moete doven,
Es her Wolfert niet versleghen;
Ende ic ne weet van sinen maghen,
Dan si alle ghevanghen sijn:
Bi ridderscepe dits de fijn,
Dat hi doet es. Siet wat gi doet.
Aloude wandelde doe sijn moet,
Ende wert verveert overzere
Ende bat dor Gode, onsen here,
Dat men ontfinghe: hi woude opgheven

vs. 993. C. en B. dander mede. 994. C. en B. Hi antwoerde. 999. C. en B. Had hem des entie sine. 1001. C. en B. sulke woudens. 1003. C. en B. verslaghen. 1005. B. al. 1006. C. en B. ridderscepen dits die fijn. 1008. C. en B. Olout.

---

vs. 994. In den tekst staat: *antworden*.

vs. 998, 999. Hij (Aloud) en de zijnen verwonderden zich zeer over dit bericht.

vs. 1002. *ic moete doven*, ik mag voor dwaas doorgaan.

vs. 1006. In den tekst staat: *dits de sijn*. De zin is: dit is mijn laatste woord.

Thuus, mocht hi behouden tleven,
Hi ende lieden sine,
De met hem waren. Dese pine
Was al verloren, dat verstaet!
Si ne haddens ghenen raet
De uter porten aldaer laghen,
Dat sijs iet dorsten ghewaghen
Voer de ghemeente, dat si se ontfaen
Hadden, ende si souden ontgaen.
Maer si voerden se in de poert
Ongheslaghen, ende namen voert
Davonture, alst vallen mochte.
Oloude ende den sinen dochte
Dat daventure waer te swaer;
Doch seiden si al openbaer:
Wildi ons bringhen teser stonden
In de porte, tonser ghesonde,
Dat gi ons niet nemet tleven,
So willewi ons nu opgheven
Al der ghemeenten in ghenaden.

vs. 1012. C. en B. mosti. 1014. C. en B. waren in dese. 1017. B. uter poorten. 1019. B. si se ontfaen. 1024. C. en B. Olout. 1027. C. en B. te deser. B. brenghen. 1028. C. en B. tot onser ghesonden. 1029. B. nemet leven. 1030. C. en B. willen.

---

vs. 1016, 1017. Zij die uit Dordrecht daar lagen, mochten op dat verzoek geen raad schaffen. In den tekst staat: *voer der porten.*

vs. 1019. *ontfaen*, d. i. op genade aangenomen. In den tekst staat: *sijs ontfaen.*

vs. 1022. Zij verbonden zich tot niets, maar lieten het aan de onzekere uitkomst, of het toeval, over. Dit achtten Aloud en de zijnen eene hachelijke zaak.

vs. 1028. *tonser ghesonde*, d. i. zoo dat wij er heelshuids afkomen

Si seiden: wi sijns niet beraden:
Wi nemen u op ter meenten wille;
Anders moghedi swighen stille;
Wi en willen om uwen wille niet sterven,
Ons goeds ende der porten derven.
  Dus worden si daer upghenomen,
Ende sijn vor de porte comen
An de brugghe, bi deser vorworden.
Als de ghemente dit verhoerde,
Liepen si toe met erren sinne,
Ende deden hem so grote onminne,
Dat si sonder ghenaden riepen:
Slaet al doot, ende si toeliepen
Ende sloeghen haren scoute daer,
Ende Oloude, haren baliu, daernaer,
Ende twe sijnre broedere: teen was een paep:
Ende droeghen doed Ekine, sinen knape,

vs. 1032. C. en B. wi ne. 1033. C. en B. U nu op te. 1039. C. en B. An der bruggen. 1040. C. en B. verhoerden. 1047. B. broeder. 1048. C. en B. sijn.

---

vs. 1036. Wij willen geën gevaar van verbeurdverklaring van ons goed en van verbanning loopen.

vs. 1037. *opghenomen*, vgl. vs. 1033.

vs. 1047. *teen*, d. i. de een.

vs. 1048. In den tekst staat: *Ende droeghen doedekine.* Men zou de meening van Huydecoper op dit vers, dat *droeghen* bij vergissing in den tekst is ingeslopen, kunnen deelen, ware het niet, dat alsdan raadselachtig bleef, hoe Codex C. deze vergissing met A. gemeen heeft. Dus stel ik voor de woorden dus te scheiden: *droeghen doed Ekine. dood dragen,* met den datief, beteekent *den dood toe brengen*, en dan is *Ekin* de naam van den knaap. Graff *Althd. Sprachsch.* kent den naam *Ekino*, *Echino*, en heeft het bijv. nw. *tot traganti,* met de beteekenis *dood aanbrengend*, aangeteekend.

Ende daer toe sinen hangheman,
De hem altoes volghede an.
Olout bleef met hem sesten doot.
Dander ontghinghen uter noet
Bi gheluk ende bi helpen mede,
So dat si quamen buter stede,
Daer si behilden haer leven.
Trouwen dit was quaet, beweven
Ende gheroert onder de liede,
Daer dustane scade onder ghesciede.
Had Olout ghehouden sijn woert,
Als si waren te rechte vort,
So ne waer hem niet messciet.
Daer dit of quam ende menich verdriet,
Dat hier of quam, als ic versta;
Ende ghi horen sult hierna.
Dus mach men merken ende scouwen,
Dat men met droefheit ende met rouwen
Dese werelt dus beghevet,
Als men se al ghebouwet hevet.

vs. 1051. C. en B. Dus bleef Olout met hem VI doot. 1053. C. en B. Bi ghelucke ende hulpe. 1054. C. en B. So dat si quamen buten der. 1055. C. en B. behilden tleven. 1057. C. en B. beroert. 1058. C. en B. dusdanige scade om. 1060. C. en B. Als si waren. 1064. C. en B. Als ghi. 1068. C. en B. men se ghebouwet.

---

vs. 1054. In den tekst staat: *Dandre ontghinghen.*

vs. 1056, 1057. *beweven ende gheroert*, aangelegd en veroorzaakt. Zie Inleid. bl. LVI.

vs. 1060. In den tekst staat: *Als varen.* Voor den zin van dit vers zie men Inleid. bl. LVI.

vs. 1062—1064. Zie de verklaring dezer verzen Inleiding t. a. pl.

vs. 1065—1068. Zie de verklaring Inleid. t. a. pl. LVII.

Men siet wel dat menich man
Hem ghedoghen niet en can,
Dat yement wese sijn ghelike.
Hi begerde te wesene rike,
Hi begheert te hebbene ere,
Hi begeert te wesene here,
Meer vele dan hem betame.
Dat dinct mi voer Gode scame.
God gaf ons dat exempel niet,
Doe hi quam in dit verdriet
Ende onse menscheit an hem nam.
Hi was soeter dan een lam,
Omoedich ende daer toe stille.
Nochtan had hi sinen wille
Wel ghedaen met enen winke.
Mi wondert, wat de ghene dinke,
Die hier ter werelt heeft ghenoech,
Ende in redene sijn ghevoech,
Ende hem niet en can ghedoghen,
Dat hi sijn herte mach gheboghen,
Dat hi penst, hi sal sterven,
Hi ne hevet liever an te erven

vs. 1072. C. en B. wesen. 1073. C. en B. hebben. (Deze twee verzen in omgekeerde orde in B.) 1076. C. en B. dunct — scame. 1080. C. en B. sochter. 1081. C. en B. Oetmoedich. 1084. B. wattie ghene. 1086. C. en B. redenen. 1088. C. en B. can gebogen. 1090. C. en B. ane terven.

---

vs. 1083. In den tekst staat: *winken* (: *dinken*).

vs. 1086. *in redene*, d. i. in redelijkheid.

vs. 1088. *gheboghen* (infinitief), vernederen.

vs. 1090. d. i. tenzij hij liever hen, die na hem komen, groot goed doe beerven. Zie Inleid. LVII. LVIII.

Groet goet, de naer hem comen,
Al eist luttel tsinen vromen.
Want selden hout sijn herte vrede,
Ende hi verwercter Gode mede
Ende daer toe sinen ommesaten.
Woude hi hem ghenoeghen laten,
Dat iement hem ghelike ware,
Ende hi hem dan trecte nare
Sine ghebuere, ende hadde te vriende
Diene gherne eerde ende diende,
Daer mochte hi bi staende bliven.
Maer wilde hi se alle verdriven,
So moet men pensen menighen raet,
Hoe men ghenedert sijn overdaet.
Dus moet hi vallen, de te voren
Na niemens rade en wilde horen,
Ende doer niement dede een oert.
Conste hi der ewanghelien wort,
Ende pensede derom, ende dede dat
De ewangeli seghet ons dat:
So wie hem in hoverden

vs. 1091. C. en B. na. 1099. C. en B. hilde te vriende. 1100. C. en B. eerden ende dienden. 1102. C. en B. Maer nu wil hi se al. 1103. C. en B. gemenen raet. 1104. C. en B. Hoe ghenedert worde sijn. 1106. B. rade ende wilde. 1107. C. en B. nyemende. 1108. C. en B. Conde. 1109. C. en B. dade. 1110. C. ons bat.

---

vs. 1095. In den tekst staat: *sine*, doch hier schijnt de datief vereischt van den persoon bij wien de gunst verbeurd wordt.

vs. 1107. *doer niemant dede een oert. Oert* is een kleine munt van luttel waarde: dus beteekent de uitdrukking: *niet het geringste deed om iemands wil.*

Verheft, hi sal ghenedert werden;
Ende wie sijn herte oetmoedich toghet,
Hi sal vor Gode sijn verhoghet,
Ja, ende in de werelt mede.
Ysidorus segt tot eenre stede:
Vrient wiltu verheven sijn,
So oetmoedighe therte dijn,
Dattu verhevene niet en valles,
Wattu does ende wat du calles.
Want oetmoet weet ghenen val.
Daeromme prisic bovenal.
De bi hem selven dus vergaet,
Eest dat menne wederstaet
Of vaet of slaet of tonderdoet,
Ende dat hi coemt onder de voet,
Men verghets herde sciere,
Alse ghi moghet merken hiere.

vs. 1112. C. en B. vernedert. C. waerden (: hovaerden). Tusschen 1115 en 1116 C. en B. de regel:

Ysidorus seget tot eenre stede

vs. 1118. C. en B. verheven. 1120. C. en B. oetmoede. 1122. C. en B. bi hem dus vort. 1123. C. en B. Ist dat men wederstaet. 1124. C. en B. of onderdoet. 1125. C. en B. Dat hi.

---

vs. 1115b. Deze regel was uit den tekst uitgevallen.

vs. 1116. *verhevene*, bijwoord. *Verhevene vallen* is uit de hoogte vallen. Met woordspeling zegt de auteur: *zoo gij verheven wilt zijn*, zorg door ootmoedig te zijn in woord en daad, *dat gij niet verheven valt.*

vs. 1121. *prisic*, namelijk den ootmoed.

vs. 1122. *bi hem selven*, bij zich alleen, zonder „genoot" of „gelijke" in rang en invloed. *vergaet*, voortleeft ten einde toe.

Die thof te voren hadde allene,
Van hem en weet men grot noch clene:
Si sijn nu des hoves verdreven
Bede broeder ende neven,
Ende alle de maghe, de hem wouden
Vaste an haren rade houden:
Want hof es verwandelt al.
Als ic u voert segghen sal.
  Als her Wolfert was verslaghen,
Doe ginc men bode henen jaghen,
Beide stille ende overluut,
Met sgraven brieven, de saluut
Omboet den grave van Henegouwen,
Dien hi best mochte betrouwen,
Ende bat hem, dat hi tote hem quame:
Want hine gherne bi hem name
Tsinen rade om sinen vromen.
Nu wast in Vlaendren so verre comen,
Dat Brucghe stont in sconinxs hant,
Ende bi der zee al dat lant
Sonder de Dam metten Zwene,
Also oestwaert tlant ghemene.

vs. 1128. C. en B. tfolc te voren had. 1132. C. maghen. B. al die magen. 1134. C. Want thof. 1137. C. en B. boden. 1140. C. en B. Ontboet den. 1144. C. en B. Sine. 1148. C. en B. den dam.

---

vs. 1128. In den tekst staat: *tlof*, dat C. *tfolc* heeft, bewijst, dat in het oorspronkelijke het woord onduidelijk was geschreven en men vermoeden mag, dat er *thof* stond.

vs. 1133. *an haren rade*, d. i. aan den raad van Wolfert en de zijnen.

vs. 1140. In den tekst staat: *de grave.*

vs. 1148. *metten Zwene*, d. i. met het Zwin.

Doe de grave hadde verstaen,
Hoet in Hollant was ghegaen,
Ende wat sijn neve hadde ghebeden,
Ghinc hi hem te hant doe reden
Ende voer te Brugghen in de poort
Om bi der zee te vaerne voert.
Daer moste hi ligghen ene stonde:
Want men ghevaren niet en conde.
De wint was hem seer jeghen
Ende men wachtene in allen weghen
Om te vanghene ende doen scande,
Eer hi quam binnen den lande.
Dat wisti wel ende bedochte
Ende bedekte hem, waer hi mochte.
Ten lesten so quam hi ghevaren
Van buten over des zewes baren,
Buten Walchren in enen boot,
Die hem niet en was te groet,
Daer men te visschene plach mede.
Hi quam te Middelborch in de stede;
In Hollant vort was sijn ghedochte
Te vaerne, als hi eerst mochte.
Hi voer voert ende quam

vs. 1150. C. en B. had (en zoo ook elders. 1151. C. en B. vergaen. 1152. C. Ende wat sijn neve hem had. B. Ende wat neve hem had. 1153. C. en B. toe reden. 1155. C. en B. varen. 1156. B. legghen. 1159. C. en B. wachten in alle. 1160. C. en B. vanghen ende te doen. 1161. C. en B. quame binden. 1163. C. en B. bedectem daer hi. 1169. C. en B. Hi voer. 1170. C. en B. voert sijn. 1171. C. en B. varen (en zoo hier overal zonder datiefteeken).

---

vs. 1163. In den tekst staat: *Ende bedochte hem.*

In Noert Hollant. Doe dat vernam
Sijn neve Jan, was hijs blide,
Ende voer hem teghen ten selven tide
Ende hietene willecome wesen.
De gravinne quam met desen
Ende ontfingene met groten eren,
Ende de grave pinde hem sere
Te doene, stille ende openbare,
Dat den neve nutte ware.
  De graven voeren beide gader,
Recht alst kint metten vader.
De gravinne, si voer mede
Al te Dordrecht in de stede.
Daer wort men te rade doe,
Dat men rechte sette toe:
Want de jonghe grave Jan
Selve niet berechten en can
Sijn lant, als hem betame,
Koes hi doe al sonder blame
Sinen neve tot enen voecht,
Vier jaer te sine, ende ghi moecht
Horen wes men te rade ginc.
De grave verhoerde doe de dinc,
Hoe dat kint hadde ghegeven
Huus ende lant, ende dat was bleven

vs. 1174. C. en B. was hi blide. 1176. C. en B. hieten wellecome. 1178. C. en B. ontfincken (ontfinken) met groter. 1184. C. en B. gravinne die voer. 1186. C. word. 1189. C. en B. berechten can. 1192. C. en B. Sinen oem.

---

vs. 1174. In den tekst staat: *sijs blide.*

vs. 1187. *Dat men rechte sette toe.* d, i. dat men de regeeringszaken regelde.

Van den verradre Hermanne
Van Woerden, ende meer nochtanne,
Dat goede huys te Yselsteine
Metten goeden alghemeine,
Dat daertoe behorde al omtrent.
Als de grave dat bekent,
Docht hem wesen grote gichte,
De heren Wolfaerde herde lichte
An waren comen van den kinde.
Die grave (diet) van herten minde,
Seide: neve, mi seghet mijn moet:
De ghene, de bat dat goet
Tsinen behoef, ende oec was
U voghet, ic vermoede mi das,
Hadde hi ghelevet langhe tijt,
Hi hadde u sonder respijt
In corten tiden wederstaen,
Oec wat ghi daertoe hadt ghedaen.
Hi was u voghet al met crachte,
Ende stont emmer na groter machte,
Ende werde mi altoes van u.
Maer Goddanc! mi denke nu,

vs. 1198. B. verrader ismanne (zie Inl. bl. LXXXIX). 1199. C. (me, d. i. meer) nochtanne. B. ende mē nochtan (zie Inl. ald.). 1200. C. en B. huus Yselsteine. 1202. C. en B. Datter toe hoerde. 1204. C. en B. Dochtet hem wesen grote gifte (: lichte). 1205. C. en B. Die her Wolfert harde. 1206. C. en B. Hadde (hadden) ghewonnen van. 1207. C. en B. Die grave diet. 1215. C. en B. Oec wat hi daertoe had. 1217. C. en B. na grote. 1218. C. en B. weerde.

---

vs. 1207. *diet* (die het) is in den tekst overgeslagen.
vs. 1218. *werde*, d. i. weerde.

Dat ic (u) spreke ende sie.
Al wast, dat men onboet mi:
Woude ic (u) spreken, dat ic name
Min dan hondert man ende quame
Tote u te Bridorpersluse:
Daer mocht ic u spreken op den huse:
Anders mocht mi niet ghescien.
Ic seide: leve ic, ic salne sien
Tsinen eren ende tsinen vromen.
Goddanc! hets nu daertoe comen.
U vrome heb ic wille
Te doene, lude ende stille.
Ic wil, dat ghi de ghifte ontsect
Ende alle dinc der nederlect,
Ende wederroepe alle zaken,
De men u hevet doen maken,
Ende de men u hevet doen gheven,
Sider dat u vader liet sijn leven,
Daer ghi toe ne hadt ghene scout.
Ghi sijt jonc ende niet out:
Men dede u doen zulke dinghe,

vs. 1220. C. en B. ic u spreke. 1221. C. en B. Al was dat men ontboet mie. 1223. C. en B. man dat ic quame. 1224. C. en B. Bridorp sluse. 1225. C. en B. opten. 1226. C. en B. Anders en mocht. 1230. C. en B. Uwe vrome. 1233. C. en B. ter neder legt (: ontsegt). 1234. C. en B. ropen (roepen). 1237. C. en B. Sint u. 1238. C. had ghenen.

---

vs. 1221. Te voren, wil de Graaf van Henegouwen zeggen, was alles wat ik verkreeg, dat men mij aanzegde (ontbood), dat als ik u spreken wilde, enz. De Graaf haalt op wat in B. V. vs. 861 en volg. verzen verhaald is.

vs. 1234. *wederroepe*, imperatief.

Daer misscien u nacomelinghe
Bi des lants worden verdreven.
Daer omme hebben si dit beweven.
De grave dede dat men hem hiet.
Doe docht hem goed, dat men riet,
Dat men den zegel sloeghe ontwe,
Dat men daermede nemmermee
Soude beseghelen andre brieve.
Dit dede hi al tots neven lieve:
Want sine vrome lacher an:
Als hi wort ridder ende goet man,
So doemen seghelen maken dan,
So men alre beste can,
Groet ende breet na sijn ghevoech;
Dit clein es hem groet ghenoech:
Wat hi seghelt, ic seghelt mede
Nu voertan in elke stede,
Sprac de grave van Henegouwen:
Dit hopic sal hem niet berouwen.
Sulke ghichte en ghevet niet mee.

vs. 1242. C. en B. Bi des. 1245. C. en B. dochten goet. 1248. C. en B. seghelen ander. 1249. C. en B. al dor des. 1252. B. doet men seghel. 1255. C. en B. clene. 1257. C. en B. voert in elke. 1259. C. en B. hopic tsal hem niet rouwen. 1260. C. en B. gifte ghevet.

---

vs. 1241, 1242. In den tekst staat: *Dat messchien.* — *Di des lants.* De zin vordert: zulke dingen, dat daardoor uwe nakomelingen uit het land verdreven zouden worden.

vs. 1251. Dit zijn woorden, aan Jan van Avennes in den mond gelegd. *Goed man* beteekent hier, die zich door ridderlijke en vorstelijke daden onderscheidt.

vs. 1260. Zulke giften, als graaf Jan aan Wolfert van Borselen gegeven had.

Men sloech den zeghel doe ontwee.
Doe was de grave overste raet,
Ende pijnde hem voert in elke daet
Te doene des lands orbaer
Ende sinen neve eerlic waer
Ende sijn vordeel in alre maniere.
Hi was soete ende goedertieren
Ende sonder (gal): dat mocht men scouwen:
Want hem namaels moste rouwen
Dinc de hi doer tbeste dede.
Hi hadde ghemaect enen vrede
Tusschen heren Wolfaerds maghe
Ende den anderen, daer de claghe
Over liep dat sine sloeghen,
1274b Ende pijndet te soenen ende te voegen,
Ende te effene al de saken,
Ende de vede te goede maken,
Dat mer niet om dorste sorghen;
De ghevanghene liet hi verborghen
Ende hulde sweren. Het was om niet.
Maar aldus eist nu ghesciet

vs. 1263. C. en B. pijnde voert. 1266. C. en B. manieren. 1267. C. en B. sochte. 1268. C. en B. sonder gal dat. 1269. C. en B. namels mochte. 1272. B. her Wolferts maghen. Tusschen 1274 en 1275 hebben C. en B.:

Ende pijndet te soenen ende te voegen.

1275. C. alle die. 1276. C. en B. vete (veete) te goede. 1278. C. en B. ghevangen.

---

vs. 1265. Versta hieronder het subjekt *wat:* te doen wat zijnen neef ten dienst en ter eer zijn zoude.

vs. 1274b. Is in onzen tekst A overgeslagen.

vs. 1275. *al de saken.* Dus bedoelt de auteur niet meer uitsluitend de veete door den moord van Wolfert veroorzaakt.

Dat si swoeren ende verswoeren.
Altoes plaghen si sulker voeren:
Dus achten si doe herde clene.
De graven voeren hantghemene
In Zeėlant doe in elke port,
Ende besetten rechtevort
Tlant, dat in goeden punten bleve.
Doe voer hi voert met sinen neve
In Hollant, daer hi wesen woude,
Ende dede beseghelen also houde
Den brief van der voghedien,
Als ic te voren hebbe horen lien.
Den Vriesen screef men haren core,
Daer si mede al dorentore
Souden rechten. Doe nam raet
De grave van Henegouwen ende verstaet
Om te vaerne an den coninc
Van Vrancrike om dese dinc,
Ende sciere keren ende latens niet.
Hi voer wech ende liet

vs. 1284. C. en B. graven voeren. 1286. C. en B. besetten rechte (rechten). 1287. C. en B. poynten (ponten). 1288. C. en B. voer die grave met. 1293. C. en B. hare core. 1294. C. en B. doer ende dore. 1296. C. en B. Henegouwen verstoet. 1299. C. en B. sciere.

---

vs. 1282, 1283. De auteur wil zeggen: Dat zij toen valsche eeden zwoeren, was niet vreemd: want steeds was dit de gewoonte van hen, die hij op 't oog had.

vs. 1284. In den tekst staat: *De grave voren. hantghemene* is te zamen.

vs. 1286. *besetten*, d. i. onder hun gezag brengen.

vs. 1299. In den tekst staat: *scie keren. ende laten des niet*, d. i. zonder uitstel.

Den neve ligghen tonghemake
Van den menizoen. Dus quam de zake,
Alst God woude, dat hi hierof bleef.
Als ment jaer ons heren screef
xii hondert ende xcix daer mede,
Tote Haerlem in de stede;
Sente Mertijns avont bleef hi doot.
Des hadden de vrenden rouwe groot,
In den winter, alse hi ghelach.
Doe sende men over nacht ende dach
Na den grave, dat hi kere:
Si ne moghen niet wesen sonder here.
  Doe hi vernam, wert hi droeve;
Doch pensede hi om sine behoeve
Ende quam int lant, als hi eerst mochte.
Als hire quam, hi bedochte
Sijn orbaer, ende deden ter eerden,
Sijn neven Jan, met groter weerden,
Te Reynsborch, in des vader graf.
De anders dan wel seghet hieraf,
Hi mesdoet herde zere:
Dat weet God, de overste here,
Dat de stucken dus toe quamen.

vs. 1301. C. en B. leggen. 1302. C. en B. Van menisoen. 1303. C. en B. hire of bleef. 1304. C. en B. ons heren jaer. 1305. C. en B. xcix mede. 1307. C. avonde. 1308. C. en B. vriende. 1313. C. en B. hijt vernam wart. 1314. C. en B. om sijn. 1316. C. en B. hire in quam. 1318. C. en B. Sinen. 1319. C. en B. int svaders. 1323. C. sticken.

---

vs. 1303. *dat hi hier bleef*, d. i. dat hij hieraan stierf. In den tekst staat: *hier bleef.*

vs. 1304. In den tekst staat: *men jaer.*

Des moghen si hem sere scamen,
De so gherne spreken quaet.
Ombaren sijs, dat waer mijn raet,
Ende wreken hem metter tonghen niet.
Alst God woude, eest ghesciet.

vs. 1326. C. en B. Ontboren.

---

vs. 1326. *ombaren*, d. i. *ontberen*, nalaten. De zin is: mijn raad zou zijn, dat zij het nalaten, en zich niet met de tong (door laster) wreken.

ZEVENDE BOEK.

De grave voer harentaer,
Te Haerlem ende tote Alcmaer,
Te Leiden ende te Delf, ende Tordrecht,
Ende dede hem hulden na slands recht,
Als men pleghet; in den steden
Dede hi hem hulden na den seden.
Van Renesse her Jan
Was in den lande comen dan
Bi den grave van Henegouwen
In dogheden ende in groter trouwen,
Opdat hi hem purgeren soude
Ende claren van der scoude,
Met sinen vrienden ende maghen
Van dattene Gheraet hadde bedragen
Van Velsen, als men heeft ghehort.
Ende hier soude hi setten voert

vs. 1. C. en B. hare ende dare. 3. C. en B. Te Leiden te Delf ende Dordrecht (Tordrecht). 4. C. tslants. B. slants. 6. C. en B. na den seden. 7. C. en B. haren Jan. 11. C. purgieren. 14. C. en B. datten Gheraet had.

---

vs. 3. In den tekst staat: *Delf, te Dordrecht.*
vs. 6. In den tekst staat: *hulden na desen.*

Borghen, de hi dede bescriven
In enen brieve. Doe most bliven:
Want si den brief besegelden niet.
Aldus is dat ghesciet.
Als her Jan dit hevet verstaen,
Voer hi in Zelant herde zaen,
Ende ginc de (van) Barsele ane,
Dat hi se brochte in sijnre bane.
De grave voer tote Sirixe.
Her Jan hadde doe lieden mee
Dan de grave conde ghecrighen.
Doe begon de her Jan te prighen
Jeghen den grave alle de daghe,
Daer sijnt of quam menighe clage.
Her Jan streec doe Scouden dure,
Ende dwanc de lude metten vure,
Dat si met hem mosten gaen,
Wast lief wast leet, al wast mesdaen.
De grave sach toe met sinen oghen,
Al wast hem leet, hi most ghedogen:
Want si hadden helpen mee.
Ende hi was te Sirixe.
Hi sende sine boden uut

vs. 19. C. en B. beseghelen. 23. C. en B. die van Borselen. 24. C. en B. brocht onder sine vane. 25. B. voer te. 28. C. heer Jan doe prigen. 29. C. en B. alle daghe. 30. C. en B. menighe plage. 31. C. en B. doe Scouden dure. 33. C. en B. mosten met hem. 34. C. en B. Wast lief of leet. 35. C. en B. sach doe. 39. C. Hi sende si boden. B. Hi sense sijn.

---

vs. 18. *In enen brieve.* Zie over dit staatsstuk Huydec. t. d. pl. *Doe most bliven,* d. i. toen moest het achterblijven, nagelaten worden.
vs. 31. In den tekst staat: *street doe stonden dure.*

In Hollant, ende onboot saluut
Sinen mannen ende sinen vreenden,
Ende bat hem, dat si hem dienden
Te deser noot: hi hads te doene.
Doe rede hem menich heelt coene,
Ende quamen tsamen toten grave,
De dat prisde voer grote have.
Doe dat volc comen was,
So wart men te rade das,
Dat men varen soude ghemene
Tote Arnemuden, groet ende clene,
Ende dat men sonder ander tale
Volghede Hollandre van Remerswale,
De marscalc was van den here.
Dat volk voer met groten gere,
Ende hadden den wint goet ter cuere.
Recht op de selve ure
Dat men voer de Vere quam,
Sach de grave ende vernam,
Dat quade wichten liepen daer
Ende weiveden met swerden baer.
Hi voer an, al sonder raet,
Daer hi an dede quaet:
Want hire scade om ontfinc.
Als there versach de dinc,

vs. 41. C. en B. Sinen (Sine) mannen ende vrienden. 43. C. en B. In deser. 48. C. en B. Doe wert. 49. C. en B. Dat varen. 57. C. en B. voer die vere. 60. C. en B. weveden. 64. C. en B. sach.

---

vs. 52. *Hollandre van Remerswale.* Zie over dezen Huydecoper t. d. pl.

vs. 57. In den tekst staat: *voerde de.*

vs. 60. *weiveden*, wuifden, zwaaiden.

Voert al op ende spranc uut.
Doe wort daer een groot gheluut,
Ende als men boven was opt lant,
Verkeret doe tweder alte hant,
Ende quam een donrescuere, so groot
Dat water van den hemele vloot,
Of ment met backen hadde ghegoten.
Tfolc quam met groten roten
Weder tscepe met groter pine,
Her Gye quam ente sine
Tscepe inde dagheraet,
Ente grave hadde sulken raet,
Dat hi voren was ghevaren
Allene, buten sinen scaren,
Te Middelborch in de poort.
Als sijn broeder dit heeft gehoert,
Dat de grave was ghevaren,
Hiet hi doe al sonder sparen,
Dat here porren alghemene.
Doe ginc varen groot ende clene.
De scepe waren somme groot:
Dat was een swaer wederstoot:
Want deselve wint, de wayde,
Was so clene, dat hi blayde

vs. 66. C. en B. daer groot. 68. C. en B. Verkeerdet tweder (Verkeerdet weder). 70. C. en B. Dattet water vanden hemel. 72. C. en B. Tfolc swam. 80. C. en B. Als. 83. C. en B. Dat here porren. 85. C. en B. scepen.

---

vs. 69. *donrescuere*, donderbui.

vs. 80. In den tekst staat: *Al.*

vs. 83. *Dat here porren.* Het leger optrekken. Iu den tekst staat: *Dat haer porters.*

vs. 88. *blayde*, d. i. wapperde, de vlaggen deed wapperen.

So lettel, dat de grote scepe
Metten andren gheselscepe
Niet conde ghecomen voer de Arne,
Ende de vianden volgheden garne
Met haesten an des heren start,
Ende quamen an hem also hart,
Dat siere versloeghen een groot deel:
De mochte ontgaen, prijsde sijn heel.
Sgraven broeder bleef ghevaen.
Teersten dat ment hadde verstaen,
Dat des graven broeder was,
Doe wart men te rade das.
Dat si doe hem vieren vonden;
Somme doot van groten wonden,
Ende somme hadden tlijf doe inne.
Dien si deden zulke omminne,
Dat si se deden radebraken
Ende metten rade (legghen) op staken.

vs. 91. B. conden. 93. C. en B. staert (: haert). 96. C. en B. ontgaen hi prijsde. 98. C. en B. Teerste. 102. C. en B. Some. 103. C. en B. hadden tlijf. 104. C. en B. deden die omminne. 105. C. en B. daden.

---

vs. 94. *an hem*, aan en bij de schepen van den Graaf en zijnen broeder Guy.

vs. 96. *heel*, d. i. heil, geluk.

vs. 100. Men werd te rade, namelijk dat Guy gevangen zou blijven.

vs. 101. *Dat si doe hem vieren vonden.* Toen vonden zij hem met drie anderen. *Dat* is hier nagenoeg overtollig.

vs. 102. *Somme*, versta hierbij: *vonden zij.* Boven die vier (Guy met drie anderen) vonden zij nog anderen, dezen aan hunne wonden gestorven, genen nog in leven (met „*tlijf inne*"). Wie de zoo wreed gestrafte waren, zie men bij Huydec. bij vs. 105.

vs. 103. In den tekst staat: *haddent tlijf.*

Van haesten comt menich verdriet.
Dit was in haesten dus ghesciet:
Hadde men ghewrocht bi vroeden rade,
Men hadde wel leden sonder scade.
Ten selven tiden wast so comen,
Also als ic hebbe vernomen,
Dat al Vlaendren, groot ende clene,
Stont in sconinx hant ghemene,
Ende sconinx broeder hadt in de hant,
De over onboot in Zelant,
Dat hi woude, dat men begheve
Des orloghen, ende mens bleve
Op den coninc, sinen here,
Ende op hem selven: met groter ere
Moch ment doen an beiden siden:
Hi soude soenen al dat striden.
Men worts te rade, dat ment dede,
Ende makeden daer enen vrede,
So dat mens op den coninc bleef,
Ende men brieve daerof screef,
Ende voer heren Tsarels voeren,
Ende daer beloveden ende zwoeren

vs. 108. C. en B. bi haesten. 110. C. leden sonden. 112. C. en B. heb. 115. C. en B. in hant. 118. C. en B. des orloghes ende men bleve. 121. C. en B. Mochte ment doen an bede. 122. C. en B. Soudet soenen al sonder. 123. B. men dede. 124. C. en B. makede. 127. C. en B. heren Karel voeren. 128. C. en B. beswoeren.

---

vs. 110. *leden*, voorbijgekomen, zonder schade zou men den tocht naar Arnemuiden afgelegd hebben.

vs. 115. *hadt*, d. i. had het (te weten Vlaanderen).

vs. 116. Die vandaar (over) naar Zeeland liet weten.

vs. 127. (zij) voeren (togen) voor Karel (van Valois).

Te houdene heren Tsarels wort
Ende wattie coninc seide voert.
Ten selven tiden hadde de grave
Ene dinc, daer ic ave
Hebbe ghesweghen. Dat ware drie
Tseren Wolfaerts kindere, dat seide men mie,
De hi in hoeden hilt ghevaen
Van sconinx weghen, heb ict verstaen.
De seide her Tsarels, dat hi woude
Dat men, die kindre, gheven soude
Uter vanghenesse haren maghen,
Ende men, sonder wedervraghen,
Des graven broeder, heren Gyen,
Hem dermede soude vrien.
Dit was ghedaen in elke side:
De ghevanghene warens blide,
Dat hem nu aldus es comen.
Entie dach es voert ghenomen
Vor den coninc in Vrancrike.
Daer voeren si alle ghelike,
De grave entie andre mede.
Alsi quamen toter stede,
Aldaer si den coninc spraken,

vs. 129. C. en B. Heren Karels segghen te houden. 130. C. en B. Ende des niet laten en souden. 133. C. en B. Heb — waren. 134. C. en B. Heren Wolferts kinder seit men mie. 136. C. en B. heb ic verstaen. 138. C. en B. die kinder. 139. C. en B. vanghenissen. 144. C. en B. ghevanghen. 145. C. en B. aldus nu is.

---

vs. 138. In den tekst staat: *den kindre.*

vs. 142. Voor hem (den Graaf) zou men zijnen broeder Guy tegen de drie Borselens uitwisselen.

Worden verdeelt ghene zaken
Vor den coninc, alst was ghesciet.
De coninc en wouts laten niet,
Hi ne woude de zaken maken te goede.
Doe quam hem in sinen moede,
Dat hijs seker wesen woude
Dat men sijn segghen hierof houde.
  Nu moghedi weten vorwaer,
Dat de grave vant aldaer
Borghe, deen wel vervinghen.
Maer dander en hadde te dien dinghen
Ghene borghen in den lande:
Maer dat si gaven in sconinx hande,
Souden si niet dorren breken.
Dit was ten coninc doe haer spreken.
Dit mosten si sweren ende gheloven.
Entie coninc hiet hierboven,
Dat si ghisele souden gheven,
Haer kindre of haer neven,
Ente bringhen te Biervliet,
Tsente Jans misse ende en latens niet.

vs. 152. C. en B. ghetelt. 153. B. alst ghesciet. 160. C. en B. Dat die (Dattie). 161. C. en B. Borghen diene vorvinghen. 162. C. en B. hadde (hadden) tien dinghen. 164. C. en B. in tsconinx (int sconinx). 167. C. en B. ende loven. 170. C. en B. Hare kinder of hare. 171. C. en B. Ende die bringhen. 172. B. St. Jans misse ende latens niet.

---

vs. 152. *verdeelt*, d. i. geschikt.
vs. 160. In den tekst staat: *Dant.*
vs. 161. In den tekst staat: *veringhen.*
vs. 166. In den tekst staat: *den coninc.*
vs. 171. In den tekst staat: *bringhene.*

Dan soude hi segghen openbare.
De vrede wort verlanghet dare
Toten halven oeste toe.
Si ghelovedent ende zwoerent doe
Te doene, dat de coninc woude,
Ende te houden, dat hi segghen soude.
Op dit so voeren si te lande.
Bi gode! et es grote scande,
Dat lude sulke sake pleghen,
Dat si in straten of in weghen,
Of in husen of in hoven,
Sticken zweren ende geloven,
Dat si met rechte doen souden
Ende si des niet en houden,
Alse dese hadden ghedaen.
Ende her Florens hadde ontfaen
Van Borsele den grave over here
Ende hulde ghesworen, dat was mere,
Ende droech sgraven cleder an.
Dat hem liet enighe man
So verkeren in enighen weghen,
Dat hiere hem soude setten tjegen,
Hi ne hadden tersten doch ontseget?

vs. 175. C. en B. Tote half. 176. C. en B. ghelovedent (lovedent). 181. C. Die lieden. 182. C. en B. straten ende in. 184. C. en B. loven. 193. C. en B. verkeren in enighen. 194. C. en B. jeghen. 195. C. en B. Hi ne haddem (had hem) doch eer.

---

vs. 192. In den tekst staat: *Dat hi hem liet enighen man.* De zin schijnt de gestelde wijziging te vorderen: immers zullen de verzen 192—195 moeten beteekenen: liet iemand zich ooit zoo verleidén, dat hij zich er tegen (d. i. tegen den Graaf) zou verzetten, tenzij hij hem ten minste eerst den oorlog verklaard had?

vs. 193. In den tekst staat: *verkeren menighen weghen.*

Want niement hovescher des pleget:
Want hi ontseiden te spade,
Ende hadde hem ghedaen scande ende scade,
Eer hi orlof nam an hem.
Ic seg u, dat ic seker ben.
Diet altoes willen spien,
Hoe si ghenederen moghen dien,
Dien hi van rechter scout sal eren,
Sijn si knechte ofte heren,
Ende niet ne roeken wat si zweren,
Ende dies niet ne achten twe peren,
Ende breken selve haren eet,
God es hem int ende wreet:
Want si recht meenedich sijn.
Dat neemt gherne quaden fijn.
Al vinden si sulken, de hem gheloeft;
Nochtan dinct mi, dat hi dovet
Ende altoes is buten kere,
De hem ghelovet emmermere:
Want dat selve vinden si wale

vs. 196. C. en B. hovesscher des pleghet. 197. C. en B. al te spade. 200. C. en B. seg dat ic seker bem. 201. C. en B. Die altoes wille. 202. C. en B. Hoe hi ghenederen sal. 204. C. en B. knechten. 206. C. en B. niet achten. 208. C. en B. hem selven int. 209. C. en B. menedich. 211. B. sulke die hem ghelovet. 215. C. en B. vindsi (vintsi).

---

vs. 196. In den tekst staat: *hovesscher en pleghet.* De zin is, niemand, die hoofsch is, handelt, gelijk Florens v. Borselen toen handelde. *hovescher*, is de genit. meerv. afhankelijk van *niemand.*

vs. 199. *orlof nam an*, d. i. van zijn hof afscheid nam.

vs. 203. *van rechter scout*, op grond hunner rechtmatige schuld.

vs. 215. Zij die meineedigen gelooven, ondervinden dat zij zelven bedrogen worden.

Ane hem te sulken male,
Wanneer si haren wille niet al
Van hem hebben, groot ende smal,
Si laten dien ende gaen ten anderen.
De hier aldus comen wanderen,
Hem ne roekt wat si lieghen,
Updat si moghen bedrieghen
Met worden ende met valschen eden,
Daer si haer sticken mede leden.
Nu keric weder ten beginne.
Hem dochte doe in haren sinne,
Dat si, int hof van Vrancrike,
Den grave waren onghelike,
Als si oec waren in elke stede.
Hadden heren sulken zede,
Dat si dan dat merken wouden,
Hoet toe quame ende bi wat scouden,
Dat doe comen waren dese dade!
Doe so worden si te rade
Dat si noch sochten enen here.

vs. 217. B. wil. 221. C. en B. roeket. 225. B. te beghinne. 228. C. en B. den grave (graven) waren. 229. C. Als si. 230. C. en B. hadde (hadden) die heren. 232. C. en B. quam. 233. C. en B. Ende toe quamen dese dade. 235. C. en B. noch sochten enen.

---

vs. 220. Die zich herwaarts komen vervoegen, na hunne vorige vrienden verlaten te hebben.

vs. 221. In den tekst staat: *roecht.*

vs. 224. *leden*, d. i. leiden, beleiden, uitvoeren.

vs. 228. *Den grave waren onghelike*, d. i. niet tegen den Graaf bestand. In den tekst staat: *grave wan onghelike.*

vs. 230—233. Deze verzen behelzen eenen wenschenden uitroep.

vs. 235. In den tekst zijn de woorden *sochten enen* opengelaten.

Anders ne mochten si nemmermere
Standen bliven in desen zaken.
Wi weten wel, dat si doe spraken,
Die hem holpen an eenre dinc,
Dat si spraken den coninc
Van Almaenghen, Aelbrechte,
Ende seiden dat hem, (dat) met rechte
Tgraefscap ant rike waer bestorven,
Ende sijt also hadden verworven,
Dat hem al dat lant swoer houde,
Waert dat hi nedercomen woude,
Te minsten tote Nimaghen,
Ende dede den grave voer hem daghen:
Hi ne worde so coene nemmer dan,
Dat hi ne saghe met oghen an:
Si souden hem comen also tide,
Dat hijs te rechte mocht wesen blide.
De grave soude dan altehant
Voer hem moeten rumen tlant;
Quame hi in tlant, men soude gemene
Hem opgheven, groet ende clene,
Beide lant ende steden.
Dat sine met deser behendicheden

vs. 236. C. en B. mocht si. 237. C. en B. staende. 239. C. en B. helpen. 243. C. en B. was verstorven. 245. C. en B. al tlant hem swoere hulde. 246. C. en B. wilde (wille). 247. B. Ten. 251. C. en B. also stide. 252. C. en B. rechte worde blide. 255. C. en B. soude gemene. 258. C. en B. si ment.

---

vs. 251. *tide*, d. i. tijdig. De lezing van C. *stide* (*sterk*) geeft ook een goeden zin.

vs. 255. In den tekst staat: *souden*.

vs. 258. Vergelijk voor het gebruik van het voegw. *dat* vs. 101 en 192.

Daertoe brochten, dat hi seide:
Hi souder comen op dat gheleide,
Dat si hem toe hadden gheseget.
De coninc was op dit ondweget,
Dat hi denghenen gheloven woude,
De geen goet man heten zoude.
Dat waren, de met haren rade,
Beide met helpen ende met haren dade,
Den edelen Florense deden vaen
Ende jamerliken verslaen,
Ende willen met dies coninx macht
Vort verdriven sine gheslachte,
Ende in vreemder hant al bringhen.
Maer God en wils niet ghehinghen:
Hi versaghet bi sijnre ghenade.
Al wert de coninc des te rade,
De raet bleef al verloren,
Als gi hier na wel selt horen.
  Die coninc sende boden ute

vs. 259. B. brochten daer hi. 261. C. en B. hi hem toe had. 262. C. en B. was in dien ontweghet. 263. C. en B. den ghenen. 266. B. helpe ende met dade. 268. C. en B. jammerlike (jammerliken). 269. C. en B. des conincs machte. 270. C. en B. sijn. 272. C. en B. God wouds (wouts) niet. 276. C. en B. sult.

---

vs. 262. *up dit*, d. i. op deze wijze, dermate. *ondweget*, d. i. ontweget, van den weg afgebracht, misleid.

vs. 263. In den tekst staat: *de ghene.*

vs. 271. Dus achtte Melis Stoke, dat Holland *in vreemde hand* gekomen zou zijn, wanneer het onder rechtstreeksch bewind van den keizer gekomen ware.

vs. 273. *versaghet*, verhoedde het.

Met brieven ende met saluut
In Hollant ende in Zelant mede,
Heimelike in elke stede,
Als hem sijn raet hadde geleert.
De boetscap wert also verkeert,
So wien dat hi sende brieve,
Hadden ten grave meerre lieve,
Dan ten coninc, ende voeren te hant
Ende gavese den grave in de hant.
Ende dit quam also vort,
Dat de grave hevet ghehort,
Dat de coninc porren sal
Van Coelne, hevet hijs gheval,
En nedercomen in corten daghen
Tote sinen huse te Nymaghen.
Ende hi hevet den grave gegheven
Gheleide, ende dat bescreven
Ende enen besceiden dach gheset,
Dat hire mach comen dies te bet
Binden gheleide vrilike.
De grave pensede desghelike,
Dat hi sijn gheleide soude
Voer hem bringhen. Also houde
Bat hi vriende ende man,
Die hem wilde dienen dan,
Sijn si arm ofte rike,

vs. 278. C. en B. salute. 283. C. en B. so wien hi. 286. C. en B. gaven se den graven. 290. B. heves his. 296. C. en B. comen te bet. 300. C. en B. bringhen ende also. 301. C. en B. vrienden. 302. C. en B. wilden.

---

vs. 282. *wert also verkeert*, komt zoo verkeerd terecht.
vs. 286. In den tekst staat: *de grave.*

Hi wils hem danken ewelike.
Van Hollant de edele liede
Quamen daer met groten diede;
Porters ende ghemente mede
Van al den lande quamen ter stede,
Al daer se de grave onboet;
Ende hadde een heer also groot,
Als noyt gheleet was uten lande.
Hi voer wech alsonder scande
Sint Laurens avonds te Gorinchem.
Als hi daer quam, doe dochte hem
Dattie Vresen niet goet daer waren,
Ende hietse te Woudrichem varen.
Sander daechs wel bitide
Ghinc te zeile de grave blide,
Ende voer bi Nimeghen an Bonswerde,
Ende met hem an sine verde
Al sijn here op enen dach.
Als de coninc dat ghesach,
Datte grave quam so starc,
Ne hadde hi niet om dusent marc
Binnen Nimaghen ghebleven.
De hem den raet hadde ghegeven
Wiste hijs doe wel clenen danc.

vs. 304. C. en B. souds. 305. C. en B. edel liede. 310. C. en B. hadden. 312. C. en B. Hi voer. 313. C. en B. avond. 314. C. en B. quam dochte. 316. C. en B. Daer met hem te varen. 317. C. en B. Des ander daghes. 318. C. en B. Die grave blide. 320. C. en B. Ende. 327. C. en B. doe clenen. B. Wijste.

---

vs. 312. In den eekst staat: *Si voer.*
vs. 318. In den tekst staat: *de grave was blide.*
vs. 320. In den tekst staat: *Et met.*

Hi sat op eer iet lanc
Ende voer op Cranenborch, de veste.
Dat dochte den grave van Cleve tbeste,
Dat hi daer wel seker ware.
Den grave van Hollant quam de mare,
Eer hi quam daer hi logierde.
Op den avont men visierde,
Wat men best hier toe dade.
De bisscop van Coelne wert te rade,
Dat hi den grave quam te spreken,
Ende pijnde hem, of hi ghebreken
Die sticken mochte ende te goede bringen,
Ende ghinc hem so verre onderminghen,
Dat men makede enen vrede
Ende een bestant aldaer ter stede
Tusschen den coninc enten grave.
Doe trac weder alhier ave
De grave tsinen lande neder,
Entie coninc soude keren weder.
Onder weghen quam hem niemare,
Dat dat Zeusche here ware
De Lecke opwaert ghevaren
Met hondert scepe teenre scaren.
Dat was op onzer vrouwen dach

vs. 330. C. en B. den grave van Cleve beste. 337. B. Dat hi. 338. C. en B. ghebreken. 339. C. en B. stucken. 340. C. en B. ghinc so. 342. C. en B. Ende bestant. 347. C. en B. weghe. 350. C. en B. scepen tere.

---

vs. 330. In den tekst staat: *de grave*.

vs. 337. In den tekst staat: *dari*.

vs. 338. In den tekst staat: *ghewreken*. *ghebreken* beteekent *stuiten*, *doen staken*.

Te halver oest, als men mach
Ghedinken dat het achter bleef,
Als ment jaer ons heren screef
Dusent ende drehondert mede,
Dat ghemaect was dese vrede.
Up den derden dach daernaer
Quamen de Zeelanders openbaer,
Als ic hoerde ghewagen das,
Toten coninc, daer hi was.
Het es ghevreet, sprac de coninc:
Ghi moghet varen op de dinc
Weder thuus uwer veerde.
De coninc sat op sinen peerde
Ende reet te lande, al dat hi mochte.
Ic wane, dat hi lettel dochte
Up haer pleit meer voert an,
Also als ic ghemerken can.
Nu hadde de grave aldus ghescreven
An sinen sone, de was bleven
In Middelborch, in sine stede,
Ende an Witten, sinen neve, mede,
De was bleven in Sirixe,
Ende screef aldus an de twe:
Eist dat onse viande tiden

vs. 352. C. en B. half oexte (oeste). 353. C. en B. dattet bleef. 356. C. en B. desen. 361. C. en B. ghevredet. 368. C. en B. ict. 374. C. en B. an dese twee. 375. C. Ist. B. Ist — tien (: rien).

---

vs. 353. *dat het achterbleef*, dat de toeleg om den keizer in te halen niet gelukte.

vs. 362. *op de dinc*, d. i. bij dezen stand der zaak.

vs 367 *pleit*, hetzelfde als *plecht*. Voortaan gaf de keizer er niet veel meer om, of zij zijn recht voorstonden.

Uten lande ende si riden
Sempelike haerre strate,
So suldi se met ghemake laten;
Maer varen si met heercracht,
So trect toe met alre macht
Ende verbornt sonder sparen
Deghene de met hem varen:
Dit heten wi ende biddens mede
Onsen vreenden in elke stede.
Alse hi hem dat onboet,
Si vermaenden clene ende groot,
Ende daden sijn ghebot doe wale.
De grave voer ten selven male
Te Dordrecht, in sine poort.
Alse dat volc dat heeft ghehort,
Dat de Zelanders doe sijn leden,
Achten si clene doe des vreden,
Ende riepen up den grave doe:
Edele here, varewi toe!

vs. 377. C. en B. straten. 380. C. en B. machte (: crachte). 381. C. en B. verbornt al sonder. 382. C. en B. Alle die ghene. 386. C. en B. vermaenden. 387. C. en B. ghebot wale. 389. C. en B. Dordrecht doe in. 390. C. en B. volc hevet. 391. C. en B. leden. 393. C. en B. op den (opten) grave. 394. C. en B. Edel heren varen.

---

vs. 380. In den tekst staat: *met alre cracht.*

vs. 381. In den tekst staat: *verbont. Verbornt* (verbrandt) *de ghene*, d. i. legt hunne bezittingen in de asch; vgl. VIII. 1019 en 1020.

vs. 386. In den tekst staat: *vermanden.*

vs. 391. In den tekst staat: *lededen.* De zin is: voorbij zijn gevaren.

vs. 393. In den tekst staat: *riepen uut den grave.*

vs. 394. In den tekst staat: *heren.*

Laet ons de diepe nu belegghen
Ende hem dat keren wedersegghen!
Laet ons wreken onse maghe,
Dat hem rouwet alle daghe,
Dat si comen sijn int lant.
De grave beriet hem altehant,
Ende ginc hier op mecken,
Ende leide volc op der Lecken,
Ende op de Merwende ander liede,
Up davonture oft gesciede,
Dat si tenen watre quamen,
Dat hem sgraven lude benamen,
Die grave lach op de Merwede
In enen scepe, teenre stede.
Doe quam op een avond spade
Een bode, de seide: here, wat te rade?
U ombiet al sonder sparen
Jan van Arkele, dat comen ghevaren
Uwe viande nevens den Wale.
De grave verhoerde dese tale
Ende vraghede: comen si dese side uut?
Ja! here, sprac hi overluut
De bode doe: Men sachse heden,

vs. 395. C. en B. belegghen. 401. C. en B. ghinc doe hier. 403. C. en B. Marwede. 404. C. en B. Op aventure. 405. C. en B. water. 406. C. en B. lieden (liede). 409. C. en B. op enen. 410. C. en B. wat rade. 413. C. en B. lanx den. 416. C. en B. Ja si here sprac over.

---

vs. 395. In den tekst staat: *beligghen. de diepe belegghen*, d. i. het diep, den stroom bezetten.

vs. 403. *ander liede* te weten, dan op de Lek.

Dat si Tiele waren leden,
Laetter dan te vespertijde.
De grave sprac: nu wesewi blide,
Ende sende ter veert om dat heer,
Dat op der Lecken lach ter were,
Ende in Dordrecht tsinen vrienden,
De hem trouweliken dienden.
Si quamen al op de wachte.
De Zelanders sliepen in der nachte
Te Boemel, van Dordrecht vi milen.
De grave lachter selver wilen
Op den watre ende al sijn here;
Ende hadde hem recht gheset ter were.
Smargens als hem slapens luste,
Doe voer elc in sine ruste.
De groote scepe bleven daer.
Op de noene recht daernaer
Quam een bode, ende brochte maer,
Dat dat heer leden waer
Werkendamme, ende waren comen
In sinen lande. Te haren onvromen
Sal dat sijn, al sonder waen:
Vaste gaet de clocke slaen!

vs. 418. C. en B. si tiele waren. 420. C. en B. so wesen wi. 421. C. en B. om dat here. 425. C. en B. alle. 429. C. en B. water ende al. 431. C. en B. Smorgens. 433. C. en B. grote (groten) scepen. 434. B. Optie (en zoo gemeenlijk) noene recht aldaer. 436. B. Dattet here. 437. B. Werkendam ende ware. 438. C. en B. te sinen.

---

vs. 418. In den tekst staat: *vele.*
vs. 421. In den tekst staat: *op dat heer.*
vs. 429. In den tekst staat: *ende sal.*
vs. 436, 437. Werkendam voorbijgevaren was.

Sprac de grave sonder sparen:
Laet op onse viande varen!
Doe wort daer een groot ghelut.
Het trac al ter weren uit,
Dat daer was, clene ende groot.
Menich scip ende menich boot
Voeren uter porten doe,
Al goet volc sette toe
Met ghenende, altegader,
Alsof si hare alre vader
Hadden verslegben, de daer quamen.
De achterbleef, mocht hem scamen.
De wint wayde wel te maten.
Daer liepen lude op der straten
Ende op den dike herde vele;
Daer mochte men horen menighe kele
Roepen: nu toe! hurre voere!
Dat volc wert al in roere
Ende al comen op de vaert.
Doe quam een bode derwaert;
Daer seide de al openbare,
Dat dat heer ghekeert ware

vs. 442. C. en B. Laet ons op. 443. C. en B. ghelunt. 444. C. en B. ter weren. 448. C. en B. Al ghint. 450. C. en B. Recht of si haer. 451. C. en B. Hadden versleghen. 452. C. en B. mocht. 453. C. en B. maten. 457. C. en B. toe nu hoere (hore). 461. C. en B. Die seide daer al. 462. C. Dattet. B. Dat heer.

---

vs. 444. In den tekst staat: *al weder uit.*
vs. 450, 451. In den tekst staat: *hi hadde verslaghene.*
vs. 453. In den tekst staat: *matien.*
vs. 457. *hurre voere.* Zie IV; 942.
vs. 459. *comen*, d. i. *gecomen*. *Wert comen*, d. i. komt.

Ende waar leden te Woudrichem.
Oec seide hi ende vermat hem,
Dat si te Heusden varen souden
Ende over tlant ganghen wouden,
So si eerst moehten hare straten
Ende haer scepe te Heusden laten.
Dus ghevielt alse hi sprac,
Entie grave weder trac
Binnen Dordrecht ende sine liede.
Hierbinnen so ghesciede,
Dat dat heer van Zelant quam
Voer Scoenhoven. Ende dat vernam
Her Niclaes, de der was here,
Ende woudse sterken in allen kere.
De porters de vernamen dat
Ende vielen staphans up der stat
Ter weren, ende lietse niet in comen.
Had her Niclase moghen vromen
Dusent marc van goude root,
Hi ne hadde niet in deser noot
Moghen spreken vor de poort:

vs. 463. C. en B. leden Wouderichem. 465. C. en B. wouden (: souden). 466. C. en B. over lant. 467. B. mochte. 468. C. en B. hare. 469. C. en B. ghevelt als. 470. C. en B. Die grave die weder. 471. C. en B. Dordrecht sine (sinen) lieden. 473. B. Datte (Dattet) here. 477. C. en B. poorters benamen. 479. C. en B. lietens. 480. C. Nyclaese.

---

vs. 464. *vermat hem*, d. i. giste. Men vergelijke het Hoogd. *ermessen*.

vs. 480. In den tekst staat: *Niclaes*. Huydec. verandert *had* in *hadt*, d. i. *had het*, wegens het gewone gebruik bij het werkw. *vromen*, d. i. *baten*, ter beschikking staan.

Want si bleven rechtevoert
Ligghende voer deen castele,
Ende de Zelanders te haren dele
Mosten varen hare verde:
Want men se daer ter porte werde.
  Dus voeren si als men seget.
De grave dede, als men pleget.
Doe hijt ghevreiste, sette hi toe,
Ende sende der porten helpen doe.
Een deel Vresen sende hi daer,
Of der porten ware te swaer,
Dat hiere niet soude sceiden af.
So dat her Niclaes opgaf
Dat hus, behouden lijf ende lede,
Hi entie sine mede.
Men ontfinghen doe opt gone,
Ende Niclause sinen zone,
Ende alle, de met hem waren,
Voerde men ghevangen sonder sparen

vs. 485. C. en B. casteel (: deel). 487. C. vaerde (: waerde). B. vaerden (: waerden). 491. C. en B. vereischte. 492. B. helpe toe. 495. C. en B. sire niet sceden souden. 496. C. en B. dat her Niclaes. 498. C. en B. hi ende die (entie) sine. 500. C. en B. Niclaes.

---

vs. 484. *si*, d. i. de poorters van Schoonhoven.

vs. 488. In den tekst staat: *wat men se. werde* is *weerde.*

vs. 491. *Sette hi toe*, bepaalde hij zijne aandacht op de zaak, beijverde hij zich.

494, 495. Dit is de inhoud van 's Graven boodschap: als het den poorters te moeilijk mocht vallen, hij zou het beleg van het kasteel volhouden.

vs. 496. In den tekst staat: *het Niclaes.*

vs. 498. In den tekst staat: *ende sine.*

vs. 499. *opt gone*, d. i. hierop, op deze voorwaarde.

Te Niwerbosch, in de veste.
Nu dochte den grave wesen dbeste,
Dat hi voer metter vaert
Met sinen volke te Zelant waert,
Tote sinen neve ende sinen zone.
Doe quam hem te voren tgone,
Dat Jan, sijn sone, had anghestreden
Dat huys met ghenendicheden
Te Middelborch, dat Bersdorp hiet,
Ende hi daerboven niet en liet
Enen man te live bliven,
Hi ne deden te hant ontliven,
Ende was ghegaen al Walchren doer.
Hem dorste niemant standen vore:
Al dat volc ginc in hant,
Ende was ghetrect in Bevelant.
Ende dede aldaer, dat hi woude,
Ende alstie grave varen zoude
Ende recht trecte daerwaert,
Quam hem boetscap op de vaert,
Hoe de viande comen waren
Wel vijf hondert teenre scaren,

vs. 503. C. en B. Ter. 504. C. en B. docht. C. en B. tbeste. 505. C. en B. voere. 509. C. en B. sijn soen. 511. C. en B. Bi Middelb. dat Baerstorp. 515. C. en B. ghegaen. 516. C. en B. Hem ne dorste niement staen. 519. C. en B. dede daer al dat. 521. C. en B. recht voer darwaert. 522. C. en B. an die vaert. 523. C. en B. Dattie vianden (viande).

---

vs. 512. *daerboven*, d. i. op dat huis.
vs. 515. In den tekst staat: *ghedaen*.
vs. 518. *Ende was*, te weten 's Graven zoon Jan.
vs. 521. In den tekst staat: *rect trecte*.

Over van Berghen an den Zoem.
Hier toe nam mijn joncheer goem,
Sprac de bode met corter tale,
De doe was te Reimerswale,
Ende ginc dertegen openbaer,
Ende leedde ene scone scare;
Entie andre weken voren.
Teersten dat si dat verhoren,
Alstie gene, de hadden vaer,
Scieden si hem harentaer.
Theerscap ginc te Biselinghe
Dat hem ontsach van desen dinge;
Ende mosten varen uten lande
Met cleenre baet, met groter scande.
Die grave hevet oec verhoert,
Hoe Zirixe, sijn lieve poert,
Niet en woude stille sitten.
Si waren uut met Jonchere Witten,
De wel droeghen overeen,
Als den Zwemer doe wel sceen
Entie binden huse waren.

vs. 526. C. jonchere goet. 530. C. en B. lede. 532. C. en B. Teerste. C. en B. horen. 533. C. en B. Al die ghene hadden. 538. C. en B. bate. 543. C. en B. Dies wel droeghen. 544. C. en B. Sweimer.

---

vs. 528. *De*, te weten, 's Graven zoon Jan.

vs. 535. *Theerscap*, d. i. de Zeeuwsche Heeren.

vs. 543. In den tekst staat: *groeghen overeen.* Witte was het wel eens met die van Zierikzee, gelijk wel bleek aan den *Zwemer*, een huis van dien naam, wel te verstaan aan de bezetting op dat huis. Deze toch trok met Jonker Jan uit en onderwierp Scouwen aan den Graaf, welk land, door hen veroverd, zij niet licht opgeven zouden (548).

Si traken uut met haren scaren
Ende dwonghen doe an hem al Scouden.
Dat si node laten souden,
Sgraven behoef, heers liefs heren.
Si dedenttoe met groten eren.
De grave hadde dit al vernomen
Ende is voert in Zeelant comen,
Ende woude den zone varen sien,
Die voert voer recht mettien,
Als een de sparen niet en woude.
Hi seide, dat hi also houde
Woude besien dat huys van Troyen,
Wien dats oec mochte vernoyen.
Hi verstont al openbaer
Dat her Florens noch der waer,
Ende der viande een groot ghetal·
Waren daer bina al.
Alsi vernamen, dat Jan daer quam,
Worden si op hem selven gram,
Ende seiden si ne dorstens beiden niet:
Het es een duvel, want men siet
Dat hi ne spaert niet en twint,

vs. 546. C. en B. traken toe met hare. 547. C. en B. al an hem. 549. C. en B. haers (hers) liefs. 550. C. en B. deden doe. 551. C. en B. grave die had. 561. C. en B. vianden. 562. C. en B. binaer. 565. C. en B. Ende dorsten sijns outbeide. 566. C. en B. Si seiden dits die duvel want men siet.

---

vs. 550. *dedenttoe*, d. i. *deden het doe.*

vs. 560. Florens van Borselen.

vs. 564. *worden si op hemselven gram*. d. i. kregen zij berouw (dat zij den strijd aangevangen hadden). *Gram* beteekent *bedroefd.*

vs. 566. In den tekst staat, *wat men siet.*

Wat dat hi met crachte wint
Of jegens hem wil setten;
Trouwen hier en doet geen letten:
Nu laet ons te scepe gaen.
Si lieten thuys al idel staen,
Doe si Janne naken saghen.
Nu so moghedi mi vragen,
Hoe hi dus sere was tontsien.
Ic seg u, dat hi hadde dien
Bi hem te rade, de dat dorste
Wel raden, dat hi sonder vorste
Rechte over dien, de met hoverden
Geerne sinen vader weerden
Uten lande, hadden sijs machte,
Ende hi met alle sijnre crachte
Sinen vrienden stont in staden,
Dit liet hi hem wel gheraden,
Ende dede oec dat met ghenende:
Want hi den vader soghedaen kende,
Dat hijs niet en hadde ghedaen,
Al hadde hi sine viande ghevaen,
Dat hi se quite hadde ghelaten,

vs. 568. C. en B. So wat hi. 569. C. wille. 570. C. en B. doech. 575. C. en B. Hoe Jan. 576. C. en B. segghe. 580. C. en B. waerden. 581. C. en B. had sijn (sij) die macht. 582. C. en B. al sire (sijnre) cracht. 583. C. stonde. B. Sine vriende stonden. 585. C. en B. dat oec. 588. C. en B. ghevaen.

---

vs. 570. Hier is uitstel ongeraden.

vs. 579. *Rechte*, d. i. recht uitoefende; hij paste parate executie toe.

vs. 588. In den tekst staat: *ghedaen*, met punt boven en beneden de *d*, ten teeken, dat de letter verkeerd is.

Hadsi hem iet willen maten,
Hoe valsch dat hi se te voren vant.
Maer Jan, welken hi gheprant
Daer recht hi over sonder ghenaden,
Ende wouder niet meer (of) sijn verladen,
Met haer verradenesse, de si dreven;
Ende hebben hem enen name ghegeven,
Niet de goede, maer de quade,
En hieten: Jan sonder ghenade.

Al is ons exemple bleven
Van onsen Here, de ons ghegeven
Hevet exempel van ghenaden,
Ende van oetmoeden, ic dorste wel raden,
Dat een here gherechtich ware,
Beide stille ende openbare,
Ende rechte, ende wese een deel wreet
Denghenen, diene hebben leet
Ende herde gerne souden scaden,
Mochten si, ende quaemt hem in staden.
Ic der wel seggen openbare,
Dat een lantshere niet en ware

vs. 590. C. en B. Had hi hem. 591. C. en B. valsch. 593. C. en B. rechte. 594. C. en B. meer of sijn. 595. C. en B. Mer. 596. C. en B. Ende heb hem. 599. C. en B. exempel. 602. C. en B. durst. 605. C. en B. rechten ende wesen. 608. C. en B. Met rechte mach hi hem toren beraden. 609. C. en B. dart wel. 610. B. here die niet en ware.

---

vs. 590. *hem maten*, zich matigen, zich minder tegenstrevend gedragen.

vs. 591. In den tekst staat: *valch.*

vs. 594. In den tekst staat: *meer over sijn. Er of verladen sijn*, er overlast van hebben, te weten, van hen, die hem verrieden.

vs. 609. *der* of *dar*, d. i. durf.

Gherecht here, de niet en recht
Over here ende over knecht,
Die hem altoes setten in dien
Dat sine niet wilden ontsien,
Si ne willen hare wille doen.
Trouwen soude dit sermoen
Nu·doen enich predicare,
Ic wane datter ghene en ware,
Hi ne soude mi volghen deser tale.
Want ic wil proeven wale,
Dat elk here de liede berecht,
Es hi here ofte knecht,
Es hi hertoghe ofte grave,
Es hi coninc, de der ave
Hebben wil dat hi begeert,
Na dien dat elc is weert,
Hi moet elken te rechte houden,
Sal hi bliven onbescouden.
Nu ghevallet wel desen,
Dat hi ontfarmich wil wesen;
Sine arme lude roepen dan:
Lieve here, dese man

vs. 611. C. en B. rechte (: knechte). 612. C. en B. heren als over. 614. C. en B. sine yet willen. 615. C. en B. haren. 618. C. en B. dat gheen ne. 619. B. Hi soude. 620. C. en B. wille. 621. C. en B. lieden. 622. C. en B. Es hi ridder. 625. C. en B. wille. 630. B. onfermich wil.

---

vs. 613. *hem altoes setten in dien*, d. i. zich er altoos toe zetten, het opzet hebben.

vs. 616. *dit sermoen*, te weten over den oodmoed van Jezus.

vs. 619. d. i. geen, of hij zou evenzoo spreken, als ik hier.

vs. 627. *te rechte houden*, elk aan zijn recht helpen, elk zijn recht doen krijgen. Vgl. vs. 643.

Neemt ons tonse, doet ons recht!
Hoe mach ic gheproeven echt,
Hi ne moet rechten sonder ghenade,
Al waert, dat mens hem niet en bade,
Als hi sine liede hoert claghen?
Al woude hi selve dat verdraghen,
Dat men sloech of stake,
Of bi sinen baerde trake,
In oetmoeden om onsen here,
Hi ne mochte laten nemmermere,
Hi ne moete sine lude te recht houden,
Sal hijs bliven onbescouden.
Dan mach niet zijn sonder gherechte,
Sijn si heren ofte knechte.
Die jeghen den here altoes hem setten
Ende achtersteken ende letten,
Dat sijn deghene, van wien si claghen,
Beide bi nachte ende bi daghe:
Want so wie sinen here ontsiet,
Over hem so ne claghet men niet.
Mer de sinen here hout vor cleine,

vs. 633. B. Nemt ons donse. 636. B. ghenaden (: baden). 637. C. sine lieden. B. sinen luden. 639. C. sloeghe. B. sloeghe ofte staken (: traken). 641. C. en B. oetmoede van. 643. C. en B. moet s. l. te rechte. 645. C. en B. gherecht (: knecht). 647. C. en B. die heren hem altoos setten. 650. C. en B. daghen. 652. C. so claecht. 653. C. en B. Maer wie s. h. h. over clene.

---

vs. 634, 635. Hoe kan ik dan anders oordeelen, dan dat hij zonder genade recht moet doen.

vs. 648. *achtersteken*, tegenwerken. *letten*, in den weg staan.

vs. 649. *si*, d. i. de menschen, die tot den landsheer om recht roepen.

Dats deghene, dien ic mene,
De sinen here wederstaet.
Dade here minen raet,
Hi soude doen, als God doet,
Die altoes settet sinen moet
Den hoverdighen te wederstane.
Want de hoverde brinct hem ane,
Dat hi hem verheffen moet;
Ende den oetmoedighen doet hi goet,
Dat hi hem ghevet sine gracien,
In oetmoeden, in tribulacien.
Dus moet een gerechtich wesen
Den armen, ghelijc den riken in desen.
Al noeme ic de arme, ic mene deghone,
De altoes sijn ghewoene
Te doene dat haer here wille
In goede altoes lude en stille.
Wil hi buten weghe iet,
Dat sommewile oec ghesciet —
Want hi es een mensche, als wi sijn —
So donct mi wesen de beste fijn,

vs. 655. C. en B. die ic mene. 656. C. en B. Dade die here. 659. C. staen (: aen). 664. C. en B. oetmoede in tribulacie (: gracie). 666. C. en B. Den armen den riken. 667. C. en B. die gone. 671. C. en B. Wille. 672. C. en B. somwile. 673. C. mensch. B. alse. 674. C. en B. Si.

---

vs. 660, 661. *brinct hem ane* enz., brengt hem (den hoovaardige) er toe, dat hij zich verheft.

vs. 662. *hi*, d. i. God.

vs. 665. *een*, d. i. iemand.

vs. 667. In den tekst staat: *deghenen.*

vs. 671. *hi*, d. i. de heer.

Dat hi hem dat wedersta
In oetmoeden, ende ga
Hem so na, dat hi can
Met redenen hem gheweren dan.
Dat is dat ic niet en weet,
Een here en moet, wien lief of leet,
Rechten, sal hi ghepriset wesen,
Of hi verliest al in desen
Lanterve ende liede.
Al ghevielt oec, dat ghesciede,
Dat hijt behout bi die quade,
Dat es hem te mere scade:
Hi moet altoes bedwongen sijn:
Dat nemet gherne quaden fijn.
  Dus pensede de jonghe man
Ende vinc de saken scerper an,
Ende dede dat men hem riet,
Dat ne woude hi laten niet.
Hi voer voert in den lande.
Tgemene volc boet de hande
Die den vianden behoerden toe.

vs. 676. C. en B. oetmoede. 677. C. en B. dat hi ne can. 678. C. en B. reden. 679. C. en B. Dus ist. 680. B. here moet. 683. C. en B. ende die liede. 686. C. die mere. B. die merer. 688. C. neemt. B. nemt. 690. C. en B. te scarp. 692. C. en B. Ende dat. 695. C. en B. hoerden (horden) toe.

---

vs. 675. ***hi hem***, de benadeelde den heer.

vs. 679, 680. ik weet niet anders of een heer moet enz.

vs. 687. Ten slotte wordt de landsheer wel genoodzaakt om recht te doen.

vs. 694, 695. De onderhoorigen van de vijanden gaven zich aan Jonker Jan over.

Jonchere Jan ontfincse doe,
Ende dede de borch wel besetten.
Doe ne woude hi daer niet langer letten,
Ende keerde weder uten lande.
Dat mochte hi doen al sonder scande,
Ende voer tArnemuden waert.
De grave quam an die vaert
An den zoene, ende keerde
Met hem ende dankeden, ende eerde
Sinen lieden alghemene,
Arm ende rijc, groot ende clene,
Ende gaf hem oerlof thuys te varen;
De dat deden sonder sparen.
Ende hi bleef ligghende vort
Te Middelborch, in de port,
Ene wile ende sijn sone.
Doe quam hem te voren tgone,
Dat hi in Henegouwen varen soude.
Hi voer wech ende also houde
Bleef joncheer Jan in Zeelant
Om te berechten svader lant.
Dit gheduerde, als ic vernam,
Tote de vader wederquam.

vs. 697. C. burch. B. boerch. 698. C. en B. Doe woudi. 699. C. en B. Hi keerde. 704. C. en B. dancten. 705. C. en B. Sine lieden (luden). 706. C. Rike ende arme. B. Rijc ende aerme. De verzen 711 en 712 in omgekeerde orde in B. 711. C. Een. 713. B. souden (: houden). 716. C. en B. tsvaders.

---

vs. 697. *de borch*, het huis van Troyen, zie vs. 557. Dit huis was door de tegenpartij verlaten, zie vs. 572.

vs. 702, 703. De graaf ontmoette zijnen zoon op weg.

Doe voer her Jan te Henegouwen waert.
Aldus deelden si de vaert:
Want elc lant moet hebben here,
Sallet bliven in sijn ere.
In Zeelant bleef de grave doe
Ende sine vianden setten toe,
Ende gaderden dat si gaderen mochten.
Hoert wes si hem bedochten:
Si wouden zoeken Suutbevelant,
Dat hem so wel ginc in hant:
Wat si bewesten Yerseke vonden
Sloech an hem ten zelven stonden.
  Ter Goes was een begijn
Van enen huse, daer doe in
Bouden was, Kerninx sone,
De hem pijnde te houden tgone
Metten knapen, de met hem waren,
Jegen de verdrevene scaren.
Si quamen nachts bi der mane

vs. 719. C. en B. voer Jan. 725. C. en B. dat si mochte (mochten). 726. C. en B. wies. 728. C. en B. in die hant. 729. B. Dat si beweste yserseke. 730. C. en B. Sloeghen. 731. C. en B. Ter Goes w. e. beghin. 733. C. en B. Boudijn. 736. C. en B. die verdreven. 737. B. manen.

---

vs. 720. *deelden si de vaert*, legden elk een deel van den weg af. Overdrachtige spreekwijze voor: deelden zij de regeeringstaak.

vs. 724. *setten toe*, Zie vs. 491.

vs. 727. *soeken*, zie I. 33.

vs. 729. In den tekst staat: *Want si.*

vs. 730. *Sloech an hem*, koos hunne partij.

vs. 731. In den tekst staat: *Ter Goeds.* De zin is: te Goes begon, in Zuid-Beveland, de vijandelijkheid en wel tegen een kasteel, waar Bouden zich op bevond.

In den lande, ende streden ane
Thuys, der Bouden inne was.
Den grave quam de mare das
Te Sirixe, in de poort.
Alse hi dit hevet ghehoort,
Sende hi tallen porten uut
Brieve, ende onboot saluut,
Ende bat manne ende vrienden,
Dat si teser noet hem dienden.
Hi souds hem danken al sijn leven.
Die lieden wouden niet begheven,
Ende quamen al ghemene
Tote hem ghewapent, groot ende clene.
Te Kaets voer de grave doe,
Ende sinen vianden setten toe;
In den lande dat si waren,
Ende deelden hem in tween scaren:
Die eene streek oest, dander west,
Om tfolc dus te dwinghen best.
Ende dat heerscap van Remerswale
Gaderden ten selven male

vs. 739. C. en B. Boudijn. 744. C. en B. Sine brieve. 745. C. en B. mannen. 746. C. en B. tot deser noot. 748. C. en B. lieden (lude) woudent. 751. C. en B. Cats. 752. C. en B. sine viande (vianden). 753. C. en B. daer si in waren. 754. C. en B. twee. 755. C. streec. B. Deen street oest ende.

---

vs. 739. In den tekst staat: *der boven inne was.*
vs. 743. d. i. zond hij brieven uit naar alle steden.
vs. 752. *setten toe*, zie vs. 724.
vs. 753. Zij waren meester in het land. *Dat* is pleonastisch.
vs. 755. In den tekst staat: *streech.*

Also tonsettene Boudine,
Of wilder om doghen pine.
Doe quam hem boetscap harde sciere:
Bi Gode de viande comen hiere,
Edele heren, siet voer u nu;
Sgraven viande comen tot u.
Willecome! spraken si te hant;
Hier es so menich coene seriant;
Jeghen hem sullewi gaen
Ende vromeliken wederstaen,
Dat hem rouwen sal de vaert.
Doe ghingen si onghespaert,
Ende wapenden hem ten zelven male,
Ende streken voer Remmerswale
Rechte voert te Vornoudee;
Dandre quame bi Duvene.
Si scaerden hem selven voren
Up den dijc, als wi horen,
Ende haer vrient an hem vaste.
Van Poertvliet de goede gaste
Waren binnen dike ghescaert,
De mede waren an de vaert;

vs. 759. C. en B. Also tontsetten. 760. C. en B. willer. 761. C. en B. Doe (Doen) quam die boetscap. 763. C. en B. Edel heren siet voor u. 766. B. coen. 768. C. en B. vromelike (vromelijc). 770. C. en B. si toe ong. 773. C. Vernouds ee. B. te nouds ee. 774. C. en B. dunen ee. 776. C. en B. Opten dijc. B. als wijt. 779. C. en B. binden.

---

vs. 760. *Of*, d. i. zoo zij er niet in slaagden Boudijn te ontzetten.
vs. 776. In den tekst staat: *Up den tijt.*
vs. 777. *an hem vaste*, dicht bij hen aangesloten.

Ende buten dike an dander side
De van der Tollen: dies si blide
Seder waren, alst wel sceen.
Van hem allen wasser gheen,
Hi ne woude sterven, eer hi vlo.
Dus worden si te rade doe,
Doe si ghingen op de Lode,
Daer so wouden (si) sceiden node,
Ende daer nemen de avonture,
De hem God gave. Op die ure
Quam dandre toeghegaen.
Daer vielen si te zamen zaen
Ende vochten der wel scerpeliken.
Dene pertie moste wiken;
Sgraven pertie had zulc gheval,
Dat si dandre verwonnen al,
Ende sloegher ende vingher vele
Aldaer ter Lode in den nijtspele.
Den grave quam hier of niemare,
Dat aldaer ghevochten ware,
Ende sine vriende behilden tfelt

vs. 781. C. en B. an dander. 782. C. Tolen waren blide. B. Tollen waren blide. 783. C. en B. Daer waren. 785. B. Hi woude. 786. C. warden. 787. C. en B. Dat si ginghen tot op. 788. C. en B. wouden si sceden. 790. B. gaf. 791. B. Quamen. 793. C. en B. daer wel starkeliken. 799. C. en B. hier nyemare. 800. B. Dat algader. 801. C. en B. sine (sinen) vrienden.

---

vs. 781. In den tekst staat: *dike an de side.*

vs. 787. *de Lode.* Hier teekent Huydecoper aan: waarvan *Lodike*, of *Loodijk*, zekerlijk zijnen naam zal geleend hebben, al mede verdronken.

vs. 792. *vielen si te samen*, vielen zij eikander aan.

Ende dandre verdreven met ghewelt.
Des de grave danete Gode,
Ende dankes oec den zelven bode,
Die de boetscap hadde ghebrocht.
Doe wert de grave also bedocht,
Dat hi des ander daghes woude
Daer varen. Also houde
Pensde Bouden, mocht hi ontgaen:
Want men dede hem verstaen,
Dat sijn broeder hadde verloren,
Ende ontsach hem mere toren,
Ende quam te Caets. Doe hi vernam,
Dat was verwonnen, wort hi gram,
Dat hi danen was ontfaren.
Dit was in ons heren jaren,
Als te voren bescreven es,
Op den jaersdach, sijt ghewes.
  Des ander daechs aldaer naer
Voer de grave, weet ic vorwaer,
Met sinen luden te Reimerswale,
Ende soude ten selven male

vs. 802. C. en B. Ende dander verdreven. 804. C. en B. danctes oec den (ten). 806. C. en B. Daer wert. 808. B. varen ende also. 817. B. Als voren. 818. C. en B. Opten j. d. sijt (sijts). 820. C. en B. Voer d. gr. weet voerwaer. 822. C. woude. B. wouden.

---

vs. 802. In den tekst staat: *Dandre verdrevene.*

vs. 811. *sijn broeder.* De Hollander van Reimerswale (Huydec.) zie boven vs. 52.

vs. 814. *Dat was verwonnen*, dat er eene overwinning behaald was.

vs. 815. Dat hij het huis had verlaten.

vs. 820. In den tekst staat: *Woer*, gelijk in dit HS. meer *w* voor *v* gevonden wordt, als *wast* voor *vast*.

Sine viande sien onder dogen,
Ende woude niet ghedoghen,
Dat sine viande bleven int lant.
Hi voer daer, ende al te hant
Quam hem daer de boetscap,
Dat si hadden gherumet tscap.
Met rouwen ende met groten scanden
Waren si ghevaren uten lande.
Des de grave was wel blide,
Ende alle de van sijnre side
Danctens groetlike onsen Here.
Entie grave pijnde hem sere
Te dankene groetlike sinen lieden,
De hem holpen ende rieden.
Wat mach ic hier of seggen mee?
Men voerde de ghevangen tSirixe,
Daer si laghen ene stonde.
Doe men dat toebringheu conde,
Voerde men se, wit vorwaer,

vs. 827. C. en B. daer boetscap. 828. C. en B. tscap. 829 en 830 in omgekeerde orde in C. en B. 829. C. en B. groter scande. 830. C. en B. Ende waren ghevaren. 833. Danctes (Danctens) Gode onsen h. 835. C. en B. dancken goetlike sine (sinen). 836. C. en B. hulpen. 837. C. en B. segghen hier of mee. 838. C. en B. te Zericzee (tZierixzee). 841. C. en B. weet.

---

vs. 828. In den tekst staat: *scap*. Dit woord moet hier *het land*, *het veld* beteekenen. Uit woorden als *graafschap* mag men evenwel niet afleiden, dat *schap* zoo veel als *land* beteekent.

vs. 837. In den tekst staat: *seggen meer*.

vs. 838. In den tekst staat: *Sirixe*.

vs. 840. *wit*. Gebied. wijs van *weten*.

In Henegouwen al dernaer,
Doer Vlaendre, als ik hebbe verstaen:
Want het was also vergaen,
Dat her Gye van Vlaendrenlant
Was ghegaen in sconinx hant
Ghevanghen, alset wel sceen.
Hen was man doe engeen
In al Vlaendren, diet hem weerde.
Dus wast, dat hem niement deerde.
De grave hadde sijn lant beset
Ende hopede te rusten bet,
Dan hi daer te voren dede.
Hi ende alle de sine mede
Waren te rusten meer dan te voren.
Doet somer was, moghedi horen,
Beval hi sinen broeder tlant,
Ende voer in Henegouwen te hant.
Willem sijn sone bleef metten ome,
De sijns nam goeden gome.
  In Middelborch was her Gye
Van Henegouwen, gheloves mie,
Doe men seide al openbare,
Dattie bisscop Willem ware
Comen met enen groten here,

vs. 842. C. en B. aldaer. 843. C. en B. heb. 846. C. in tsconinx. B. int coninx. 847. C. en B. als hem wel. 848. C. Henne. 849. C. en B. waerde (: daerde). 850. B. waest. 852. B. hoepte. 853. B. hi te voren. 854. C. al die. 858. C. en B. voer. 859. C. en B. oem (: goem). 862. C. ghelovets.

---

vs. 842. *alder*, d. i. aldaar.
vs. 858. In den tekst staat: *voerde*.

Ende waende winnen sonder were
De lande van Aemstelle ende van Woerden,
De heren Gyen toebehoerden,
En Hollant waende hi dorvaren
Ende verherent met sinen scaren:
Want hi vor waer hadde vernomen,
Dattie grave niet en mochte comen
Uten lande ter selver stonden,
Ende dat her Gye oec niet en conde
Uut Zeelant comen also sciere.
Hi voer toe al sonder viere,
Den enen dach den anderen na,
Ende bernde, als ic versta,
Sgraven vriende omtrent de stat.
Dat dede hi omdat
Dat hi se an hem dwinghen woude.
Men vreischet in Hollant. Also houde
Voer de meente uut elker stede,
Porters ende lantvolc mede,
Beide edel ende ghemene diede.
Daer mochte men ghewillighe liede
Toe sien gaen met herten groot,
Alse de niet gaven om de doot.
De blode waren ende versaghet,

vs. 866. C. en B. waende. 867. C. en B. Tlant. 870. C. en B. sijnre. 872. C. en B. niet mochte. 873. C. en B. In den l. t. s. stonde. 878. C. barnde. B. alse ict. 879. C. en B. omtrent. 880. C. en B. hi want omme (om) dat. 881. B. soude. 884. C. en B. tlantvolc. 886. C. en B. willighe. 887. C. en B. Doe hen met.

---

vs. 876. *sonder viere*, zonder werkeloos te blijven, zonder toeven.
vs. 879. In den tekst staat: *omtent*.

Si vloen of men se hadde ghejaget,
Eer si yement sagen comen.
Daer mochte men doe den vromen
Sien bejaghen prijs ende ere:
Want si weerden hem so sere,
Daer men se aenstreet met nide.
Ende si ne hadden an haer side
Niet enen man teghen zesse:
Dat was ene sware lesse,
Des ic herde seker ben.
De bisscop hi quam op hem
Tors ente voet met menighen man,
Ghelijc of hi uut enen dan
Waren comen onversien,
Ende reden hem ane doe mettien,
Ende beringheden se an beden siden:
Doe mosten si vrieselike striden.
Als de Hollanders dat versien,
Dat si niet en moghen ontflien,
Al hadden si der vlucht begeert —
Het es an elke side gheweert, —
Mosten si hem weren doer de noot,

vs. 890. C. en B. Die vloen. 894. B. waerden. 896. C. en B. hadden an haer. 898. C. een sware. B. een swaer lesse. 899. C. en B. bem. 900. C. en B. bisscop Willem quam. 902. C. en B. Ghelijc of si uut eenen dan. 905. C. bede. C. en B. beringhedense (beringhedese). 906. C. en B. mosten (moesten) si vreselijc. 909. B. daer. 910. C. en B. Hen es a. e. s. ghewaert (: begaert). 911. C. mostsi. B. moesten.

---

vs. 902. In den tekst staat: *uut enen damme. Dan*, zie III, 930.
vs. 905. In den tekst staat: *bringhen se: beringen* is omsingelen.

Of si mosten bliven doot.
Doe ghinghen si hem weren strange,
Ende vochten also langhe,
Beide met staven ende met swerden,
Daer hem de Hollanders mede werden,
Dat si verloren van haren lieden
Een deel, eer dat si verscieden.
Wie so quam onder de stave,
De moste emmer vallen ave.
Si weerden hem, het moste wesen.
Doe ghevielt also in desen,
Dattie bisscop wert gheraket
Ant hoeft, ende so mesmaket,
Dat hi vallen moeste op derde,
Wast lief wast leet, van sinen peerde,
En bleef daer doot in corter ure.
Dus ghevel sine avonture.
Doe hadden dandre slives vrucht,
Ende pensden om de vlucht,
Beide tors ente voete.
Daer hadde lettel yement moete,
Dat hi des anders beiden woude.

vs. 916. C. en B. Daer hem. C. waerden (: swaerden). 918. C. en B. eer si (sij). 920. C. en B. moster (moester). 925. C. aerde. B. ter arden (: paerde). 926. C. en B. Wast (Waest) lief of leet. 928. C. en B. gheviel sijn. 929. C. en B. hadde dander tlijfs (tslijfs). 930. B. peinsde. 931. B. Bei ten ors ende te. 932. B. Dat hadde luttel. 933. B. des ander.

---

vs. 916. In den tekst staat: *dat hem.*

vs. 929. *slives vrucht,* vrees van het leven te verliezen.

vs. 932. *moete,* gelegene tijd. Hoogd. *Müsse.*

De Hollanders ginghen also houde
Rechtevoert tote in de stat.
Dat deden si omme dat
Dat si vasten, ende wouden eten,
Ende een deel haers leets vergheten.
De borghers deden hem vele eren.
Dit gheviel int jaer ons heren
Mccc. ende ene mede.
Buten Utrecht, teenre stede,
Die men heet de hooge Woert,
Dattie bisscop dus was ghevoert;
Ende was op sente Meertijnsdach
In den zomer, als hi ghelach.
Hadde hi de stat te vriende ghehouden,
De hi verwrocht bi sinen scouden,
Ende tgraefscap onghemoeyt ghelaten,
Hi hadde wel tsinen baten
Sijn lijf behouden, ende sijn lant
Wel ghehadt tot sinre hant.
Des en noeghede (hem) niet:
Daer om eist aldus ghesciet.

  Te Siryxe quam de niemare,
Dat aldaer ghevochten ware
Entie bisscop waer bliven doet.

vs. 935. C. en B. tot an. 939. C. veel. 941. C. en B. ende een oec mede. 942. C. en B. tote (tot) een stede. 943. C. hiet. B. heit. 944. C. en B. Dat hi al dus was. 947. B. vrienden. 948. C. en B. verwrochte. 950. C. en B. te sire. 951. B. ghehouden. 952. C. ghehat. 953. C. en B. Des hem ghenoechde emmer niet. 954. C. ist. B. eest.

---

vs. 944. *dus was ghevoert*, daartoe gebracht, namelijk tot zulk een uiteinde.

Her Gye staphans onboet
Sinen neve ende der poert
Van Middelborgh wat hi ghehoert
Hevet, ende es voert ghevaren
Om de lande te verwaren
Ende om in vreden te setten tlant.
Ic waen men noyt lesende vant
Ende niewer oec ghescreven siet,
Dat een arm ghemene diet
Sulke daet ye ghedede,
Als daer gheviel ter selver stede,
Sonder here ende sonder hovet.
Hoe mocht mens hebben ghelovet,
Eert ghesciede ende ment sach?
Ic seg u, dat mer of mach
Spreken over dusent jaer
Van der trouwen al hiernaer,
De si togheden haren here.
Bi Gode het es te prisene mere,
Dat een man doet sine trouwe
Sinen here of sijnre vrouwen
Bi vrien wille, sijt seker des,
Daer hi selve niet en es,
Dan tsijnre jeghenwordichede,
Ende oec bi ghebode mede.

vs. 958. C. en B. stappans omboet (ontboot). 960. C. en B. wat hi. 962. C. en B. landen. 964. C. en B. lesen vant. 965. C. en B. Ende men oec nije. 966. C. en B. arme. 968. C. en B. ghevel. 974. C. en B. al hier naer. 976. B. prisen. 978. B. vrouwe.

---

vs. 960. In den tekst staat: *wat gi ghehoert.*
vs. 964. *lesende*, d. i. te lezen.
vs. 974. In den tekst staat: *als hier naer.*

Si liepen toe al onghebeden,
Ende begherden gheens vreden,
Ende vochten bi haers selves sinne
Om haers heren gherechte minne,
De uten lande was herde verre.
Hier omme worden si dus erre,
Dat si liepen al te stride.
Oec mochte men sien ten selven tide
De blode vlien haerre veerde,
Bede te voet ende te peerde.
De scamele treckeden rechtevoert.
Men heeft dicke wel ghehoert:
Een scamel man soude node vlien,
Daer ment horen mocht ende sien:
Hi soude wanen overwaer,
Dat ment hem al openbare
Mochte verwiten, alst also quame,
Daer hijs hebben mochte scame.
De onscamele en achtens niet,
Wat men hoert of wat men siet.

vs. 987. C. en B. verre. 990. C. en B. mocht mer. 991. C. en B. hare vaerde (: paerde). 992. C. te voert. 993. C. en B. scameliken trecken. 994. C. en B. Dit hevet herde wel. 995. B. scemel. 996. C. en B. mochte of sien. 998. C. en B. hem openbaer. 1000. C. soude. B. Dat hijs hebben soude. 1001. C. en B. Die onscamel achtens niet. 1002. C. en B. hoert of (ofte) siet.

---

vs. 986. In den tekst staat: *werre* in pl. v. *verre.*

vs. 988. *Hieromme*, d. i. om de liefde tot hunnen heer. *worden si dus erre*, werden zij zoo verstoord op den bisschop en zijne volgers.

vs. 993. Degenen, die zich schaamden te vlieden, vloden niet, maar trokken voorwaarts.

vs. 1001. In den tekst staat: *ontscamele.*

Hi ne scamets hem niet, des sijt ghewes.
Trecke hem an dies scoudich es.
Mallic kent hem zelven wale.
Nu keric weder ter eerster tale.
Nu eist hier aldus vergaen:
Alst de grave heeft verstaen,
In Henegouwen, daer hi was,
Dancti onsen Here das
Ende pensede also houde,
Dat hi in Hollant varen soude,
Ende setter an sijn ghedochte,
Ende quam er in, als hi eerst mochte.
Als hi comen was int lant,
Sette hi toe altehant
Ende sprac an sine vriende
Ende bat elken, dat hi hem diende,
Die vrient waer, teser noet.
Hi deder om bede groet
Om sinen broeder te kiesene recht
Te sijn bisscop van Utrecht.
Het gheviel, als hi begherde,
Datter lettel yement werde.
Dus was her Ghye bisscop ghecoren

vs. 1003. C. en B. sijts ghewes. B. scames. 1004. C. Trec hem an die sculdich es. B. Treckt an hem dies sculdich es. 1005. C. en B. Manlic (Manlijc). 1006. C. en B. Nu keer ic ter. 1007. C. en B. ist. 1008. C. en B. Als (Alse). 1012. C. Datti hi. 1016. C. en B. hi toe. 1017. C. sine vrienden (: diende). B. sinen vrienden (: dienden). 1021. C. en B. kiesen. 1022. B. Te wesen. 1024. C. en B. Dat het luttel. B. waerde (: begaerde). 1025. C. en B. wart.

---

vs. 1016. In den tekst staat: *sette hi doe.* Vgl. vs. 724 en 752.

Ende besat al sonder toren
Dat bisscopdoem, weet men wale.
Wat holpe hier of langhe tale?
Als dese twee broedere hadden beide
Dese twe lande in haer gheleide,
Stont mallic andren dat in staden
Bede met rade ende met daden.
Dus mochten si te bet gheduren.
Welc van hem tween mocht ghebueren,
Dat hi woude varen siere straten,
De mochte doe den anderen laten
In den lande in sijnre steden,
Diet al hilde in goeden vreden.
Dus ghevielt so dattie grave
Weder achter waert trac ave
Ende voer te Henegouwen waert.
Jan sijn sone bleef an de vaert
In Hollant ende berechte dat.
De bisscop bleef in de stat,
Ende Willem bleef in Zeelant.
Daerna gheviel altehant,

vs. 1026. C. en B. besat. 1028. C. holpe hier of. B. hulpt hier af. 1029. C. en B. Alse die broeders hadden bede (: ghelede). 1030. C. en B. landen. 1031. C. en B. mallic (manlijc) a. d. i. staden. 1038. C. hilde in goede. 1039. C. en B. grave. C. ghevelt. 1046. B. ghevielt.

---

vs. 1026. In den tekst staat: *beset.*

vs. 1030. *in haer gheleide.* Het recht van geleide, van veiligheidsverzekering, was het recht van den Soeverein.

vs. 1031. In den tekst staat: *scaden.*

vs. 1038. In den tekst staat: *hilden.*

vs. 1039. In den tekst staat: *die gracie.*

vs. 1042. *an de vaert*, zoo veel als *van huis.*

Dat Jan wech voer daernaer
In Henegouwen, weet vorwaer!
Nu hoert, hoet hier na verginc.
In den zomer quam de coninc
Van Vrancrike in Vlaendrenlant,
Ende het ginc hem al in hant,
Bede lant ende steden,
Ende waren doe in groten vreden,
Dat onlanghe moeste staen.
Doet also verre was vergaen,
Dattie coninc voer te lande,
Roerde daer ene niwe scande,
Also als men hevet ghehoert,
Dat te Brugghe, in de poert,
De ghemeente wort verbonden,
Ende enen niwen coninc vonden,
Ende sloeghen sconinx luden uut,
Ende jaghetse stille ende overluut.
De kindre van Vlaendren quamen in,
Ende pensden om haer ghewijn.
Des de ghemeente was wel blide,
Ende ontfingen (se) ten selven tiden.
Van haren geesten laet ic staen:
Daerom heb ics niet anevaen

vs. 1056. C. en B. Alst alsoe. 1058. C. nuwe. 1060. C. en B. Dat te. 1063. C. en B. lieden (liede) uuter poert. 1064. C. en B. Als men wel hevet ghehoert. 1066. B. hare. 1067. C. en B. Dies die meente. 1068. C. en B. Ende ontfinghen se ten selven tide.

---

vs. 1060. In den tekst staat: *Dattie.*

vs. 1065. *Kindre van Vlaanderen,* d. i. de zonen van den gevangen Graaf Guy.

Te telne, wat hem daer na ghevel:
Wat si daden, weet men wel.
Dus wort Vlaendren al in roere,
Ende kerden hem an haer voere,
Dat si overeen droeghen,
Ende vele volx versloeghen
Te Cortrike, als men heeft ghehoert,
Recht al vast bi der poert.
Daer bleef menich edel man
Van Henegouwen. Mijn her Jan
Bleef daer doot ten selven tiden,
Dies de grave wort onblide,
Alst recht was, doe hi wiste tgone:
Want het was sijn outste sone.
Tflaemsche heer wart al in roeren.
Hen hoerde noit man sulke voeren.
Si ne rusten noch en laghen:
Diet verloos, moste men claghen.
Si sochten dickewile Artoys,
Daer si vonden sommighen Fransoys:

vs. 1071. C. en B. tellen. 1078. C. en B. vaste. 1081.). en B. tide. 1082. C. en B. was. 1083. C. recht. B. echt was dat. 1084. B. hi was. 1085. C. en B. Tflaemsche iet. 1086. C. en B. En hoerde. 1088. C. en B. Die yet erloes moste (moest) niet claghen. 1089. C. en B. Si ochten dicwijl. 1090. C. en B. somen (some).

---

vs. 1074. ***Kerden hem an haer voere***, kwamen terug tot hun ge-oon karakter.

vs. 1083. In den tekst staat: *rech.*

vs. 1089. In den tekst staat: *sloeghen. sochten* is vijandelijk be-ochten, en dit deden zij omdat daar Franschen gevonden werden. gl. vs. 1112.

Dies si zomwile scade ontfinghen.
So verre voeren dese dinghen,
Dattie van Vlaendren setten toe,
Ende voeren in Henegouwen doe
Voer Lesines, dien casteel,
Ende braken dien al gheheel.
Die grave, die des hadde rouwe,
Was doe ter wilen in Henegouwen,
Ende screef an Willem sinen sone,
Ende claghede sinen vreenden tgone,
Bede met boden ende met brieven,
Ende bat hem allen, doer sine lieve,
Of sine in eren wilden houden,
Dat si op Vlaendren varen souden
Sonder merren met alre cracht,
Bede bi daghe ende bi nachte.
  Jonchere Willem ginc te rade,
Wat hi hiertoe best dade.
Men riet hem doe al openbare,
Dat hem geen dinc beter en ware,
Dan hi gaderde al dat hi mochte,

vs. 1095. C. en B. Lessenes den. 1096. C. en B. die. 1100. C. en B. claghede. 1101. C. en B. brieve. 1102. B. hem dor. 1103. C. en B. wouden. 1104. C. en B. scaden souden. 1105. C. en B. crachte. 1106. C. en B. Bede bi. 1108. C. en B. best hier toe. 1110. C. en B. ghene dinc beter ware.

---

vs. 1091. *si*, dat zijn die van Artois.
vs. 1093. *setten toe*, zie boven, 1016.
vs. 1100. In den tekst staat: *clagheden.*
vs. 1106. In den tekst staat: *Scaden bi.*

Ende hi Vlaendren besochte.
Hi dede, als men hem riet.
Die liede wouden laten niet,
Si ne quamen tote hem alghemene,
Die van Zelant, groot ende clene,
Ende voer met enen sconen here
Van Arnemuden over dat mere,
Tote in Vlaendren met sconen scaren.
Als si binnen den Vloere waren,
Mochte men sien vele maste.
Daer quamen doe de Zeusche gaste
Jeghen stroem ende jeghen wint.
Jonchere Willem, dat jonghe kint,
Voer almede ter hoefsteden an.
Daer ontscepede menich man,
Daer si qualike mochten ontflien.
De blode dorstent cume zien,
Dattie coene wouden striden.
Die Vlaminghe quamen ten selven tiden
Jeghen hem met groten ghere,

vs. 1112. C. en B. Ende stappans Vlaenderen sochte. 1113. B. Ende dede. 1117. C. en B. Ende voer hem een scoen (groot) here. 1119. C. en B. scoenre scaren. 1120. C. en B. binder vloere. 1121. C. en B. Mocht men (Macht men). 1125. C. en B. hofsteden. 1126. C. en B. ontscheepte. 1128. C. durstent cume anesien. B. cume ansien. 1131. C. en B. groter.

---

vs. 1112. *besochte.* In C. leest men *sochte*, 't geen 't zelfde beteekent, vgl. 1089.

vs. 1117. *voer*, hier wordt het onderwerp *hij*, Jonker Willem, bij verstaan.

vs. 1120. *de Vloer*, eene groote Bank, Zuid Oostwaarts van Vlissingen, zie Huydec. t. d. pl.

Ende worpen hem aldaer ter were
Jheghen dat stoute Zeusche diet.
Maer het en diede algader niet.
Al waren si stout in haren lande,
Over hem so ginc de scande.
Si verloren daer den strijt.
Men gheboet ter zelver tijt,
Dat men de scepe voeren soude
Weder te Noerde, ende also houde
Dede men daer, dat men gheboot;
Ende al dat heer, cleen ende groot,
Streken door tlant al te male.
Dat deetsi omdat, weet ik wale,
Dat si seker wouden gaen
Te scepe, als ik hebbe verstaen.
Het gheviel, als si achten,
Ende quamen recht in der nachten
Weder tArnemuden binnen,
Sere blide in haren sinnen.
Dit gheviel al overwaer,
Als men screef ons heren jaer
Dusent drie hondert ende twee,
Sdonresdaghes, mijn no mee,
Voer palmedaghe in de goede tijt,

vs. 1134. C. en B. Maer ne mochte helpen (hulpen) niet. 1135. B. hande. 1136. B. hem ghinc. 1139. C. scepen. 1140. C. en B. ten oerde. 1148. C. en B. quamen rechte. 1151. C. en B. ghevel weet (wet) voerwaer. 1154. C. en B. min. 1155. C. en B. palmdaghe.

---

vs. 1134. In den tekst staat: *hen en.*

vs. 1135. *si*, d. i. de Vlamingen.

vs. 1148. In den tekst staat: *quam.*

vs. 1155. *goede tijt*, d. i. heilige tijd van Vastenavond tot Paaschen, zie Huydec. t. d. pl.

Als men orloghe noch strijt
Niet beginnen soude te rechte,
Diet liden mochten sonder vechten.
Willem, de was herde blide,
Ende alle de van sijnre side
Waren blide ende seer verhoghet.
Ic seg u, dat ghi merken moghet,
Dat eertsche bliscap mach niet duren:
Si verkeert te so menighen uren.
Daventure es onghestade.
De leven wil bi minen rade,
Hi ne sal hem verheffen niet,
Al est dat hem gheluck ghesciet:
Want tongheval hoert so nauwe.
Hoer, mensche! ende dit woert kauwe:
Al moghestu bat dan dijn ghenoot,
Ontsaghestu el niet dan de doet,
Du souts di daeromme ghematen
Ende dinen evenkersten laten
Onverduwet, al bestu boven.

vs. 1157. C. en B. Yet begonnen (beghinnen) soude te rechten. 1158. C. en B. mochte. 1162. C. en B. Om dat God soe hadde ghevoghet (ghevoeghet). 1163. C. en B. Die aerdsche (arssche). 1164. C. en B. tot so (soe) menigher uren. 1165. B. is so onghestade. 1166. C. en B. wille. 1168. C. en B. gheluc ghesciet. 1169. B. dongheval. 1170. B. Hoert mensche ende dit voert. 1171. C. bet dat dijn. 1175. C. en B. bistu.

---

vs. 1158. Zij die de zaak zonder vechten konden laten passeeren.
vs. 1168. In den tekst staat: *ghelucke sciet.*
vs. 1169. *hoert so nauwe.* Nog zeggen wij: *luistert zoo nauw.*
vs. 1171. Al sijt gij machtiger, dan uw naaste.
vs. 1173. *ghematen*, matigen, niet te veel aanmatigen.
vs. 1175. *laten onverduwet*, d. i. niet verstooten, niet onderdrukken.

Men sout prisen ende loven,
Daer men(t) vreischet in elken lande.
Hevestu ghedaen grote scande
Dinen viant, verhef di niet.
So mijslijc es, dat ghesciet,
Ende hoe de avonture keert!
Job de hevet ons gheleert,
Ic salt u segghen, wijldijt horen:
Alste mens wert gheboren
Van den wive, levet hi onlanghe,
Ende doghet menighe droefheit strange.
Als ene bloem comt hi vort,
Ende eer mens iet weet ende hoert,
Wort hi te niete ende tegaet.
Dits des armes menschen staet,
Ende hi vliet als ene scade,
Ende al sijn dinc es onghestade,
Ende blivet niet in enen doene.
O man! hoe bestu so coene,
Die dit an dijn selven proeves,

vs. 1177. C. en B. ment vereyschte (vreyschte). 1179. C. en B. vianden verhef (verheft). 1180. C. en B. misseliken (misselijc). 1183. C. en B. wildijt. B. saelt u segghen. 1184. C. en B. Als een mensch (mensche). 1187. C. en B. een bloeme comt hi voert. 1188. C. en B. weet een woert. 1189. C. en B. Wordt te niete ende vergaet. 1190. C. en B. arms. 1191. B. alse een. 1193. C. en B. blivet. 1195. C. en B. an di selven.

---

vs. 1177. Waar men naar de zaak ook navraag doet, zal men die matiging prijzen. In den tekst staat: *vreischeit.*

vs. 1180. *mislick*, onzeker.

vs. 1187. In den tekst staat: *bloe.*

vs. 1193. In den tekst staat: *blives.*

Du ne pens om dat du behoeves,
Ende lech de hoverde onder voet,
De di nemmer goet en doet.
Al ghesciet di een gheval,
Ne maecker of gheen ghescal;
Ne wes niet blide, mer dancs Gode,
Ende stant altoes tsinen ghebode:
Hi mach di helpen ende niement el.
Op hem so mogestu leven wel:
Van hem comen alle saken.
Wel hem, deet beste can gheraken.
Sonder Gode nes gheen goet,
Noch best noch beter: dats mijn moet.

vs. 1196. C. en B. dattu. 1197. B. legghe. 1198. B. nummer. 1201. C. en B. Wes niet te blide.

---

vs. 1196. *pens*, d. i. penses; doch het volg. *lech* (d. i. legge) doet denken, dat hier in den conjunctief het teeken v. d. 2 pers. enkelv. ontbreken moet.

vs. 1204. *Op hem*, op zijne trouw gerust.

vs. 1208. *moet*, oprechte meening.

ACHTSTE BOEK.

Alst aldus was comen,
Joncheer Willem hevet ghenomen
Raet, wat hi best dade,
Met sinen lieden. Men wort te rade,
Dat hi hem orlof soude gheven
Ende danken al sijn leven.
Hi dede al, dat men hem riet.
Hi gaf hem orlof ende hiet,
Dat si souden sijn ghewerre,
Waert dat quame also verre,
Dat de viande quamen met here,
Dat si trekken mochten ter were
Ende wederstaen de felle scaren.
Si lovedent alle, de der waren,
Ende voeren thuus, als men dat hort.
Dat jonchere Willem bleef in de port,
Te Middelborch, in de veste,

vs. 10. B. dat si quamen. 11. B. metten here. 16. C. en B. Ende jonchere W. voer in. 17. C. en B. binder veste.

---

vs. 5. *hi hem*, Jonker Willem zijnen lieden.

vs. 9. *ghewerre*, op hunne hoede. Vgl. Velthem, Sp. hist. fo. 50. (bij Oudemans), waar wij echter *gewerrent* lezen.

Dat dochte sinen rade tbeste.
Ende voer aldaer, want hi woude
Weten, wats ghewerden soude.
Doe lach hi, tote leden was
Paesschen. Doe quam nimare das,
Datte ballinghen hem gereiden
Ende sullen een groet heer leiden
Ute Vlaendren, ende willen comen
In Zeelant te haren vromen,
Alsi deden up de tijt.
Jonchere Willem sonder respijt
Omboet int lant harentaer,
Dat hem comen was niemaer,
Datte ballinghe met groter crachten
Comen, ende dat si achten
Zeelant te zoeken haestelike,
Ende dede bidden vreendelike
Al den lieden van den lande,
Dat si hem helpen de grote scande
Keren, de hem mochte ghescien.
Tfolc quam al toe mettien.

vs. 18. B. dbeste. 23. C. en B. Dattie ballinghe hem ghereeden (: leeden). 27. C. Als si. 30. C. en B. ware. 31. C. en B. Dattie ballinge (ballinghen). 33. C. en B. Zeelant te. 34. C. en B. Ende hi dede (deden).

---

vs. 21, 22. Tot Paaschen voorbij was. *Doe lach hi. Liggen*, in den praegnanten zin van *rustig afwachten*.

vs. 23. In den tekst staat: *Datte baliu hem was gaen reiden.*

vs. 27. Gelijk zij werkelijk deden, toen de tijd daar was.

vs. 31. In den tekst staat: *baliu.*

vs. 33. In den tekst staat: *In Zeelant.* Over *zoeken*, zie I. 33.

vs. 34. In den tekst staat: *deden.*

Tote hem quam menich man,
Also als ic ghemerken can,
Dat noyt in Zeelant was vernomen,
Dat so menich man was comen
Ter lantwere, als men sach
Daer op sente Jorijs dach.
Hi ginc met enen sconen here
Te Vlissinghe, an dat mere;
Hi ontmoette een heer, wel also goet,
Dat hem helpen woude ter noet.
Daer sach men ten selven tiden
Die Vlaminghe liggende an dander side
Met menighen scepe wel ghereet.
Dat weder was scone ende heet,
Ente wijnt en wayde niet.
Het es so vele dat ghesciet,
Dat gheen man te rechte zal
Van sinen ghelucke maken ghescal:
So sciere keert de aventure,
Dat enen man wort te suere
Al dat hi oyt ghesach.
Dat heer keerde op dien dach

vs. 43. C. en B. lantswere (lanswere). 44. C. en B. op sente Jorijs dach. 45. C. en B. met sconen. 46. C. en B. op dat mere. 47. C. en B. Hem ontmoete. 48. C. en B. wilde. B. hulpen. 49. C. en B. Daer sach m. t. s. tide. 50. C. en B. liggen. 51. C. en B. scepe al ghereet. 52. C. Tweder. B. Dweder. 53. C. en B. Ende die wint. 55. B. te rechte en sal. 60. C. en B. Ende here keerde opten.

---

vs. 44. In den tekst staat: *Jorij.*

vs. 49. In den tekst staat: *Dat sach men.*

vs. 5 . In den tekst staat: *gheret.*

Ende ghinc tArnemuden waert.
Het wort wayende ter vaert
Uten norden redelike.
Ic wane, God wilde van hemelrike
De vloet ghinghe; ende si quamen
Met haren scepen altesamen
Loverende recht in den wijnt.
Ic wane noyt eer noch sint
Oyt man gheloveeren sach
So menich scip op enen dach
In so nauwen onreynen diepe,
Ende so naer te gader liepen,
Als de daer ter selver wilen deden.
Joncheer Willem was ter steden
Met sinen luden op den landen;
Dient dachte wesen grote scande,
Hi ne soudse voeren dar si quamen,
Ende riep sine liede tesamen,
Ende bat hem ende gheboet,
Dat si ghingen in scepe groet,
Ende jeghens hem souden varen
Allegader teenre scaren.
Het was om niet, dat hi bat:

/s. 63. C. en B. redeliken. 64. C. en B. waent God wille. C. en B. Loveren. 69. C. en B. loveren. 71. C. en B. nauwe in onreynen. 72. C. en B. Ende soe nauwe. C. en B. ter selver. 75. C. en B. opten lande. 76. C. B. dochte grote. 77. C. en B. Si ne souden se weren. C. scepen. 81. C. en B. Dat si jeghens hem souden.

---

s. 71. In den tekst staat: *onreyn diepen.*

s. 73. In den tekst staat: *der selver.*

s. 81. *hem*, d. i. de vijanden. In den tekst staat: *soude.*

Niement woude daer ter stat
In de grote scepe gaen.
Dus worden si herde zaen
In de havene daer belegen,
Tote Arnmude in allen weghe.
  Aldus hadden si haren wille
Ende bliven liggende al stille
In haren scepen, deen dach doer,
Ende hadden haer ghevoecht ter coer.
Tsanderdaghes ginc men te rade,
Wat men hier nu best dade.
Mallic riet hier toe sijn beste,
Men wort te rade doe int leste,
Dat alle de van Remerswale
Ente van Cruninghen also wale
Ende de van Bevelant teen scaren
Tehant thuus souden varen.
Hiertoe reden si hem ter spoet
Ende voeren doe de naeste vloet

vs. 86. C. Dus si worden si. B. Daer soe worden. C. en B. haven. 88. C. en B. weghen. 90. C. en B. lig (liggende) stille. 91. C. hare scepen die dach dore (: c B. dach dure. 92. B. hare ghevoechte ter cure. 94 en B. nu hier toe. 95. C. en B. Manlic (Manlijc). 96 en B. rade int. 97. C. en B. Ende alle. 99. C. e teenre. 100. B. Te hans. 102. C. en B. voeren doe naeste.

---

vs. 91. In den tekst staat: *deen dach toer.*

vs. 92. In den tekst staat: *hadden haer ghevoecht*, 't zelfd ghevoech (zie 219), d. i. hadden hunnen zin.

vs. 100. te weten, om elk „des lands ende te weren" (zie vs.

vs. 102. In den tekst staat: *voeren tote.*

Vorbi den vianden met ghenende,
Om te weren des lands ende,
Daer si toe deden hare macht.
De Vlaminghe bleven met hare macht
Licghende al stille dien nacht aldaer.
Des ander daghes wort men ghewaer,
Dat si luden uut haren heer
Senden voert toter Veer.
Nu droech men dus overeen
— Want hem daer dat beste sceen, —
Datte maerscalc soude gaen
Ter Veren ende dat volc bestaen.
Des wort men te rade sciere.
Doe nam hi onder sine baniere
De Duvelanders entie van Scouden,
De seiden dat si niet en wouden
Hem begheven toter doet.
Hem volgheden na, teser noet,
De goede lude van Sirixe,

vs. 103. C. en B. Vorbi die viande. 105. C. en B. deden. 106. C. en B. cracht. 107. C. en B. Ligghen. 108. B. anders d. wert ghewaer. 109. C. en B. here (: were). 110. C. en B. ter. 111. C. en B. daer des over. 116. B. onser. 120. C. en B. Hem soude volghen te deser.

---

vs. 103. In den tekst staat: *Vort bi met ghenende.* Dit schijnt als ironisch door den auteur bedoeld op te vatten, of beduidt het, dat zij, ofschoon in de haven ingesloten, *stoutmoedig* de vijandelijke schepen voorbijvoeren?

vs. 105. In den tekst staat: *toe teden.*

vs. 108. In den tekst staat: *wormen.*

vs. 114. *bestaen*, aantasten, zie II. 753.

vs. 120. In den tekst staat: *volghede.*

Diet gherne deden, wat wildijs mee?
Si mochtent doen sonder scande;
Daerna de Noertside van den lande
Deghene van den vijf Ambochten,
De altoes niet eens dochten.
De afterhoede hilt de poert
Van Middelborch, verstaet mi voert.
Men begonde dat volc te scaerne
Ende men brucgghedde over de Aerne
Met herencogghen sonder ghilen.
Tfolc ginc over ter selver wilen
Also recht, alst was ghescaert,
Ende streken ter Veren waert.
Joncheer Willem bleef tArnemuden
Licghende met sinen luden,
Ende sach de scaren henen gaen,
De hem dochten wel ghedaen.
Si ghingen wech met haesten groet.
De Vlaminghe saten in haren boet,
Ende saghen toe al wat ghesciede.
Doe vergaderden sgraven liede
Bi der Vere an de viande;
Ende ghinghen roeren doe de hande
De waren op den dike boven,
Dat men se te rechte mochte loven:
Want si vochten met ghenende.

vs. 122. C. en B. wildi. 123. C. en B. doen al sonder. 124. B. Daernaer. 126. C. en B. niet eens en dochten. 130. C. bruggede. B. brugghe over. 131. C. en B. heer cogghen. 141. C. en B. al dat. 143. C. en B. vianden (: handen). 144. C. en B. doe roeren.

---

vs. 124. *Daerna*, versta *volgden*.

Doe viel of met groter scende
Pouwels Blauvoet ente sine,
Alst ten onsen was an scine.
Daer mosten si vlien doer den noet,
Of si mosten bliven doet:
Diet riet worde vermaledijt.
Hadden si ghevolghet ter selver tijt,
Alse si te voren hadden bestaen,
Dandre waren niet ontgaan:
Si waren gheweken metter vaert
Weder te haren scepe waert.
Dat heb ic seder wel ghehoert
Van hem, diet mi seide voert.
  Dus sconfierde dit scone heer,
Ende bleven doet in de weer
Vele luden van sgraven vrienden,
De hem in der noet dienden.
Daer ontflo de lopen mochte.
TArnemuden quam tgerochte,
Dat men seide al openbare,
Dat aldaer ghewonnen waer
Ende sgraven vrienden hadden ghewonnen.

vs. 148. B. vel. 150. C. en B. Alst den onsen wert an scine (antscine). 151. C. mostsi. B. moesten. 152. B. moesten. 154. C. en B. Hadsi. 156. C. Dander. 158. C. en B. hare. 159. C. en B. sider. 161. C. sconfierde. B. scoffierden dat. 162. C. en B. in der were (: here). 168. C. en B. Datter Vere ghewonnen ware. 169. C. vrienden had. B. vriende haddent.

---

vs. 154. *ghevolghet*, d. i. voortgezet.
vs. 161. In den tekst staat: *confierde*.
vs. 164. *hem*, d. i. den Graaf.

Doe quamen donse toe gheronnen
Ende liepen over daerna doe,
Ende setten den Vlaminghen toe
Met haesten groet ghenendelike,
Die daer stonden op den dike
Ghescaert, ende haddent ziene:
Jeghen enen man wel tiene,
Ende deden donse met crachten tonder.
Dat sijt bestonden, dat was wonder,
Dat so onghelike sceen.
Si bliven doet, bi drien, bi tween,
De daer niet ne mochten ontgaen.
Dit hevet scamelheit ghedaen,
De se dwanc in deser noet.
Daer bleven sgraven vrienden doet
Een groet getal in desen stride.
Willem moeste ten zelven tide
Voer de noet vlien in de port:
Want tfolc vlo rechtevort
Sonder were siere straten,
Dus moste hi de were laten;
Ende sine vrient, de bi hem waren,
Quamen in Middelborch ghevaren

vs. 177. C. en B. crachte. 180. C. en B. drien. 181. C. mochten. 183. C. en B. Diese. 185. C. en B. in den stride. 186. C. en B. moester (moster). 187. C. en B. Doer die. 188. C. en B. tfolc voer rechte. 190. B. die werelt laten. 191. C. en B. vriende.

---

vs. 174. *Die*, te weten, de Vlamingen.
vs. 178. *sij*, te weten, de onzen.
vs. 180. In den tekst staat: *dren*.
vs. 181. In den tekst staat: *mochte*.
vs. 182. *scamelheit*, d. i. vrees voor schande.

Ende bleven daer liggende stille.
Doe haddens de viande haren wille.
De grave de was onversien
Beide van spisen ende van dien
Dat hem behoevede tsulker dinc.
Int ende men te rade ginc,
Dat men makede eene sprake
Op sulke convent, op zulke zake,
Dat men Willem soude laten (varen)
Ende alle deghene, de mit hem waren
Ende met hem varen wouden,
Onghescaedt ende onbescouden,
Ende dien gheven goet gheleide
Den luden ende den goeden beide,
Tote men quame (te) Sirixe,
Enen dach daerna ende niet mee.
De porte soude ghisele gheven,
Dat si met her Ghyen bleven
Die men coes ende die men gaf.
Wat holpe hier vele gheseget af?

vs. 193. C. ligghen. 195. C. en B. was doe onversien. 197. C. en B. behovede. 198. C. en B. Hierna men. 199. C. en B. maecte. 200. C. en B. covent. 201. C. en B. laten varen. 203. C. en B. Ende die met. 204. C. en B. onghescaet ende onbescouden. 206. C. goede. 207. C. en B. Des men quame te. 208. B. daernaer. 209. C. en B. soude. 210. C. haren. B. heren. 212. C. en B. helpt hier vele gheseit af.

---

vs. 197. In den tekst staat: *behoeve.*
vs. 200. In den tekst staat: *coment.*
vs. 204. In den tekst staat: *onghesconden.*
vs. 209. In den tekst staat: *souden.*
vs. 212. In den tekst staat: *gheleget.*

Willem voer doe siere straten,
Ende her Ghye woude niet laten
Hi ne gheleidene hovesschelike.
Dit was recht in de weke
Na meidaghe ende manendach,
Dat her Ghye dus ghesach
Van sinen neve sijn ghevoech,
Daer menich Vlaminc omme loech,
Ende menich valsch Zelander mede.
Doe hi quam toter stede,
Die men Bordendam hiet,
Woude her Ghye ghedoghen niet,
Dat sijn volc iet vorder voere,
Misselike of het worde in roere;
Ende deedse varen an tander lant,
Dat den Orde is ghenand,
Ende liet doe jonchere Willem varen
Tote Sirixe met sinen scaren,
Ende alle, de met hem varen wouden,
Voeren wech al onbescouden.

vs. 213. C. en B. doer die straten. 216. C. wach. 217. C. en B. Na meye ende. 218. C. en B. her Ghyen (Ghye). 221. C. en B. valsch. 226. C. Misselic. B. Messelijc. 227. B. Ant dander. 228. C. en B. ten oerde was. 229. C. en B. Ende liet doe jonchere. 230. C. sire. B. sijnre. 232. C. wech. B. wech al bescouden.

---

vs. 218. In den tekst staat: *het Ghye.*

vs. 221. In den tekst staat: *valch.*

vs. 226. *Misselike*, in de onzekerheid.

vs. 228. *de Noord*, polder in Noord-Beveland, recht over de haven van Zieriksee. Zie Huydecoper t. d. pl.

vs. 229. In den tekst staat: *liet de.*

Dus voer Willem in Sirixe,
Al was siere herten wee,
Dat en sceen ghene onmate.
Doe hi quam op de strate,
Hiet men willecome wesen.
Hi bleef rechtevoert met desen
In de port met sinen vrienden,
De hem trouwelike dienden,
Ende siere comste bllde waren.
Na dien dat daer was ghevaren
Rechtevoert so bleef hi daer.
Ende her Ghy quam daernaer
Met sinen luden voer de poert,
Ende bleven ligghende rechtevoert
Vor de havene ene wile.
Onderlinghe scoten si pile,
Menighen enen, eer si scieden.
De Vlaminghe hem doe berieden,
Ende voeren hare straten doe.
De bisscop Ghye sette toe
Ende gaderde een here groet
Den neve tontsettene uter noet,
Hadde hi dat volc willich vonden.

vs. 239. C. en B. ende sine. 240. C. en B. ghetrouwelike. 241. C. en B. comst. 245. C. sine. 246. C. en B. bleef. 247. C. haven. 248. C. onderlinghen. 249. C. en B. menighen eenen eer si sceden. 250. C. en B. hem bereden (berieden). 251. B. harer. 253. C. ene here. B. een heer.

---

vs. 235. *Dat en sceen ghene onmate.* Het bleek geen *kwade zaak* geweest te zijn, dat hij zich binnen Zieriksee begeven had.

vs. 249. In den tekst staat: *menighen, enighen.*

De grave quam ten selven stonden
Ute Henegouwe, als hi best mochte,
Ende leider aen sijn ghedochte,
Den zone tontsettene uter port.
Hi bat ende gheboet rechtevort
Alle sinen ghetrouwen vrienden,
Dat si teser noet hem dienden,
Ende vergaderde teser noet
Te Sciedame een here groet,
Als diet herde gherne begrepe,
Ende doet reden grote scepe
Om te vechtene op de viande
Ende te wrekene sine scande.
Hierbinnen eest also ghesciet,
Datte Vlaminghe wouden niet
Achterlaten haer beghin,
Si ne wouden meerren haer ghewin.
  Her Gye was sonder goet,
Daer omme sette hi sinen moet
— Den Zeuschen heren oec dat dochte, —
Hoe hi den grave verdriven mochte.
Mochtesi haren wille bejaghen,

vs. 259. C. en B. ende die poort (voert). 261. C. en B. sine ghetrouwe vrienden. 265. C. begrepen (: scepen). 266. C. en B. doet reeden. 267. C. en B. vechten. 268. C. en B. wreken. 270. C. en B. Dattie viande. 272. C. en B. meren (merren). 276 gaat vs. 275 voor in C. en B. 275. C. en B. oec dochte. 277. B. Mochten si.

---

vs. 265. Als iemand die (d. i. daar hij) de zaak tot ontzet van Zieriksee gaarne ondernam. *Begripen* beteekent hier *aanpakken*, *aanvangen*.

vs. 266. In den tekst staat: *doer reden*.

Hem ne rochte in wat plaghen
Dattie Vlaminghe mochten comen
Updat hem quame te vromen.
Dus trecken si vor Sirixe
Ende brochten daer lude mee
Dan si te voren hadden daer.
Ic hoerde segghen wel vorwaer,
Dat si hem dus vermaten,
In Duvelant daer si saten,
Dat si de port winnen souden
Updat si se stormen wouden,
Sonder verlies met cleenre pine,
Alsi sint deden in scine.
Want si vermaten hem openbare,
Dat niewerna so vaste en ware,
Als ment makede, ende seide mede
Hen ware ghene vaste stede:
Lessines was vaster vele.
Doe mochte men horen menighe kele
In dat heer overal,
Ende maken groet ghescal:

vs. 280. C. en B. hem dat quame te vromen. 281. C. en B. Doe streken. 285. C. en B. hem des. 286. C. en B. Duvelant daer si. 289. B. pinen. 290. C. en B. in an scine. 292. C. en B. vast. 293. C. seiden. 294. B. Ten ware. 298. C. en B. maecten.

---

vs. 280. In den tekst staat: *quame te voren.*
vs. 285. *si hem vermaten*, d. i. zij durfden zich beloven.
vs. 286. In den tekst staat: *Duvelant dat si.*
vs. 290. De auteur spreekt ironisch.
vs. 294. Dat de stad niet sterk was.
vs. 295. *Lessines*, in Henegouwen.

Nu toe metter vaert,
Hannin, Pieter ende Gheraert,
Laet ons winnen dit crayennist!
Trouwen, wi wanen, dat ghijs mist,
Dat ghijt so langhe hebt ghehouden:
Ghi waerts bleven ombescouden,
Hadghijt te tide upghegheven,
Ghi hadt alle behouden tleven;
Nu suldi doen quaden fijn.
Mijn her Gye hadde u ghesijn
Een goet here, hadt ghine ontfaen:
Trouwen no eest al ghedaen.
Dit riepen si alle uut enen monde,
Ende ginghen cp ter zelver stonde
Bi den bakene, an de Nortside,
Daer was menighe Vlaminghe blide,
De voer avonts was wel moede.
De porters waren op haer hoede
Ende hilden de porte beloken toe,
Ende Vlaminghe quamen doe.
Daer riep een al openbare:

vs. 300. C. en B. Hannijn. 301. C. en B. dat craeyennest. 302. C. hijs. B. dat hijt mest. 304. C. en B. waert bleven. 305. C. en B. Haddijt. 308. B. had. 309. C. en B. Een goet here haddine. 312. C. en B. ten selven. 313. C. en B. kakenen. 315. C. en B. avont wert. 317. B. die porten. 319. C. en B. Doe riep.

---

vs. 300. In den tekst staat: *Hamini.*

vs. 309. In den tekst staat: *een groet here.* De jonge Graaf Gye had geenen voet in Vlaanderen; maar hadden de Vlamingen hem, terwijl hij nu Zieriksee belegerde, willen ontvangen, zoo zou hij hun een goed heer geweest zijn.

vs. 312. *ginghen op*, d. i. gingen uit de schepen op het land.

Hannin, bi Gode! du gaets te nare:
Du sult lopen in dat net.
Ic sal steken in twinket:
Te Lessines dedic also.
Ende hi maecte hem voren doe,
Ende dander volgheden in diere ghebare
Of de porte sonder were ware,
Ende woudse winnen op de stonde.
Also als men ghemerken conde,
Quamer vijf dusent ofte meer,
Die daden enen corten keer.
Alse si bi der porten quamen,
Vaste ghedronghen wel tesamen,
Qndede men de porte sonder luut,
Ente van binnen liepen uut
Met groter druust onder de Vlaminghen.
De wech wort hem al te inghe,
Doe si waren comen daer:
Want si hadden sulken vaer,
Dat si storms al vergaten:
Si mochten wel hem selven haten,

vs. 320. C. gaes. B. Hannijn. 321. C. sulte. 323. C. n B. dadic. 324. C. en B. makede. 325. C. volghede. . dandere. 326. B. die porters. 327. B. wouden se. 332. . en B. al te samen. 333. C. en B. gheluut. 334. C. en . quamen uut. 335. C. en B. drust an die. 337. C. en . Die si. 339. C. sijs storms. B. stormens. 340. C. en . mochten hem.

---

vs. 322. Op de ontvangen waarschuwing antwoordt Hannin: Ik l het winket (de kleine deur in de poort) instooten.

vs. 330. Zij maakten een korte reis.

vs. 335. In den tekst staat: *deuust. druust* is *geweld.*

vs. 339. In den tekst staat: *stroms.*

Dat si hem dus hadden vermeten.
Oec suldi de waerheit weten,
Dat nortwaert uter porten sprongen
Die oude lude metten jonghen
Ende liepen oestwaert al omme
Om enen hoee, om ene cromme.
So datte porters dat vernamen,
Dattie liede van norden quamen,
Waenden si wel, dat Vlaminghe waren
Ende volgheden dwars den Vlaemschen scaren.
Doch worden sijs te lesten vroet,
Dat si quamen om haer goet,
Ende waren haer vriende.
Sodat haer spel daer mede siende.
Ne hadt nochtan de vaer ghedaen,
Der Vlaminghen waren min ontgaen;
Men hadder upt lant gheslagen meer.
De Vlaminghen waren so uten keer,
Sodat si met groten hopen

vs. 341. C. en B. des hadden. 345. C. en B. oest wert omme. 346. C. en B. om ene cromme. 349. C. en B. dat viande. 350. C. en B. volchden. 351. C. en B. ten lesten. 352. C. en B. op haer goet. 353. C. en B. hare. 354. B. hare. 355. C. en B. hadde. 357. C. en B. op lant gheslagen (gheslegen) mere (: kere). 359. B. Dat si.

---

vs. 346. *om ene cromme*, d. i. om eene kromte. In den tekst staat: *enen tromme.*

vs. 350. d. i. en dat zij de andere Vlamingen van ter zijde volgden.

vs. 352. *om haer goet*, ten hunnen beste.

vs. 354. *siende*, verl. tijd van *sien* (*sienen*), d. i. sien (schoon) worden.

Recht toe in den watre lopen,
Ghelike of het scape waren.
Men sach daer menighe moederbaren
Hemselven drinken dor de vrese.
Daer wort menighe weduwe ende wese
Vor Sirixe ter selver stont,
Als den vrienden wel wort cont.
Hi ne was so coene noch so stout
Hi ne besuerde daer sijn sout,
Dat si te voren hadden ontfaen,
So lettel blefer daen ontgaen,
Dat sijs ne lien nimmermeer.
So vele verdronker in den keer,
Sonder de si daer versloeghen.
Ic wane de vriende lettel loeghen,
Ten eersten male dat sijt wisten,
Ende si haren vrienden misten.
  Si verloren met desen lope
Een groet deel van haren hope,
Dat si voer hem drinken saghen.
Ic waent de porters lettel claghen:
Want si haddens haer ghevoech,
Daer men den menighen nedersloech.

vs. 360. C. en B. in dat water. 362. C. en B. menich. 63. C. en B. drenken (drencken). 372. B. Ende vele. 73. B. si versloeghen. 375. C. en B. doe sijt. 376. C. en . hare vriende. 377. B. desen hope. 378. B. haren lope. 79. C. en B. Die si vor hem drencken.

---

vs. 362. *moederbaren*, d. i. mensch van eene moeder geboren.

vs. 370. In den tekst staat: *daen*, met een punt boven én onder e *n*. Doch *daen* (d. i. van daar) is juist.

vs. 381. *ghevoech*, zie vs. 219.

In C. en B. ontbreekt vs. 382, maar tusschen dit en vs. 383 hebben die codices de volgende verzen:

O Vlaendren es di dit ghenoech,
Dattu nemes sulc aventuere,
Die di wort soe sere te suere,
Om lude, die di niet bestaen
Ende metti niet toe en gaen,
Doe men dijn volc int water dreef?
Mer welc Zeelander doe bleef?
Si wachtens hem harde wale.
Wiltu merken mine tale?
Ic seg die di ter steden brochten, C. stede.
Dat si anders niet en dochten,
Dan: mochten si metti voldoen;
En achtens niet een bottoen,
Hoe grote scade du ontfinghes,
Opdat si metti hares dinghes B. met.
Mochten wel comen te boven:
Dat souden si harde gherne loven.
Ende hoe dat voert metti gaet,
Dat si ontgaen, dats haer raet.
Dit moghestu merken ende besien:
Want si emmer achtertien,
Alst comt ter porsen ende ter noot.

---

vs. 4. d. i. om de Zeeuwen.

vs. 7. Op deze vraag wordt het antwoord verwacht: geen! want (vs. 8) zij houden zich buiten schot.

vs. 12. Dat zij met uwe hulp de zaken naar hunnen zin mochten doen uitkomen, zoo als duidelijker gezegd wordt in vs. 15 en 16.

Daer bleven ghene Zeelanders doot:
Het waren Vlaminghe altemale.
Men macht oec proeven wale, B. mach.
Dat si some leden smerten
Om haren here in hare herte, B. harer herten.
Al conden si hem ghehelpen niet: B. ghehulpen.
Merct bi u selven ende siet
Wes ghesciet desghelike.
Nochtan dat die coninc van Vranckerike
Bede den ouden ende den jonghen
In Vlaenderen wel hadde bedwonghen, B. hadden.
Ende men tlant van hem helt,
Ghi dreeften uut met ghewelt
Ende benaemt hem al sijn recht.
Die grave ne was man no knecht
Heren Ghyen, weet men wel.
Al sidi ons dus fel,
Peinst hierom, laet u ghenoeghen,
Ende pijnt andersins te voeghen B. andersijns.
Dat u orbaer is vele bet,
Dan ghi u luden laet int net,
Daer die Zeelander uut ontgaet,
Ende wachtes u, dats mijn raet.
Want so sien, het ne helpet niet,
Alst aldus was ghesciet.

---

vs. 27. *Om haren here*, zie Inleid. bl. LX, LXI.
vs. 37. *Die grave*, te weten Graaf Jan II.
vs. 43. In den tekst staat: *Dat ghi*.
vs. 46. *Want so sien*, d. i. want, hoe schoon ook.

Doe wort te rade in corter ure
Her Gye, dat hi daventure
Woude nemen ende varen
Te Hollant waert, met sinen scaren:
Want men dede hem verstaan:
Quame hi, men zoude hem zaen
Tlant opgheven, of men soude
Sere vechten also houde
In sgraven here, als hi daer quame:
Dat ne lieten si dor ghene scame.
  Dus wast bereit, seide men hem.
Doe sprac her Ghy: ende ic bem
Ghereet te vaerne, dorstijt mi raden
Ende ghi mi staen wilt in staden.
Se seiden: ja wi, diene daer brochten.
Ic en weet, of sijt alle dochten.
Ende hi voer slechts te Hollant waert.
Des de van Sirixe vervaert
Mee waren op de stonde,
— Also als men ghemerken conde, —
Dan si waren bindeen daghen,
Dat (si) so vaste vor hem laghen,

vs. 383. C. en B. wart. 386. C. en B. Te Hollant met. 389. C. en B. Dat lant opgeven. 392. C. en B. En dat niet laten dor scame. 393. B. waest bereet. 394. C. en B. Doe seide. 395. C. en B. varen dordijt. 396. C. en B. Ende mi. 400. B. Die des van. 401. C. en B. Meer. 403. C. en B. binden. 404. C. en B. Dat si soe.

---

vs. 389—391. Dit wil zeggen, dat Guy spoedig moest komen: want, indien Graaf Jan (II) in Holland kwam, zou Guy in 's Graven leger een sterken tegenstand vinden. Zoo verstaan, is de lezing van C. (vs. 289): *opgheven, ende* mede niet kwaad.

vs. 399. *slechts*, in zijne eenvoudigheid.

Ende si hem daghelix pine daden:
Si ontsaghen, dat men verraden
Soude den grave ende al sijn heer
Ende altehant winnen sonder weer.
Dat was haer duchten in de port.
Ende her Ghye die voer voert
Tote dat hi in de Widel quam.
Alste grave dat vernam,
Ontboet hi sijn volc, groet ende clene,
Dat tot hem quame al ghemene.
Dat volc quam van allen siden
Ente grave began verbliden,
Dat hi sijn volc ghewillich vant,
Bede porters ende lant.
Hier binnen wast so comen,
Dat daer ene sprake was ghenomen,
Of ment iet ghevreden mochte.
In can gheweten, wiet toebrochte,
So datter een vrede was ghesproken,
De na was (weder) tebroken:
Want de ghemeente van den lande
Riepen: wapen der groter scande,

408. B. Ende altehant. 411. C. en B. in den. C. en B. Als (Alse) die grave. 414. C. en B. Dat si em quamen. 416. B. began te verbliden. 417. C. en illich. 418. C. en B. ende alt lant. 419. B. waest. B. En can. 424. C. en B. Die naer (na) weder was.

---

408. In den tekst staat: *al tlant.*

411. *de Widel*, zie bened. vs, 893.

424. In den tekst staat: *de daerna was tebroken.*

426. *wapen!* Kreet van verontwaardiging, gevolgd door een ɪf.

De ons hier nu overgaet!
Wie hevet ghegheven desen raet?
Dus wort dat volc al ontbonden,
So dat men ten selven stonden
Den volke seide al openbare,
Datter gheen vrede en ware:
Men woude nemen daventure.
Des ander daghes up de ure
Liet hem tfolc wel ghenoeghen.
Op de nacht ghinc ment voeghen,
Hoe men den luden dede ghenoech.
Doe vant men daer alsulc ghevoech,
Dat men den volke orlof gaf,
Dat sere tornich was hier af;
Ente vrede de ginc vort.
Also als ic hebbe ghehort,
So wast besproken sonder waen,
Dat de vrede soude staen
Na tontseggen maenden viere.
Aldus wast besproken hiere
Ende beseghelt also wale.

vs. 427. C. en B. nu hier. 428. B. Wie hevet. 434. B. anders. 436. C. en B. ghinc ment. De regels 437 en 438 ontbreken in C. en B. 443. C. en B. was. 445. B. maende. 446. C. Daer wast. B. waest.

---

vs. 427. *overgaet*, overkomt.

vs. 428. In den tekst staat: *De hevet.*

vs. 436. In den tekst staat: *men voeghen. men ging voegen*, d. i. men zocht het zoo te schikken, dat *men den volke* enz. De verzen 437 en 438 zijn later door den auteur ingelascht.

vs. 438. *ghevoech*, schikking.

vs. 445. *Na tontseggen*, na de nieuwe oorlogsverklaring zou de vrede nog vier maanden duren.

Dus wast besceiden ten zelven male,
Datten de grave of her Gye
Mochte ontseggen, welc dat si,
Met openen brieven ende daernaer
Soude gheduren, weet vorwaer,
Vier maenden al gheheel,
Ende her Ghy soude voer sijn deel
Al toter Masen hebben Zeelant,
Die grave soude hebben in de hant
Sine porte van Sirixe,
Ende men soude de porte niet mee
Vesten, dan si ghevest ware;
Maer si moghen openbare
Haers goets ghebruken, waer dat lage,
Sonder moynesse ende claghe,
Ende de coepmans mochten wanderen
Met ghemake deen onder den anderen,
Ende, sonder ballinghe, alle liede
Mochten wanderen. Dit ghesciede,

vs. 449. B. ofte. 450. C. en B. wel dat sie. 451. C. en B. open. 452. C. en B. Soude. B. wet. 454. C. en B. soude sijn vordeel. 456. C. en B. in hant. 458. C. en B. porte. 459. C. en B. ware. 460. C. en B. mochten. 461. C. Haer goets. B. Haer goet bruken waer het laghe. 465. B. sonder die balinghe.

---

vs. 449. *Datten*, d. i. dat hem nl. den vrede; *den vrede ontzeggen*, d. i. den oorlog verklaren.

vs. 450. In den tekst staat: *weel* De gissing van Huydec. (*welc* voor *weel*) is zeer waarschijnlijk.

vs. 458. In den tekst staat: *porten.*

vs. 459. In den tekst staat: *waren.*

vs. 460. *si:* de Graaf en Jonker Guy.

Als ic hebbe vernomen twaren,
Als men screef ons heren jaren
M. drehondert ende dre,
In den soemer, seghet men mie.
Den dach can ic niet besceden
Bede van verdrinkene ende van vreden.
Maer tene was voer, ende tander was na
Cortelike, als ik versta;
Daer an leghet ghene macht,
Opdat wi hebben des sinnes cracht.
Dus ghevielt, dat wetic wale.
Her Ghye de voer ten selven male
Weder thuus, aldaer hi woude.
De grave sende also houde
Tote Sirixe staphans ter stede,
Ende onboet, dat si helden vrede.
Diet node horden, hadt moghen wesen.
Men dede dat gescrifte lesen,

vs. 467. C. en B. heb (hebbe) verstanden (verstaen) tware (: jare). 469. C. en B. drie. 472. C. en B. van verdinghe ende. 473. C. tene voer ende tander na. B. teen vore ende dander na. 474. C. en B. Cortelic (Cortelijc). 476. C. en B. sins. 477. C. ghevelt. 478. C. en B. Ghye voer. 479. C. en B. Weder thuys. 482. B. hilden. 484. C. en B. ghescrift (ghescrifte) daer.

---

vs. 472. *den dach van verdrinkene*, d. i. waarop zoo veel Vlamingen, bij den uitval van die van Zieriksee, verdronken.

vs. 475, 476. Daar komt het niet op aan, mits wij de zaak zelve begrijpen.

vs. 479. In den tekst staat: *Voer thuus*.

vs. 483. Die het, zoo het mogelijk geweest ware, liever niet gehoord hadden.

Hoe de vrede was ghegheven
Ende besegelt: dus eist bleven.
De grave hielt op sijn sout,
Es hi jonc of es hi out,
De doer hem hem liet verdriven:
Dus mochte hi onbescouden bliven.
Hi woude rusten alhiernaer.
Doe viel hi in siecheden swaer,
Als hem sceen, de winterstonde,
Dat hi hem selven niet ne conde
Ghehelpen tenigher noet met dade,
Het ne waer allene met rade.
Dit ghevreischeden sine viande
Ende penseden te doene hem mere scande,
Ende rieden heren Gyen, dat
Hi dede scriven op de stat
Brieve ende ontseiden den vrede.
Dat dede hi staphans ter stede,
Als men hem riet, mijn no mee,
Men riep enen monich van Ninive

vs. 485. C. en B. Doe. 487. C. hilt. 488. C. en B. jonc es (is). 490. B. moesti. 492. B. Doen. 495. C. en B. in enigher. 497. C. en B. Dit (Dat) vreischten. 498. C. en B. hem te doen (doene). 501. C. en B. Brieven ende ontseide die vrede (stede). 502. B. stappans den vrede. 504. C. en B. monic van nonnee.

---

vs. 487, 489. De Graaf hield in zijne soldij die lieden, welke zich om zijnentwil lieten verdrijven, d. i. gebannen werden uit de plaatsen, waar de Vlamingen de baas waren.

vs. 493—496. Gelijk hem bleek, in den winter, dat hij alleen met raad, en niet met daad, zijne zaak dienen kon.

vs. 501. *ontseiden*, hem zou ontzeggen, zie vs. 449.

vs. 504. *Ninive*, d. i. Nienhove in Vlaanderen, zie Huydec. t. d. pl.

Van der ordine van Premonstreit,
De de boetscap hadde ghereit,
Ende een pape, de met hem quam
In de Haghe. Als dat vernam
De grave, dede hi se wel ontfaen,
Den monich ende den cappellaen,
Ende nam enen brief van hem beden,
De den dach soude besceden,
Dat hi den brief van hem ontfinc.
Dat dede hi op sulke dinc:
De brief de was eer ghegheven.
Hi woude de saken staende bleven
Van deen dat hi der quam:
Want hijt niet eer vernam;
Ende dede hem gheven brieve mede,
Dat hi van hem aldaer ter stede
Sulke brieve hadde ontfaen,
Ende liet se henen varen zaen,
Ende deed se gheleiden uut sine lande,
Dat men hen ne ghene scande
Soude doen, hoe dat ware.
Ende hi beriet hem doe daernare,
Wat hi best dede hiertoe,
Ende hi wart te rade doe,

vs. 505. C. en B. oorden. 515. C. en B. brief was. 516. B. woude dattie. 518. B. eer en vernam. 520. C. en B. had (hadde) daer. 523. C. en B. sinen. 524. C. en B. hem ghene. 527. C. en B. dade. 528. C. en B. Ende wort.

---

vs. 506. *hadde ghereit*, d. i. dadelijk kreeg.

vs. 516, 517. Hij wilde, dat de 4 maanden gerekend werden van den dag, dat hem de brief in handen was gekomen.

Dat hi sinen sone onboet
Ende al den porters, cleen ende groot,
Den dach, dat de brief was comen.
Ic ghelove wel dat hem zomen
Lief was ende hem somen niet.
Recht aldus eist ghesciet,
Alst is voerscreven, min no me,
Dus wistent de van Sirixe.
Men telde na den dach de weken,
Wanneer de vrede soude breken.
Doe liep, als men proeven mach,
Na half vasten den manendach
De leste dach van den vrede,
Ende in den selven jare mede,
Alst bescreven is hier voren.
De grave dede dat moghedi horen.
Hi was cranc. Om tgone
Omboet hi Willem, sinen sone,
Tote hem te comen altehant.
Hi woude hem bevelen tlant:
Want hi sijn oudste zone was.
Een deel heb ic vergheten das,
Iet te segghene van Heinrike,
Sinen broedere, de sekerlike
Een goet kint was: de was doet.
Des hadden de vreende rouwe groet.

vs. 529. C. en B. Dat hijt. 533. C. en B. Leet was ende hem somen lief. 537. C. dien dage. B. die daghen. 540. C. die maendach. 541. B. van der. 545. C. en B. cranc ende om. 548. B. dlant. 552. C. en B. broeder. 553. C. goet. B. goet kind was die is. 554. C. en B. vrienden.

---

vs. 553. In den tekst staat: *Een groet kint.*

De was de outste naest Janne.
Nu wast op Willam comen danne,
Dat hi was doutste ende deerste
Ende most bliven de gheerste.
Daeromme ontboet hine daer:
Want het was al openbaer,
Dat hijs berechten conde niet mee.
Doe nam hi oerlof in Sirixe,
Jonchere Willam, ende voer ten vader
Ende dede sijn ghebot algader,
Sonder enighe wedertale.
De grave beval hem altemale
Tlant te berechtene in sine stat.
Ente lude wilcoerden dat
Ghemeenliken met vrien moede
Ende nament al in groten goede.
De grave nam oerlof ende rumede tlant,
Ende voer in Henegouwen tehant,
Ende keerde weder nemmermeer,
Ende liet den zone bliven heer.
Jonchere Willem dede ende liet

vs. 555. C. en B. naest. 556. B. waest. 557. B. Ende hi was doudste ende dierste. 558. C. moste bl. d. gheheerste. B. Ende moet bliven die geierste. 564. C. ghebod. B. ghebodt. 565. C. en B. enich. 567. C. berechten. B. Dlant te berechten. 568. B. willecorden. 570. C. en B. Ende nament al.

---

vs. 555. In den tekst staat: *naeste.*

vs. 561. *hijs*, d. i. hij (de Graaf) des.

vs. 568. *wilcoerden dat*, bewilligden er in, stemden er in toe.

vs. 570. In den tekst staat: *van al in goede nemen. In goede nemen*, ten goede duiden.

vs. 575. *dede ende liet.* Zoo spreken wij nog van *doen en laten.*

In den lande dat men hem riet,
Ende pijnde hem vreende in tlant te maken,
Tote dien dat begonde naken
De tijt, datte vrede uutginc.
Doe bat hi te deser dinc
Den edelen luden ghemeenlike,
Beide arm ende rike,
Dat si hem helpen tesen stonden
Op haren cost: want hi ne conde
Nu den cost niet volghelden.
Dit heeft men ghehoert selden,
Datte welgheboerne liede
Onghelevert ende sonder miede
Dienden den grave tenigher tide,
Sonder doe. Des was hi blide,
Ende nam den oem met hem te rade,
Den bisscop, wat hi best dade.
Men wort te rade, dat men gheboet
Ene heervaert, also groet,
Als oyt in Hollant was ghegheven,
Entie oec also bedreven,

vs. 577. C. en B. pijnde (pijnden) vriende. 579. B. Dattie tijt ende vrede. 580. C. en B. te deser dinc. 582. C. en B. Bede (Beide) die arme ende die. 583. C. en B. helpen (hulpen). 585. C. en B. verghelden. 587. C. en B. gheboren lude (liede). 589. C. en B. Dienen d. gr. tenighen tiden (tide). 590. B. des wi blide. 593. C. en B. men boet (boot). 595. B. Alse ye.

---

vs. 580. In den tekst staat: *ter selver tijt.*

vs. 588. *Onghelevert*, zonder dat hun krijgsbehoeften of soldij geleverd werden.

vs. 596. *Entie* (te weten, *heervaart*) *oec also bedreven.* Hier is het koppelwoord *was* uitgevallen; althans het is er bij te verstaan.

Datte meente al twivout
Den grave dienden, jonc ende out,
Ente edele liede ghemeenlike
Op haren cost, arm ende rike.
De vrede ghinc uut, wat wilgis me?
Ente porters van Sirixe
Streken uut ten selven stonden
Te Blodenborch, daer si vonden
Luden, de hem ter were setten.
Si liepen toe sonder letten
Ende woeden over de gracht,
Ende vochter an met zulker cracht,
Dat si boden, al wast scande,
Diere op waren, hare hande.
De porters woudse niet ontfaen:
Haers dancs souder niet een ontgaen:
Si hadden hem so lede ghedaen.
Ten lesten eist also vergaen,
Dat si se niet en verdroeghen,
Maer dat si se also versloeghen,
Also als men gheweten conde,
Ende keerden weder ter selver stonde
In de porte al onghescent.

vs. 597. B. tweevout. 598. B. diende. 599. C. en B. edel liede (lude). 601. C. en B. wildijs mee. 605. B. te weren. 606. B. toe al sonder. 609. B. waest. 611. C. en B. wouden se. 618. C. ter selver. B. ten selven.

---

vs. 597. *twivout*, met dubbele manschap (Huydec.).

vs. 608. *vochter an*, vochten er aan (te weten, aan de gracht).

vs. 615. *si se niet en verdroeghen*, zij ze niet bij verdrag het leven gunden.

vs. 617. Gelijk men (in der tijd) heeft kunnen vernemen.

vs. 619. *ongescent*, zonder schade geleden te hebben.

Staphans men doe boden sent
An Willem, den jonghen here,
Dat hijt ne late in ghenen kere,
Hi ne quame: het waer ghewonnen:
Want het es also begonnen,
Si hopent lant te crighen wale.
Wat holpe hier of langhe thale?
Joncheer Willem deet dor tbeste,
Ende wort te rade doe int leste,
Dat hi voer al sonder beiden,
Een deel met sijns selfs gheleide,
Doe hi daerof niemare hoerde,
Met luden, de hi met hem voerde
Ter selver wilen uter Scie,
Tsaterdaghes, wast gheseget mie.
Dus voer hi wech sijnre straten,
Si hadden den wijnt goet te maten,
Ende quam doe min noch me
Dan bindeen daghe te Sirixe,
Al gherust ende wel tevreden.

vs. 624. C. en B. ware also (alsoe). 625. C. en B. hoepten tlant (dlant). 626. B. holpe. 627. B. deedt dor dbeste. 630. C. en B. Een deel met (mit). 634. C. en B. wast (waest) seit men mie. 636. C. en B. ter maten. 637. C. en B. noch (no) min noch (no) mee. 638. C. en B. binnen den (binden) daghe tot.

---

vs. 630. ***Een deel***, ten deele. In den tekst staat: ***Ende voer***; doch dit *voer* is eene herhaling van *voer* in 't vorige vers, bij vergissing van den afschrijver. In B. X. 996 komt hetzelfde vers voor. ***Met sijns selfs gheleide***, is, met zijn eigen volk voor zijn veiligheid zorgend (Huydec.).

vs. 635. In den tekst staat: *straden*.

Doe si quamen binder steden
Bleven si in rusten daer.
Des sonnendaghes daernaer
Worden si te rade ghemeenliken,
Dat si uut wouden striken,
Al wast theer niet comen toe;
Ende (Joncheer) Willem de ghinc doe
Uter porten an de zuutside,
Als deen therte stont ten stride
Jeghen hem, de laghen tote Oertzee:
Want si waren hem ghevee,
Ende si laghen met haren scaren
Daer si quaet te zoekene waren.
Joncheer Willem dede hem segghen
Ende oec dat te voren legghen,
Of si rumen wilden de telde,
Ende comen jeghens hem te velde:
Hi wout corten op deen dach:
Winne daer, de winnen mach.

vs. 642. C. sondages. 643. C. Wordsi. 645. C. en B. Al was there niet comen doe. 646. B. En jonchere Willem die ghinc toe. 647. C. en B. poert (poort). 648. B. Als (Alse) die therte stond te stride (striden). 652. C. soken. 655. C. en B. Dat si rumen wouden. 658. C. en B. Ende winnen.

---

vs. 648. Als een wien 't hart gesteld was op den strijd tegen hen enz. In den tekst staat: *den stride.*

vs. 649. *Oertzee*, vgl. boven vs. 228.

vs. 652. *zoeken*, zie I, 33.

vs. 655. *de telde*, de tenten.

vs. 657. *corten*, kort maken, in korten tijd, met één gevecht, de zaak beslissen.

Des wouden si niet anegaen.
Binnen desen heeft men bestaen,
Ridder te maken op de stede
Jonchere Willem ende oec mede
Her Niclaes, here van Pitte,
Ente bastaerde here Witte:
Sgraven neve was de gone
Ende was sgraven Florens zone,
Daer men te voren af mach horen,
Doer wies doet quam dese toren,
Daer ik na of hebbe gheseit,
Ende daartoe menich leit:
Dat suldi hierna horen wale
Eer ic ende dese tale.
Als jonchеer Willem hadde ontfaen
Ridders name, doe maect hi saen
Menighen ridder daer ter stede,
De here van Voerne, diene dede
Ridder. Ic vermete mi das,
Dat hi de achtendeviertichste was,
Dien si maecten ridder daer.
Doe quam hem boetscap daernaer,
Dat si met haren ghetelde
Nu comen wilden te velde,

vs. 659. C. en B. Dies. 661. C. opter. B. Ridders te maken. 664. C. en B. Ende oec die bastaert. 667. B. mochte. 672. C. en B. enden sal. 674. C. en B. name maecti. 679. C. en B. Die. 681. C. en B. ghetelde. 682. C. en B. willen.

---

vs. 681. In den tekst staat: *gheteelde*. *Ghetelde* is 't zelfde als *telde* (655).

vs. 682. In den tekst staat: *wilde*.

Ende, wouden si comen, men waers blide
Ende soudse ontfaen met nide.
Mijn heer Willam ginc te rade,
Wat men hiertoe best dade.
Sijn raet droech overeen,
Dat hem daerna dat beste sceen,
Dat men ghinghe in de poert,
Na deen dat men heeft ghehort,
Dat si ten stride niet en comen.
Si ligghen vaste te haren vromen,
Of si binnen eenre vesten laghen.
Sgraven vrienden, doe si dat saghen,
Keerden weder in de stede,
Ende hielden, den dach doer, vrede.
Binder port lach her Willem,
Ende menich vroem man met hem.
Swoendaechs quamen de Vriesen naer
Ende Kenemaers oec aldaer.
Her Gye, de bisscop van Utrecht,
De coene volc brocht echt,
Dat men met rechte mochte prisen
Van scoenheden in alre wisen.
Nu was dat heer vergadert al.
Nu hoert voert, hoet wesen sal.

vs. 683. C. woudsi. 684. C. en B. ontfanghen. 686. C. en B. Wat hi hiertoe. 688. B. daer dat. 690. C. en B. Na dien. 691. C. en B. te stride. 692. C. en B. op hare vromen. 693. C. bin ere. 697. C. Binnen der port. B. Binnen poorten. 699. B. Des woesdaghes. 702. B. brochte. 706. C. en B. Hoert nu voert hoet varen.

---

vs. 687. *raet droech overeen*, d. i. zijne raadslieden kwamen tot dit gemeenschappelijk besluit.

Sdonredaechs ghinc men voert,
Ende streec met al den here voert
Uter porten te Bridorp waert.
Daer mocht men sien op de vaert
Die viande, dat si haer baken
Hoghe op haren torne traken,
Als Ghise Nobbels sone dede.
Doe was ghemaect daer ene vrede,
Dat hi soude sijn teyken vellen
Ende bliven thuis met sinen ghesellen
Toten naesten sonnendaghe.
Dit brochten toe sine maghe
Doer tbeste; ende soude dan incomen,
Sal hi doen dat hem sal vromen.
Dus wort men te rade daer.
Men keerde weder tehant daernaer
In de port ten avontmale.
Nu hoert ene jamerlike tale.
Des vridaghes heeft men vernomen,

vs. 707. B. Tsdonresdages. 709. C. en B. te Bridorp. 711. C. en B. hare. 712. C. en B. torre traken. 713. C. en B. Nobles (Nobels). 714. C. enen. B. daer ghemaect enen. 716. C. sine. 719. B. dbeste ende souden. 721. B. Doe wert. 722. C. en B. Ende keerden de hande weder daernaer. 723. B. te avont. 724. C. en B. een jammerlike.

---

vs. 709. In den tekst staat: *de Bridorp.*

vs. 712. In den tekst staat: *torne braken.* Zij trokken (heschen) hun sein hoog op den toren, welk sein, na 't verdrag, *geveld*, d. i. nedergehaald werd (vs. 715).

vs. 719. *soude dan incomen*, d. i. zoo hij dan (op Zondag) *inkwam*, zoo zal hij (zeggen zijne magen) doen wat hem het voordeeligst is. *Incomen* staat over tegen *thuis blijven* (vs. 716).

Dat den vianden toe sijn comen
Vele scepe met Vlaemschen here;
Daerjeghen soude men ter were
Vele scepe opt water legghen.
Dit dede men al den here segghen;
Grote scepe, een groet ghetal,
Dede men wel mannen al:
De soude men voeren dan in Goude.
Dat niement op den lande soude
Gaen, des droech men overeen.
Dat hilt men qualijc, alst wel sceen.
Als een ries verweent, de sinen wille
Doet altoes lude ende stille,
So wil hi vroeder sijn allene
Dan een heer es alghemene,
Ende acht sgheboets niet, dat men doet:
Gaet et wel, so eest goet;
Ende gaet het anders iet dan wale,
So ne wilhijs horen ghene tale.

vs. 727. C. scepen. 729. C. scepen. 730. B. here. 731. C. scepen. 732. C. en B. wel mannen al. 733. C. en B. soudmen (soude men) doe voeren in Goude (Gouden). 734. C. en B. opten lande soude (souden). 736. C. en B. hielt men (hilde men) qualike. 738. C. Doet. B. Doot. 740. B. heere. 741. B. Ende en acht tghebots. 742. C. en B. Gaet wel. 743. C. en B. gaet anders. 744. B. wilt hijs.

---

vs. 730. In den tekst staat: *heren.*

vs. 732. In den tekst staat: *weel manne val.*

vs. 733. *Goude*, een water tusschen Schouwen en Duiveland (Huydec.).

vs. 737. *ries verweent*, vermetele dwaas.

vs. 738. In den tekst staat: *Does.*

Dus ghevielt, daer ment toesach,
Dat ment Hollant verwiten mach,
De grote dwaesheit, de daer ghevel,
Als ghi moghet merken wel.
Tierste dat men quam an Duvelant,
Spranc ene uten cogghe tehant
Na enen man, de voer hem liep.
Wapene! dat hi niet ne sliep
Up de wile doe hi uutspranc:
Want hem volgheden eer iet lanc
Uten scepe alghemene
Dat volc, groet ende clene.
Hieraf quam een wederstoet,
De den grave was te groet:
Want dies niet was ghewaghen
Noch oec overeen ghedraghen,
Doe men uter porten sciet.
De een en woude den anderen niet
Laten gaen, hi ne ginghe mede.
Dus ghesciede aldaer ter stede
Dat harde clene was voracht.

vs. 746. B. ment in Hollant. 749. C. en B. Teerst. 750. C. en B. uut die cocte. 753. C. en B. dat hi opspranc. 754. C. en B. volghede. 757. C. een weder stout. B. vader stout. 758. C. wart te groet. B. wart te gout. 759. C. en B. Want des niet wert. 762. C. Die ene woude. 764. C. en B. sciede (scieden) daer.

---

vs. 745. *daer ment toesach*, d. i. voor ieders oog.

vs. 752. In den tekst staat: *scliep.*

vs. 759. *Dies niet was ghewaghen.* Er was geen gewag van gemaakt.

vs. 765. *harde clene was voracht*, zeer weinig op voorbedacht was geweest.

Dus bleven si daer al toter nacht,
Ende deden tqaetste, dat si mochten.
De vianden hem doe bedochten
Ende quamen onder den roet ghegaen,
Daer si de onse saghen staen
Onvorsien, ende streden se an.
Doe wert daer vluchtich menich man,
Doe men se sloech op dat hoeft
Van achter. Si ne haddens niet gheloeft,
Si ne hadden met hem daer ghewesen
Die se sloeghen. Recht met desen
Wort dat heer vluchtich al.
Doe wort daer een groet ghescal
Van den ghenen, de lewe riepen;
Daers sgraven lude int water liepen
Toten scepen: ende het ginc vloet.
Menich hadder quaden spoet
Voert te comene dor den slike.
Daer wart menich jamerlike
Doet ghesleghen sonder were.
Ic wane noyt man so sconen here

vs. 767. C. en B. Ende dede (deden) tquaetste. 768. C. en B. viande. 769. C. en B. roec. 774. C. en B. haddens ghelovet (: hovet). 775. C. en B. daer met hem. 776. B. rechte. 779. C. en B. leewen (leeuwen). 781. C. en B. scepe in der vloet. 783. C. en B. comen. 784. C. en B. jammerlike.

---

vs. 767. In den tekst staat: *Ende den quaetste.*

vs. 769. *onder den roet*, d. i. onder den troep. *roet*, ml., elders *rote*, vrouwel.

vs. 774. In den tekst staat: *hadden.*

vs. 775. In den tekst staat: *ghevesen.*

vs. 779. *Lewe riepen*, de krijgskreet der Vlamingen.

So sere sciere sach ondaen.
Daer bleef menich man ghevaen,
Ende menich verslaghen ende verdronken,
De in de Goude daer versonken.
De bisscop en cons niet ontgaen,

vs. 787. C. en B. So sciere sach ondaen (ontgaen). 789. B. Ende verslaghen. In plaats van 791 en 792 lezen wij in C. en B.:

Die bisschop bleef ghevanghen daer,
Wi dorren segghen wel voerwaer:
Verliesen wi, wi ghelien wale;
Die Vlaminc hevet ander tale:
Verliest hi, hi ne liets niet.
Ic wane, daerbi es ghesciet,
Dat hi hevet der liede soe vele; B. luden.
Het ghinc met ons al uuten spele,
Die scade was al te groot
Van luden, die daer bleven doot.
Het is der Hollanders maniere:
Verliesen si 3 manne ofte viere, B. of.
Si seggen liever meer dan min.
Die Vlaminc messaect int beghin.
Al verlore hire meer dan hondert,
Hi missakets wie soes wondert, B. missakes soes wies.
Ende soude segghen herde sciere:
Daer sijn verslaghen scumers viere.
Dit hoert men al den dach. B. horde.
Ic en weet hoet wesen mach.
Minde die here, als men seghet,

---

vs. 787. In den tekst staat: *was onderdaen.*

vs. 15. In den tekst staat: *wie soes wies.*

Hi ne bleef aldaer ghevaen.
Her Willem ontquam van daer,
Al doghede hi groten vaer,
Dat gheen cleen wonder sceen:
Van al den heer wasser gheen
Hi ne woude wel ter selver wilen
Hebben ghesijn over dusent milen,
Hadde dat moghen wesen,
So sere barenteert waren si van desen.

Die lude, als de here pleghet
Te minnen sijns selves liede,
Soe weet ic wel, dat niet ghesciede,
Dat hi die lude set in waghen;
Soe dorst men niet daerom vraghen,
Dat hi enen man verlore
Om 1000 marc, wist hijt te voren. B. wistijt te vore.
Dus en ist metten heren niet:
Hen ne roects wats ghesciet:
Want dat volc hem niet en bestaet,
Namelike dient niet an en gaet. B. Namelijc diet.
Al waren dusent werven mee,
Hi ne gaver niet om een slee,
Opdat hi tsine mochte bedriven. B. bediven.
Si moghen slachten den keytiven, B. slechten.
Die hem dus verdullen laten,
Ende hem selven soe sere haten:
Want die aventuere werket wonder:
Die nu is boven, is morghen onder.
Dit mach merken diet wil verstaen, B. die twel.
Dat recht aldus is vergaen.

vs. 795. B. wonder en sceen. 796. C. alle den here en. B. heren.

Ghi moghet wel ter waerheit weten:
Hadde dat volc al stille gheseten
Op den dike al sonder were,
Si ne hadden in enen daghe dat here
Niet ghesleghen met liever lade,
Al hadden sijs ghehadt goeden stade.
De mochte ontcomen, hi ontquam.
Des anderdaghes men raet nam,
Dat men den luden orlof gaf,
De meer vloen dan den draf.
Hadden si ghelopen op der eerden,
Si hadden gheronnen oft waren peerden.
Haerlijc en beide anders niet:
So leide was hem daer ghesciet.
Tfolc voer al sijnre straten
Ende hevet den jonghen grave ghelaten
In de poert bliven allene
Met sinen ghesinde, dat was clene.
Maer de porters alghemene
Stondens hem bi met herten rene,

vs. 801. C. en B. wel die waerheit. 802. B. Had. 803. C. en B. Opten dijc. 806. C. en B. sijs goede. 811. C. en B. opter aerde (arden). 812. B. oft waer parden. 813. C. Haerlijc beide den andren niet. B. Deen en beide den anderen niet. 814. B. lede (leede) w. h. d. ghesciet (sciet). 816. B. hevent.

---

vs. 803. *op den dike*, d. i. aan den dijk in hunne schepen. Dus zegt men: *Katwijk op Zee*, d. i. aan de zee. Door deze aanmerking vervalt het bezwaar van Huydec. tegen de zes regels: 801—806.

vs. 805. *met liever lade*, zonder moeite, vgl. vs. 1243.

vs. 813. Dat is, elk van hen wachtte op den anderen niet. In den tekst staat: *Haerlijc ende beide.*

Entie, dor sinen wille, waren
Ghesceiden van den Vlaemschen scaren,
Daer hi an vant trouwe claer.
Dit ghesciede int selve jaer
Des vridaechs voer palmedach,
Des Hollant langhe denken mach,
Entie Vlaminghe warens blide.
Des saterdaechs te vollen tide
Quamen de Vlaminghe vor de port
Met haren scepen, ende laghen voert
Totes woendaghes in paeschdaghe.
Ic wane, si hadden clene claghe
Ende luttel duchten op de tijt:
Want si altoes sonder respijt
Trompten. ende maecten feeste.
Dat dochte mi wesen tmeeste
Dat si up de tijt beghinghen.
Men sach se dansen ende springhen

vs. 821. B. Ende diere dor. 822. C. en B. van der Vlaemscer. 823. C. en B. hi vant. 825. C. en B. pallemdach (palmdach). 826. C. Des lange Hollant. 827. B. Vlaemsche. 830. C. en B. lagher. C. scepen. In plaats van vs. 831 leest men in C. en B.:

Tot des manendages in die paaschweke
Dat si en hadden ghene breke,

en in plaats van 832:

Ic wane si hadden clene claghe
Opten goeden vridaghe.

836. B. altoos wesen dmeeste. 837. C. en B. beghinnen. 838. C. en B. hoerdse (horde se).

---

vs. 828. *te vollen tide*, op het tijdstip van den dienst, met welken al de diensten van den dag besloten werden. Zie Huydec.

vs. 830. In den tekst staat: *scepe*.

Ende sere trompen also wale,
Witten donredaghe ten avontmale.
Daer waren freren ende jacopine.
Ic wane, dat si clene pine
Hadden van den dienste ons heren
Ende in castien ende in leren,
Ende waest oec dat si songhen ho!
Het waren propheten pseudo,
In dietsche pleghet men se te heten
Dat si sijn valsche propheten:
Want si verkeerden de liede,
Wast om vreenscap of doer miede,
Dat si de waerheit al versweghen:
Beghevene lude soudens niet pleghen:
Si souden al de waerheit secghen
Ende trechte voer den oghen legghen,
Ende sonderlinghe op de tijt.

vs. 840. C. en B. donredaghes also wale (al te male). Tusschen 840 en 841 leest men in C. en B.:

Alse hem gode (god) selve reede ter doot
Die hi ontfinc om onse (dor onsen) noot,
Ende men der passien sonde dincken,
Die hi dor ons wilde drincken.

841. C. en B. frieren (freren) ende jacopinen (: pinen). 843. C. dienst. 845. C. en B. wast (waest) oec. 846. C. en B. Si waren propheten speudo (pseudo). 847. C. en B. dutsche (duutsche). 848. B. Dat sijn. 850. C. en B. Wast (Waest) dor vrientscap. B. of dor liefde. 852. C. en B. Begheven luden en (lude) souden. 853. B. alle die.

---

vs. 841. In den tekst staat: *fieren*. *Freren* zijn fraters Franciskanen.
vs. 846. Pseudoprofeten. In den tekst staat: *profeten prosendo*.
vs. 855. *op de tijt*, te weten, in de Paaschweek.

Laetsijt doer vrienscap of doer nijt,
So sijn si harde buten kere,
Ende mi dinket, dat si haer lere
Al verkeren in losen doene.
Mi wondert, dat si sijn so koene.
Gherne wistic, mochtet mi ghescien,
Hoe menighen man ende wien
Si monegheden in paesdaghe,
De met weenen ende met claghe
Sine biechte hadde ghedaen:
Dat soudic wel gherne verstaen.
Daer ne was gheen so coene waert,
Den si trecht hadden ghespaert,
Ende hadde hem beiden doen verstaen,
Dat enich hadde ontfaen
Onsen here ten selven tide.
Des moghen si worden onblide,
Dat si dus sterken de ghevechte
Jeghen redene ende jeghen rechte,
Dat si met recht ontraden souden,
Beden den jonghen enten ouden.

vs. 856. C. en B. Laten sijt. 858. B. dunct. 861. C. en B. mocht ghescien. B. wistict. 862. C. en B. menich man. 863. C. en B. monichden. 864. C. en B. met wenen. 865. C. had. 867. B. coenen. 868. C. en B. Dat hi trecht hadde. 869. C. en B. hem liede (luden) doen. 872. B. sere onblide. 874. C. en B. reden (reeden). 875. C. en B. rechte. 876. C. en B. jonghen ende van.

---

vs. 863. *monegheden*, d. i. communieerden, de communie toedienden.

vs. 864. In den tekst staat: *met weende.*

vs. 868. In den tekst staat: *De si.* Over deze verzen 866—871 zie men de Inleid. bl. LXIV,

Nu moghedi horen ende verstaen,
Hoet in Hollant is vergaen,
Nadat ghesciede dese plaghe.
Des woensdaechs in de paesdaghe
Voeren de Vlaminghe te Hollant waert.
Wat hem ghesciede in de vaert,
Moghedi verstaen, wildijt horen.
Her Gye sende boden voren
In den lande harentaer
Tote allen den luden, wien dat waer,
Diene ontfinghen over here:
Hi ne besweec hem nemmermere.
Waer oec yement, de anders dochte,
Hi souden crenken, waer hi mochte.
Dus onboet hi in dat lant
Ende voer liggen altehant
In de Widele voer Ghervliet.
Al Nort-Hollant conde niet
Dat ghevinden te wederstaen.
Het dede zulc, na minen waen,
Her Gyen boetscap te dien male,

vs. 884. C. en B. sende. 886. C. en B. Tot al den lieden (luden) wie (wiet) dat waren (ware). 887. B. ontfinghe. 888. C. besweke. 889. B. diet anders. 890. C. en B. scenden. 895. C. en B. Dat ghevinden. 896. C. mine wane. 897. C. en B. bootscap ten (te) male. C. Her Ghye.

---

vs. 884. In den tekst staat: *senden.*

vs. 887. Dit is de inhoud der boodschap: nimmer zou hij begeven (*bezwiken*), die hem tot heer aannamen.

vs. 895. In den tekst staat: *Raet te ghevene. Conde niet ghevinden*, d. i. wist er niets op.

vs. 897. In den tekst staat: *de dien male.* De beteekenis der verzen 896—900 is: Menigeen deed toen wat Guy had aangezegd,

Doer sinen wille herde wale,
898b Vraghede mens, dies messaken soude,
Al sij nochtanne sijn de scoude,
Ende dient leet was, doet was leden.
Men siet op den dach van heden,
Hoe een man hem versinnet,
Eer hi hem selven wel bekinnet.
Als heden raet hi wel daertoe,
Ende eer dan comet morghen vroe,
Es hi andersijns bedacht
Ende valt derjeghen met alle siere cracht.
Dus ghevielt alst wesen soude.
Het ginc in hant jonc ende oude,
Bede porten ende lant
Ghinghen in haer Ghien hant,

Tusschen 898 en 899 is in den tekst een regel uitgelaten, te vinden bij C. en B.:

Vraghede mens, dies messaken soude.

vs. 899. C. en B. mochten. 900. C. en B. diet leit. 901. C. en B. Dit seit men opten dach van heden (huden). 903. C. bekinnet (: versinnet). B. bekennet (: versumet). 904. B. huden. 905. C. en B. eer dat comt. 906. C. andersins. 907. C. en B. al siere. 910. C. en B. poert (port) ende. 911. C. en B. Ende ghinghen.

---

die, als men het hem thans vraagde, zulks loochenen zou, en wien 't leed is, nu 't voorbij is.

vs. 898. *Doer sinen wille*, om Guy's wil.

vs. 898b is in A. overgeslagen.

vs. 899. Dat is, *al zij nochtans zijne de schuld.* In den tekst staat: *Al sijn.*

vs. 902. In den tekst staat: *versumet* (: *bekumet*). *Hem versinnet*, een besluit neemt.

vs. 903. Eer hij zich zelven wel doorgrond heeft.

Ende ontfinghen over here,
Ende sworen hem hulde, dat was mere,
Ende ghaven ghisele uut elker stede,
Beide Delf ende Leiden mede.
In al dat lant toten Houte
Ne was so coene noch so stoute,
De dorste segghen anders iet,
Dan: lieve here, dat ghi ghebiet,
Willewi doen herde gherne.
Maer si, dient wel stont tonberne
Ende hem niet wouden gaen in hant,
De voeren wech ende rumeden tlant.
Sulc voer oest ende zulc noert
Ende sulc voer te Dordrecht in de port,
Sulc te Haerlem in Keenmaerlant,
Alst hem was wel becant.

vs. 912. C. en B. ontfinghen. 913. C. en B. dats mere. 914. C. en B. ghisel uut elker (elke). 915. C. en B. Delf ende Leiden. 916. C. en B. houte. 920. C. en B. Willen wi. 921. C. en B. dien (doen) dat wel stont toutberne. 922. C. en B. Ende hem niet wouden gaen in hant. 923. C. en B. Die voeren wech ende ruumden (rumeden) tlant (dlant). 924. C. en B. oest sulc voer. 925. C. en B. Sulc voer Tordrecht. 927. C. en B. Alst (Alse) hem was best becant.

---

vs. 912. In den tekst staat: *ontfinghe.*

vs. 915. In den tekst staat: *in de leiden.*

vs. 916. In den tekst staat: *Ende al dat land toten houde.* Bedoeld is het Haarlemmerhout.

vs. 921. *dient wel stont tonberne*, d. i. die het liever niet deden. In den tekst staat: *weel.*

vs. 922, 923. In den tekst staat: *Ende niet woude gaen in Hollant, De voer wech ende rumede tlant.*

Het track in, ten selven tiden
De hertoghe Jan, an dander zide,
Te Waelwijc op dat veen.
De van den lande vreischen tgone
Ende trecten teghen, up de were.
De hertoghe brocht een groet here.
Suut-Hollant was al beseten,
Dat si niet conden gheweten,
Waer men se eerst soeken soude.
Het scheen of hem elc weren woude.
Dus ghevielt dat si te zamen
Altegader niet en quamen,
Dus bleef elc tote siere stede.
De hertoghe en hilt ghenen vrede,
Hi ne wilde trecken rechtevoert
Tsinte Gherdenberghe in de poert,
Ende trac voert met sinen here.
Tfolc sette hem ter were,
Al was haer lude niet vele.
Men soude daer in den spele
Wonder groet hebben vernomen,
Waert niet also thoeghecomen,
Dattie verradre van den lande

vs. 928. C. en B. Oec trac inten. 930. C. en B. vene (: tghene). 931. C. en B. van den vene vreyschten. 932. C. en B. traken daer jeghen. 933. B. brochte. 936. B. ierst. 938. C. en B. gheviel. 941. C. en B. hertoghe hilt (hielt). 946. C. en B. hare liede (lude). 949. C. en B. Hadt n. a. toe comen.

---

vs. 928. In den tekst staat: *Het trach in den selven tide.*
vs. 929. Jan van Brabant.
vs. 947. *in den spele*, d. i. in 't gevecht.

Niet ontsaghen de grote scande
Si ne deden als si dochten,
Daer si groten mort an wrochten:
Want hem de pade waren cont
Ende ghinghen omme ter selver (stont)
Ende scieden there in tween siden
Ende leedden se omme ten selven tiden,
Dat si beloken de goede liede,
Daer jamer groet aen ghesciede,
Al bleven niet so vele doet.
Bi gode dat es jamer groet,
Dat een man om sine ghetrouwichede
Sterven moste aldaer ter stede,
Daer hi hem sculdich es te weren.
Maer de ghenaden ons heren,
De es hem ter zielen bi:
Dat is de ghelove mi.
Dus wert verloren vechtender hant.
Doe trac hi voert in dat lant.
In de poert toten Berghe
Nam de hertoghe sine herberghe.
De poerte most hem zweren hulde,

vs. 953. C. en B. grote. 955. C. en B. om ter selver stont. 956. C. en B. twee (tween). 957. C. leeden se. B. leden se om. 958. C. en B. Daer si. 959. C. en B. groot jammer. 960. B. blefer. 962. C. en B. Dat een man om sinen trouhede (trouwehede). 963. C. en B. most (moeste). 966. C. en B. Die is hem. 967. C. en B. tghelove van mi. 971. B. sijn. 972. B. moeste.

---

vs. 956. In den tekst staat: *twern siden.*
vs. 958. *beloken,* besloten, omsingelden. Zie Inleid. bl. LXIV—LXVI.
vs. 962. In den tekst staat: *Dat men om.*
vs. 966. In den tekst staat: *Die hes.*

Beide de grote ente dulde,
Ende gaven ghisel herde swaer.
Nu waent de hertoghe overwaer
Suuthollant wel hebben algader,
Oft hem hadde gheerft sijn vader.
Besuder Merwede was dorp enghene
Si ne gaven ghisel alghemene
Tote Dordrecht an de port.
Ende her Gye hevet dit ghehort,
Dat al is gegaen in hant
Besuder Merwede Zuithollant,
Dattie hertoghe an hem trac
Ende ghene dinc uut en stac.
Doe voer hi te Woudrichem
Ende onboet den hertoghe tot hem:
Want hi woudene spreken daer.
Ic hoerde segghen wel voerwaer,
Dat si binaer hadden ghescouden,

vs. 973. C. en B. die (de) goede ende die. 976. C. wel. B. Suuthollant hebben. 977. C. had. B. gheeerft. 978. C. en B. Besuden Merwede was dorp ghene. 980. C. en B. an die poort. 983. C. en B. Besuden. 987. C. en B. hertoghe dat hi them. 988. C. en B. Quame hi wouden spreken. 990. C. en B. Dat si daerna.

---

vs. 973. *dulde*, d. i. de geringen. Zie M. de Vries, *Tijdschr. voor Ned. Taal en Letterk.* 1882, bl. 147—155.

vs. 976. In den tekst staat: *weel.*

vs. 978. In den tekst staat: *Besider Merwende.*

vs. 980. In den tekst staat: *in de port*, hetgeen onjuist is; want tot Dordrecht toe, viel het land den hertog in handen. Dordrecht zelf gaf zich niet over.

vs. 983. In den tekst staat: *Besider.*

vs. 985. *ut—stac*, uitzonderde, buiten liet.

Omdat si tlant daer delen wouden.
Oec so heb ic daer ghehoert,
Datte hertoghe seide: de poert,
De staet in den groten Waert,
De behoert herwaert;
De Poertside bestaet mi niet.
Men hoert dicke ende ziet,
Dat een man dat ticht te voren
Als ghewonnen; het es verloren,
Eer hi omme can ghesien.
Dus ghevielt daer na dien.
Die den hertoghe dat toebrochte,
Hoe misseliken dat hi dochte!
Hadde hi niet bet verstaen,
Hoe verre dattie palen gaen
Van den Groten Weerde, dan ic doe,
Dat ne had hi niet ghebrocht dus toe.

vs. 991. B. dlant. 992. C. en B. ic dat ghehoort. 994. C. en B. Die staet. 995. C. hare vaert. B. harwaert. 998. C. en B. die ticht. 999. C. en B. Al ghewonnen hets al verloren. 1001. C. en B. na in dien. 1003. C. en B. misselike (misselijc). 1005. C. en B. palen. 1006. C. en B. waerde. 1007. B. hadde niet ghebocht.

---

vs. 994. In den tekst staat: *De stat.*

vs. 996. Huydec. meent dat hier *Noertside* moet gelezen worden (zie t. d. pl.).

vs. 998. *ticht*, van *tijgen* (Hoogd. *zeihen*), *aanduiden*, *aangeven.*

vs. 1003. *Hoe misseliken*, d. i. wat was zijn gedachte onzeker! Het volgende is ironisch op te vatten: Voorzeker moet hij beter, dan ik, de grenzen van den Grooten Waard gekend, en gemeend hebben, dat op die aanwinst niet toepasselijk was: zoo dra verloren als gewonnen. Dus verklaard, vervalt de voornaamste bedenking van Huydec. (t. d. pl.).

Dus wilden si Dordrecht delen daer,
Ende si ne quamen noit so naer,
Dat si ter Merweden dorsten landen,
Si ne mostent rumen te haren scanden:
Dat huus was beset so wale;
Ende men hielt ten zelven male
Met deen van Dordrecht de goede veste,
Sgraven behoef tsinen besten:
Si pijnden om sgraven vromen.
De here van der Lede was comen
In den lande van oestwaert,
Ende bernde ende sloech metter vaert
Sgraven vriende, ende vincse mede.
Dus (was) Hollant telker stede
Beleghen ende zeer ondaen.
Ende her Gye lach sonder waen
An den Dam tote Alblaes,
Ende (en) prijsde niet een aes
Sijn ghewijn, hi ne hadde mede
Tlant van Utrecht entie stede.

vs. 1009. C. en B. nye (nie). 1011. C. en B. Si mosten (moesten) rumen met groten scanden. 1014. C. en B. Met Dordrecht die goede vesten. 1015. C. en B. behoef ende. 1016. C. Si peynsden. B. Ende peinsde. 1017. C. en B. was comen. 1019. C. en B. sloech ter. C. bernede. 1020. C. vrienden. 1021. C. en B. Dus was Hollant. 1024. C. en B. damme tot. 1025. C. en B. Ende en prijsde. 1026. C. en B. ghewin. 1027. B. Dlant.

---

vs. 1008. *delen*, zie Inl. bl. LXVI, LXVII.

vs. 1012. *Dat huus*, d. i. de stad Dordrecht, hier bij een sterk kasteel vergeleken.

vs. 1017. In den tekst staat: *vas der comen.*

vs. 1025. In den tekst staat: *Ende pijnde met.*

Die grote valscheit van der stat
Ghescreve men niet in al dit blat.
De bisscop hadde versoent te voren
Heren Lambrecht den Vriese, als wi horen,
Ende heren Jacob onderlinghe
Van Lichtenberch van alre dinghe.
Dat sceen ene vrienscap wesen.
Alst verkeerde dus in desen,
Dattie bisscop was ghevaen,
Ghinghen si houwen ende slaen,
Her Lambrecht met siere partien,
Ende sloeghen, hoer ic lien,
Heren Jacob ende een deel siere maghen;
Des de vriende dreven claghe.
Dus ghevielt, als ict meyne.
Ende Ghisebrecht is op Yselsteine,
Dat sine hadde gheweest te voren.
Hoe dat hijt hadde verloren,
Hebdi ghehoert segghen wale.
Dus wast verloren al te male

vs. 1029. C. en B. men cume in dit. 1031. C. en B. Her Lambrecht. 1032. C. en B. onderlinghen (: dinghen). 1033. C. en B. alle (allen). 1034. C. sceen een vrienscap. B. sceen vrientscap. 1037. B. kerven ende. 1039. C. en B. versloeghen hoer ic (hordic). 1040. C. en B. Heren (Heer) Jacob ende een deel van sine (sinen) maghen. 1041. B. Dies. 1042. C. en B. gheviel (ghevel) als ic. 1044. C. sijn had. 1045. C. had. 1047. B. waest.

---

vs. 1028. *stat*, Utrecht.
vs. 1034. In den tekst staat: *gheen*.
vs. 1044. *sine*, het zijne, zijn eigendom.
vs. 1046. B. VI, vs. 106—225.

Dat den bisscop toe behoorde,
Sonder Zweder van Montforde
Ende van Vianen haer Hubrecht
Entie hem toe behoerden echt;
Van Sulen ende van Bosinchem
Entie ghene de waren met hem,
Bleven houdende hare vesten,
Toter tijt dat quam ten besten.
Aldus heb icket verstaen.
Ende her Ghye de voer zaen
Metter vaert in de stat,
Diene onfinghen doe optat
Dat men den bisscop doden soude
Ende men dan core also houde
Willam van Gulike, sinen neve:
Si wouden dat hi bisscop bleve:
So mocht al den lande vromen.
  Hier binnen est also comen,
Dat her Witte was ghevaren
Uut Sirixe met cleenre scaren;
Met enen scepe ende niet mee
Voer hi buten bi der see
Ende quam an bi Santvoerde.
Daer vernam hi ende hoerde,
Dat Hollant was al verloren,
Ende ment Haerlem leide te voren

vs. 1051. C. en B. Die hem. 1054. C. en B. houden. 1055. C. en B. ten lesten. 1056. C. en B. ic verstaen. 1059. C. en B. opdat. 1060. C. en B. Dat hi den. 1061. C. en B. men core. 1064. C. en B. Dus. 1070. B. an Zantfoerde.

---

vs. 1073—1075. *leide te voren*, het voorstel deed of zij zich wilden onderwerpen.

Ende den luden in Kenemaerlant,
Of si gaen wilden in hant
Ende her Ghyen tlant opgheven.
De ghene, de dit hadde bedreven,
Was noch in den lande daer;
Dit verstont hi wel vorwaer.
  Hi dede vraghen, hoet daer stonde,
Ende of men iet gheweten conde
Van wien men wilde houden tlant.
Men antworde hem te hant:
Sgraven behoef eest noch ghehouden;
Dans niet bi menichs man scouden,
Dat niet upghegheven en es,
De hem hevet ghepijnt des;
Ende noch est bleven achter,
Seide men hem. Dat waer lachter,
Sprac hi, soude men in deser noet
Sonder slach ende sonder stoet
Tlant upgheven, dat waer scande
Bede den luden enten lande:

De verzen 1074 en 1075 staan in B. in omgekeerde orde. vs. 1074. C. en B. Ende den luden. 1076. B. dlant. 1077. C. en B. had (hadde). 1079. C. en B. wel openbaer. 1082. B. dlant. 1084. C. behouden. 1085. C. en B. Dats niet bi menich mans. 1086. C. ghegheven es. 1087. C. en B. ghepijnt hevet. 1092. B. Dlant.

---

vs. 1074. In den tekst staat: *Ende hem luden.*

vs. 1077. In den tekst staat: *hadden.*

vs. 1087. *niet menich man hevet ghepijnt des.* Weinigen hebben zich beijverd Haarlem niet op te geven.

vs. 1089. *hem*, d. i. Witte.

vs. 1090. *hi*, d. i. Witte.

Het wort gekeert, heb ics raet,
Datte dinc niet voert en gaet,
Want het waer lachter ende onwitte.
Wie sidi dan? Ic hete Witte
Ende was sgraven Florens kint,
Ende her Willem heeft mi ghesint
Alhier van Zirixe,
U te troestene: wat wildi mee?
Dat volc was blide utermaten,
Ende hen wiste hem hoe ghelaten,
Ende onbodent in de port.
Als men te Haerlem hevet ghehoert
Entie waerheit heeft vernomen,
Dat her Witte daer es comen,
Liept al uut dat lopen mach;
Ende was op enen zonnendach.
Tfolc ghinc uut al te stride,
Dene bi den anderen, zide an zide;
In den dunen liepen si jeghen,
Recht alse lude pleghen,

vs. 1094. C. en B. ghekeert. 1095. C. en B. voert (voort) niet. 1096. C. en B. onnutte. 1097. C. en B. ic hete (heyte) Witte. 1101. C. en B. troesten. 1103. C. Ende wisten hem niet hoe. B. Ende wisten niet hoe. 1104. C. en B. Ende ontboet (ontboot). 1108. B. Liep. 1109. B. opten. 1110. C. en B. al uut (ute) te. 1111. B. Deen bi.

---

vs. 1094. In den tekst staat: *ghebeert.*

vs, 1096. *onwitte*, of *onwette*, d. i. onrecht.

vs. 1097. In den tekst staat: *here Witte.*

vs. 1103. *hen wiste*, het volk wist niet hoe zich aan te stellen. (Vgl. vs. 1120).

De haren here willen zien,
Ende hieten willecome. Mettien
Voer hi te Haerlem in de stede,
Ende tfolc toghede ghetrouwichede.
Doe hi toende sine brieve,
Wortten luden also lieve,
Si ne wisten in wat ghelate wesen:
So blide waren si van desen,
Dat haer Witte comen was.
Doe worde men te rade das
Dat hi stille ende overluut
Sine brieve sende uut
In allen steden an allen lieden,
Ende dede hem daermede bedieden,
Dat hi in den lande ware,
Ende hi stille ende openbare
Woude de zaken onderstaen,
Wouden sijt met hem anegaen.
  Voer middach was dit bescreven
Ende tsanderdaghes waest bedreven,
Dat al de porten screven so,
Dat si sijns waren vro,

vs. 1115. C. en B. hieten. B. mittien. 1117. C. en B. Tfolc toghede (tochde) hem trouwichede. 1118. C. toghede. 1119. C. en B. Wort den. 1120. B. ghelaten. 1121. B. Hoe blide. 1123. C. en B. wort (wert) men. 1126. B. alle lieden. 1127. C. dede dat dat mede. B. dede dat mede. 1132. C. en B. dit. 1133. B. tsander daghes. 1134. C. en B. alle die. 1135. C. en B. Dat sijs waren.

---

vs. 1115. In den tekst staat: *hiet se.*
vs. 1132. In den tekst staat: *was tit.*

Ende wat datter ware ghesworen,
Dat algader ware verloren:
Si woudent met hem avonturen,
So wat dats hem mochte gheburen.
Dit was dantworde van hem allen.
Hier binnen eist also ghevallen,
Dat te Delf keren begonde,
Ende oec op dezelve stonde
Dordrecht al in roeren wert,
Ende voeren metter vaert
Voer Yselmonde, ende wonnen daer
Een deel scepe, dat es waer.
Her Niclaes, here van Putte,
Was in Middelborch herde nutte:
De streec uut te lande waert
Ende luden met hem in de vaert,
Der porters een groet ghetal,
De met hem wouden bliven al,
Ende ghinghen recht also voert
Ses milen, heb ic ghehoert,

vs. 1136. C. en B. watter was. 1137. C. en B. was. 1139. C. So wat dats. B. So wat dats hem m. beuren (: avontueren). 1140. B. tantworde. 1143. C. en B. op ten selven. 1144. B. roere. 1146. B. Van Ys. 1147. C. scepen. B. dat was waer. 1148. C. en B. putte (: nutte). 1149. B. in Dordrecht. 1151. C. en B. En lede (leede) met hem an. 1153. C. bliven wouden. B. Die poorters. 1154. B. rechte. 1155. B. Sesse.

---

vs. 1136, 1137. Dat men den Vlaming gezworen had, werd als niet geschied aangemerkt.

vs. 1139. In den tekst staat: *wat dachs.*

vs. 1148. In den tekst staat: *van Pitte* (*: nitte*).

Te Waelewijc (toe). Daer laghen dan
Up de Were tsertoghen man.
Daer ghinghen se toe ende dreven se ave,
Beide met pieken ende met staven
Mochte men sien roeren, eer si se verdreven
Ende menighen groten slach gheven.
Dit was met crachte, sonder omgaen,
Dat si dit hebben ghedaen.
Dus wonnen si die Were sciere,
Ende verbernden metten viere
Walewijch metter vaert,
Ende traken weder achterwaert
In de porte tsente Gheerdenberghe,
Ende namen ruste ende herberghe,
Ende bleven daer den nacht aldoer:
Hem ne stont niement voer.
Die bi den hertoghe waren daer
Moestent dar rumen, dat is waer,
Sonder de bedwonghen waren
Volgeden vaste haren scaren,
Ende waren blide, dat dus es comen.
  Doe pijnsdesi echt om hare vrome,

vs. 1156. C. en B. Walewijc toe daer. 1159. C. en B. stave. 1160. C. en B. Mocht men sien roeren. 1175. C. en B. Volchden (Volgheden). 1176. C. en B. warens. 1177. C. en B. pensden — vromen.

---

vs. 1160. In den tekst staat: *Mochte men horen roepen.*

vs. 1162. *sonder omgaen*, zonder omwegen, ronduit gesproken.

vs. 1166. In den tekst staat. *Walewijch.*

vs. 1171. Geen vijand stond voor of tegenover hen.

vs. 1174. *bedwonghen*, d. i. gedwongen. Degenen, die gedwongen tot het leger van den hertog behoorden, ruimden 't land niet.

vs. 1175. In den tekst staat: *volgende.*

De van Leiden, ende ghinghen uut
Stillekine sonder gheluut
In der nacht, omdat si wouden
Rechte gaen al toter Gouden
Ende halen haer ghisele daer.
Doe het dach was worden claer,
Quamen si ter Goude up de strate
Met also vreseliken ghelate,
Alsof al Hollant daer hadde ghewesen,
Entie viande vloen met desen
Van den bedde al moedernaket
Ende waenden niet daer sijn gheraket,
Daer men se dus sciere verdriven soude.
Daer ne was niement hi ne woude
Uten lande hebben ghewesen.
De van Leyden namen met desen
Haer ghyselen, daer si se vonden,
Ende keerden weder. Ten selven stonden
Hadde doe Delf ende Delflant
Rechtevort ghekeert die hant.

vs. 1178. C. en B. Leyden ghinghen. 1179. C. Stillekijn. B. Stilliken sonder groot gheluut. 1180. C. en B. nacht daer. 1182. B. hare. 1183. B. woude. 1185. C. en B. soe vreseliken. 1186. C. en B. Hollant daer had. 1187. C. vianden vloen mettesen. 1188. C. en B. bedde moeder. 1190. C. en B. sciere. 1194. C. en B. Hare ghisele. C. en B. vonden. 1196. C. en B. Hadde Delf. 1197. C. en B. Omghekeert doe die.

---

vs. 1185. In den tekst staat: *vreselike.*

vs. 1190. In den tekst staat: *ghiere.* Zij meenden niet, zoo spoedig weder verdreven te zullen worden uit de plaats, waar zij ingekomen waren.

vs. 1194. In den tekst staat: *si se wouden.*

Van Sciedamme alle de wive
Liepen uut, hier vier, hier vive,
Ende deden de manne lopen mede.
Tlant wort al uten vrede
Omme de Vlaminghe te verslane.
Het riep al: loep an, loep ane!
Slawi doet onse viande,
De ons hebben ghedaen de scande,
Ende onse vriende hebben versleghen,
Ende haer hande niet ghedweghen,
Daer si onse vriende mede versloeghen,
Des wi harde lettel loeghen;
Slawi se doet, ende wi(e)se wreken,
Men salre ewelike af spreken.
Dus wort tfolc al in roere:
Men hoorde noyt al sulke voere.
De Vlaminghe waren al ondaen.
In Scoenhove hevet men dit verstaen,
Daer haer Niclaes was comen inne,
Dat men den Vlaminghen dese onminne

vs. 1198. C. en B. Ende Sciedam (Sciedamme). 1199. C. en B. vier (viere) daer. 1200. C. en B. deden lopen die mannen (manne). 1202. C. en B. te slane. 1203. C. en B. loep an. 1205. C. en B. dese scande. 1206. C. vrienden. B. verslaghen (: ghedwaghen). vs. 1209 gaat in C. en B. vóór vs. 1208. 1211. C. selre ewelike. B. ewelijc. 1213. C. en B. hoorde. B. sulken. 1214. C. Vlaminghen worden al ondaen. B. werden al ontdaen. 1216. C. en B. Dat her. 1217. C. en B. Vlaminc.

---

vs. 1203. In den tekst staat: *loeps an, loep ane.*
vs. 1210. In den tekst staat: *wise.*
vs. 1213. In den tekst staat: *Men hadde noyt.*

In Hollant dede; overal
Wort in de port een groet ghescal.
Her Niclaes, de der was,
Was in de porte, sijt seker das,
Endc is van den casteel ghegaen.
Dien so hebben si bestaen,
Ende lieten niet opganghen weder.
De boven was, mochte niet neder.
Dus moste de vader ente zone
Haers cndankens doghen tgone:
Dene was binnen, dander buten.
Si ghinghen hem doe vaste besluten
De binder borch waren beseten.
Dit lieten si te Dordrecht weten
Ende heren Witten sonder merre.
De Vlaminghe worden droeve ende erre,
Ende seer ondaen: si ghinghen vlien:
Want si alle de doet ontsien.
Her Ghye de ginc in de stat.
Als hi doen vreischede dat,
Wort hi droeve ende seer ondaen
Ende wiste cume wat bestaen,

vs. 1219. C. Wart. 1226. B. Daer moeste. 1227. C. en B. ondanx. 1228. C. en B. binnen ende dandere. 1230. C. binnen der burch. C. en B. worden. 1232. C. en B. merren (: erren). B. erre. 1234. B. ontaen. 1236. C. en B. die was in. 1237. C. en B. doe vereischede (vreyschte). 1239. C. wisten.

---

vs. 1220. *de der was.* Huydec. lascht hier het woord *here* in: *die daar heer was.* Zeker gaat het, dat *de der was*, *was in de porte*, mank gaat. Zie Huydec. op deze plaats D. III. bl. 180—183.

vs. 1223. *bestaen*, aangetast.

vs. 1227. In den tekst staat: *haers sondankens.*

Ende welc hi mochte gheraken
Dat hi hem henen mochte maken.
Hi ne dorste daer niet langher bliven,
Ende hi ne woude niet meer kiven
Noch delen de porte van Dordrecht,
An welker siden hi hadde recht.
Ende den hertoghe van Brabant
Luste niet te zoekene tlant
Noch te kivene om de port,
Als men te voren heeft ghehort.
Des moghen si hem scamen sere.
Her Ghye de was al uten kere.
Doch so quamt hem also an,
Als hem riet van Renesse her Jan,
Dat si voeren toter Goude.
Hi hopede, dat hi dan wel soude
Doer de Ysele hene varen:
Want si hadden teenre scaren
Cocghen noch een groet ghetal,
De met hem zouden varen al.
Dus voeren si wech haerre straten

vs. 1240. C. en B. mochte. 1245. C. en B. Te welker side. 1247. C. soken tlant. B. soeken dlant. 1248. C. kiven. B. kijven. 1251. C. Ghye was. 1254. C. en B. hi voere ter. 1255. C. en B. hoepte. 1256. C. en B. Ysel hene (henen). 1257. C. tenen scaren. 1258. C. en B. Cogghen een. 1259. C. en B. souden. 1260. C. hare. B. haren.

---

vs. 1240. *welc* (*welke*) van verschillende partijen hij kiezen zou. In den tekst staat: *moste.*

vs. 1245. 't Zij aan de Noord-, 't zij aan de Landzijde.

vs. 1247. *zoekene*, zie I. 33.

vs. 1252. *quamt hem an*, gebeurde het hem.

vs. 1259. In den tekst staat: *zoude.*

Ende mosten Hollant aldus laten,
Dat si sciere hadden ghewonnen
Ende dat si niet behouden connen.
Des hadden si scande ende onnere.
Si verloren an desen kere
Scepe, have ende oec liede.
Nu sallic u segghen wat ghesciede
Binnen deser tijt tote Sirixe.
Al gheviel daerbinnen mee
Dan ic sal segghen, dat comt bi dien:
Al en can ics niet vertien
Dat daer ghesciede, ende dat mer sach.
Het gheviel op enen dach
An den avont dat men int lant
Bernen sach menighen brant
Up de huse harentare.
De porters pensden, wat dat ware,
Ende haddens menigherhande dochte,
Wat dat vier bedieden mochte.
Want men bernde al Scouden dure

vs. 1261. C. en B. mosten (moesten) Hollant aldus (dus). 1264. B. Dus. 1265. B. Ende. 1266. C. Scepen. 1267. C. sal ic seggen. 1268. C. en B. Bindeser tijt in Zierixzee. 1269. B. ghevielt. 1270. C. segghen comt. B. Dat sel ic segghen comt. 1272. B. gheviel. 1273. C. en B. Maer het gheviel (ghesciede). 1274. C. en B. opt lant. 1278. C. en B. hadden. 1280. C. en B. bornde.

---

vs. 1261. In den tekst staat: *mostent*.

vs. 1271. Dat ik *alles* niet kan verhalen.

vs. 1278. *dochte*, gedachte, meening, of wel *vrees* (nw. vorm van *duchten*).

vs. 1280. *al scouden dure*, door geheel het eiland Schouwen.

Tote enen male up ene ure.
Te Bordendamme bornde men mede,
Hier niet verre van der stede,
Ene clene halve mile.
Daer bernde men ter selver wile
Viere baken al de nacht.
So datten ghenen, de dat wacht,
Ontfiel dat fier, ende daer lach stro
Binden torne, ende het wert toe
Bernende so zere, dat hi ne mochte
Niet gheueten. Doe hem dat dochte,
Ghinc hi stille siere straten,
Ende hevetse alle slapen ghelaten:
Want hi ne wilder wecken gheen.
Alst vier doer den solre sceen,
Wortsi herde seer ontdaen,
Ende waren blide, mochtsi ontgaen.
Si vielen uut, als si eerst mochten.

vs. 1282. C. bornede. B. bornden damme. 1283. C. en B. Vier niet. 1284. C. halven. B. have. 1285. C. Dat berneden ter selver wile. B. Die bernde men ten selven tide wile. 1286. C. en B. Vier baken al den. 1288. C. en B. dat vier (fier). 1289. C. en B. ende wart doe. 1290. B. Bornde. 1291. C. gheuten. B. ghenten. 1293. C. en B. slapende laten. 1295. C. dor der dolre. 1296. C. en B. Worden si. 1297. B. mochten si.

---

vs. 1287. *So dat*, d. i. en toen, evenals II. 415. *So dat Koenraet xv jaer Coninc wort*, d. i. en toen werd enz. Zie Prof. Verdam, *Tijdschr. voor Nederl. Taal en Letterk.*, Jaarg. V. bl. 96. *de dat wacht*, die de wacht daarbij hield.

vs. 1288. In den tekst staat: *ontfiel ontfier.*

vs. 1291. *gheueten*, of *gheuten*, uitdoen, uitdooven.

Lettel goeds si voer hem brochten.
Dat huus bernde ter eerden toe.
Des ander daghes streken doe
De porters uut ende hieuent neder,
Ende streken doe ter porten weder.
Doe was ghevelt de veste side.
Des ander daghes vro bi tide
Ginghen si uut Sirixe,
Ende hiewen den anderen wech ontwe,
Ende lieten staen een teiken daer,
Dat men weten mochte vorwaer,
Dat sonder sake niet ghesciede.
Daerom eist dat ict bediede.
Dat huus stont der porten naer
Ende was haer de wile swaer.
Hobuch, de daer af was here,
Hoe mochte hi dat doen emmermere,
Dat hi hem sette teghen den grave,
De hem dicke van sijnre have
Hadde ghegheven te menigher stonde?
Also als men ghemerken conde,

vs. 1300. C. en B. bornde ter aerden (arden). 1301. C. en B. Op den (opten) daghe. 1304. C. en B. sider (: betider). 1305. B. anders. 1306. B. uute die van. 1308. B. steyken. 1311. C. ic bediede. 1313. C. en B. herde dicwijl. 1314. C. en B. Hobuc. C. daer of was. 1316. C. en B. hi hem sette. 1318. B. tot meniger.

---

vs. 1299. Zij bergden slechts weinig goederen.
vs. 1302. *hieuent neder*, hakten het gebouw in een, slechtten het.
vs. 1304. *de veste side*, de versterking aan de eene zijde.
vs. 1307. *wech*, d. i. weeg, muur.
vs. 1310. *niet sonder sake*, met opzet.

Hadden de grave (sere) vercoren.
Dat hi qualike hevet verloren
Doer enen, dien hi noyt en sach
Sonder op den selven dach
Dat ter Veeren verloren bleef.
Als ic hier te voren screef.
Dus eist aldaer vergaen.
Nu heb ict aldus verstaen,
Dat dit de voerboetscap was,
Als ic hier te voren las,
Hoe de Vlaminghe waren verdreven
Ende Hollant in de ere verheven,
Omdat si keerden so haesteliken.
Dat was in de eerste weke
Van den meye dattie Vlaminghe
Lettel helden meer ghedinghe
In Hollant tote enigher stede.
Hem was onseit alle vrede:
Si voeren wech sonder sparen.
Alsi dus quamen ghevaren,
Vreischede ment tSierixe binnen,

vs. 1320. C. en B. grave sere vercoren. 1322. C. en B. die hi. 1326. C. en B. ist (eest) daer. 1327. C. en B. ic. 1332. C. en B. haestelike. 1333. C. en B. Dit. 1334. C. en B. Van meye. 1335. B. hielden. 1338. C. en B. wech al sonder. 1340. C. Vereyscht ment. B. Vreyste ment tot Zierixzee.

---

vs. 1322. *Doer enen*, om den wil van iemand, namelijk Guy van Vlaanderen.

vs. 1325. Boven vs. 132—152.

vs. 1329. *las*, d. i. verhaalde, meldde.

vs. 1335. Weinig meer te zeggen over hielden.

Dat si waren met onminnen
Ute Hollant dus verjaghet:
Datten porters wel behaghet.
Men sach se comen op Greveninghen.
Doe ne was daer gheen langer dinghen:
Men ginc reden harde sciere
Grote scepe, meer dan viere
Ofte vive, ten zelven male,
Om uut te vaerne, weet ic wale,
Waren si voer de porte comen.
Doe pensden si om hare vromen,
Si ne mochten liden niet de port,
Nadien dat men heeft ghehoert,
Dat si sijn ghesconfiert.
Doe wort de raet anders verkeert,
Ende worpen omme ter selver ure,
Ende voeren voer Scerpenisse dure.
Dus voeren si te Vlaendren waert,
Ende hadden bejaghet an de vaert
Lettel eren ende vele scanden,
Dat si heren uut andren landen
Aldus wouden slands verdriven,

vs. 1345. B. Doe was. 1349. C. en B. varen. C. wetic. 1350. C. en B. si comen voer die poort. 1351 en 1352 ontbreken in C. en B. 1354. C. ghesconfeert. 1355. C. en B. die vaert anders bekeert. 1362. C. tslants. B. tslans.

---

vs. 1345. *dinghen*, over en weder praten.

vs. 1350. In geval de Vlamingen voor de stad gekomen waren.

vs. 1351. *si*, de Vlamingen.

vs. 1354. Dat zij in Holland gansch en al de nederlaag hebben geleden.

vs. 1356. *worpen omme*, namen eenen omweg.

Ende selve heren wilden bliven,
Daer si noyt an hadden recht.
Es hi here of is hi knecht,
De altoes onrecht gheerne dade,
Ic woude over hem ghinghe de scade,
Ende die se sterkede in dien dinghe,
Ic wout mede over hem ghinghe.

vs. 1363. C. en B. wouden. B. selven. 1364. B. an en hadden. 1366. C. en B. gaerne (gherne) onrecht daden. 1367. B. scaden. 1368. C. stercte in dien dinge. B. steercte in dien dinghen (; ginghen).

---

vs. 1363. In den tekst staat: *wilde.*
vs. 1368. In den tekst staat: *in de dinghe.*

NEGENDE BOEK.

Her Willam, de jonghe man,
Was in Zirixe nochtan,
Ende ghinc metten porters te rade
Wat hi vortan best dade.
Quamen de Vlaminghe in den lande,
Hem mochte ghescien mere scande,
Ende wort hi in de port beleghen,
So ne weet hi in ghenen weghen,
Hoe dat si mochten sijn ontset.
Waer hi in Hollant, hi mochte bet
De porte onsetten ende staen in staden,
Waert dat si waren verladen.
Doe moste hi gheloven daer,
Dat hi soude overwaer
De port onsetten, daets haer noet,

vs. 6. C. scien. B. merere. 7. C. en B. worde. 8. B. weeit hi. 12. C. worde. B. worden. 13. C. en B. Dat mochte hi loven aldaer. 15. C. en B. ontsetten dats.

---

vs. 2. *nochtan*, nog gedurende dien tijd.
vs. 13. *gheloven*, d. i. beloven aan die van Zieriksee.

Of nemen davonture ter doet.
Heren Bouden van Yerseke beval hi
Sine stat te houdene: dat was bedi
Dat sine over hoeftman houden
Ende ghelike hem horen souden.
Her Jan was overste raet,
Here van Cruninghen, teser daet,
Ende bleef mede in sgraven stede.
Ente grave gereden dede
Heimelike sine vaert,
Om te vaerne te Hollant waert,
Ende was comen in sulc ghedachte,
Dat hi varen wilde bi nachte.
De wijnt was goet ter cuere.
Ende recht op de selve ure
Dat hi te scepe soude gaen,
Liet de wijnt sijn wayen staen,
De sere ghewayt hadde langhe.
Trouwen doe wort den grave anghe,
Ende dorste sonder wint niet varen;
Ende ghinc op al sonder sparen,
Ende beide tote men varen mach.

vs. 16. C. en B. Of nemen. 18. C. houden. B. Sinen staet te houden dat was bi di. 21. C. en B. Jan die was. 23. C. en B. ints graven stede. 24. B. ghereede hem dede. 25. C. en B. In stilre wise. 26. C. en B. varen. 28. C. woude. B. varen boude. 33. B. had te langhe. 34. C. en B. die grave. 36. C. en B. op sonder. 37. C. en B. beide des men.

---

vs. 16. In den tekst staat: *Of men daventure newen*, de kans wagen.

vs. 23. In den tekst staat: *'s Graven staet.*

vs. 36. *ghinc op*, ging scheep.

Het was een herde hoechdach
Ende wàs op de opvaert ons heren,
Die men met rechte soude eren.
Hi hoerde misse van den daghe
Ende ghinc eten sonder claghe;
Ende hadde clene scepe doen reiden.
Doet vloyen ghinc, wilde hi niet beiden.
Voer middach een lettel ginc de vloet,
Ende voer wech metter spoet,
Dat hi metten ghetide quam
Tordrecht. Als ment vernam,
Wort dat volc al in roere:
Men hadde noyt al sulke voere
Van bliscepen, alst wel sceen,
Want daer ne was huus engheen,
Daer ne was tortise of lanteerne
Uut ghesteken. Si dedent gheerne.
Dat volc was overblide;
Men riep: Willecome, al te stride,
Edele here, jonghe grave,
Dit prisewi voer alle have,
Dat wi u hebben in den lande.
Ghi sult wreken uwe scande,

vs. 38. C. en B. groot dach. 41. B. van dien daghe. 43. C. en B. reeden (: beeden). C. scepen. 46. C. en B. met sulker spoet. 47. C. en B. mettien. 48. C. en B. men vernam. 50. C. en B. Men dreef noyt sulke. 56. C. en B. willecome te stride. 57. C. en B. Edel (Eedel). 58. C. en B. prisen wi.

---

vs. 44. *Doet vloeyen ghync.* Toen de vloed begon.
vs. 46. *voer,* versta: hij, de Graaf.

Of God wilt, eer iet lanc.
Tfolc van bliscepen spranc.
Het was so blide utermaten,
Si ne wisten hen hoe ghelaten,
Ende dankens Gode, onsen here,
Dat hi hem, desi minden sere,
Uter persen brocht hadde daer,
Daer si om hadden menighen vaer.
  Die nacht ginc, de dach quam,
Alse tlantvolc dat vernam
Ende van den grave dat verhoert,
Quamen si al in de poert,
Ende her Witte quam aldaer
Ende brochte met hem de Kenemaer
Ende der Vresen een ghetal,
De sere blide waren al.
Men ghinc doe aldaer te rade,
Wat men best nu teerste dade.
Her Niclaes van Caets was brocht
Te Dordrecht, ende hem allen dochte,
Dat best ware: uut de vrede,
Ende men de borch anestrede
Te Scoenhoven, daer sijn sone
Binnen was. Men dede tgone.

vs. 63. C. en B. blide so (soe). 65. C. en B. danckets (danctens) Gode heede sere. 66. C. en B. Dat hi haren lieven here. 69. B. Die dach ghinc die nacht quam. 72. C. en B. alle. 73. C. en B. Ende Witte. 78. C. en B. nu best teerste (eerst). 80. C. en B. docht. 84. B. In was. Men deedt tgone.

---

vs. 81. *uut de vrede*, d. i. uit de rust, d. i. zoo als Huydec. verklaart: *niet stil te zitten.*

Men voer daer, ende lach daer voren
Ene wile, als wi horen.
Men warp met bliden ende scoet met pilen.
Si wonden vele liede ter wilen,
Eer men enen raet ghevant:
Daer men halen dede te hant
Her Niclase updatte
Dat men bonde an ene catte
Of an enen evenhoghen voren,
Daer men sien mochte ende horen,
Ende lieden onder hem sculen zouden:
Scotene doet of si wouden.
Ten lesten wast so ghesproken,
Dattie strijt wort tebroken
Entie sone thuus opgaf,
So dat hire doe ginc af
In sgraven vanghenesse, dandre mede,
Behouden lijf ende lede;
Men soude de knapen laten gaen
Om ander lude, de ghevaen
In Duvelant hadde her Niclais.

vs. 87. B. bliden men scoet. 89. C. en B. men den raet. 91. C. en B. Haren (Heren) N. om datte. 92. C. en B. catte. 93. B. an enen hoghen. 95. C. en B. souden. 96. B. Scotenne. 97. B. wert. 98. B. ware. 101. C. en B. ende dander.

---

vs. 91. *up datte Dat*, d. i. met dit doel, dat. In den tekst: *up datoe.*

vs. 92. *catte*, een stormwerptuig. In den tekst: *catoe.*

vs. 94. *men*, d. i. men hem, den Heer Nikolaas van Cats.

vs. 96. *zoo men wilde mocht men hem dood schieten.* Dus konden de belegeraars zich niet tegen het stormtuig verdedigen, zoo zij Heer Nikolaas niet wilden dooden.

Dus was daer ghemaect de pais:
Datte knapen haerre straten
Voeren, ende hebben ghelaten
Haer twe heren daer te samen,
Daer si mede in den lande quamen:
Si ne mochtens anders comen af.
 Eer men den grave thuys opgaf,
Was comen in den lande daer
Ene galeide, weet voerwaer,
De Dammirael daer hadde ghesant
Te siene, hoet daer stont int lant.
Doe de Meester sach den grave,
Prijsde hijt voer grote have,
Ende (hi) toghede den grave sine brieve,
Daer hem toe was herde lieve.
Als hi verstaen hadde sgraven wille,
Bleef hi daer niet ligghende stille.
Hi voer weder altehant

vs. 106. C. en B. wert ghemaect doe die paes (: Nyclaes). C. pais (: Niclais). 109. B. Harer. 114. B. wet. 115. C. en B. had (hadde). 119. C. toechde. B. toende. 122. C. en B. liggen.

---

vs. 111. *anders*, d. i. niet dan op de voorwaarde dat de gevangenen (zie 103, 104) tegen hen zouden uitgeleverd worden.

vs. 115. *hadde*, in den tekst: *hadden*.

vs. 117. *Meester*, geschutmeester, door den Admiraal gezonden.

vs 118. *hijt*, hij, de Graaf, achtte meer waard, dan veel geld, dat de Koning van Frankrijk zijnen Admiraal Grimaldi naar den staat zijner zaken bericht inwon.

vs. 120. Waartoe hem, den Graaf, groote genegenheid was, d. i. hetgeen de Graaf zeer gaarne zag, te weten, dat hij hem zijne geloofsbrieven toonde. Daar *herde* een bijwoord is, zou men verwachten, dat er stond: *herde grote lieve.*

Daer hi den ammyrael vant,
Ende seide hem van den lande tstaen.
Dammirael ghereedde hem saen
Ende quam ten grave sonder merre.
Hier binnen wast ghegaen so verre,
Dat her Gye was weder comen
Met groten here, als hi vernomen
Hevet, dattie grave Willem
Uter porten ontfaren es hem,
Daer hi herde clene up achte,
Ende waende de porte winnen met crachte,
Of dat si se zullen opgheven;
Ende is daer voren liggende bleven
Met groter crachte, met sconen here.
De porters setten hem ter were,
Als goede ghetrouwe liede.
Nu hoert wat aldaer ghesciede.
Her Gye de wort te rade,
Dat men niet bet en dade,
Dan men de havene oversloeghe
Ende de vol corens droeghe,
Ende enen dike daerover make:
So mach men liggen met ghemake

vs. 125. C. en B. seiden van den lande tstaen. 126. C. en B. ghereyde. 127. C. en B. grave al sonder merren (: verren (verre)). 128. B. waest. 131. C. Hevet dat grave. B. Hevet die grave. 132. C. en B. poert (poort). 133. C. cleen. 134. C. en B. waent. 136. C. en B. daer voer. 143. C. haven. B. Dat men die haven. 145. C. en B. dijc. C. daer oever. 146. C. en B. legghen.

---

vs. 125. *tstaen*, den toestand. In den tekst: *lande staen.*
vs. 143. *oversloeghe*, een pad over de haven sloeg, vgl. vs. 153.

Als omme de porte met onsen lieden.
Dat seide hi ende deet ghebieden,
Dat men droeghe coren toe.
Hadden de porters gheweten doe,
Hoe verre si hadden moghen scieten,
Si ne haddens niet moghen ghenieten,
Dat si den dam hadden gheslaghen:
Men souder hebben weech ghedraghen
Hondert doet ofte meer:
So verre scoten si uut Sirixe
Met hoestelle grote pile;
Mar si ne wistens niet ter wile.
Doe de havene was verslaghen,
Ende de dam overghedraghen,
Ghinghen si logieren op dat velt
Ende sloeghen daer haer getelt;
Also als elc hadde te doene,
Sloeghen si haer pauwelioene
Ente tenten om de port.
De Vlaminghe laghen rechtevoert
Ente Zelanders in dat zuut,
Ende maecten dicke groet gheluut,

vs. 148. C. en B. Sprac hijt ende deet (deedt). 154. C. en B. wech. 155. C. en B. doden. 157. C. en B. ostelen (oestelen) grote pilen (: wilen). 159. C. en B. haven was beslaghen. 160. C. en B. den dam. 161. C. Ghinc si. 162. B. haren telt. 164. C. en B. Oec soe sloeghen. 165. C. en B. Ende haren (haer) tenten. 168. C. en B. dic.

---

vs. 147. *Als omme*, geheel rondom de stad.

vs. 152. *Si*, d. i. de Vlamingen, *des ghenieten*, er in slagen.

vs. 157. Zij schoten groote pijlen met *hoestelen*, werktuig om mede te schieten.

vs. 159. *verslaghen*, toen er een dam over was geslagen.

Ende liepen dicke op de gracht.
De porters deden se of met crachte,
Ende deden hem dicke scade groet,
Ende scoten menighen man ter doet.
De Vlaminghe op dier nortsiden
Deder voren rechten bliden,
Ende worper mede sware stene,
Weghende drehondert pont allene.
Benorder havene stonder twee,
An de zuutside ene ende niet mee.
Binnen hadden si bliden vele,
De nutte waren te sulken spele.
De meester conster mede wale.
Hi warp uut te sulken male,
Dat hi den steen bestede wel;
Al waren dander meesters fel,
Hi ne spaerde nemmer ene.
Als daer wel enen scene:
Hi hadde gheworpen met sinen werke

vs. 169. C. en B. grafte (: crafte). 170. B. deden se met. 172. C. en B. man doot. 173. C. en B. op die (optie) noortziden. 174. C. Deder voren. B. Deden der vore. 177. C. en B. Benorden der. B. havenen stonter. 178. C. en B. zuutside ende niet. 181. C. conste. B. Die meesters conden. 185. C. spaerder nimmer een (: sceen). B. Sine spaerden nummer een (: sceen). 187. C. en B. Die hadde.

---

vs. 170. *deden se of*, sloegen ze af.

vs. 174. Deden blijden er vo̍or oprichten, stellen.

vs. 181. *De meester*, te weten, dezelfde die den brief had overgebracht: kon er mede omgaan.

vs. 183. *bestede*, de plaats deed treffen, op welke hij 't gemunt had.

vs. 185. *spaerde*, gebruikte er geen te vergeefs.

vs. 186. Toen het eenen anderen meester docht, dat hij enz.

Enen steen tot op de kerke
Ter Jacopinen in de port;
Als de meester dat verhort,
Dede hi den steen halen doe
Ende deden in sinen scoe.
Aldus hebbict ondervonden.
Als dander te halven hadde ghewonden,
Trac hi de clinke ende werp uut
— De steen maecter groet gheluut —,
Ende raecte twindaes metten steen:
Want de worp en was niet cleen.
Twindaes vloech al te sticken;
Hi raecte den meester ende deden nicken
Up de hant also sere,
Dat hire ghesonde nemmermere
Aneghecrech in sinen daghen.
Dit mochte hi te rechte claghen,
Dat hire verloes sine ghesonde:
Hi mochte vloeken wel de stonde,
Dat wort beleghen Zirixe.
Het moghen oec claghen lude mee,
De haer vriende hebben verloren,

vs. 188. C. en B. steen al op. 192. C. en B. in sinen. 193. C. en B. heb ic. 194. B. dandere t. h. hadden. 196. C. en B. maecte. 197. C. en B. twindaes (dwindaes) m. stene (: clene). 199. B. Dwindaes. 200. B. Ende. 203. C. en B. Ane (An) ghecreech. 204. C. Dat. 205. C. Dat hi ne. B. Dat hi. 207. C. en B. Dat ye wert. 208. C. lieden. 209. C. en B. hare.

vs. 192. *deden*, deed hem (den steen). In den tekst: *in scinen scoe. Scoe* is scheede, buis, waardoor de steen geworpen werd.

vs. 200, 201. *nicken up de hant*, met het hoofd bukken tot op de handen (Huydec.).

Des si int herte hadden toren.
   Nu keeric weder daer ict liet.
De ammirael en lette niet,
Hi ne quam ten grave in Hollant
Ende brochte an sijn hant
Een deel luden in galeyden,
Diene op de zee mochten gheleyden.
Doe hi comen was aldaer,
Toghede men hem al openbaer
Van Sirixe de grote noet.
Hi seide weder doe al bloet:
Ic helpe ontsetten Sirixe,
Of ic verlieser lieden mee
Dan Sirixe binnen hevet;
Het nes niement, de nu levet,
Diet mi ontriede sekerlike;
Ic wil u helpen trouwelike.
Herevaert suldi ghebieden
Al uwen goeden lieden,
Up enen dach ghereet te sine,
Ende ic sal varen om de mine
Ende bringhen up den zelven dach.

vs. 216. C. en B. Doene (Doen) woude men niet langer beiden. 217. C. hi was comen. B. was hi comen daer. 218. B. Toende men hem openbaer. 219. B. die groten. 221. B. hulpe. 222. B. verliese lude. 225. B. Diet mi. 231. C. en B. bringhen se opten.

---

vs. 214. *an sijn hant*, d. i. door hem aangevoerd.
vs. 216. In den tekst staat: *mochte.*
vs. 225. In den tekst staat: *De mi.*
vs. 230. *varen om de mine*, mijne manschappen gaan halen.
vs. 231. *op den selven dach*, vgl. beneden vs. 240, 241.

Eest dat ic van wedere mach
Comen, ic salre wesen dan,
Ende met mi brenghen menighen man,
Up sconinx cost van Vrancrike,
De dat wil sekerlike,
Dat men Zirixe ontsette.
Ende hi besciet, sonder lette,
Wanneer hi weder comen woude,
Ende hiet den grave, dat hi soude
Hem ghereden ter selver tijt,
Ende hi voer wech sonder respijt.
De grave dede dat hi hem riet:
Dat en stont hem te latene niet:
Want de zaken waren sine,
Ende deder omme te meerre pine.
  Hi bat alle sinen vrienden,
Dat si hem teser noet dienden.
Het ghelovede menich man,
Ende hem quamen daertoe nochtan
Vele luden onghebeden.
Dies men hem danken mach noch heden
Ende haren nacomelinghe wale,
Dat si dienden tote dien male
Den here also ghetrouwelike,
Bede de arme ente rike.
Hen was te voren noit ghesien
In Hollant des ghelijcs ghescien,

vs. 232. C. ict. 236. C. en B. wille. 244. C. stont hem te laten. B. Doe stont hem te lancen niet. 246. C. en B. die mere. 249. C. gheloefden hem. B. lovede hem. 250. C. en B. Die hem. 252. B. men dancken. 253. C. en B. hare nacomelingers. 258. C. en B. des ghelike.

---

vs. 252. *hem*, d. i. dengenen, die ongebeden kwamen.

Hoe de edele lude hem dienden
Met haren maghen ende vrienden
Op eyghenen cost al tenen gader.
Al had elc sinen vader
In Sirixe gheweten,
Dat hi daer binnen waer beseten,
So waer ghenoech toe ghedaen.
Oec dienden hem porters, sonder waen,
De hem doe der eren onden,
So si alre scoenste conden,
Op haren cost met haren vrienden,
Sonder de hem anders dienden
Op der porten cost al ghemene.
Men mach wel weten, hoe ic mene.
Tlantvolc diende ghemeenlike
Ende anders arm ende rike
Dienden trouwelike ende wale.

De grave voer ten zelven male
Tote Sciedamme, omdat hi woude,
Dat hoer daer vergaderen soude
Ten daghe alst voersproken was.
Dammirael vergat niet das,
Hi ne sende enen boet ende ene galeide

vs. 259. C. en B. edel liede (lude). 261. C. Op engenen. B. Op enighen. 262. C. en B. hadde elc sijn. 263. C. en B. Zericzee doe gheweten. 264. C. en B. ware gheseten. 267. B. jonden. 268. C. en B. alre. 271. C. en B. Opter porten cost ghemene. 273. C. en B. meenlike. B. Dlant. 274. B. arme. 275. C. Diendem. B. Dienden hem getr. 277. C. en B. Te Sc. opdat. 278. C. en B. Dat there (theer). 279. C. en B. als (alse) voer. 281. C. en B. ende een galeide.

---

vs. 268. In den tekst staat: *alte scoenste.*

Ten daghe, dat hi selve seide,
Dat si den grave souden secghen,
Dat hi op tfolc·quame legghen,
Hi soude comen sonder respijt.
Nochtan merrede hi up de tijt
Dre weken ofte meer.
Dies de (grave) hadde therte zere,
Ende alle, de met hem waren,
Begonden hem zere vervaren,
Omdat hi merrede so langhe,
Ende duchten, dat bi bedwanghe
Sirixe soude gaen in hant,
Ente grave darbi sijn lant
Mochte verliesen sonder were.
Des verdroevede al dat here.

Hier binnen eest also ghesciet,
Datte van Vlaendren rusten niet,
Si ne droeghen alle daghe drachte
Mede te vulne der porten grachte.
Eens daghes, doe de porters saten
Alle ghemeenlike ende aten,
Worden si buten des te rade,
Dat si, even vro ende even spade,

vs. 282. C. en B. daghe die. 284. C. en B. op tfolc·quame. B. ligghen. 286. C. en B. merdi opdie (optie). 292. C. en B. duchte. 296. C. verdroefde. B. bedroefde. 299. B. de achte. 300. C. en B. vollen der porten. 302. C. en B. ghemeen thuus ende.

---

vs. 284, 285. Dat is: kwam de Graaf zich tegen het volk (der belegeraars) legeren, dan zou hij zonder uitstel komen of daar zijn. *Dat* in vs. 284 duidt hier aan, dat de zin hypothetisch is.

vs. 292. In den tekst staat: *hi bedwanghe.*

vs. 303. *worden*, d. i. waren zij geworden.

Tenen male de porte sochten,
Al siere alreminst up dochten.
Tallen porten tenen male
Quamen si toe, weet men wale,
Ende waenden de porte hebben ghewonnen.
Men sloech de clocke, het quam gheronnen
Elc man doe in sine wachte,
Ende saghen dandre up de grachte.
Daer ginc men werpen ende scieten.
Men scoet met boghen ende met sprieten,
Hostalle scoten grote pile.
Ic weet wel, dat men ter wile
Met bliden uut werp menighen steen.
Men trac de lude, bi dreen bi tween,
Weder achter seer ghewont.
Daer quamen dusent al ghesont,
De up hem streden nemmermeer.
Behalven de in desen kere
Worden ghescoten dor thovet.
Men souds qualiken hebben ghelovet,
Eer sijt bestonden wat si wrochten,
Die aldaer ter weren dochten.

vs. 305. B. Tenemale. 306. C. Als s. alreminst om. B. al minst om. 307. B. tenemale. 314. C. pieken. B. pieten. 315. C. en B. Oestelen. 316. C. en B. wel oec dat. 317. C. warp. 318. C. bi tween bi drien. 324. C. en B. souts. 325. C. si. B. sy bestonden dat. 326. C. en B. were.

---

vs. 305. *sochten*, d. i. zouden veroveren, I, 33.

vs. 315. *Hostalle*, 't zelfde als *oestelen*, vs. 157.

vs. 321. Die nooit terugkwamen, door hunne wonden verhinderd.

vs. 326. ter *were dochten*, zich deugdelijk verweerden. *dochten* van dogen (deugen).

Si dreven se met groten crachten
Over rugghe van der grachte.
Si verloren so menighen man,
Dat ict ghesegghen niet en can,
Noch dar segghen overwaer.
Ghi moghet weten, dar si so naer
Der muren waren met al den lieden,
Dat si sonder scade niet scieden,
Daer si haers ondancs waren verdreven;
Hen moste sijn dat daer bleven
Vele doet ende ghewont,
Ende van quetsinghen ongesont.
Maer de Vlaminghe en claghen niet,
Hoe grote scade hem ghesciet.
Dus worden si van der port ghedaen,
Ente porters sijn ghegaen
In haer ruste harentaer.
Den grave quam hierof nimare,
Des hem wel was te moede,
Ende bat Gode dor sine goede
Dat hi se altoes ghesterken moste.

vs. 327. C. en B. groter machte. 331. C. en B. dan segghen. 332. C. en B. dat si. 333. C. en B. Den mure (muere). 334. C. en B. niet en scieden. 336. B. moesten. 338. B. quetsueren. 339. C. en B. Vlaminghe claghen. 340. B. groot. 341. C. en B. poorten. 343. B. hare ruste. 346. B. God dor sijn ootmoede. 347. C. hi se. B. hi se a. gh. moeste.

---

vs. 331. In den tekst staat: ***dat.***

vs. 335, 336. zij werden verdreven, tenzij zij daar, dood of gewond, bleven

vs. 347. In den tekst staat: ***hijs.***

Si leden menighen zwaren joeste.
De vrouwen onder hem ghemene
Droeghen ter mure al de stene,
Die daer laghen op de straten:
Si ne wouden den mannen niet laten
Doen anders dan si hem weren.
Gheviel brant, si wouden keren;
Si wouden selve zien ten vure
Ente mans bleven ten mure
Ende wederstaen den Vlaemschen roten.
Up ene tijt so wort ghescoten
Vier in huse, de sgraven waren,
Daer mocht men vrouwen zien gebaren,
Alsof si mannen hadden ghewesen,
Ente vielen in den brant met desen,
Al was worden groet de gloet:
Si traden die huse onder de voet.

Doe waende there al openbaer,
Datte port ghewonnen waer
Ende liepen toe met crachte

vs. 348. C. en B. menighe sware. C. joste. 349. C. en B. Die vrouwen. 350. C. en B. te (ten) mure (muere) al die. 352. C. en B. die manne. 354. C. gheviele. B. woudenne. 356. C. en B. Ende manne. 357. C. en B. die Vlaemsche. 358. B. enen. 359. C. en B. in een huys die tsgraven waren. 360. C. en B. sien vrouwen. 361. B. manne hadde. 362. C. en B. Ende vielen. B. in den brande. 364. C. en B. traken d. h. onder voet. 365. B. Doen. 367. C. en B. met alre cracht.

---

vs. 348. *joeste*, aanval, eigenl. in 't steekspel.
vs. 349. In den tekst staat: *vrouwe*.
vs. 350. In den tekst staat: *al den stene*.
vs. 353. *anders dan*, d. i. anders dan dat zij zich verweren.
vs. 354. *wouden*, d. i. wouden hem, te weten *den brand*.

Recht tot op die grachte.
Daer deelde men hem echter mede,
Des si hadden binder stede;
Daer deed si weder achterstaan,
Wast lief of leet. De mochte ontgaen
Onghequetst, dat was wonder.
Daer vloech so menich scerp pijl onder
Van sterken hoestallen ende boghen.
Weet, datte quareel vloghen
Dichter dan oft waren bien:
Men conder cume doer sien.
Blever dan niement doet,
Dat was wonder alte groet:
Si haddens meer dan gheval.
Maer de Vlaminghe mesachtens al,
Hoe grote scade si ontfaen.
Dit liet men echt den grave verstaen,

vs. 368. C. Recht toe al op. B. Rechte doe al op. 370. B. Dat si. 371. C. en B. dede (deden) si se weder achter (after) gaen. 373. C. Ongequest. B. Onghequetset. 375. C. ostelen. B. oestelen. 376. C. en B. Ic weet dat quarele. 377. C. Dichter. B. Dicker. 378. B. doer ghesien. 379. C. nement. B. yement. 381. C. en B. haddens dan meer dan. 382. C. en B. missaken. 384. C. en B. Dat lieten si den.

---

vs. 370. *Des*, d. i. desgenen dat. De genitief hangt af van *mededeelden*.

vs. 371. *achterstaen*, wijken.

vs. 375. *hoestallen*, zie bov. vs. 157.

vs. 377. In den tekst staat: *dichten*, met eene punt onder de *n*.

vs. 382. De lezing van C. en B. *missakent* (d. i. loochenen, ontveinzen het) is meer overeenkomstig hetgeen de auteur elders van de Vlamingen getuigt, vgl. dan ook bened. 455. Zie Inl. LXII, LXIII.

vs. 384. *men*, versta de belegerden.

Ende clagheden hem haren noet.
Den onwille hadden si groet
Van haren besten, de si claghen:
Want si se met haren oghen zaghen
Van den huse eten dac.
Dies dogheden si groet onghemac,
Dat hem moste staen also.
Si aten van den bedde tstro.
Dit deden si den grave verstaen,
Ende teersten, dat hi hadde ontfaen
Den brief ende overghesien,
Sinen volke toghede hijt mettien,
Dien sere jamerde deser tale.
Echt ghevielt tote enen male,
Dat si catten ende evenhoghen
Hadden doen maken, al dat si moghen,
Ende woutse driven opte gracht
Ende (dan) draghen grote dracbt.
Si waren der gracht also naer
Met ene catten, de was aldaer;

vs. 387. C. en B. beesten. 388. C. en B. Want si vore hare. 389. C. Den beesten eten van den huse dac. B. Den beesten van den huse eten tac. 392. B. stroe. 394. C. en B. Ende teerst (tierst) dat hi (hijt) hevet. 396. C. toechdijt mittien. B. toendijt mittien. 397. C. en B. jammerde dese. 398. C. en B. Oec gheviel (ghevielt). 399. C. en B. evenoghen. 401. C. woudse. B. wouden se. 402. C. en B. Ende dan draghen. 404. C. en B. Met ener. C. Met eenre catte.

---

vs. 387. *besten*, d. i. beesten; claghen, d. i. *beklagen.*

vs. 389. *dac*, d. i. stroo van de daken.

vs. 399. *si*, d. i. de belegeraars.

vs. 402. *dracht*, vracht, nl. van steenen en andere materialen om de gracht te vullen.

So groet, so hoech ende so sterc
Was dat vermaledide werc,
Dat men mochte sien al in de port
Van den werke weder ende vort,
Ende was comen bi der gracht,
Ende ghinghen draghen grote dracht,
Ende maecten damme te menigher stede,
Ende brochten vijf brugghen mede,
De op wielen ghinghen vort;
Ende men dammede om de port
Te seventien steden wale,
Ende met vijf brugghen tenen male,
Ende stormden dien dach aldoer,
Dat si en rusten niet en ure,
Ende stormden, al dat si mochten;
Tote in der gracht si se sochten
Te groten damme ende breden,
Met sterken toeganghe ende met wreden,
Alsof si met crachte wouden
De porte winnen ende souden
Met fortsen boven ten mure ingaen.

vs. 405. B. hoghe. 406. B. vermalendide warc (: starc). 414. C. en B. damde om die. 415 staat in C. en B. achter vs. 416. 416. C. en B. Dat ghemaect was harde wale. 417. C. en B. stormden (stoermden) eene dach al dure. 418. C. en B. Daer si rusten niet een ure. 419. C. en B. Si stormden. 420. C. en B. in die. 421. B. Ten. 422. C. en B. toeganghe ende wreden. 425. C. en B. in die poort gaen.

---

vs. 420. *sochten*, 't zelfde wat beneden (vs. 423, 424) *wouden winnen* heet.

vs. 422. De constructie is: *met sterken en wreden toegang*, d. i. aanval.

Dat volc moste niet stille staen:
Het liep, oft ware uten sinne.
Maer men dede hem zulke minne
Uten porten, dat sijt becochten,
Dat si se so naer den mure sochten.
  Ic wane noyt mensche op enen dach
So menighen mensche in Scouden sach.
Daer wasser wel bi ghetale
Twe hondert dusent ten selven male,
Of meer, als ic verstoet.
De porters setten haren moet
Al te winnen of al te verliesen,
Of alle de doet te kiesen.
Dus weerden si hem van den mure,
Dat menighen man wort te sure,
Eer si storms wilden begheven
Ende van der gracht worden verdreven
Van dien van binnen met groter were.
So moghedi proeven, of in dat here
Enighe scade was ontfaen,

vs. 427. B. of ware. 428. C. dedem sulke. B. Men dede hem sulken. 429. C. en B. Uuter. 430. B. so na. 431. C. en B. noyt man. 432. C. en B. menighen man. 439. B. werden. 440. C. en B. Dat menich man te sure. 441. C. en B. wert eer si stormens wouden. 442. C. en B. Ende werden (worden) van der gracht ghedreven. 443. C. en B. Van die van.

---

vs. 429. *becochten*, d. i. met schade bekoopen moesten.

vs. 434. 200,000. De auteur wil niet zeggen, dat alleen de Vlamingen zoo sterk in getal waren. Neen! zoowel aanvallers als verdedigers en de andere ingezetenen: dus vervalt het bezwaar van Huydec. tegen de echtheid van deze plaats.

vs. 441. *storms* of *stormens begheven*, het bestormen staken.

Dar si met crachten worden ghedaen
Achter rugghe ende wech verdreven,
Eer si storms wilden begheven.
Dat mochte een kijnt merken wale,
Dat si daer ten selven male
Harde groten scade ontfinghen;
Want men mach met zulken dinghen
Sonder scade bliven niet,
Al is dat also ghesciet,
Dat mens missaken wil algader:
Tkijnt dat miste wel sijns vader,
De vader miste wel sijn kijnt,
Als ment heeft ghevreiscet sijnt;
Skijns miste wel die moeder,
De suster miste wel haers broeder,
De nichte miste wel haers neven.
Dus hebben si haers storms begheven
Ende sijn ghetrect op hore,

vs. 446. C. en B. crachte (crafte). 447. C. en B. ende after ghedreven. 451. C. en B. giste. 454. C. en B. Al ist. 455. C. en B. wille. 456. B. Tkint mist wel sinen. 457. C. en B. mist wel dat. 458. C. en B. men wel vereyschte (vreyschet) sint. 459. C. en B. Des kints (kinsts) mist wel die. 460. C. en B. mist. 461. C. en B. mist. 462. C. haer stormen. B. stormens. 463. C. en B. ghetrect bet op.

---

vs. 446, 447. *ghedaen achterrugghe*, d. i. teruggedreven.

vs. 458. In den tekst staat: *gevreischeit.*

vs. 459. In den tekst staat: *Skijnst misde wel siere moeder.*

vs. 463. *sijn getrect op hore*, d. i. zijn afgetrokken, het tegenovergestelde van 't volgende: *droeghen te voren*, d. i. vooruit trokken. *Op hore*, is *à part*, *ter zijde*, *verder weg*: nog hoort men wel eens *op de hort.*

De so sere droeghen te voren,
Ende begaven storms al te male.
Dit quam den porters harde wale.
Si worpen knechte over de mure,
De over woeden ter selver ure,
Ende haelden tcoren, dat si daer brochten,
Also vele als si draghen mochten,
Datte beesten souden eten.
Hierbi so moghedi weten,
Dat gheen dinc es so quaet,
Updat menre up hevet raet,
Si ne mach worden tenigher vromen
Ente groten baten comen,
Als de dracht der porten dede.
Nu voeden sire haer beesten mede.
Dus es haer stormen ghedaen.
Des anders daechs heb ic verstaen,
Nam oerlof de ghemeente daer.
Oec verstont ic overwaer,
Dat hem allen wel dochte,

vs. 464. B. droeghe. 465. B. begavens stormens. 467. C. en B. knechten over den. 470. B. vele al sijs. 473. C. ghene dinc. B. dinc en is. 475. C. en B. werden te meniger. 476. C. en B. Ende toet (tot) enighen baten. 478. B. si hare beesten. 479. C. en B. vergaen. 480. B. onder dages (dit laatste woord is boven den regel geschreven; zie Inleid. bl. LXXXIX). 482. C. en B. Oec so verstond ic.

---

vs. 467. *worpen over*, hielpen hen over den muur.

vs. 477. *dracht*, dat wat in de gracht geworpen was.

vs. 481. *Nam oerlof*, vertrok van daar, namel. de gemeente der belegeraars.

Dat men met stormen niet winnen mochte
De porte, so wats hem ghesciede:
Daer waren binnen so goede liede.
Des droeghen si overeen,
Doe docht hem allen, dat best sceen,
Dat si vor der porten bleven
So starc, dat si se niet verdreven.
Si souden se verhongeren sciere.
Her Gye sprac: ic wil alhiere
Bliven ligghende toter doet:
Ic ne rumet doer ghene noet,
De mi ane comen mach,
Tote op minen sterfdach,
Ic ne worde versleghen of ghevaen,
Of met crachte wechghedaen.
Dus seide hi selve, als wijt horen:
Coenre Vlaminghe wort nie gheboren:
Men mach wel segghen openbare,
Als ghi horen zult hier nare.
  Si lieten haer stormen altemale
Ende waenden de porte verhongheren wale.
Si bleven ligghende op datte,
Ende hadden hoede haerre catte,

vs. 484. C. en B. men met stormen niet en mochte. 485. C. en B. poert (porte) winnen wats ghesciede. 491. B. Soe souden. 493. C. liggen. 494. C. en B. rume dor ghenen. 497. B. gheslaghen ofte. 499. B. hijt. 500. C. en B. Vlaminc. 502. B. hare. 504. C. en B. Ende waenden. 505. C. en B. Ende bleven. C. ligghen. 506. C. Si hadden.

---

vs. 484. In den tekst staat: *ment.*

vs. 504. In den tekst staat: *wouden.*

vs. 505. *Op datte*, met dat doel voor oogen.

vs. 506. *haarre.* In den tekst staat: *hare.*

De groet was ende sterc,
Ende een vreislijc werc,
Ende vaste bi der grachte gedreven,
Ende al stille ligghende bleven.
Si stont van der muren nort.
Een meister was in de port
De sulke pile conste maken,
Mocht hi se te ponte gheraken,
Hi soud se bernen up de stat.
Dit horde ic segghen dat hi vermat.
Oec so en woude hijs niet vergheten:
Hi dede dat hi hadde vermeten.
Op enen avont scoet hiere in
Sijn ghescot, noch meer noch mijn,
So datte catte wort onsteken,
Ende diere binnen waren weken
Uter catten, ende riepen zere:
Brinct water! Edel here!
De catte sal al verbernen.
Dit begonde hem sere tornen,
Ende ghinghenre toe water dragen.

vs. 508. C. en B. vreselijc ghewarc (: starc). 509. C. en B. ghedreven. 510. C. en B. Ende staende ter stede. 511. B. mure noort. 513. B. pilen. 514. C. en B. hi se daermede gheraken. 516. C. en B. Hoerdic segghen. C. hijs vermat. B. hijs hem vermat. 517. C. en B. Oec ne woudijs (woude hijs). 518. C. en B. dede des hi. 519. B. hiere inne (: minne). 520. C. ghescot meer no min. B. ghescut meer no. 524. C. Brenct w. e. heren. 525. C. en B. verbornen. 526. C. en B. Dat begonde (begonste) sere. 527. C. en B. ghinghen doe water (dwater).

---

vs. 509. In den tekst staat: *bedreven.*

vs. 516. *vermat,* zich sterk maakte te doen.

Hieromme moghedi mi vragen,
Of de porters stille saten,
Die blide waren utermaten.
Neen si niet: dat suldi weten.
Si ne hebben alle niet vergheten
Des spels, des si te voren ploen,
Ende segghe u wel, wat si doen.
De te blusscene waren vlugghe,
Liepen vaste achterrugghe:
Want si scoten so over sere,
Dat si ne mochten in ghenen kere
Der catten te helpen comen,
Hadt hem de werelt moghen vromen.
Dus wart de brant also starc:
Men warp met bliden in dat warc,
Dat so hoghe sloech de brant,
Dat ment sach in Hollant;
Tusschen Vlaerdinghen ende Sciedamme
Sach men besceidelike de vlamme,
Sodat men waende, min no mee,
Dat hadde gheweest Zirixe,
Doe men sach den groten brant.
De porters senden altehant

vs. 528. C. en B. om soe moghedi vraghen. 533. C. en B. speels des si te voren ploen. 534. C. en B. Ic seg u (seggu) wel dat si doen. 535. C. blusschen. B. Die ten bossche waren vlugghe. 536. C. en B. overrugghe. 539. C. helpe. B. hulpen. 541. C. en B. harde starc. 544. C. en B. sach al in. 545. C. en B. Sciedam (: vlam). 548. C. en B. Dant. C. ghewesen.

---

vs. 537. *si*, de belegerden.

vs. 548. *Dat*, d. i. dat het Zieriksee was, dat in brand stond. In C. *Dant*, d. i. dan dat het.

An den grave enen bode,
Diet hem seide. Hi dankes Gode.
Oec omboetsi hem daernaer,
Dat si hem niet meer vorwaer
Senden boden ofte brieve
Doer enighe noet, doer enighe lieve:
Quaem se onsetten, of hi woude.
Hi onboet hem, dat hi soude
Comen, als hi eerst mochte,
Ende bat, dats hem niet verdochte:
Hi soudse onsetten herde wale:
Hi beide na den ammirale,
De soude comen in oorter tijt.
Hi sende boden sonder respijt:
De eerste bode was de galeide
Ente boet, de voeren beide
Al tote Calijs bider zee.
Daerna sende hi boden mee
Met anderen scepen ten ammirael;
De sine boetscap dede wael,

vs. 552. C. en B. seide ende dankets (danckes). 553. B. ontboot hi hem. 554. C. en B. niet voerwaer. 555. C. en B. bode. 556. C. en B. enighen. 557. B. Quamen se. 558. B. dat si souden. 559. B. alsi eerst mochten. 560. C. en B. dats (dat) hem niet en. 566. C. en B. Ende die boot die voren (voeren). 567. C. en B. Al tote (tot) Caleys. 570. C. en B. dede wale (: ammeral).

---

vs. 557. Dit is mede de inhoud van de boodschap: *hij mocht komen, als hij wilde.*

vs. 560. *dats hem niet verdochte*, d. i. dat het hun niet mishagen zou. Zie Prof. de Vries, Tijdschr. voor Nederl. Taal- en Letterk., 2e Jaarg. bl. 160.

vs. 566. In den tekst staat: *voren.*

vs. 570. In den tekst staat: *deden.*

Ende was een begheven man,
De hem de boetscap doe nam an.
  Van Sirixe heb ic ghewaghen,
Hoe si hem te waerne plaghen,
Wat si deden of wat si dochten,
Ende wat wonder dat si wrochten;
Al ne can ic ghesegghen niet
Elc bi hem dat is ghesciet;
Maer van den meesten openbare
Heb ic wel na gheseit dat ware.
580b Nu hoort van den anderen spele,
580c Dies men niet gesien heeft vele,
Wane ic, in de werelt al,
Als ic u vertellen zal,
Dat ghesciede an de vaert.
Als dammirale gheware waert,
Datte grave hem omboet,
Sette hi toe met haesten groet,
Ende ghinc daeromme lopen selve,
Ende mande siere galeiden elve.
Jan Paydroeghe sette oec mede
Ende mande daer ter selver stede
Acht ende dertich groter scepe;

vs. 572. C. en B. an nam. 574. C. en B. Hoe si hem te weren. 575. C. en B. dede (deden) ende wat. 577. C. en B. Al can ict. Tusschen 580 en 581 vindt men in C. en B. de regels, die wij in den tekst hebben opgenomen. 581. C. en B. Waen ic (Wanic). 588. C. en B. mande. 590. C. en B. mande. 591. C. en B. grote.

---

vs. 581. In den tekst staat: *want ic.*
vs. 586. *sette hi toe*, beijverde hij zich.
vs. 588. In den tekst staat: *maenden.*
vs. 589. *sette*, verordende.

Ende quamen met desen gheselscepe
Up enen dach in de Mase ghevaren.
De grave ende sine lude waren
TSciedamme ende saghen dat.
De grave sette stappans ter stat
Ende ghinc varen, dat hi mochte.
Over Mase was sijn ghedochte
Te wesene, mocht hem ghescien.
Het wayde wel sere mettien,
Ende ghinc op Mase herde rieghe.
Ic weet wel, dat ic niet en lieghe.
De cogghen condent gheherden niet:
Dies si doechden groet verdriet,
De van Haerlem, in de zee.
Want de cogghe brac ontwee
Ende verdorven een deel lieden,
Daer groet jamer an ghesciede.
In Bornesse quam dammirael
Ende Paydroghe also wael
Ende bleven ridende dat ghetide.
Des de grave wel was blide
Ende woude vorder varen niet,
Ende bleef des nachts te Ghervliet.
Tsanderdaechs was tweder sochte,

vs. 593. C. en B. op Mase. 595. C. en B. Te Sciedam. 599. C. en B. wesen. 603. B. conde. 604. C. en B. soe doechden (dogheden). 607. C. bedorven. B. Ende bedroefde. 611. C. en B. bleven driven dat. 612. C. en B. was wel blide. 614. C. en B. bleef nachts. 615. C. en B. Sander daghes. B. alst weder.

---

vs. 596. *sette*, beschikte, nam zijne maatregelen.
vs. 601. *ghinc — herde rieghe:* 't ging er ruw toe, 't was ruw weder. *rieghe* = *ruig*, *ruw*.

Dat men over Mase mochte,
Ende theer quam, dat was bleven
In Hollant ende daer an verdreven.
Die ammirael porrede voren
Ende liet dat den grave horen,
Dat hi hem volghede in Gods name:
Dit was den luden wel bequame.
Dus voer men met goeden staden,
So dat men quam met liever laden
Tote in Scarden an der warf.
Doe ghinc men varen an der warf,
Ende men mocht vorder niet,
Dan nauwelike in Harincvliet.
Daer bleef men ligghende al den nacht.
Het wort wayende met sulker cracht,
So dat men lach der nachten drie.
Doe sachte tweder, seide men mie,
So dat men op Greveninghe voer.
Doe dede men teyken ende boer,

vs. 618. C. daer an. B. ende daer na. 619. C. en B. porde. 621. C. voelchde in g. namen. B. Dat hem v. i. g. namen. 622. C. en B. Dat. 623. C. en B. mit goeder. 625. C. in dscaerden an den werf. B. Tot in dscarden an den weerf (: werf). 627. C. en B. mochte. 628. C. en B. nauwe in. 629. C. ligghen. 631. C. en B. daer lach nachten drie. 632. C. en B. sachtet (sochtet) weder seit men. 633. C. en B. Greveningen doe voer.

---

vs. 618. *daer an verdreven*, door den harden wind weder aan den Hollandschen wal teruggedreven (Huydec.).

vs. 631. In den tekst staat: *nacht.*

vs. 634. *teyken ende boer. Boer* schijnt mij toe een werkw. te zijn, gecoordineerd aan *dede: men dede ende boer teyken.* Dan is *boer* voor een verl. tijd te houden van *baren*, in den zin van *toonen, te zien geven.*

Dattie porters mochten sien,
Ende bernden op de maste mettien
Vier bakene te menigher stede;
Entie porters bernden mede,
Als men noch in Zeelant pleget.
De nacht men daer al stille leget:
Want men vorder niet en mochte.
Des anderdaghes men bedochte,
Dat men voer in Sonnemaer.
Doe al dat volc was comen daer,
Ghinc men scaren doe dat heer,
Welc voren varen soude ter weer,
Ende wie doen soude de achterhoede.
Den volke was so wel te moede,
Dat men emmer trac bet naer.
Doe mochte men sien al openbaer,
Dat si emmer vechten wouden.
Ende alsi quamen recht an Scouden,
Voeren si aleinsken vort,
Doe si leden Dreyscher ort.
Si voeren cume op enen daghe
Die langhe van enen armborstslaghe.
Dit gheviel hem harde dicke.

vs. 636. C. en B. branden opten masten mettien (mittien). 637. C. en B. baken. 638. C. barnden. B. branden. 640. B. Dien nacht. 646. B. varen was soude. 652. B. Ende doesi. 653. C. en B. enskijn voert. 654. C. dreyscher oert. B. dreyster oert. 656. C. en B. slaghe.

---

vs. 649. *emmer* beteekent hier (even als somtijds *emmermeer*) *nooit* Nooit trok men beter na, liet men zich beter voorgaan of aanvoeren.

vs. 654. In den tekst staat: *dreuscher ort*, thans *Dreischor*.

vs. 656. In den tekst staat: *armborstsaghe*. *Armborstslag* is zoo veel als *pijlworp*.

Hierbi eest, dat ic micke,
Datte Vlaminghe iet dorren segghen
Ende Hollant uten prise legghen,
Noch den grave haren here.
Oec moghen si lachtren nemmermeer
Den ammirael ente sine,
Noch Paydrogen, de grote pine
Metten goeden lieden dede,
De waren van Caleis uter stede
Ende uut Potan ende uut Galissen:
Want si connen hem bewissen.
Oec waren daer Gasscoenjaers mede,
Die ne begheerden ghenen vrede:
Want si om vechten waren comen,
Ghinct te scaden ofte vromen.
Nochtan seiden de Vlaminghe
Ende maecten daerof groet dinghe:
Mocht ons nu dat ghescien,
Dat si ons niet wilden ontflien,
Si waren sekerlike al use,
De scepe groet alse huse,

vs. 658. C. en B. Hierom ist. 661. C. Nochten. 662. C. en B. Oec en moghen. 664. C. en B. Ende Paydr. 667. C. Poytan. B. Paytan. 668. C. connen. B. si ne connen hem niet bewissen. 672. C. ghinc te. 674. C. en B. groot ghedinghe. 675. C. en B. Mochte ons noch. 676. C. en B. wouden vlien. 677. C. So waret. B. Soe wert.

---

vs. 660. ***Noch***, d. i. en ook niet. De auteur gebruikt dit ontkennend voegwoord, omdat hij het beweren der Vlamingen onwaar acht.

vs. 667. ***Potan***, Poitou?

vs. 668. ***hem bewissen***, zich vergewissen, zich door onderzoek van de waarheid verzekeren. In den tekst staat: ***conden.***

vs. 674. ***groet dinghe***, veel gepraat.

Al warenre noch also vele.
In weet of si in spele
Of in eernste seiden dat:
Want men sach aldaer ter stat
Den grave van Hollant emmer naken.
In weet wat de Vlaminghe maken:
Si clappen emmer gherne quaet:
Dat dinct mi ene erme daet.
Wat moghen sire winnen an?
Also goet so es de man,
Dien ic hate, als dien ic minne;
Al es de vreenscap daer wel dinne.
Noit en hordic man gheprisen
In enigherslachte wisen,
De van vianden quaet sprac gerne.
Ic raets elken man tonberne.
De Vlaminghe mochten niet segghen
Noch in ghenen lachtre legghen
Dat se her Willem iet besloep,
Of met haesten iet becroep,
Of met roke of met miste
Iet quam, dat niemene wiste.

vs. 679. C. ware. B. warer. 681. C. en B. naerste. 682. C. en B. sachter selver stat. 684. C. maken. B. Ende weet w. d. Vl. maken. 685. C. en B. clappen gaerne vele quaet. 686. C. en B. een arme. B. dunct mi. 687. C. en B. Dat. 688. C. en B. goet is. 692. C. en B. enigher slachte (sachter) wisen. 694. C. en B. raet. 695. C. en B. moghen. 696. C. en B. in enighen lachter. 699. B. roeke. 700 C. en B. niement en.

---

vs. 684. In den tekst staat: *naken.*
vs. 692. In den tekst staat: *enigerhande slachte.*

Ende dorrens oec maken ghene claghe.
Hi quam aleinsken veertien daghe,
Eer hi Bettenweerde leet.
De Zeelanders, de hem waren wreet
Ende somme noch sijn, si ne connen
Niet swighen, al sijn si verwonnen.
Dats een plaghe, de ic hate.
Ay God! doer dine goede verwate
De quade tonghen uut Zeelant,
Of maec se te mate altehant.
Alle beesten sijn bedwonghen
Van den mensche, mar de tonghen
Ne mach men bedwinghen niet.
Ghelikerwijs dat men siet,
Dat ene vonke onsteket al
Ende verbornt, groet ende smal,
Al dat es in ene stede.
Dus eest beghijn van alre quaethede
De tonghe, diet wel merken wille.

vs. 701. C. en B. Ende dorrens oec maken (maken oec) ghene. 702. C. en B. allenkijn (allencken) viertien. 704. C. Zelandre. 705. C. en B. Some. 709. C. en B. tonghe (tonghen) van. 710. C. en B. Ende maecse te niete (nyete). 711. B. beeste. 716. C. verbarnt. B. verbrant. 717. C. en B. in ene. 718. C. is tbeghin. B. is dbeghin. 719. C. en B. wille.

---

vs. 701. *dorren*, praedicaat van het subject *De Vlaminghe.* In den tekst staat: *Ende dorster of maken.*

vs. 703. *Bettenweerde*, in Duiveland, dicht onder Zieriksee (Alkemade).

vs. 710. *maec se te mate*, volg. Huydec. beteugel ze.

vs. 717. In den tekst staat: *es mene stede.*

vs. 719. In den tekst staat: *wil.*

Men siet, dat men hout al stille
Metten breidele een starc rosside.
Al houwe ment met sporen in de side,
Men houtet nochtan in deen monde,
Dat staende blivet ene stonde,
Ende alle de lede sijn bedwonghen
Metten breidele, die up der tonghe
Hem leget, al est starc,
Dat ment stille hout in der parc.
Dien mensche woudic prisen mere,
In allen doen, in allen kere,
Ende dat hi starker waer allene,
Dan een lantscap al ghemene,
De sine tonghe bedwinghen can,
Men soudene heten een machtich man
Ende sterker, als wi proeven connen,
Dan of hi enen ruse (hadde) verwonnen.
  Tfolc hadde langhe tijt ghelegen
Up den watre, ende seer verslegen
Langhe wile met nauwer spise,
So datte sommighe voeren lise
Uten here, daer si mochten,

vs. 721. C. en B. Met enen breydel ene starc (een starke) rosside (rossie). 722. C. houment. B. Al hout ment. 723. B. houdet. 725. C. al die. B. alle die lude. 726. B. breydel. 728. C. en B. in een parc. 729. C. en B. soudic. 730. C. en B. doene. 736. C. en B. rose (rese) hadde verwonnen. 737. B. langhen. 738. C. en B. watre sere. 739. B. spisen (: lisen). 740. C. en B. datter somighe (someghe).

---

vs. 733. In den tekst staat: *tonghen.*

vs. 736. *ruse,* reus.

vs. 738, 739. *langhe wile verslegen,* een' langen tijd gesleten.

Ende spise te cope sochten:
Want men noyt te varen sach
Dat Hollansche here upt water lach
Also langhe sonder lant:
Want ic dat ter waerheit vant,
Dat leden was der daghe vijftien,
Dat sijt nie en hadden so siene
Dat si in husen waren comen,
Hadt hem groet goet moghen vromen:
Si mosten ligghen in den scepen:
Recht aldus wast begrepen.
Ende recht op enen sonnendaghe
Sente Laurens avont leiden laghe
De van Zeelant alghemene,
Te nemene die spise al rene,
Sonder der Hollanders danc.
Vier cogghen namen sgraven dranc;
Si namen daer ten selven male
Voer Bridorp, dat weet men wale,

vs. 743. C. en B. te voren en sach. 744. C. en B. Hollant (Hollants) here op twater (dwater). 747. C. waren. B. ware. 748. C. en B. Ende sijt nie hadden (nie en hadden) soe siene. 749. B. huse. 750. C. en B. Al hadt. 751. C. en B. Si moesten (mosten) l. in die. 752. C. en B. wast (waest). 753. C. en B. Sondaghe. 754. C. en B. leide (leyde). 756. C. en B. neme d. sp. allene. 757. C. en B. Hollander.

---

vs. 748. In den tekst staat: *sijt mede hadden. sijt hadden so siene*, zij het zoo aangenaam hadden.

vs. 751. In den tekst staat: *Si ne mosten.*

vs. 752. In den tekst staat: *aldus was begrepen.* De zin is: juist dat was overeenkomstig den toeleg.

vs. 754. In den tekst staat: *leidde.*

In enen scepe vive min
Dan hondert vate, bier wasser in
Ende zouten zalm ende vleesch.
Daerof hadden si haren eesch.
TSewsche here voer voerbi
Neffens Duvelant, seide men mi,
Tusschen there ende den lande.
Hem soude dinken wesen scande,
Soude hi spise laten comen,
Si ne soudse hebben te haren vromen.
De galeiden wordens gheware
Ende ghinghen doe royen nare,
Dat si se int Dijcwater dreven,
Daer si vor hem ridende bleven.
Als tfolc was een deel gegaen,
Hevet dat Zewsche heer bestaen
Doer ene creke te royen alle,
Ende hopeden sere te haren ghevalle

vs. 763. C. zouten zalmen ende vleisch. B. souten z. ende vleischs (: eischs). 766. C. en B. seit men. 768. C. dencken. B. wesen duncken. 769. C. Souden si spisen. B. Souden si die spise. 770. C. en B. souden se h. te (tot). 773. C. en B. int dijcwater. 774. C. en B. riden. 775. C. en B. Als (Alst) tfolc een deel was. 777. C. en B. creke. 778. C. en B. hoepten.

---

vs. 762. *vate bier.* Naar de verbetering van Huydec., in plaats van *vate biers.*

vs. 763. In den tekst staat: *zoten.*

vs. 764. Daarmede hadden zij wat zij behoefden.

vs. 769. *hi*, d. i. de Graaf.

vs. 773. In den tekst staat: *in Dijcwatre.*

vs. 775. In den tekst staat: *Alst vloet — gedaen.*

Al de spise te hebbene ghenomen,
Die si gevaren saghen comen.
De galeiders versaghen dat
Ende setter jeghen staphans ter stat
Ende onderroyden hem den ganc,
Ende deedse keren, al ghemanc,
After rugghe. Der cogghen twee
Ontroyden ende waren ghevee
Enen cogghe onversien
Van Vrieslant ende versleghen dien.
Dander dre leiden ter vlucht
Ende ontroyden dor die ducht
Die si hadden dor tgrote heer:
Want si ne setten te gheenre weer.
Dese vier cocghen, als ic versta,

vs. 779. C. en B. Alse (Alle) die spise te hebben. 780. C. en B. Die si ghevaren saghen. 782. C. en B. jeghens daer ter. 784. C. en B. deden se. 785. C. rugghen. C. en B. der cogghen. 787. C. Ene. 788. C. en B. Van vr. ende versloeghen. 790. C. en B. doer die. 791. C. en B. Die si.

---

vs. 780. In den tekst staat: *Dat si verre.*

vs. 783. *onderroyden*, sneden hun door roeien den gang (den pas) af.

vs. 785. In den tekst staat: *De cogghen.* Versta Zeeuwsche koggen, niet de met eetwaren bevrachte koggen.

vs. 786. *waren ghevee*, stelden zich vijandig tegen, tegen één der vier koggen met mondbehoeften.

vs. 788. In den tekst staat: *Voer Vriesl.*

vs. 789. *leiden ter vlucht*, legden het toe op de vlucht.

vs. 790, 791. In den tekst staat: *den ducht. Dor tgrote heer*, te weten het Zeeuwsche (zie vs. 765).

vs. 793. *Dese vier cogghen*, te weten, de koggen met mondvoorraad voor den Graaf.

Volgheden der spisen na
Al van Meerlant, dar si se vonden,
Ende lieten hem nemen ten selven stonden
Enen Zewschen cogghe, één scip met bier,
Ente drie ontfloen nu hiere.
Het doecht menich in sinen lande,
De buten hevet grote scande.
De spise quam vort al sonder danc.
Ende daer na, eer iet lanc,
Wouden de Zelanders keren weder.
Dat si comen waren neder
Tusschen tlant ende dat here.
Ene galeide werp haer ter were
Ende royde darbi ende scoet so sere,
Si ne conden ghedoen neghenen kere,
Si ne mosten vlien te lande waert.
Oec quamen mede an de vaert

vs. 797. C. Ene Zeeusche cogghe. C. en B. biere. 799. C. en B. doech. 801. C. en B. quam voer. 802. B. daer naer. 805. B. dlant. 806. B. Een galeyde warp hare. 808. C. en B. condent ghedoghen in ghenen.

---

vs. 794. *volgheden der spisen na*, d. i. spoorden gelegenheid op om mondkost op te doen.

vs. 796, 797. Lieten zich door een Zeeuwsche kog het éene schip met bier bevracht nemen.

vs. 799, 800. Met deze uitspraak veroordeelt de auteur het gedrag der Friesche koggen: zij, wil hij zeggen, die in hun land deugen, beloopen schande daar buiten.

vs. 801. Des ondanks kwam de mondvoorraad in het Hollandsche leger.

vs. 804. *Dat si comen waren. Dat* pleonastisch, als ook elders.

vs. 808. Zij konden het zoo niet aanleggen, of enz. (vs. 809).

vs. 810. *an de vaert*, bij het treffen.

Der Hollanders vele met haren staven,
De hem grote smete gaven,
So dat si se ten lesten dwonghen,
Dat si meest uten cocghen sprongen.
Dit deden si, al hadden si scande,
Ende mosten waden daer te lande,
Ende treckeden die coggen naer.
Ic segge u al overwaer:
Hadde de galeide bliven ligghen
Ene wile, ic dar wel segghen,
De cogghen waren aldaer bleven:
Want si hadden se begheven.
Het was op ene volle zee.
Hadt gheebt, wat wyldijs mee,
De cocghen waren bleven opt lant,
Ente luden waren te hant
Wech ghegaen haerre veerde:
Want dar ne was niement (diet) werde.
Dus was al Zelant in de vlucht:

vs. 811. C. Hollander. 812. C. smeten. 814. C. en B. uter cogghen. 815. C. en B. hadden sijs. 816. B. moesten varen. 817. C. en B. trecten die cogghen. 818. C. en B. Ende ic seg u. 819. C. legghen. 821. C. en B. alle daer. 822. B. hadden se al. 823. C. en B. was op ene volle zee. 824. C. Had. C. en B. wildijs. 827. C. en B. hare. 828. C. en B. niement diet werde. 829. C. en B. in vlucht.

---

vs. 814. In den tekst staat: *cogghe.*

vs. 817. In den tekst staat: *den cogge.*

vs. 823. In den tekst staat: *Het was oke op ene zee.* De slordigheid van den afschrijver is zoo veelvuldig, dat wij ook hier aan een verschrijven mogen denken.

Dat deden der galeyden ducht.
Daer dreven cogghen sonder man,
De hem de wint jaghede an,
Daer si om woeden toter kele.
Der lude was herde vele,
De natscoe worden an de vaert.
Doe men des gheware waert
In de porte, doe waersi blide,
Dat dus verghinc an sgraven side.
Ende tSewsche heer, ghesconfiert,
Also scandelike wederkeert.
Dit was sondaechs hare dade.
Ente grave wort te rade,
Dat hi den nacht rusten woude,
Ende tsanderdaechs vechten soude,
Jonste hem God der avonturen,
Ende nemen dats hem mocht gheburen.
Also als wi segghen horen,
So hadde de grave aldaer te voren
De grote scepe ghemannet wale

vs. 830. C. en B. dede. 832. C. Die hem die wint dreven an. B. wint dreven an. 834. C. en B. luden. 837. C. en B. poort doe waren si blide. 838. C. en B. verghinc an tsgraven side. 839. B. ghescoffeert. 841. C. daden. C. en B. Dit waren tsondaghe. 843. C. die nacht. B. die nast. 845. C. en B. Onde. 846. B. moch bueren. 848. C. en B. had die grave daer te.

---

vs. 830. *der galeyden ducht.* De vrees voor de galeijen.

vs. 833. Daar ze naar toe zwommen om ze te bemachtigen.

vs. 835. *natscoe worden*, natte schoenen kregen.

vs. 838. De woorden *doe waeren blide* hebben in den tekst hunne plaats gewisseld met *an sgraven side.*

Met sinen luden tenen male,
Al metten luden, diere in waren,
Ende hadde gheset sine scaren
Ende voren ghescaert, de voren soude.
Men wort te rade, dat men woude
Al becorten daer de dinghe,
Ten eersten dattie ebbe ginghe,
Ende nemen dats hem werden mach.
Het was op sente Laurensdach,
Dien si ghetrouwelike baden,
Dat hi hem staen moste in staden
Met sijnre beden tote onsen here:
Dit baden si hem alle sere.
De ebbe ginc, ende in Goeds namen
Porreden si doe altesamen
Al te vaerne up de viande,
De daer laghen lancs den sande,
Ende dwers den diepe ten zelven male.
Doe waende de grave wale
Hebben de viande anghestreden,

vs. 850. B. tenemale. 853. C. voren ghescaert. 854. C. en B. wart. 856. B. ghinghen. 857. C. en B. dat hem. 859. C. en B. trouwelike (truwelike). 862. B. si alle. 863. C. en B. Gods. 864. C. en B. Porden si doe. B. alle te. 865. C. en B. Als te vorren (voeren) al (alle) die viande. 866. C. lanx den lande. B. lanx te lande. 867. C. den diepen selven. B. dweers den diepen.

---

vs. 853. In den tekst staat: *Ende voeren.*

vs. 865. *alle te porrene.* In C. lezen wij: *Als te vorren al die viande.* Dus geeft ook dit Handschrift hier geen goede lezing. Huydecoper neemt in zijnen tekst de gissing op: *alle te vaerne up die viande.* Met wijziging van *alle* tot *al* volg ik zijn voorbeeld.

vs. 867. In den tekst staat: *de diepe.*

De vor hem in den diepe reden,
So dat sulke hier omme pinen
Ende worpen uut met langhen linen
Ankers uut te lande waert,
Ende trecten toe metter vaert.
Ende van Kaleys Paydroghe,
De voren voer in haer oghe,
Met vier scepen tsamen bonden,
Bleef sittende ten zelven stonden
Up enen zande vor de port,
Dat leghet van der havene nort:
Des men sere was tonghemake,
Dat hijs hadde al zulke rake,
Ende ment ghebeteren niet en mach.
Als de grave dat versach,
Dede hi de ankers uutsetten
Achter ende voren sonder letten,
De scepe te binden vaste.
Want de Vlaminghe, de wrede gaste,
Waren doe van hem niet verre,
Ende was gheen wonder, al was hi erre,
Dat hem gheviel de avonture,
Dat vier scepe up de ure

vs. 870. B. diepen. 871. B. Soe dat si alle. 873. C. en B. Ankers verre te. 874. C. en B. doe. 875. B. Ende wan. 876. C. Die voeren voer. B. Die voren voer. 877. C. en B. ghebonden. 878. C. en B. sitten. 880. C. haven. B. leit van der haven. 882. C. en B. an sulke. 886. C. en B. vore. 887. C. en B. te samen binden. 888. C. en B. Want die viande. 892. B. scepen.

---

vs. 876. In den tekst staat: *voeren vort.*
vs. 882. Dat hem dit (ongeluk) trof.

Van den besten sitten bleven
Up den zande hem beneven;
Ende mosten sitten dat ghetide.
Des de viande waren blide:
Want si waenden openbaer,
Dat daerbi verloren waer
Sgraven doen al te male:
Want si waenden herde wale
De scepe bernen in den gront.
Want si vulden up de stont
Enen cogghe met droghen stro
Ende met peke, ende waenden zo
De scepe bernen, daer si laghen,
Ende toghen vort. Als donse zaghen,
Dat si dat vier brochten vort,
Hinghen si seile buter bort,
Ende om dat vier van hem te weren
Reden si glavien ende speren,
Als om tfier van hem te stoten.
Dandre met armborsten scoten
So overseer, deet fier brochten,
Dat sijt gheherden niet en mochten,
Ende mosten keren dan si quamen,
Ende waren welna altesamen
Verbernt metten selven viere.

vs. 899. C. en B. al tenen male. 900. C. en B. herde. 901. C. en B. bornen (bornde) in den gronde (: stonde). 902. B. wulden. 905. C. en B. bernen. 908. C. buten der. 911. C. en B. Om dat vier. 915. C. danen. B. moesten se keren danen. 917. B. Verbrant.

---

vs. 905. In den tekst staat: *bernden.*
vs. 913. *overseer*, meer dan veel.

Maer si voeren te lande sciere
Ende begaven des bernens al.
De grave prijsde dit gheval,
Dat den sinen was comen so,
Ende was in sulken wille do
Dat hi woude nemen de ruste
Ende slapen laten, de slapen luste,
Ende tsanderdaghes nemen dan
De avonture, de hem God an:
Want mocht hijt enichsijns liden,
So ne woude hi niet bi nachte striden.
De grave ende sine partie
Waenden datte fier her Gye,
Dar hi lach, soude bliven stille
Ende haers onbeide, ende hadde wille
De nacht te rusten, dat war dach,
Ende nemen dan dats worden mach;
Ende souden alle eten gaen
Van den avont. Als sijt bestaen,
Begonde de vloet te gaen,

vs. 919. B. begavens des berrens. 921. C. en B. comen was alsoe (: doe). 923. C. en B. Dat hi woude nemen die nachtruste. 927. C. enichsins. B. hijs. 928. C. en B. nachts niet. 930. C. waende. C. en B. fiere. 931. C. leggen soude bliven. B. bliven soude ligghen. 932. C. en B. ontbeiden ende hadden. 933. C. wer. B. ware. 934. C. en B. dats hem worden (werden). 935. C. en B. souden. 936. C. en B. avonde alsijt. 937. C. en B. gane (: ane).

---

vs. 923. In den tekst staat: *dat si woude.*
vs. 932. *hadde wille*, te weten de Graaf.
vs. 933. *Dat*, d. i. tot dat het.
vs. 935. In den tekst staat: *soude.*

Ente Vlaminghe quamen aen
Metten strome drivende toe.
Ende sgraven lieden wapenden hem doe
Ende troesten mallic den andren zere
Ende bevalent onsen Here.
De goede worden herde blide,
De quade drove an dander zide.
Goede knapen, de dar waren,
Comen in des graven scaren,
Worden ridders, diet wesen woude,
— Dandre latie onbescouden —,
De hem stoutelike wouden weren.
Ic wane noyt man zulke twe heren
Sach comen desghelijcs te stride,
Als dese twe op elke zide.
De Vlaminghe hadden volc so vele,
Dat sijt waenden al te spele
Metten lope hebben ghewonnen.

vs. 939. C. Metten. B. Metten stroem. 941. C. mallic andren. B. manlijc anderen. 942. C. en B. bevalent. 944. C. en B. dander. 946. C. en B. diere wouden. 951. B. ghelike ten. 952. C. en B. op elke. 953. C. en B. volx. 955. C. sijs. B. hope.

---

vs. 941. *troesten*, even als vs. 980 *aanmoedigen*.

vs. 942. In den tekst staat: *bevalt*.

vs. 944. In den tekst staat: *droven en dande*.

vs. 950. *twe heren*. Hier worden niet twee *legers* of *vloten* bedoeld, gelijk Huydecoper meent, die derhalve in het verhaal eene tegenstrijdigheid vindt, daar later het Hollandsche leger klein gezegd wordt geweest te zijn in vergelijking met de Vlaamsch-Zeeuwsche macht. Maar *heren* zijn hier de beiden: Graaf Willem, en Guy van Vlaanderen.

vs. 952. In den tekst staat: *of elke side*.

Hieromme wast dat sijt begonnen:
Want si haddent herde siene:
Jeghen enen man hadden siere tiene
Up den watre gherekent ten stride,
Ende op den lande ten selven tide
Driewerf also vele liede.
Ic wane, dat noyt eer ghesciede,
Dat so clene menechte vacht
Jeghen also grote cracht.
Doe de Vlaminghe quamen toe,
Met groten oestal scoten si doe
Ende met springalen menigen quareel.
De grave hadder voer sijn deel
Vele menighen, seg ic u.
Doe sprac de grave: Het is nu
Wel tijt, dat men hem gelde.
Wi ne moghen niet vlien van den velde;
Laet ons weren, of wi connen,
Sterkelike; ic siet ghewonnen.
De hem weert, ic salt hem lonen.
De hier sterft, God salne cronen
In hemelrike, alhier boven.
De blijft te live, men salne loven

vs. 956. B. om waest. 959. C. en B. Opten watre ghereit te (ten). 960. C. en B. opten. 963. C. en B. clene partie. 964. B. groten. 966. C. en B. oestelen. 967. C. quareel. B. sprinalen m. quareel. 971. C. en B. men ghelde. 972. C. en B. vlien te velde. 973. C. en B. Nu laet. 974. C. en B. Want sekerlike. 976. C. en B. Die oec sterft.

---

vs. 966. *oestal*, elders *oestelen*.
vs. 967. *springaal*, schiettuig. In den tekst: *quateel*.
vs. 971. dat men (het) hem (den Vlamingen) gelde (betale).

De werelt dor vortan.
Dus troeste de jonghe man
Sinen luden toten stride,
Ende men scoet ten zelven tide
Met sestig oestal ende springale;
Ende banc-armborsten, weet men wale,
Scoeter twe hondert ofte mee.
De pile vloghen, alst waer snee.
Hiermede scoet men met ghenende.
Doe si quamen so ghehende,
Daer dene partie dander sochte,
Dat men met clenen boghen mochte
Scieten doen in den hoep,
Wort der quarelen goeden coep.
Met dusent ermborsten of mere
Scoet men wel uut sgraven here;
Sonder dat si wederscoten.
De pile vlogen dat si roten

vs. 981. B. tot dien stride. 983. C. oestelen. B. hoestelen ende sprinale. 984. C. en B. bant armborsten. 985. B Scoter. 991. C. en B. doe. 992. B. daer. 993. C. en B. ofte.

---

vs. 981. In den tekst staat: *striden.*

vs. 984. In den tekst staat: *bancarmborst.* Groote boog, dien men op een bank spande, zegt Kiliaan, doch in C. en B. lezen wij *bant-armborsten*, en er is reden om te twijfelen welke van de beide lezingen de voorkeur verdient (zie Huydec. III, 316—318).

vs. 988. *ghehende*, eigenlijk *handgemeen*, dicht bij elkander.

vs. 989. *sochte*, trachtte te overmannen.

vs. 992. d. i. kon men goedkoop pijlen opzamelen.

vs. 995. *Sonder* enz., d. i. ongerekend dat er ook van de tegenpartij pijlen vlogen.

vs. 996. *roten*, verl. t. v. *ruten*, gonzen.

Ghelike recht oft waren bien.
Ic waent noit eer was ghescien
In vergaderen so sere scieten.
Doe men der stene mocht ghenieten,
Ghingen si delen sonder ghetal.
Int Hollantsce heer was groet ghescal.
De baniere nam in de hant
Een scoen vrome jonc seriant,
Ende maecter hem mede tehant,
Daer hi de meeste perse vant,
Ende droech aldaer sgraven baniere.
Hem volgheden goede liede sciere,
De hem wel proeveden in der noet.
Doe wort daer een gheruchte groet:
Men riep overal tehant
Met luder stemme: Hollant! Hollant!
Do riep men: Hollant! Parijs!

vs. 997. C. en B. ware. B. Ghelijc. 998. C. en B. ghesien. 999. B. Int. 1000. C. stenen. 1002. C. en B. wert een ghescal. 1003. C. en B. baniere. 1004. B. jonc vrome. 1006. C. en B. porse (porsse). 1008. C. lieden. 1009. C. en B. hem wel proeveden in. 1010. C. en B. daer gheruchte. 1011. C. en B. Ende riepen doe altehant. 1012. Ay Hollant, Hollant, Hollant. 1013. C. Doe. B. Doen riep men Hollant prijs.

---

vs. 999. *In vergaderen*, d. i. bij het handgemeen worden.

vs. 1000. *ghenieten*, gebruiken.

vs. 1001. *delen*, wisselen.

vs. 1003. In den tekst staat: *banieren.*

vs. 1008. In den tekst staat: *volghede.*

vs. 1009. *hem wel proeveden*, zich wel betoonden. In den tekst staat: *hem volgheden.*

Des ben ic vroet ende wijs,
Dat noyt man horde roepen so
In enen stride, als men dede doe.
Alstie strijt vergadert was,
Hoerde noyt man sulc gheclas.
Men stac, men sloech ende men warp,
Men scoet menighen pile scarp
Mallic andren jeghen thoeft.
Si vochten so, des gheloeft,
Dat men ene mile horen mochte
Bede worpe ende gherochte.
De Vlaminghe wonnen, ter eerster joesten,
Drie scepe, die donse moesten
Alle rumen dor de noet.
Die sire in pronden, sloegen si doet.
Si waren worden des te rade,
Dat si souden sonder ghenade
Al verslaen, dat si wonnen,
Ende dat si belopen connen.
Des droeghen de Vlaminghe overeen.
Daer was gheworpen menich steen
Van den koketten nederwaert,

vs. 1018. C. Hoe noyt. 1019. C. sloech men. B. ende warp. 1020. C. menige. B. pijl. 1023. B. ment. 1024. C. warp. B. worp. 1026. C. Scepen die donse mosten (: joesten). 1028. C. Die siere in pronden. B. Die sire in vonden. 1032. C. en B. verlopen. 1034. C. en B. wert ghew. menighen.

---

vs. 1025. *joeste*, botsing, treffen.

vs. 1028. In den tekst staat: *Diere in spronghen*. *pronden*, verl. t. van *prenden*, vangen.

vs. 1035. *koket*, korf, aan den mast opgehangen, om daaruit te schieten.

Ende van den castelen, dat veel hart
De Hollanders hadden int beghinnen.
Sulc verliest, hi waent winnen:
Si waenden binaer sonder were
Versleghen hebben tHollansche here.
Daer omme bestonden si teghen nacht.
Als men int staercste vacht,
Recht alste zonne was onder,
Sach men daer ghescien een wonder.
In een casteel van enen maste
Ende int coket so waren gaste,
Die tHollansche heer seer quelden
Ende menighen man ter eerde velden:
Want si worpen menich steen.
Ten lesten male sach menre een,
Dat hi van den casteel spranc
In den watre, ende eer iet lanc
Viel tkoket al te male
Van den scepe neder te dale.

vs. 1036. C. en B. van den castele dat wel hart. 1040. C. en B. Versleghen (Verslaghen). 1041. C. en B. bestonden si se. 1042. C. en B. tstarcste vacht. 1043. C. en B. als (alse) die. 1045. C. en B. In enen casteel op. 1046. C. in top. B. int coc. 1047. C. en B. Die holl. volc sere quelden. 1048. C. en B. man neder (neer) velden. 1049. C. en B. menighen. 1051. C. en B. Dat hi v. d. castele. 1053. B. tkoecket.

---

vs. 1036. *castelen*, aan den mast bevestigde zolderingen met kanteelen. In den tekst staat: *stenen.*

vs. 1041. *bestonden si*, volhardden zij.

vs. 1042. In den tekst staat: *int scaerste vast.*

vs. 1043. In den tekst staat: *aste zonne.*

vs. 1047. In den tekst staat: *seer duelden.*

Dan mochte sonder scade niet liden.
Nu waren de Hollanders in dat striden
Sere verloest met desen doene:
Dies waren si de bet coene.
Want si te voren waren verladen
Nu ne mach hem niet scaden
Die stene, de van boven quamen.
Haren loep dat si doe namen,
Ende spronghen int scip hem luden toe,
Ende dreven se al der ute doe,
Of sloeghen doot, die si vonden.
Dus keerde tspel te dien stonden:
De te voren hadden dbeste,
Si verloren nu int leste.
Die vier scepe, de te voren
Upt zant zaten, als wi horen,
Waren comen drivende an.
Si hadden binnen menighen man,
De sere droeve waren te voren
Ende rieu hem, dat si waren gheboren,
Dat si so spade quamen te stride.
Si waren nu so overblide,
Dat si mede striden mochten.

vs. 1058. C. en B. Des w. si te bet. 1061. C. stenen. 1062. C. en B. loep si. 1063. B. scep. 1064. C. en B. alle. 1065. B. sloeghen se. 1066. B. keerde spel. 1069. C. en B. scepe te voren. 1071. B. comende. 1074. C. rou hem. B. rouden dat.

---

vs. 1062. *Haren loep dat* enz. *dat* pleonastisch, of eigenlijk elliptisch, daar er *was het* of *geschiedde het* onder verstaan wordt. Zie beneden 1221.

vs. 1067. In den tekst staat: *haddent dbeste.*

vs. 1074. *rieu*, verl. t. v. *rouwen.* In deu tekst staat: *reu.*

Hoert wattie meesters dochten,
Dies si hem berieden sciere;
Si deden maken grote viere
Van droghen houte, dat bernde sere.
De dat beriet, wiste meer.
Alst was in den besten brande,
Sloegen siere an de hande
Ende worpent den anderen tegent hoeft.
Daer mede worden si verdoeft,
Dat sijt aldaer ter stede wonnen,
Entie Vlaminghe, diet begonnen,
Verloren daer dat si brochten,
Also dat si niet langher vochten.
Dit duerde toter middernacht,
Dat men voren aldus vacht,
Ende men seide al openbare,
Dattie strijt verwonnen ware.
De mane liet haer scinen wesen.
Men gaf drinken, ende mettesen

vs. 1081. C. die barnden. 1083. C. en B. brant (: hant). 1084. B. an hare. 1085. B. worpen tandere jeghen thoeft. 1087. C. en B. Dat si. 1089. C. en B. daer al dat. 1091. C. en B. toter. 1095. C. en B. Des si blide waenden wesen. Deze regel ontbreekt in C. hier, maar is met een aanhalingsteeken ingelascht aan 't eind der kolom. 1096. C. en B. met (mit) desen.

---

vs. 1083. In den tekst staat: *Ast.*

vs. 1087. *Dat*, even als *so dat*, in den zin van *en toen, en alzoo.* Zie bened. 1145.

vs. 1089. *verloren dat si brochten*, d. i. zij lieten wat zij bij zich hadden, op het slagveld.

vs. 1091. In den tekst staat: *duerde tont.*

vs. 1095. Dat is, daar de dag aanbrak, had het maanlicht geene kracht meer.

Quam een bode ende seide: here,
Men vecht hier bi norden also sere;
Ghi ne sent hem helpe, si sijn verloren:
Want si hebben zulken toren.
Daer sijn verscer liede noet.
Si sijn vermoyt, de perse is groot.
Sent hem helpe, si sijn behouden —.
Mach ics bliven onbescouden,
Of ic selve come daer?
Sprac de grave: loop, breng mi mare,
Ofs hem doet sulke noot:
Ic avontuert toter doot,
Eer ic se so late verderven:
Ic sal liever met hem sterven.
  Dus ginc de bode weder ten stride.
De cortelike keerde blide
Ende seide: here, hets al ghewonnen,
Also als wi ghemerken connen
Ende wel gheproeven moghen twaren:
De viande legghen, ziet, hier; ende dare
Licgghen opt lant de scepe groot;
Die liede ghevaen oft doot.

vs. 1097. C. en B. bode die seide. 1098. C. Men vecht hier bi noerden sere. Regel 1098 ontbreekt in B. hier ter plaatse en vindt men na 1110 ingelascht: Men vecht hier by noorden sere. 1099. C. sendet. 1102. C. en B. vermoert. 1103. C. en B. hulpe. 1106. C. en B. grave brengt mi. 1107. C. alsulke. B. Ofts hem doet alsulken. 1108. C. eer toter. B. eer ter. 1109. C. bederven. B. laetse bederven. 1111. C. en B. te stride. 1115. B. proeven moghen tware. 1116. C. en B. ligghen hierendare (entare). 1117. C. en B. opt lant die scepe groot. 1118. C. en B. ghevloen ofte.

Dat vaste scip, merke ic wale,
Dat hier leget te desen male
Alre naest u sonder een,
Daer en es twivel geen,
Het sijn viande openbare:
Want ic wart er in gheware
Den swarten lewe, in de baniere
Ghetandeert, den stoc.... Doe wart men sciere
Roepende: Hollant, Parijs, Hollant!
Slach, werp, hier es viant!
Men werp al dat men mochte,
Ende als den ghenen doe dat dochte,
Dat sijt gheherden niet en conden,
Hieven sijt tseel ten selven stonden,
Daer si mede ghemerret waren,
Ende dreven voer sgraven scaren
Metten stroom: want ebbe ginc.
Ic hebbe verstaen in waerre dinc,

vs. 1119. C. en B. Die vaste scip (scep). 1122. C. en B. Daer an en is twifel negheen. 1125. C. en B. Die swarten (swerte) leeu an. 1126. C. ghetàndert. B. stoc daer wert. 1127. C. Roepen. 1128. C. warp. 1130. B. alst. 1132. B. si tseyl. 1133. C. ghemeret. 1134. C. en B. voren (vore). 1135. C. en B. want ebbe. 1136. C. en B. ware.

---

vs. 1119. *vast*, d. i. machtig.

vs. 1125, 1126. *in de baniere ghetandeert.* Beteekent dit *geborduurd?* Dan is het woord gevormd naar het Fransch *dentelle.* In allen gevalle blijft *den stoc* buiten het verband, en schijnt men aan te moeten nemen, dat de rede wordt afgebroken door het krijgsgeschreeuw: *Holland!*

vs. 1132. *tseel*, het zeel, d. i. zij *hieuwen* het touw door, waarmede het schip aan den oever vastgebonden (*gemerret*) was.

vs. 1135. In den tekst staat: *wan ebbe.*

Dat in den scepe was her Gye,
De den neve lach also bi.
Hi dreef wech uut sneven handen.
Ende rechtvoert so es bestanden,
De dach te blasene overal;
De pipen maecten groot ghescal.
Dus duerde de strijt van vespertijt
Toten daghe sonder miden,
Datter clene ruste was.
Oec dar ic mi vermeten das,
Dattie ghene, de doe laghen
In der porten ende toesaghen,
Meer in therte verdroevet waren,
Dan de vochten jeghen de scaren:
Want si saghen de liede striden,
Ende deen den andren niet vermiden
Doer haren wille, diere waren beseten.
Ende si ne conden niet gheweten,
Hoet met hem is vergaen,
An wien haer leven soude staen

vs. 1139. B. uut sinen handen. 1140. C. rechte voert is bestanden. B. rechte voert es hi. 1143. B. strijt in vespertide (: mide). 1144. C. en B. Tote (Tot) an den. 1149. C. Mer. B. Meer in th. bedroevet. 1150. C. en B. Dati (Datti) die vochten. B. teghen die. 1154. B. consten. 1156. B. hare leven.

---

vs. 1143. In den tekst staat: *strit.*

vs. 1144. *sonder miden*, zonder ophouden.

vs. 1145. *Datter. Dat*, even als *so dat*, VIII 1287 in den zin van *en toen*, of *en dus.*

vs. 1149. In den tekst staat: *Mar.*

vs. 1153. *Doer haren wille, diere waren beseten*, om hunnent wil, die er belegerd waren.

Naest Gode ten selven tiden.
Wast wonder dat si waren onblide?
Want si horden in der nacht,
Dat onscamel dorper knechte
Quamen lopen an de mure
Ende riepen up te menigher ure:
Trouwen, nu est al ghedaen;
U grave es doot of ghevaen.
Wat sal uwes nu ghescien?
Sulc vervaerde hem in dien,
Ende sulc hilt over sceren,
De hopeden: men salt wel verweren.
Ten was gheen wonder sekerlike:
Want daer te voren in dertrike
Wart port so vromelike ontset,
Daer de van binnen niet bet
Mochten doen noch oec deden:
Want si hadden menighen wreden
Viant voer hem, diet benam.
Recht alst op den daghe quam
So verre, dat men mochte sien
Den enen volghen, den anderen vlien,
Worden die van Sirixe

vs. 1157. C. en B. tide. 1159. C. en B. nachte. 1160. C. dorper knechte. B. ontscamel dorperlike knachte. 1161. C. en B. lopen te menigher ure. 1162. C. en B. up an den mure. 1164. B. ofte. 1165. C. sel. 1168. C. en B. Ende hoepte (hoepten) men salt bet. 1170. C. en B. Want te voren in aertrike (arterike). 1171. C. en B. Was. 1173. C. en B. Mochten toe doen noch oec deden.

---

vs. 1160. *onscamel*, eerloos. In den tekst staat: *knecht.*
vs. 1173. In den tekst staat: *noch niet deden.*

Sere blide, wat wilgijs mee?
Doe si de galeiden zaghen
Al omme sgraven here jaghen,
Ende royen ende trompen,
Entie viande zutwaert crompen,
Saghen sijt ghewonnen ten selven tiden,
Ende danctens Gode ende waren blide.
Dat geen cleen wonder en sceen:
Want si troest el negeen
Hadden, hadt die grave verloren,
Alsi ghesproken hadden te voren,
Dan uut te gaen up een ure,
Ente nemene de avonture,
De hem God hadde ghegeven:
Man ende wijf hadden haer leven
In davonture dan gheset.
Nu wast hem allen comen bet,
Dies si bat waren in hoghen,
Dies si Gode danken moghen.
Si daden haer rechte scout:

vs. 1180. C. en B. wildijs. 1181. C. en B. galeide. 1185. C. en B. verwonnen. 1186. C. en B. Si danckens (danctens) g. e. waren. 1187. C. en B. Doe doe gheen wonder. 1189. C. en B. Hadden hadt die grave. 1191. C. en B. te gaen (gane) optie ure. 1192. C. en B. Ende nemen. 1196. C. en B. allen comen bet. 1197. C. en B. Dat si bet waren. 1199. C. en B. Si daden hare.

---

vs. 1181 1182. Toen zij 's Graven leger alom de galeien (der vijanden) zagen jagen.

vs. 1184. *crompen*, zich terugtrokken.

vs. 1189. In den tekst staat: *Hadden hadden si den grave.*

vs. 1196. In den tekst staat: *bet gheset.*

vs. 1199. In den tekst staat: *si hadden daden hare scout.* Zij deden wat zij schuldig waren.

Dit mach verstaen jonc ende out;
Si dienden haren gherechten here.
Dat was hem te prisen sere.
Ende de here, sijt seker das,
Dede hem dat hi scoudich was.
Hier latic de tale bliven,
Ende sal u voert een deel bescriven,
Hoet verginc up den dach.
Als dat volc dat versach,
De alrelest hadden ghestreden,
Dat de ghene bi hem reden,
De binnen der nacht op hem vochten,
Hort wes si hem bedochten.
Si worden roepende te hant:
Ay ha! Parijs! Hollant!
Ende ghinghen (se) houwen ende luken,
Ende lietens hem niet ghebruken,
Dat si te lande ghevaren waren.
Si spronghen tot hem sonder sparen
Ende dreven se uten scepe daer,

vs. 1201. C. en B. rechten. 1202. C. Dat hem te prisen sere. B. Dat hem te prisen is. 1204. C. en B. Dedem (Dede) dat hi sculdich. 1206. C. en B. scriven. 1207. C. en B. Hoet (Hoot) voert ghinc opten. 1208. B. Alsoe. 1210. C. en B. ghene bi hem. 1213. C. roepen. 1214. C. en B. Ay ha (hoe) Parijs Parijs Hollant. 1215. B. lieten.

---

vs. 1210. In den tekst staat: *deghene de bi hem rèden.* *Reden*, verl. t. van *riden*, ten anker liggen.

vs. 1215. *luken*, d. i. insluiten. Huydec. wil voor *houwen*, *houden* gelezen hebben, in den zin van *tegenhouden*.

vs. 1216. *lietens hem niet ghebruken*, lieten hun niet toe de gelegenheid waar te nemen.

Den enen voren, den andren naer;
Ende oec dat mer zulc gheprant,
Dandre voeren in Duvelant,
Sack op pack, ende ghinghen vlien.
Oec so mochte men wel daer sien,
Datter menich int water spranc,
Daren de grote noot toe dwanc,
Ende waenden ontswimmen: et was verloren.
De stene deden hem zulken toren,
Dar men se mede werp ter doot.
Dus ontfinghen si scade groot,
Ende van goede, ende van lieden.
Het ware jammer te bedieden.
Hen mochte niet wesen sonder scade,
Dar men so vacht sonder ghenade,
Enen nacht al durenture.
Daerna, in wel corter ure,
Begonde een scip vele zaen,
Dat uten stride was ontgaen,
Sijn seil te haelne ende woude vorbi.

vs. 1220. B. vore. 1221. B. ghesprant. 1222. C. en B. vloen. 1223. C. en B. Sac op pac. 1224. C. en B. daer wel. 1226. C. Daerne. B. Daer hem. 1227. C. en B. ontswemmen. 1228. C. en B. stene. 1231. C. Bede. B. Mede. 1233. C. en B. En mochte. 1235. C. en B. dore enture (entore). 1237. B. scep. 1239. C. en B. halen.

---

vs. 1221. En ook ving men er menigeen. De constructie is elliptisch: *en ook was het, geschiedde het, dat men* enz.

vs. 1223. In den tekst staat: *sack op pack.*

vs. 1228. In den tekst staat: *de scepe.*

vs. 1232. *Bedieden*, verhalen. Het zou een jammer zijn zulks te verhalen.

De vloet ginc, seide men mi,
Ende quamen seilende bi liever lade
Vorbi alt here sonder scade.
Dit mochte men herde wel sien:
Want alt heer lach nochtien
Vaste ghecoppelt zide an side.
Dat si ontquamen, waren si blide.
Zeelanders warent allegader.
Ende heren Gyen, haren vader,
Lieten si doe bliven achter.
Dat si ontfloen, dat was haer lachter.
Si seilden vluchts te Bettenweerde.
Dat hem niement en deerde.
Ende seilden der an een zant;
Si souden winden al te hant
Tseil bet hogher; de maste vel.
Si mochten van ghelucke seggen wel,
Dat si de mast niet doot en sloech;
Oec so wast haer onghevoech.
Doe si vorder niet en mochten,
Quamen de scepelkine, de se brochten

vs. 1240. B. seitmen. 1241. C. en B. seilen. 1246. C. en B. des waren. 1250. C. en B. was hem lachter. 1251. C. en B. vluchts (vloechs) te (ten). 1252. C. en B. en keerde (kerde). 1253. C. en B. Si zeylden daer bi. 1255. C. en B. die mast. 1256. C. en B. mochten tgheluc prisen. 1259. C. en B. Doe quamen scepelkijn (sceepkine) die se brochten. 1260. C. en B. Doe si verder (voerder) niet en mochten.

---

vs. 1248. *haren vader*, ironisch.
vs. 1251. In den tekst staat: *vlucst*, d. i. ter vlucht.
vs. 1252. *Dat*, d. i. en toen, even als *so dat*, zie VIII, 1287.
vs. 1259. In den tekst staat: *Dat si*.

An tlant van Scouden an den dike,
Of derbuten an den slike,
So dat si mochten henegaen.
Anders heb ics niet verstaen.
Die fiere libaert, de stoute her Gye
Lach nochtan, seghet men mie,
Met vijf scepen up den stroem,
Ende sach dandre varen; des nam hi goem.
De stroem wort gaende ende hi want
Van enen scepe tseil tehant,
Ende woude vort, bepensic wale.
Het streec an ten selven male
Die ammirael met eenre galeiden,
De si van hem daden sceiden.
Si weerden hem met crachte so,
Ende corven haren cabel do.
De wint was clene ende cranc.
Doe quam ghedreven an sinen danc
De amirale, seide men mi,
Ut sgraven kabel, ende her Gi

vs. 1261. B. Aut dlant. 1262. B. Ende daer. 1263. C. en B. wech mochten (moesten) gaen. 1266. C. en B. segt (seit). 1268. C. das nam hi goem. 1271. C. vorbi pensic. B. voerbi peinsic. 1272. C. Hem street. B. Hen street. 1276. B. cabel toe. Regel 1278 gaat in B. vóór 1277. 1279. C. en B. seitmen.

---

vs. 1269. *want*, verl. t. v. *winden*, hijschen.

vs. 1272. *De ammirael streek an*, d. i. het schip van den admiraal kwam aanvaren.

vs. 1274. zij, de mannen van Gye hielden de galei van den admiraal op een' afstand.

vs. 1280. *Ut* (sic) *sgraven kabel.* De Graaf is steeds graaf Willem. Wat is dus hier de kabel van den Graaf? Zoo het schijnt was

Quam na ghedreven oec her an,
Dat hem coste menich man.
Daer mochte men sien striden sere;
Daer vacht elc als een here.
De te voren in der nacht
Van onscamelheiden niet en vacht,
De moeste hem scamen ende ginc striden.
Men scoet, men warp an beiden siden.
Die des nachts hadden gherust,
Dochte mi dat nu vechtens lust;
De van vare te voren en mochte,
De verboude hem, als mi dochte,
Ende ghinc vechten so utermaten,
Dat hem selven mochten haten
De Vlaminghe weel, omdat si
Den Hollanders waren so bi,
De daer pensen om de scande,
De si hem deden in haren lande.

vs. 1281. C. en B. daer an. 1286. B. onscemelheit. 1288. C. en B. scoet ende warp. 1290. C. en B. mi dat nu. 1291. C. en B. Die vechten te voren niet en. B. mochten (: dochten). 1292. C. en B. Die verbouden. 1293. C. en B. Ende vochten soe. 1295. C. en B. wel. 1296. C. en B. quamen so bi. De regels 1297 en 1298 ontbreken in B. maar worden gevonden tusschen 1324 en 1325. 1297. C. pensden. 1298. C. si deden in haren.

---

het schip van den ammiraal losgeraakt van het touw, waarmede zijn schip aan dat van den Graaf gekoppeld lag.

vs. 1290. In den tekst staat: *mi dat mi. Lust* is hier werkw.

vs. 1294. *Dat hem selven mochten haten de Vlaminge weel,* d. i. dat het den Vlamingen wel mocht verdrieten.

vs. 1298. In den tekst staat: *met haren lande.*

Dus verloes her Gye den seghe,
De hi te voren alleweghe
Plach te hebbene in elken stride,
So dat hi ten selven tide
Bat dat men vanghen soude.
Men warp af also houde
Den swarten liebaert onder de voet,
Ende stac op metter spoet
Den rode lewe in sine stat.
Alstie grave versach dat,
Ghinc hi ten neve, de hem ghevaen
Gaf, ende do menne vandaen
Leden soude, woude men slaen
Doet. Dus moste hi gaen
In de galeyde, of hi waer doet.
Hiertoe dwanc se de noot.
Dus es hi in de galeide comen.
Ter waerheit heb ic vernomen:
Die ammirael en vincs niet;
Maer aldus eist ghesciet,
Dat hi quam in de galeide.
Die hier of anders iet seide,
Der waerheit soude hi missen sere.

vs. 1300. C. en B. Dien hi t. v. alle (allen). 1303. C. menne. 1304. C. en B. of. 1305. C. en B. onder voet. 1307. C. leewe. B. leeu. 1308. B. Alse die. 1310. C. doe men. B. doe menne. 1317. C. en B. ammierael vincs. 1321. C. en B. Der waerheit soude hi.

---

vs. 1310. In den tekst staat: *domeden.*

vs. 1313. in de galeide, te weten van den ammiraal.

vs. 1317. *en vincs niet*, hij was de gevangene van den graaf, niet van den ammiraal.

vs. 1321. In den tekst staat: *Dan de waerheit hi soude.*

Dus was ghevanghen dese here,
De hevet bracht in deser noot,
Ende met overmoeden doet
Menighen man, alst wel sceen.
Daer bleef levende nemmer een,
De met hem int scip quamen,
Si ne bleven doot al te samen
Of ghevaen; des was niet vele.
Wat lach hem an desen spele?
Ende wat rechte lach hem ant gone,
Dat hi woude sijns oems zone
Onterven ende siere moyen kint?
Ic weet wel, dat ment niet en vint
Yewer bescreven, dat Hollant
Soude behoren ter Vlaemscher hant,
Noch dOestzide van der Sceelt.
Maer dickewile hevet men ghetelt,
(Dat) de Vlaminghe spraken an
De westerside, entie man
Soude de grave daer of wesen.
Ende oec, hoe dat quame in desen,
Her Gyen en bestonts niet,

vs. 1323. C. en B. brocht. 1325. C. en B. man. 1326. B. nummer. 1327. B. scep. 1328. B. alle te. 1329. C. en B. diere was. 1331. C. en B. recht. 1334. C. en B. men. 1335. B. Yever. 1337. C. en B. Scelt. 1338. C. en B. dicwile heeft. 1339. C. en B. Dattie Vl. 1341. C. en B. ende man. 1343. C. en B. Her Ghye bestonts emmer niet.

---

vs. 1325. In den tekst staat: *menighen mast.*

vs. 1342. *hoe dat quame in desen*, d. i. hoe dat geschil ook uitgemaakt mocht worden.

vs. 1343. *en bestonts niet.* Aan Gye kwam niets daarvan toe.

Al est nu aldus ghesciet:
Hi hevet ouder broedere dan hi es.
Mer eens dincs bin ic ghewes:
Onghegoet was hi doe.
Hadt hem moghen comen hiertoe,
Dat hi den neve hadde verdreven,
So waer hi selve grave bleven.
In can gheweten niet, hoe lange
Hi mochte messcien bi bedwanghe
Ene wile hebben ghesijn;
Maer mi seghet tgelove mijn,
Alste pertije van Zeelant,
De hem dit brochte in hant,
Onderlinghe hadden ghekeven,
Ende hi an deen side waer bleven,
Dandre pertie soude dan sciere
Hebben gheseit: wi brochten hiere:
Waer an siwi gheraect?
Wi hebbene groot here ghemaect;
Hi leget ons nu onder de voet;
Een ander raet waer ons goet.
Wi hebben trechte oer verdreven,

vs. 1345. C. en B. ouder broedre (broedere) dan hi es. 1346. C. en B. ic ghewes. 1347. C. en B. Onghegoet. 1348. C. Had. 1352. C. en B. misschien. 1354. C. Maer nu seghet. B. Maer seit. 1355. B. Alse die partien. 1356. C. en B. brochten. 1358. B. dene si. 1361. C. en B. an sijn wi. 1362. C. en B. hebben. 1364. B. Een ander. 1365. C. en B. trechte.

vs. 1345. In den tekst staat: ***ouders broeder dan hi was.***
vs. 1346. In den tekst staat: ***bin ic seker das.***
vs. 1347. In den tekst staat: ***onghegoemt.***
vs. 1364. In den tekst staat: ***Ende ander.***
vs. 1365. In den tekst staat: ***hebben rechte.***

Ende desen man also verheven,
Ende hi doet ons allen scande,
Ende wil ons jaghen uten lande,
Ende heffet ons viande boven.
Dit ne wilwi niet langer loven.
Wi hebben mesdaen al te sere
Jeghens onsen rechten here.
Dit souden si pensen ende werker na,
Ende haelne weder, als ic versta.
So soude tghemeente van Hollant
Herde sciere keren de hant
Metten porten alghemeene;
So ne mocht hijs niet berechten allene
Met eenre pertien van den lande.
Elc soude pensen om de scande,
De hem te voren waer ghesciet.
Dus ne mochte hi langhe niet
Here bliven overeen:
Want staphans ter stede sceen:
Her Jan van Renesse moste varen
Sijnre verden uut synre scaren:
Want hi hem niet ghelovede wel,
Daert hem daer na mesvel.

vs. 1369. C. en B. heffet onse viande (vianden) al te. 1370. B. Dit en willen wi. 1374. C. en B. halen. 1382. B. langer. 1386. B. vaerde. 1387. C. en B. gheloefde. 1388. C. en B. misfel.

---

vs. 1369. In den tekst staat: *heeft.*
vs. 1383. *overeen*, bij voortduring.
vs. 1384—1388. Zie Inleid. bl. LXX, LXXI.

TIENDE BOEK.

Als her Gye vangen was
Ende men upt lant ghewaer wert das,
Wort theer al tebarenteert
Ende elc te sinen lande ghekeert,
Ende droeghen met hem dat si mochten.
Ic wane, si niet meer en sochten
De porte te soekene. Up enen dach,
Doe men de liede varen sach,
Ende te voet wechganghen mede,
Wort men blide binder stede.
Doe ghinghen si uut om ghewin,
Ende haelden doe dat goet in.
De winnen woude, wan aldaer.

vs. 1. C. en B. ghevanghen. 3. C. en B. barenteert. 4. C. en B. tot s. l. keert. 6. C. en B. dochten. 7. C. soken. B. soeken. 9. C. en B. te voet gaen mede.

---

vs. 3. In den tekst staat: *berteert te barenteert.*

vs. 4. *ghekeert*, van *ghekeren* = *keeren.*

vs. 7. *De porte te soekene*, de stad, Zieriksee, te trachten in te nemen.

vs. 9. In den tekst staat: *de voet.*

Dit was in ons heren jaer
Dusent dre hondert ende viere,
Dat grave Willam in dese maniere
Den wich op Goude met scepen wan,
Daer men versloech menighen man.
Oec verloes hiere selve liede.
De selve dach, doe dit ghesciede,
Des manendaghes voer onser vrouwen misse,
Te halve oest, des sijt ghewisse;
Ende was op sente Lourens dach,
Dat men de Vlaminghe comen sach
Jeghen den grave, daer ten stride,
Ende was omtrent vespertide,
Doe si des strijds begonnen,
Ende waendent al hebben ghewonnen:
Want si vochten met groter crachte
Tote over die middernacht,
Ende doe et ginc daghen recht,
Begonde weder dat ghevecht
Voer primetijt; in der vloet
Wast dat men den wych bestoet,
Ende duerde toten middaghe.
Doe gheviel hem sulke plaghe,
Dat her Gye bleef ghevaen,
Als ghi te voren hebt verstaen.

vs. 16. C. en B. in deser. 17. C. en B. wijch. 18. C. en B. Ende versloech. 21. C. Wast manendach. B. Waest maendach. 22. C. en B. half oext (oest) sijts. 23. C. en B. was sente Laurens. 25. C. en B. te stride. 27. C. en B. strijts. 29. C. en B. cracht. 32. C. en B. Began weder tghevecht. 35. C. en B. tote (tot) middaghe. 37. C. har Ghye.

---

vs. 25. In den tekst staat: *ter stride.*

Die Ylaminghe mochten te rechte clagen.
Nu so moghedi mi vraghen,
Waerom dat ic niet en noeme
Die van den stride was de bloeme,
Of de quaetste, of de beste,
Of de eerste, of de leste.
Mi dunct, ic prijs se, allegader,
Al had elc ghesijn mijn vader,
In wiste hoe bat gheprisen.
Ende mine viande in alre wisen
Ne wistic waeromme spreken lachter,
Sonder den ghenen, de nachts trac achter:
Trouwen der wasser vele,
Die niet en quamen totten spele,
Daer si stene werpen mochten.
Ic wane, si anders dochten:
Hadden si nachts moghen ontflien,
Men had se daghes niet mogen ghesien:
Dat togheden si wel in ghelate.
Van den galeiden quam dese bate,

vs. 39. C. en B. Dit moghen si te rechte. 44. C. en B. die vortste (vorste). 45. C. en B. prise algader. 46. B. hadde. 47. C. hoe best. B. In wist. 48. C. en B. minen viant. 50. C. snachts. B. tsnachts. 53. C. en B. Dat si stene. 54. C. en B. wane dat si. 55 en 56 in C. en B. in omgekeerde orde. 55. C. en B. si ne pinen (pijnden) hem wech te vlien. 56. C. en B. Men hadde tsdaghes (dsaghes) niet ghesien. 58. C. en B. Van den galeyden quam die.

---

vs. 47. In den tekst staat: *wisten*. *Geprisen* = *prisen*.

vs. 54. *anders dochten*, althans dachten.

vs. 58. In den tekst staat: *quamen*. De zin is: van de galeien kwam dit voordeel, daar zij de achterhoede vormden, dat zij de schepen, die zich uit het gevecht begeven wilden, terughielden.

De somme achter lagen doe:
Oec benamen si, datter toe
De clene scepe niet en quamen.
Woude ic se noemen oec bi namen,
Men mochte seggen, dat ic bi nide
Liede lachterde in den stride,
Of om miede gave prijs:
Des doe ic niet, in geenre wijs,
Yement te prisen voer sijn ogen:
Want wi alle merken moghen,
Dat hem de goede scaemden sere
Ende pensden om de ere,
Ende oec sijn lijf wilde verweren.
In gave te lone niet twe peren,
De mi den prijs gave allene,
Die al de goede liede ghemene
Metten live verdienden daer.
Ic dart wel segghen overwaer,
Dat edele lude vochten wale,
Ente porters ten selven male,

vs. 59. C. en B. Die some. 61. C. scepen. 62. C. en B. noemen al bi. 63. C. en B. bi nide. 65. C. en B. Ende dor miede. C. gavem. 66. C. en B. Ic en sal niet doen in alre wijs. 67. C. en B. Yement. 68. B. wi wel merken. 69. C. scaemde. 70. C. pensde. 71. B. Ende sijn lijf wilden. 72. C. gaven. 74. B. alle die goede luden. 76. C. en B. Ic dar wel. 77. C. en B. edel lude (luden).

---

vs. 60. *er toe*, d. i. tot de achterhoede.
vs. 63. In den tekst staat: *benide.*
vs. 67. In den tekst staat: *Niemene.*
vs. 71. Wellicht is *elc* in plaats van *oec* te lezen.
vs. 76. In den tekst staat: *datt.*

Entie ghemeente vacht oec wel.
In weet wat daertoe segghen el.
Ic mochte messcien prisen den enen,
Een ander sout also niet menen.
Ic mochte oec verswighen dien,
De ment vele bet hadde ghesien
Doen, dan enich ander dede.
Dat waer grote dorperhede,
Dat ic bi namen prijs hier gave.
Een vroet man wilde om geen have,
Dat menne prijsde openbare.
Oec sal ic secghen tware:
De quade wil niet ghelachtert sijn.
Dat seghet mi tghelove mijn.
Mallic kent hem·selven wale.
Dat ic seghe dese tale,
Dats omme dat ic beghere,
Datte goede hem echter were,
Ende hi bet doe, dan hi doe dede,
Ende houde altoes zulke sede,
Dat men van hem spreken mach

vs. 80. C. en B. In weet wat daertoe. 82. C. en B. menen. 83. C. en B. oec swighen. 85. C. Doen dant. B. Doen dat. 87. B. haer gave. 88. in B. overgeslagen, maar ingelascht op 't eind der kolom na vs. 122. C. om ghene have. 89. B. Dat men prijsde. 90. C. en B. ic u segghen. 91. C. en B. willen. 93. C. en B. Manlijc ken. 95. C. en B. Dats om. 97. C. en B. En doe bet (bat) dan. 98. B. sulken.

---

vs. 80. In den tekst staat: *In weet wart.*
vs. 82. In den tekst staat: *nemen.*
vs. 95. In den tekst staat: *Dat omme.*
vs. 97. In den tekst staat: *bed.*

Na sijnre doot menighen dach:
Dus sal leven na sijnre doot
Sine name, dats ere groot.
Gave men hem prijs in sinen leven
Ende hi der doghet dan wilde begeven,
So waert quader dan te voren,
Ente prijs waer al verloren,
Ende wort in spotte verkeert al.
Hort wat ic u segghen zal:
Wart dat ic worde des te rade,
Dat ic lachteren woude de quade,
Ic mochte sulken spreken lachter
Bi namen, hi soude mi volghen achter
Ende slaen mi doot, of oec dien
Die dit laze, mocht hem ghescien.
Daerom sprekic int ghemien.
De vroede weet wel wat ic meen
Ende salre om pensen dach ende nacht,
Ende houdent voert met alre cracht.
De blode, deere niet en vacht,

vs. 101. C. en B. na sine doot. 102. C. Sinen. 103. C. en B. in sijn leven. 104. C. en B. Ende woudi der doghet begheven. 106. C. en B. Soe ware al die prijs verloren. 107. C. en B. wert (ware) in spot. 109. B. Waert. 111. B. sulke. 113. B. doot ende oec. 114. C. en B. Die dit lase mochte ghescien. 115. C. en B. ghemene (: mene). Regels 118 en 119 ontbreken in C. en B.

---

vs. 114. *laze*, uit mijn boek voort vertelde. In den tekst staat: *Bien dit laze.*

vs. 116. *vroede*, is hier de dappere, in tegenoverstelling van *de blode* (vs. 119).

vs. 118. *houdent voert*, d. i. houden wat hij heeft.

Ken hem selven — dats de macht —,
Ende pense, dat hi daer mesdede,
Ende beter hem teenre ander stede.
Dats vele bet mijn raet,
Dan hi verdient, dat men heet quaet.
So mach hi prijs ende ere ontfaen,
Ende den anderen name of dwaen.
  Ghi moghet segghen, wi ne horden nie,
Men gaf prijs, wats ghescie,
An deen side van den stride:
Dit so siet men alle tide,
Ende ghi ne wilt niet prisen enen man
Sonderlinghe. Wat legeter an?
Hier mach ic up antworden u:
Ic hebs een deel gheseghet nu
Waeromme, dat ics mi vermide
Prijs te gevene an sgraven side.
An dander side ken ic niet,
Wie hi was ende hoe hi hiet,
Ende ick en kenne niet hare dade.
Maer dits mi comen in den rade,
Dat icker omme achterlate
Te prisene, die bi haren onmate,

vs. 120. C. Kenne. 124. B. heit. 133. C. en B. Hierop mach ic andwerden (antwerden) nu. 134. C. en B. gheseghet (gheseit) u. 136. B. te legghen ant tsgraven. 138. C. Der liede enich dus ghesciet. B. Die lude enich dus ghesciet. 139. C. en B. Ende en ken niet haer dade. 141. C. en B. Dat ict daerom. 142. C. en B. prisen die bi hare.

---

vs. 120. *Ken hem selven — dats de macht,* zelfkennis toch is kracht.

vs. 127. *Ghi moghet segghen.* Hier voert de auteur personen in, die tot hem spreken.

Bi overmoede ende bi overrecht,
Willens comen in ghevecht,
Ende trecken an dies niet bestaet
Hem meer; cracht ende overdaet
Pijnsi derom in alre wisen
Te doene. Sal men se daeromme prisen?
Dat dochte mi wesen onghehoert.
Diet beter weet, hi brenct voert.
Ic laets mijn rechte wel te niete.
  De jonghe grave, die in verdriete
Langhe tijt hadde ghewesen,
Ende achtereen gheleghen in desen
Seventien nachte in den seepen,
Al ghewapent, moghen sine hepen
Ende sine leden zere zweren;
Mochte lusten ende begeren
Te comene, daer si ruste namen,
Dat mochten si doen al sonder scamen.
Hi voer (up) an den avond
Sere blide ende al ghesont,
Ende alle de up varen wouden,

vs. 143. C. en B. bi onrechte (: ghevechte). 145. C. en B. Ende trecken aen des niet en bestaet (niet bestaet). 148. B. Te doen soe sal. 149. C. en B. docht. 150. B. weet die. 151. C. en B. recht. 155. C. en B. nachten. C. in dien scepen. 158. C. en B. mochte. 159. C. en B. comen. 160. C. mochtsi. 161. C. en B. voer op an.

---

vs. 145. In den tekst staat: *trecten.* De zin is: trachten zich toe te eigenen wat hun niet meer dan den rechtmatigen eigenaar toekomt.

vs. 151. Weet iemand het beter, dan zie ik van mijn recht af.

vs. 156. *hepen*, heupen.

vs. 157. *zweren*, d. i. smarten, pijn doen.

Voeren sonder strijt an Scouden,
Ende ghinghen binnen Sirixe:
Daer was doe gheen striden me.
Hier te voren hebbic gheseget,
Des de vremde here pleghet,
Ende hoe hi wille bedwinghen tlant.
Doe Middelborch ghinc in hant,
Ende op gaf heren Gyen,
Des derric herde wel ghelyen,
Dat bi jonchere Willem was,
De hem selven bat das,
Dat si de porte upgheven souden,
Opdat hi mochte behouden
Varen wech aldaer hem dochte
Dat hi seker wesen mochte.
Doe gaven si ghisel bi vorworden
Ende oec bi besproken worden,
Dat hi de kore niet soude doen af,
De hem de coninc Willem gaf,

vs. 165. C. ginghen Zericzee. B. ginghen Tzierixzee. 166. B. doen. 167. B. Hier voren. 168. C. en B. Wes d. vr. here (heren). 169. C. wil. B. Ende hi wille. 170. C. en B. ghinc. 172. C. dar ic. B. dar ic h. w. gheliden (: ghyen). 174. C. en B. bat selve. 175. C. en B. die port (poort). 179. C. en B. gijsele (ghisele). 180. B. worde (: vorworden).

---

vs. 170. In den tekst staat: *ghin.*

vs. 174. *hem selven*, d. i. de burgers van Middelburg.

vs. 175. In den tekst staat: *te porte.*

vs. 176—178. Onder voorwaarde dat hij vrijelijk vertrekken mocht werwaarts hij meende veilig te kunnen zijn.

Ende haer vesten soude breken
Bi enighen rade, bi enighen treken.
Dit swoer hi ten heilighen daer,
Ende gafs hem brieve dats waer.
Oec ghelovede openbare,
Waert dat de grave quame dernaer
Te lande ende hi der ave
Here worde ende grave,
Waert met stride of met vreden,
Of waert met eendrachticheden,
Of hoe dat ware in elker wise,
Hi soud se laten also als hi se
Ontfinc op den selven dach,
Ende haer ghisele sonder gheclach
Wedergheven quyt ende vri,
Ende gafs hem brieve, seghet men mi,
Ende daer aen seghelen twe
Sijns ende sijns broeder ofte mee.
Besiet, hoe hijt heeft ghehouden,

vs. 183. C. hare veste. B. Ende haren vesten souden. 184. C. enighe rade. 185. B. hi hem ten. 186. B. gaf hem. 188. C. en B. grave daernaer (nare). 189. C. en B. lande quame ende hi. 193. C. en B. in welker wise. 194. C. en B. laten als hi se. 196. C. en B. gheclach. 197. C. en B. quite. 198. C. en B. seit men. B. gaefs h. br. 199. C. en B. Ende oec zeghelen (zeglen). 200. C. en B. of niet mee. B. broeders. 201. C. en B. behouden.

---

vs. 183. Bij dit vers moet de ontkenning van vs. 181 in de gedachte herhaald worden.

vs. 194. *se*, d. i. die van Middelburg.

vs. 196. In den tekst staat: *sonder ghelach.*

vs. 198. In den tekst staat: *seghe men.*

Mach hijs bliven ombescouden,
Ende of men hierom prisen mach.
Want op den goeden pinsterdach
Dede hi breken hare veste.
Dit dochte sinen rade beste,
De Middelborch, de porte, haten.
Dit en dorst hi oec niet laten
Van denghenen, diet hem rieden.
Wat mocht anderssins bedieden
Dan hi was bedwonghen sere?
Hi ne was niet, al hiet hi, here;
Sine baliuwen hilden bedwonghen,
Beide doude metten jonghen,
De sine lude wesen souden,
Beide de jonghe metten ouden.
Consti bedwinghen van der Vere,
217b Dat quam bedi hi vanter were.

vs. 204. C. cinxendach. B. sinxendach. 206. C. tbeste. B. dbeste. 207. C. en B. Die middelborch (boerch). 208. C. dorstic. 210. C. en B. andersins (sijns) 212. C. wast. B. waest. 213. C. en B. baeliuwen (baliuwen). 214. C. en B. Bede den ouden ende den. 216. C. en B. den jonghen ende den. Tusschen 217 en 218 de regel in C. en B.:

Dat (Dit) quam bedi (bidi) hi vanter were.

---

vs. 207. In den tekst staat: *Te M.* — *Haten* staat in het meerv., vermits *Raad* een collektief is.

vs. 209. *Van*, d. i. wegens.

vs. 213. In den tekst staat: *baliu. Hilden*, d. i. hielden hem. Deze verzen, 213—217, wil Huydecoper uitgeworpen hebben, omdat hij niet aannemen kan, dat Guy *baljuwen* onder zich had. Maar zullen er dan geene baljuws onder de bevolking geweest zijn, die zich aan hem onderwierp, en kon Guy dezen dan niet in hunne betrekking laten?

vs. 217—218. Zoo hij Veere bedwong en hare muren afbrak, het

Hi was bedwonghen, alst wel sceen:
Daerbi ne moste niet een steen
Gheheel bliven an de port.
Oec so heb ic ghehort,
Doe hi de veste most doen breken,
Daer quamen lude met sulken treken
Ende deden nemen ghisele meer,
Dan hi hadde ghenomen eer
Ende uutghelesen toe bi namen.
Bi gode des mocht hi hem scamen,
Dat hi dus brac sine vorworde.
Ic wane, dat ic seggen hoerde,
Doe hi in Hollant comen was,
Wat hi belovede, hijn hilt niet das.
Dus wondert mi, dat men dus priset;
Maer mijn herte mi dat wiset,
Dat deden deghene, diene hilden
In banden, daermede stilden
Haer viande ende onderdaden.

vs. 219. C. en B. Hi ne liet niet enen steen. 222. B. moeste. 223. C. en B. quamen l. met valschen. 224. C. en B. daden hem nemen. 225. C. had. 227. B. mochte. 228. C. sine vorwerde. B. sine voerwaerdė (: hoerde). 229. C. en B. dat hi. 231. C. en B. hi ne. B. hi behoefde. 232. B. mi dan dat. 233. C. mine herte. 234. C. dede. 235. C. en B. banden (bande) ende mede. 236. C. en B. Hare vyanden.

---

was dat hij er door den tegenstand, dien hij er gevonden had, toe gedwongen was.

vs. 219. In den tekst staat: *niet een steet.*

vs. 223. In den tekst staat: *quame.*

vs. 228. In den tekst staat: *si vor worde.*

vs. 236. Waarmede zij hunne vijanden tot zwijgen brachten (*stilden*) en machteloos maakten (*onderdaden*).

Noch so heb ic mi beraden,
Hoe dat quam, hi ne hadde tebroken
Willemme dat dar was ghesproken.
Trouwen dat was wonder groet,
Hi ne haddene ghevaen of ghedoet,
Bi sulken rade, de hem was bi;
Maer ic wane, dat bleven si
Dat els niemen toe en brochte,
Dan mijn her Jan, als mi dochte,
Van Renesse, de hovessche viant.
Ic wane, dat in al Zelant
So hovesch (en) was van alre dade
Sinen vreenden; dat was groet scade
Dat hi hem hielt ān sulke lere,
Dat hi sinen rechten here
Afginc in desen doene:
Want hi vrome was ende coene
Ende sinen viant hovesch ghenoech.
Hadde hi ghedaen al sulc ghevoech,
Dat hi sinen here hadde ghedient,

vs. 238. C. en B. had. 239. C. Willeme dat. B. Willem dats was ghesproken. 240. C. en B. Trouwen het was. 241. C. hadden. B. hadde. 243. C. en B. wane het bleven. 245. B. Dat. 247. C. en B. Ic weet dat in Zeelant. 248. C. en B. hovesch en w. v. a. daden. 249 C. Sine. B. Sine vr. d. w. grote. 250. C. sulker. B. an sulker kere. 252. B. Of. 255. C. Had. 256. C. had.

---

vs. 239. In den tekst staat: *Willem — gheproken.* De zin is: dat hij het Willem gegeven woord niet had gebroken.

vs. 243. *dat bliven si*, d. i. dat het achtergebleven (nagelaten) is.

vs. 247. In den tekst staat: *dat mi al Zelant.*

vs. 249. *vreende*, waarschijnlijk moet hier gelezen worden: *sinen vianden.*

Ende trouwelike ghesijn sijn vrent,
Ic hadde hem ghegeven altemale
Den prijs sonder ander tale.
Als de grave hadde leden
Den strijt ende binder steden
Comen was, danct hijs Gode,
Ende sende sinen bode
Ende onboet wie in comen woude,
Dat hine gerne ontfanghen soude
Behouden lijf ende goet,
Ende dien ghenen, diet so stoet
Dat hi ballinc hadde ghewesen,
Of die men mestrouwede in desen,
Moste varen te ghisele legghen
Ter stat, de men hem soude segghen,
Ende haer goet dat soude hem volghen.
Ballinghe, daer men up verbolghen
Te voren was, de quamen in
Een deel. Dit was goed begin.
Oec warenre, dies niet dorsten bestaen:
So vele hadden si mesdaen.
Die te voren waren vrient,

vs. 258. C. en B. Hi had (hadde). 261. C. en B. ende hi binder. 263. C. en B. sende (seinde) uut sinen. 265. C. en B. hine gaerne ontfangen (gheerne ontfaen). 267. C. en B. die gone (ghene). 268. C. en B. Dat hi. 269. C. en B. Ende die men meest mistrout. 270. B. Mosten v. te ghiselen. 272. C. en B. goet soude. 273. C. en B. Ballinghen.

---

vs. 265. In den tekst staat: *hi gerne.*

vs. 268. In den tekst staat: *of hi.*

vs. 270. *varen legghen*, d. i. gaan liggen *te ghisele*, zich als gijzelaar laten inkwartieren.

Hadden haren Gyen so ghedient,
Si ne dorsten niet bliven in den lande
Ende vloen uut: des hadden si scande,
Ende lieten beide goet ende erve,
Dat qualic was haer bederve.
In weet waert her Gye nemen sal,
Daer hi se mede sal goeden al.
Dus es den grave hulde ghesworen.
De heren Ghyen daer te voren
Hadden ghehouden over here,
Swoeren, dat si nemmermere
Den grave Willem ghinghen af.
Hier mede hi vergaf
Al dat hem was mesdaen.
  Nu hevet hi verstaen,
Ende sine luden mede,
Dat in den dunen teenre stede
Waren wel sesdusent man,
De alle wapene hadden an,
Behalven dandre diere waren.
De grave dede staphans varen
Twe galeiden voer dat lant.
Si senden boden altehant

vs. 283. C. en B. Dat docht (dochte) mi qualiken haer. 285. C. en B. sal goeden. 287. C. en B. Die her Ghye hier te. 288. C. Hadden. 293. C. en B. Nu soe hevet. 295. B. dune. 297. C. en B. wapen. 298. C. en B. Behalven.

---

vs. 283. D. i. waarbij zij kwalijk voeren; eigenlijk: waarbij hun ontging, wat zij noodig hadden. *Bederf* is *nooddruft*.

vs. 285. *goeden*, d. i. het verlorene vergoeden. In den tekst staat: *mede goedet al.*

vs. 288. In den tekst staat: *Hadde.*

vs. 298. In den tekst staat: *Behalvene.*

An den grave op ghenade,
Dat hi sine edelheit dade
Ende hi se vinghe daer ter stede,
Behouden lijf ende lede.
Die grave wort te rade soe,
Dat hi boden sende doe
Te Palevoetsheide, de (se) vinghen.
De Vlaminghe doe met hem ghingen,
Ene so overgrote scare,
Dat wonder te segghene ware.
Eist ommate, dats mi wondert?
Elken behoerder meer dan hondert
Te ledene, diere om waren comen,
Die grave en hadde tsinen vromen
Niet so vele liede up Goude,
Doe ment eerst bestanden soude
Ende dar men den strijt mede wan.
Ic wane niet, dat oit man
Tenigher stede ye ghequam,
Daer hi verhorde of vernam,
Dat men so menighen vangen sach

vs. 302. C. en B. om ghenade. 303. C. en B. zijn. 307. B. bode seinde. 308. C. en B. heide die se vinghen. 313. C. boerder (d. i. behoerde er). B. broeder. 314. C. en B. Te leden. C. om waer comen. Regels 319 en 320 ontbreken in C. en B. 321. C. Tenigher stede nye ghequam. B. Tenigher stede nie vernam.

---

vs. 303. *Dat hi sine edelheit dade*, d. i. dat hij edelmoedig mocht zijn.

vs. 304. *vinghe*, in gevangenschap ontving.

vs. 315—318. De Graaf had op Goude niet zooveel manschappen, waarmede hij de slag won, als zich hier gevangen gaven. *Doe ment eerst bestanden soude*, toen men den strijd zou aanvangen.

Sonder stoet ende sonder slach,
Ende sonder wedercronen iet.
Men dede gaen dat Vlaemsche diet
Rote an rote binnen Sirixe,
Ghelike dat men drivet vie.
Men drefse in cloestren ende in kerken.
Wildi verstaen, ghi moghet merken,
Hoe ment weet, hoe vele der was.
Men wort doe te rade das,
Dat men se riep al te samen
Ende deden bescriven hare namen,
Ende ghinc se delen harentare.
Aldus mocht ment weten tware:
Want dat wistic herde wale:
Men leverde uut bi ghetale,
Uter minderbroeder porte
Tweendertichondert sonder borte,
Datter gheseet was uten scrifte,
Naecte knechte ende clene wichte.

vs. 326. C. en B. rote in Z. 327. C. en B. drivet vee. 328. C. en B. dreef se. C. cloestere. 329. C. en B. Wildi verstaen soe moghedi. 330. C. en B. Hoe men weet hoe veelre was. 331. C. en B. Die rechte waerheit das. 333. C. en B. bescriven al haer. 335. C. en B. Daer soe mocht men horen twaren. 336. C. en B. wistic emmer wale. 337. C. levender. 339. C. en B. sonder borte (boorte). 340. C. en B. Datter ghehoert was uuten schrichte. C. knechten.

---

vs. 324. *sonder wedercronen iet*, zonder eenig beklag: *cronen* is *kreunen*, onwil toonen.

vs. 339. *sonder borte*, behalve het kroost: *borte* of *boorte*, is geboorte, nakomelingschap. In den tekst staat: *dorte*.

vs. 340. *uten schrifte*, zie vs. 333.

Uter kerken, wie soes wondert,
Worden ghelevert vijftienhondert,
Behalve wijf ende gharsoene.
Dus weet ict bi desen doene,
Datter bleef behouden wale
Vijfdusent tenen male,
Behalven die daer ontgingen
Ende ontgaen waren, sint si se vingen.
  Dit was in deselve weke,
Dat dit ghesciede, daer ic of spreke,
Dat de grave hadde den strijt.
Ende recht op deselve tijt,
Dat de strijt ghewonnen was,
Worden sgraven viande das
Te rade, dat si openbare
Seiden, dat verwonnen ware
Entie van Hollant waren doet.
In Middelborch seide men al bloet,
Dat al doot waer gheslaghen
Ende enen man niet verdraghen.
Wie so hadde Hollansche herte,
De ghedoghede grote smerte;
Die therte droech van den libaert,

vs. 342. B. soets. 343. C. en B. Worden. 344. C. en B. wive ende garsone (gaertsoene). 345. C. en B. weet ic in desen. 346. C. behoven. 349. C. en B. waren doe si se. 353. C. en B. Recht op. 355. C. en B. vijanden das. 359. B. seit men. 361. C. ontdraghen. B. ontraghen. 362. C. en B. Hollants. 363. C. en B. Die doechde.

---

vs. 355. In den tekst staat: *viande des te rade.*

vs. 357. *dat verwonnen ware*, d. i. dat men verwonnen had.

vs. 361. En niet één man bij verdrag gespaard.

Hi drubbelde ende spranc opwaert
Van bliscapen, ende sanc.
Na middaghe, dat ne was niet lanc,
So quam mare, de bitter was.
Ic der mi wel vermeten das,
Dat die te voren ghinghen screyen,
Si ghinghen na singhen ende pleyen;
Entie te voren songhen hoghe,
De liepen de tranen nu int oghe.
Dus was verkeert in korter ure:
Dits der werelt avonture.
De deerste nimaren aldus brochte,
Ic weet dat si anders dochten,
Ende si dochten, dat si wrochten,
Ende ghinghen vlien wat si mochten.
Si hadden de Vlaminghe brocht int stric
Ende selve bleven si niet int pec.
Wouden de Vlaminghe dit verstaen!
Si hebbent meer dan eens ghedaen,
Ende emmer sijn si selve ontgaen,
Entie Vlaminghe bleven ghevaen.

vs. 365. C. en B. Hi drubbelde. 367. C. dat was. B. middach dan was. 368. C. en B. beter. 369. C. en B. Ic dar. 371. C. en B. Dat si doe begonnen pleien. 373. C. en B. Screyen (Screyden) dat hem die trane (tranen) was. C. in dogen. 376. C. brochten. 377. C. en B. Ic weet wel dat. 378. C. en B. Ende dochten alsi. 379. C. en B. vlien al dat si. 380. C. strec. B. brochten. 381. C. en B. Maer selve. Regels 384 en 385 ontbreken in C. en B.

---

vs. 365. *drubbelde*, trippelde, danste. In den tekst staat: *drubbeide.*
vs. 371. *pleyen*, vreugde bedrijven.
vs. 378. *si dochten, dat si wrochten.* Zij voerden uit, wat zij bedoeld hadden.

Hets wel te steden, also help mi God!
Si moghenre mede houden spot.
Si hebben se brocht in den strecke,
Alstie voghel bi den becke,
Daer si mosten ghevanghen bliven.
Dandre mochten metten wiven
Ende metten kindren ende metten nichten
Dat goed besitten sonder vichten.
Ic wilde, dat elken dus verginge,
De meer ghelovede zulker dinghe,
De men hem seghet, dan hi siet.
Al eest dan dat hem messciet,
Dat soudic claghen herde spade:
Want het es wel te stade.
Maer wouden si volghen goeden rade,
Si souden pensen om oude dade
Ende souden uten lande doen,
De hem so dorperlike ontfloen,
Entie se brochten in der noet,

vs. 386. C. en B. stede alsoe help (hulpe). 387. C. en B. mogher. 388. C. en B. in desen streeke. 390. C. vangen. 392. C. en B. Metten. 393. B. vechten (: nichten). 394. C. en B. verghinghe. 395. C. en B. Die bet ghelovet. 399. C. en B. het is wel. 400. C. en B. vroeden. 404. C. brochte.

---

vs. 386. ***Hets wel te steden***, d. i. het is wel besteed. Dit gezegde gebruikte men vroeger, zoowel wanneer iets goed, als wanneer iets kwalijk was uitgevallen. Zie Huydec. op vs. 400 (399).

vs. 387. ***si***, d. i. zij, die de Vlamingen in 't land gehaald hadden.

vs. 394. ***dat verginge***, d. i. dat het verging. In den tekst staat: ***vergingen***.

vs. 399. In den tekst staat: ***het el wel***.

vs. 401. Zie Inleid. bl. LXXV.

Of binnen lants slaen ter doet:
Want men mach wel verstaen,
Dat si hem meer hebben mesdaen,
Dan de grave oit ghedede,
Al wilsi hem houden ghenen vrede.
Dits der dwaser Vlamingher sede:
Want si ne houden ghene stede:
Men soud se met loghenen daer toe driven
Dat men se alle soude ontliven.
Alst aldus was vergaen,
Ende ment in Middelborch hevet verstaen,
Ghinghen si vanghen ende jaghen.
Hieromme en dorvedi niet vragen,
Hadden sijt gheweten te primetide,
Daer maecte hem sulc herde blide,
Hi soude anders hebben ghesongen,
Eer hi van danen waer ontsprongen.
Doe wert daer een groet gheluut;
Tghemene volc liep al vuut,
Manne, wive ende kinder.
Bede meer ende minder,
Ende ghinghen toe met groter drachte,

vs. 405. C. en B. binnen lants slaen te. 406. C. en B. wel dat verstaen. 409. C. en B. Al was hem houden. 410. C. Vlamingen. B. Vlamighe. 412. C. logen. 413. C. Daer men se. B. Daer men se al soude. 414. C. en B. volgaen. 415. B. men in. 417. C. en B. dordi. 418. B. prijmtide. 421. C. en B. van daer ware. 426. C. en B. groten drachte.

---

vs. 405. In den tekst staat: *bintien.*

vs. 411. *stede houden*, zelfstandig zijn.

vs. 426. *drachte*, aandrift.

Ende droegen de stene uter grachte,
Ghewillichlike ende blide.
Die jonghe grave sende tien tiden
Sine vreende in de port,
De doer hem, als men dat hort,
Hadden tlant gherumet mede.
Doe si quamen binder stede,
Wort dat volc blide sere
Ende dankedens God, onsen here.
De deden dat hem was gheheten
Ende ghiselden, suldi weten,
Binder port, dars was te doene,
Die men kende. Ende die niet so coene
Waren, dat si dorsten beiden,
Si ginghen staphans henen weiden.
Dus sijn de stucken hier vergaen,
Entie grave de quam zaen
In de port, als hi eerst mochte;
Ende den goeden lụden dochte,
Dat si hadden Gode bi den voeten,

vs. 427. C. en B. den steen. 429. C. en B. tien tide (tiden). 430. C. en B. vrienden. 435. C. en B. danctens gode. 437. B. ghiselden dat zuldi. 438. B. daers. 439. C. en B. kende (kinde) ende die niet. 442. C. sticken. 443. C. en B. grave quam. 446. C. voete.

---

vs. 427. *stene*, van de afgeworpen stadsmuren (Huydec.).

vs. 429. In den tekst staat: *dien tide.*

vs. 431. *doer hem*, om hunne getrouwheid aan hem.

vs. 436. *hem was gheheten*, te weten, dat zij in de stad van de vijanden van den Graaf gijzelaars zouden vorderen.

vs. 439. *Die men kende*, die als vijanden van den Graaf bekend stonden.

vs. 446. Dat zij Jezus te voet vielen.

Daer si hem quamen te ghemoete,
Ende elc hem te stride diende.
Oec waren si blide om haer vriende,
De met hem weder inne quamen,
Ende met hem ghevaren waren te samen,
Of ghevolghet waren doer minne.
In Zeelant waren si herde dunne,
De hem goet ende ere togheden,
Sonder deghene, de ghedogheden,
Dat men haer huse brac
Ofte bernde ende al ontstac.
De meente en was boer groet,
Die den swaren wederstoet
Wederstonden in Sirixe,
Of metten grave, wat wildijs me?
Op Goude vochten alle de nacht.
En in Middelborch binder gracht
Waren vriende — hadden sijs de macht
Ghehadt doe Willem bat met cracht,
Dat si de porte souden opgheven —

vs. 447. C. en B. quamen hem. 448. C. en B. te stride. 452. B. doer die minne. 453. C. en B. si dinne. 457. C. barnde. B. brande. 458. C. en B. Die menichte was. B. te groot. C. niet groot. 461. B. Ende metten grave. 462. C. en B. al den nacht. B. Opten Goude. De Regels 464 en 465 ontbreken in C. en B. 466. C. en B. op souden geven.

---

vs. 448. *te stride.* In den tekst staat: *te striden.*

vs. 450. *met hem*, met den jongen Graaf.

vs. 453. *dunne* of *dinne*, schaarsch.

vs. 458. In den tekst staat: *baer goet.* Zie over *boer*, II. 586 en 591.

vs. 465. doe Willem enz. Zie B. VIII. 190 en volgg.

Al wast dat siere binnen bleven.
Dus verstandict in desen.
Alste grave hadde ghewesen
In Middelborch viertien nachte,
Dochte hem, dat de grachte
Of de veste iet was so goet,
Datter goet merren doet;
Ende voer weder tote Sirixe.
De van Middelborch deden niet me,
Dan setten toe al dat si mochten,
Ende droeghen ende wrochten,
Ende deder toe al sulke pine,
Datter vesten wort an scine,
Ende verbeterden de also,
Dat sijs en achten niet een stro,
Al quame van volke een wederstoet.
Ic wane noyt man also groet
Werc so sciere sach toebrenghen,
Die van also clenen dinghen
Was voersien, doe sijt bestonden:

vs. 467. B. waest. 468. C. en B. versta ict. 469. C. en B. Alse die. 472. B. Ofte die. 473. B. goot. 474. B. te Zericzee. 477. C. en B. wrochten. 478. C. en B. Datter vesten was in scine. 480. C. en B. dat also. 481. B. achtens. 484. C. toe sach bringhen. B. Warc s. sc. toe sac bringhen. 485. C. en B. Die van. 486.' C. en B. Waren.

---

vs. 473. *Datter goet merren doet*, dat alsnu het werk minder vlug kon voortgezet worden.

vs. 477. In den tekst staat: *vochten.*

vs. 479. In den tekst staat: *Datte vesten.* Niet de veste werd of was *an scine*, maar *het was der veste an scine*: het bleek aan de vesting.

vs. 485. In den tekst staat: *Dan van.*

Want si gheweten nie en conden,
Waer si nemen souden stene,
Sonder dattie grave allene
Hem de steenhuse beval te vellen,
Die stonden int lant, hordic tellen,
Bede zuutwaert ende nort,
Ende voerden se al in de port,
Ende gingen se doe maken met crachte
Ende so delven haer grachte,
Dat men se qualyc meer mach dwingen.
Waren si voersien van andren dinghen,
Dat hem behoeft, ende oec mede
Dat volc al goet waer binder stede,
So ne dorsten si hem niet ontsien.
Maer hebben si binnen dese of dien
Die woude verweren in de noet, —
Alwaer de grachte noch also groet
Ende oec drewerf also diepe,
Ende een muer daer omme liepe
Twee roeden dicke, dre roeden hoech,

vs. 487. C. en B. niet en. 494. C. en B. ghinghen se maken doe met. 496. C. qualike. 497. C. en B. Waer si voersien van (in). 498. C. en B. bedarf. 499. C. en B. Dat tfolc. 502. C. en B. Die woude. 503. B. Al ware die gracht. 504. C. en B. diep (: liep). 506. C. en B. dic ende ii roeden.

---

vs. 494. In den tekst staat: *gingen doe maecte.*

vs. 500. Zoo behoefden zij niet te vreezen.

vs. 502. *verweren*, beletten. Die als het er op aankwam, de verdediging verhinderen wilde. In den tekst staat: *Diet woude.*

vs. 504. In den tekst staat: *die werf.*

So eest al dat niet en doech.
De trouwe liede ende oec de goede
Dat is van der stat de hoede,
Updat si hebben wat te verteren
Ende waermede si moghen weren:
Anders eist al pine verloren
Ende vele argher dan te voren.
Voert was mi ghemaket cont,
Dat daer te voren up ene stont
De grave Willem gaderen soude
Sijn volc, daer hi mede up Goude
Sider vacht, alst was an scine;
Dat her Jan ente sine
Van Renesse pijnden metter stat,
Of hi mochte benemen dat.
Ic verstont al overwaer,
Datter met hem waren daer
Tseren sone van Aemstelle,
Ende Aernt van Benscop, sijn ghesele;
Herman van Woerden hadde daer ghesijn.

Regel 507 ontbreekt in B. vs. 510. C. wat verteren. 513. B. Ander soe est. 514. C. Oec was. B. Het was. 515. B. op een stont. 518. C. en B. Sider vacht. C. in scine. 520. C. en B. metter stat. C. pijnde. 524. C. en B. Tsheren. B. soen.

---

vs. 507. *So eest al dat*, d. i. Zoo is het dat dit alles *niet en doech*, niet deugt, niet baat.

vs. 518. In den tekst staat: *Si vervacht.*

vs. 520. In den tekst staat: *metter stede.* Bedoeld is de stad Utrecht.

vs. 521. *benemen dat*, d. i. dit, dat Graaf Willem een leger tot ontzet van Zieriksee bijeenbrengen zou, *beletten* (zie beneden vs. 534—536).

Oec seghet mi de segger mijn,
Dat van der Lede mijn her Jan
Ende daertoe menich man,
De ic ghenoemen niet en can
— Al noem icker niet, wat leghetter an? —
Met hem waren in de stat,
Entie hem allen pijnden dat
Te benemene, had sijt ghemogen,
Dattie grave niet waer ghetoghen
Om tontsettene Sirixe.
Doet was ghesciet, wat wilgijs me?
Ende her Jan oec dat vernam,
Dat hem doe niet wel bequam,
Nam hi oerlof binder stede,
Hi ende sine ghesellen mede,
Ende rumeden de stat met haesten groet:
Si ontsaghen mere noet:
Ende quamen ter Lecke, daer si souden
Overvaren met ere scouden,
Ende hadden de peerde voren ghesent.

vs. 527. C. en B. seide mi. 528. C. en B. leide. 529. C. en B. menich ander man. 531. C. en B. leiter. 534. C. en B. benemen hadsi. 536. C. tontsetten Zericzee. B. tontsettene Zierixzee. 537. C. en B. Doet was. C. en B. wildijs. 538. C. en B. Jan dat. 539. C. en B. wel en bequam. 542. C. ruumde. 543. C. en B. Ende ontsaghen. 544. C. en B. quamen daer si. 546. C. en B. peerden vore.

---

vs. 532. In den tekst staat: ***De met hem.***
vs. 536. In den tekst staat: ***tontsettene tote Sirixe.***
vs. 537. In den tekst staat: ***Dat was.***

Twe jonghelinge woender omtrent,
Hovesche, coene, van groten maghen.
Alse si dat horden ende saghen,
Dat sire emmer souden liden,
Ghinghen si vaste an hem riden; —
Dit was recht an den avont —
Ende dreven se ter selver stont
In de scoude altehant,
Soedat si sittede bleef upt sant;
Doe souden si lopen in tander ende:
Des hem gheviel grote scende,
Sodat de scoude bleef versonken
Ende si binaer alle verdronken.
Daer bleef her Jan ende Arnout;
De here van der Lede, al was hi stout
Spranc al willens uter boert,
Eist waer als ic hebbe ghehoert.
Dus verdronkeder meer dan hondert
Der meester viande, wie soes wondert,

vs. 547. B. woende daer omtrent. 548. C. en B. Hovesch. 550. B. soude. 551. C. en B. ane (an) hem riden. 555. C. en B. Soedat si sittende bleef (bleven) op tsant. 556. C. en B. ant ander ende (eynde) (: scende). 559. C. Ende si wel na alle. B. Ende wel na alle. 561. C. en B. leide. C. stond. 562. C. en B. over boert. 563. C. heb. 564. C. verdranker daer. B. verdronker daer. 565. B. vyanden soe wie dats wondert.

---

vs. 551. In den tekst staat: *an hem siden.*

vs. 555. In den tekst staat: *opt lant.*

vs. 556. *tander ende*, namelijk van de schouw, om ze weder vlot te maken.

vs. 564. In den tekst staat: *verdrinkeder.*

De de grave hadde, overeen.
Mi dochte dat miracle sceen.
Dat dede God doer sine ghenade,
Dats graven viande dus groten scade
Ontfinghen in so corten tiden,
Sinen lande an beiden siden:
Dene op Goude, dander op Lecke.
Hier om eist dat ict vertrecke.
  Dic wile heeft men ghesien,
Dat God een dinc laet ghescien:
Dat een lant hevet plaghe groet,
Ende men vele lude slaet doet;
Maer als een man wil te verre,
Mach hijs lichte werden erre:
Want ommate stont noyt langhe.
De grave most bi bedwange
Zelant rumen dor de noet;
Sine plaetse was niet zoo groet,
De hi in Zeelant doe behilt,
Hi ne moste deselve mit ghewelt
Houden doen, wast lief of leet.

vs. 567. C. Mi dinct. B. Mi dunct. 569. C. so grote. B. soe groten. 571. C. en B. sinen. C. beide. 579. C. en B. lichte wel worden. 583. C. en B. plaetse. 585. C. en B. Hi moste (moeste). 586. C. en B. Houden doe.

---

vs. 571. In den tekst staat: *Sine.* De datief hangt af van *dede God* (vs. 568).

vs. 578. *wil te verre,* als hij de maat te buiten gaat, of, gelijk het in vs. 580 heet, als hij zich aan *onmate* schuldig maakt.

vs. 583. In den tekst staat: *Sine plaghe.* De zin is: hoe klein ook de enkele plaats (Zieriksee) was, die hij in Zeeland behield, hij moest ze met groote macht behouden.

Heren Ghyen was so heet,
Dat hem Hollant ende Zelant beide
Te nauwe waren tsinre weide.
Dat bisscopdoem van Utrecht
Wilde hiere oec toe hebben echt,
Daer sijn neve bisscop was.
Oec hordic ghewaghen das,
Dat hi den bisscop, dien hi ghevaen
Hadde, soude doet doen slaen,
Sijns oem sone van Utrecht;
Ende men dan over recht
Sinen neve hadde vercoren,
Willem van Gulike, als wi horen,
De wort versleghen op enen dach.
Dat seide mi een, de dat sach,
Dat men sijn hoeft op enen scachte
Vor den Vrancscen coninc brachte.
Dit was waer sekerlike,
Ende dit was al in eenre weke,
In den oeste, telker tijt.

vs. 589. C. en B. tsinen wede (: beede). 590. C. en B. bisdom. 591. C. Woude hire. B. Woude hiertoe oec. 594. C. en B. bisscop die hi. 596. C. en B. oems zone (oems soen). 597. C. en B. daer over. 603. C. en B. Vor den (Voer den) Coninc van Vrankeric (Vrancrijc). 604. B. Dat was. 605. C. en B. Ende het gheviel al in ene (een) weke. 606. C. oexte. B. oexte ter zelver.

---

vs. 587. Het was hem zoo heet, d. i. zijne begeerte was zoozeer ontvlamd.

vs. 597. *over recht,* voor recht, als eene rechtmatige zaak.

vs, 606. *telker tijt*, d. i. elk op zijnen tijd: wel in eene week, maar op bijzondere dagen (Huydec.).

Smaendaghes so began de strijt
Up Goude, als ghescreven es.
Sondaechs navonts, des sijt ghewes,
Verdranc her Jan, alst es voer screven,
Ente ghene, de bi hem bleven.
Des naestes manendaechs daernae
Vacht de coninc, wit vorwaer,
Jeghen de Vlaminghe, horic gewagen,
Daer Willem van Gulic wort verslagen.
God de doet, doer sine ghenade,
Dat blivet mette minster scade:
Dat moghedi merken wel in desen.
Hadt op Goude alsc ghewesen,
Dat her Gye daer hadde ghehadt
Den seghe, dar en wars dan plat
Ontgaen cleen noch groet:
Si haddent alle ghesleghen doet:
Want het wasser onsiene
Enen van honderden tontfliene.
Daer ne was emmer gheen toetiden:

vs. 607. C. en B. Tsmanendaghes began. 609. C. Des Sondaghes avonts sijts. B. Des Tsonnendaechs avents. 610. C. als is. B. als is bescreven. 612. C. en B. des naesten maendaghes (maend') daernaer. 613. C. en B. weet. 614. B. hoerdic. 615. C. Gulike. B. Gulke. 616. C. en B. die deet. 617. C. en B. metter. 619. C. en B. Goude (Gouden) so (soe). 620. C. had ghehat. 621. C. en B. daer en waers dan. 623. C. en B. al ghesleghen (gheslagen). 626. C. Daer was.

---

vs. 621. *plat*, d. i. ten eenenmale.

vs. 624. *het wasser onsiene*, het stond er hachelijk, dat er een van de honderd enz.

vs. 626. *toetiden*, d. i. toetrekken, toevlucht.

Want het was in allen siden
Al viant, sonder Sirixe
Ende namelike Hollant ende niet me,
Ende datter toe behoert.
Dus wast buter poert
Gheen verlaet om ontgaen:
Men hadder niement ghevaen.
Maer doe si verwonnen waren,
Spaerde men de men mochte sparen.
Hadt op Goude verloren bleven,
So en hadder behouden tleven
In Sirixe groet noch clene,
Men hadt versleghen al ghemene.
Entie her Ghyen hadden verdreven
Ute Hollant, hadde verloren tleven:
Dordrecht, Delf ende Leiden mede,
Vlaerdinghen, Sciedamme ende elke stede,
Die den Vlaminghen deden scande,
Dat si se jagheden uten lande,
Souden desselfs hebben ghedronken.
Waren deghene, de versonken
In de Lecke, bleven te live,
Si hadden tlant in groten kive

vs. 628. C. en B. Vyant. 629. C. nye mee. B. nameliken. 632. C. en B. ontgane (: ghevane). 637. C. en B. hadder niement behouden. 640. C. en B. Ghye wt Hollant dreven. 641. C. en B. Hadden niet behouden tleven. 647. C. en B. die ghene versonken. 649. B. Soe hadde.

---

vs. 629. En voornamelijk *sonder*, d. i. behalve Holland.

vs. 641. In den tekst staat: *hadde.*

vs. 646. Spreekwoordelijk gezegde: Zij zouden hetzelfde lot hebben ondergaan.

Ghehouden al haer levedaghe.
Som haer goet hebben de maghe,
De den grave minnen sere
Ende doen weerdicheit ende ere.
Hadde Willem van Guleke verslaghen
Den coninc, dat mochte men claghen
Al de werelt duerenture:
Dat hadde gheweest zwaer avonture,
Ende hadde gheweest te mere scade.
Daer omme heeft doer sine ghenade
God ghedaen op dese tijt:
Des moet hi sijn ghebenedijt.
Wat holpe dat ic segghe me?
  Her Willam was in Sirixe,
Doe hem quam daer niemare,
Dat sijn vader bleven ware
In Henegouwen ende waer doet.
Des had hi rouwe groet.
Dar hi rechte scout had an:
Want hi verloes der enen man,
De langhe goet man hadde ghewesen,
Ende ghetrouwe. Ic hoerde van desen,
Dat hi godelik waer in de kerke,

vs. 650. B. leefdaghe. 652. C. en B. minnen zeere. 653. C. en B. doen hem werdicheit. 656. B. doer ende dore. 657. C. en B. ghesijn. 658. C. en B. die meere. 662. C. seide. B. hulpe dat ic seide meer (: Ziericzee). 663. B. Willem in. 664. C. en B. daer quam. B. die niemare. 668. C. en B. recht scout hadde. 671. B. getrou. 672. C. hi was godlic. B. hi was ghelijc in die kerke.

---

vs. 652. In den tekst staat: *grave minen here.*
vs. 672. In den tekst staat: *godelike.*

Ende minde goede ghewerke,
Ende dat hi Gode ontsach wel sere.
Bi hem waer nemmeermere
Dinc ghesciet, dan al goet.
Hi hadde gheset sinen moet
Gode te dienen, alst was tijt.
Ic seg u, dat hi was verblijt,
Als men soude eten gaen,
Ende hi de tafele sach gherecht staen,
Ende hi ghereet wiste ghenoech:
Dat hem dan sijn herte loech,
Als hi goede liede bi hem sach.
Dit gheviel hem al den dach.
In allen doen dancthi Gode.
Perlement so hoerde hi node,
Daer hijs hebben mochte verdrach:
Liever had hi al den dach
Metten valken ommeghegaen,
Dan hi te pleite hadde ghestaen,
Hadde hijs moghen wesen quite.
Nochtan est int verwite

vs. 673. In onzen tekst zijn twee regels in één gesmolten, aldus: Ende minde Gode ende ontsach wel sere.
Daarvoor lezen wij in C. en B.:

Ende minde goede ghewerke,
Ende dat hi gode ontsach wel zere.

674. C. en B. hem en waren. 680. C. gherecht sach. B. ghereet sach. 685. C. en B. doene dancti. 687. B. Dat hijs. 689. C. omme te gane. B. valke om te gane (: ghestane). 690. C. hadde te stane. 691. C. en B. Haddijs (Had hijs). 692. C. en B. in verwite.

---

vs. 686. *Perlement*, d. i. rechtshandel.

Upgheleghet te menigher steden,
Te scampe ente lelicheden.
Ende sulc hevet gheroepen sere:
De duvel soude desen here
Dienen of moghen minnen:
Wi ne connen van hem niet ghewinnen
Vonnesse, recht, noch ghene wrake.
Ic seg u in waren saken,
Dat zulc hier omme maect ghescal:
Hadde hi moghen hebben al
Na siere verdiente rechte vonnesse,
Het had hem geweest een sware lesse,
De nochtan riep alremeest,
Ende dreef hier omme groet horeest,
De nochtan te rechte mochte
Den here prisen, de was sochte:
Want daer sijn vordeel ane lach.
Nochtan sachment al den dach.
  Die baliuwe van den lande
Deden den grave dese scande.
Elc woude onbescouden bliven.
Hadden si willen bedriven

vs. 693. C. en B. upgheseghet. 697. C. en B. ofte. 699. C. en B. Vonnesse noch (Vonnisse nȯ) recht in ware zaken. 700. C. en B. in waren (ware) spraken. 702. B. Dat h. moghen. 703. C. en B. Na sine verdiente recht. 704. B. Het hade al gheweest een zwaer lisse (: vonnisse). 705. B. riepen. 706. C. en B. Ende drever om grote (groot) feest.

---

vs. 693, 694. Het is hem ten verwijt menigmaal smadelijk en ongunstig uitgelegd, hem als iets schandelijks toegerekend.

vs. 706. *horeest*, misbaar (fransch *orage*).

vs. 713. Een ieder wierp de schuld van zich af.

Alsi scoudich waren te doene,
Si ne hadden niet ghesijn so coene,
Dat men den grave hadde bescouden.
Hadden si recht willen houden,
Also alst hem bevolen was,
De here hads wel ghevolghet das.
Maer daer wasser emmer gheen,
De so ghewillich in dienste sceen,
De enighe saken wilde enden.
De grave most hem senden
Opene brieve ende hem dat heten.
Nu en can ic niet gheweten,
Waeromme de here sette dan
Te baliuwe enen man,
De niet wille rechten int ghemene
Over groot, als over clene,
Ende over den riken, als over den armen,
Hi ne laet de liede lopen carmen
Na den here waer hi es.
Mochte die here, des sijt ghewes,
Selve de lude berechten wale,

vs. 715. C. en B. sculdich. 716. C. en B. niet sijn soe. 718. C. en B. trecht. 720. C. en B. hads hem wel. 721. C. en B. daer en wasser. 722. B. willich. 723. B. eynden (: seinden). 724. C. en B. en moste (moeste). 725. C. en B. Open. C. brieven. 727. C. en B. here sette dan. 729. C. en B. niet wil. 733. C. en B. waer dat hi es. 735. C. en B. berechten die lieden (luden).

---

vs. 720. De Landsheer (Graaf Jan II) zou wel gevolg (uitvoering) gegeven hebben aan het door hen gestreken vonnis.

vs. 727. In den tekst staat: *here seghet dan.*

vs. 729. In den tekst staat: *met wille.*

vs. 732, 733. Ten zij, dat hij de klagers tot zich liet komen.

So ne dorste hi te ghenen male
Baliuwe setten te gheenre stede,
Of den luden bevelen mede.
De here behoeft oec enigher raste
De menscheit en es niet so vaste,
Dat si ghedurich moghe wesen.
Dus heb ict verstaen in desen,
Dat dese grave was bescouden
Van den jonghen ende van den ouden,
Dat hi der sticken niet en dede.
Hi begerde altoes den vrede,
Ende pays hadde hi gherne ghesien,
Hadde hem dat moghen ghescien,
Entie baliuwen hadden ghericht
Ende benomen alle ghevecht,
Als men pleget in den lande:
751b Soe en hadde men ghene scande
Achter lande dus ghesproken.
Hi liet nochtan al onghewroken:

vs. 736. B. tot ghenen. 737. C. en B. tenigher stede. 739. C. en B. enige. 740. C. en B. Die menscheit en is. 741. C. moghe. 742. C. en B. ic verstaen. 747. B. had hi. 748. B. dat hem. 749. C. en B. berecht. 751. C. en B. in allen lande. Den na 751 ontbrekenden regel hebben C. en B.:

Soe en hadde men ghene scande.

752. C. en B. Hem after lande.

---

vs. 736. *dorste*, behoefde.

vs. 740. In den tekst staat: *De men scrijft.*

vs. 741. In den tekst staat: *moghen ghedurich* *Gedurich*, tegen alle vermoeienis bestand.

vs. 745. *der sticken niet*, d. i. niets van de stukken, geene zaken.

vs. 749. *Entie baliuwen*, versta, en dat de baliuwen.

Want hi verdroecht al in oetmoeden
Ende bevalt Gode, den goeden.
Want hi hopede, dat elc soude
Selve bekennen sine scoude,
Ende dat in dogheden keren.
Echt so was de sede des heren,
Dat men niet mochte geven scoude
Enen man, des hi woude
Gheloven, het en ware gheproeft.
Bi minre wet, dies behoeft
Nu te hove in elker stat.
So menich quaetspreker seget dat,
Ende brenghet voert ter menigher stonde
Ende lachtert sulken metten monde,
Ende spreket archeit ende quaet,
Dien hi met al siere daet
Niet ghebeteren en can van enen hare,
Al quaemt also in den jare

vs. 754. B. oetmoede. 755. C. goede. B. god den goede. 756. C. hoepte. 758. C. doechden. 759. C. en B. Echt was. 760. B. moeste gheven. 762. C. en B. Gheloven en ware. 763. C. en B. mire wet des. 764. C. en B. in elke. 766. C. en B. te menigher. 767. C. en B. Ende arghet. 768. C. en B. spreket lachter. 769. C. en B. Die hi. 770. C. en B. Niet ghebeterde van enen hare.

---

vs. 758. Zijne schuld in deugd zou verkeeren.

vs. 763. *Bi minre wet*, par ma foi! In den tekst staat: *Bi minre weet.*

vs. 770. *Niet van enen hare ghebeteren*, geen haar beter maken. Wel kan hij hem kwaad doen door zijnen laster, maar dat kwaad kan hij hem niet vergoeden, al wilde hij nog zoo gaarne. In den tekst staat: *van enen jare.*

Dat hine verheffen woude weder,
Dienghenen, dien hi so neder
Met enen worde hadde ghedaen:
Hi ne wiste hoet bestaen,
Ende hoe ghebeteren sinen noet,
De hi hem dede also groet.

vs. 775. C. en B. wiste hoe. Na vs. 777 volgt in C. en B.:

Dese here minde altoes spel;
Hi ne was naradich no fel,
No behendich in enighen quade;
Maer hi was vroet in allen rade,
Oetmoedich ende goedertieren
Ende ontfarmich van manieren;
Hem ontfermde der armer zeere.
Ic dart wel segghen, had dese here — B. dar.
Scarper gheweset, dan hi was, — — B. gheweest.
Sulc onderwant hem das
Hi ne hadde niet gheweset soe coene, — B. gheweest.
Dat hijt hadde bestaen te doene;
Haddi gherecht met scarpheden,
Hi ende die sine hebben leden
Des hadde ghedaen ghenen noet.
Had hire twintich ghesleghen doot, — B. gheslagen.
Hi hadder dusent mede behouden.
Dit quam al van dien scouden,
Dat hi Gode ontsach soe zeere.
In enighen doen in enighen kere — B. doene.
(lees: In enghenen doene, in enghenen kere).
Hadde hi met wille verdaen
Enen man, ende zonder waen
Gheloefde hem yement enighe dinc,
Hoe na dat hem oec ghinc,
Hi waende dat alsoe ware.

Dese here en levede niet lange
Na dien dat sijn sone stranghe
Den wijch up Goude vacht met eren
Jeghen de wrede Vlaemsche heren
Ende hi se verwan al sonder lette,
Ende Sirixe daermede onsette.
Dat wiste hi al voer sine doet:
Dies was sine bliscap groet,
Dat hem God der eren gonde,

Dat sceen wel al openbare, B. wel openbare.
Doe die van Barsele waren ghevaen
In Hollant, dat hi se liet gaen
Op haer belof ende op haer eede:
Si deden hem sint leede,
Alst openbaer is aen scine,
Die wile hi levede, ende die sine B. wile dat hi.
Wel dat hebben ondervonden,
Dat si bina tot enen stonden
Hadden verdreven sijn gheslachte,
Bede met rade ende met crachte,
Ende hi wel na hadde verloren.
Dat hi geloefde dat hem ghesworen
Was, als hi te rechte zoude;
Nochtan gaf men hem die scoude
Dat hi fel ware ende loes.
Die kennets niet altoes,
Die sulke dinc van hem seide.
Nu es hi in die Gods gheleide.
God, hi moet der zielen pleghen, B. God die.
Dies hi begaerde in allen weghen. B. ghelovede.

vs. 781. C. en B. Vlaemsche wrede. 782. B. letten. 783. C. en B. Ende hi Ziericzee onsette (ontsette). 785. C. en B. Dat was hem die bliscap. 786. C. jonde. B. jonste.

Dat hi doch op ene stonde
Voer sine doet was ghetroest,
Ende sine vreende waren verloest:
Want had hi ghestorven ere,
Men soude seggen, dat hi van sere
Ende van rouwen waer bleven
Ende so den gheest opghegeven.
Der quaetsprekers is so vele,
De altoes uut haer kele
Laten eer gaen quaet dan goet.
De des pleget, hi mesdoet,
Dat hijt al in quade kert.
Godsat heb hi, deet hem leert.
Hi versciet, als ic versta,
Harde kortelike daernae,
Na den stride, alst is bescreven,
Ende hevet den geest opghegeven
Saterdaghes alst wesen moeste,
Na onser Vrouwendaghe in den oeste,
Ende wort begraven met groten eren
In den selven jare ons heren,
Alst bescreven es van den stride.
Des sine vreende waren blide.
Al was de grave Willam droeve,

vs. 789. C. en B. vrienden. 795. C. hare kele. B. harer kelen. 796. C. en B. Laten eer gaen quaet dan. 798. C. en B. al in. 799. C. Ghodsat. 802. C. als is. B. als ic. 805. B. dach in oexste. 806. C. en B. groter. 809. B. vrienden.

---

vs. 796. In den tekst staat: *Laten gaen quaet eer goet.*

vs. 798. In den tekst staat: *alle.*

vs. 809. *Des*, te weten, des *strides.*

Hi most sien om sine behoeve.
Up hem was nu comen tlant.
Ende voer doe altehant
Ende dede hem hulden ende sweren.
Des ne wilde hi niet onberen,
Ende der manne bleef engheen,
Sine ontfinghen al haer leen
Als van haren rechten here:
Si mochten doen met grote ere.
Als hi in Zeelant hadde ghedaen,
Manscap ende hulde ontfaen,
Pijnde hi hem, hoe hijt besette,
Ende voer in Hollant sonder lette,
Al te Dordrecht, in de porte,
Ende onboet rechtevoert
Omme alle de liede, dat si quamen
Ende sijt voert tghoede namen,
Ende sine ontfinghen over here.
Si dadent gherne, wat wilgijs mere,
Ende swoeren hem daer houde
De porters, alle, jonghe ende oude,
Entie lantliede al ghemene,
Beide groet ende clene.

vs. 811. B. Hi moeste zien om sijn. 816. C. en B. mannen. 817. C. en B. alle. 819. C. en B. Si mochtent. C. groten. B. groter. 824. C. en B. poert (poort). 826. C. en B. Om die lieden (luden). 827. C. en B. voer tgoede). 829. C. en B. gaerne (gheerne) wildijs mere. 831. C. en B. poorters jonc ende. 832. C. en B. Ende lant liede (lude).

---

vs. 820. *hadde ghedaen*, namelijk *wat hij te doen had.*
vs. 822. *het besette*, de zaken regelen zoude.
vs. 827. *tghoede*, d. i. te (ten) goede *namen*, d. i. goed opnamen.

Tote Sciedamme voer hi van daer
Ende omboet, dat es waer,
De lude van der jeghenode,
De voer hem niet quamen node,
Ende swoeren hem hulde mede
Al de lude daer ter stede.
Oec ne wasser negheen,
Si ne ontfinghen al haer leen,
Diere woenden in den lande,
Ende setten hem in sgreven hande:
Want hi met rechte haer here was.
Doe wort hi te rade das,
Dat hi te Delf voer in de port,
Te Leyden, te Haerlem also voert,
Ende voert tot Alcmaer iu Vrieslant,
Ende onboet altehant
De Vriesen, dat si tot hem quamen,
Of dat si senden tote hem bi namen
Dien si betrouweden sonderlinghe,
Van wien dat hi hulde ontfinghe
Voer hem allen daer ter stede,

vs. 836. C. en B. jegheuode. 837. C. en B. Die voren (vore) hem waren niet node. 839. B. Alle die. 841. C. alle haer. B. ontfinghen haer. 843. C. en B. hande. 844. B. met crachte. 845. B. Doen. 848. C. en B. voer tAlcmaer. 851. C. en B. tot hem senden (seinde). 853. C. hi hulde ontfinghe. 854. B. steden.

---

vs. 836. In den tekst staat: *jeghenhede.*

vs. 843. *setten hem in sgreven hande*, onderwierpen zich aan 's Graven gezag. In den tekst staat: *sgreven bande.*

vs. 853. *Van wien dat hi*, d. i. opdat hij van hen. In den tekst staat: *dat si hulde ontfinghen.*

Ende voer hem mochten zweren mede.
Die Vresen stonden tsinen ghebode
Ende dankens onsen here Gode.
Dus dede hi an dese vaert
Ende voer weder te Zeelant waert,
Ende besette daer sijn lant.
Doe quam hem boetscap tehant,
Dat hi doer Brabant mochte varen,
Ende hi quame sonder sparen
In Henegouwen sonder respijt:
Want men mochte up de tijt
Dat segghen uten van den dinghe
Tusschen van Vrancrike den coninghe
Ende syere pertie an deen side,
Ende van Vlaendren ten selven tide
Ende her Gye ente sine.
So mochte hi metter selver pine
Haren Tsarels dochter van Vrancrike
Te wive trouwen eerlike,
De hem ghesekert was te voren
Bi sfaders tiden, als wi horen.
Teersten dat de boetscap quam

vs. 857. C. dankets. B. danctens. 861. C. quam die boetscap. B. quam die boetscap al te. 865. C. en B. men soude. 866. C. en B. dinghen. 867. C. en B. Vrancrijc die. 868. C. Ende sine pertie sn dene. B. Ende pertie. 869. C. en B. Ende die van Vl. B. tiden. 872. C. en B. Her Karels. 875. C. en B. Bi tsvaders tiden (tide) alse wijt.

---

vs. 860. *besette*, zie vs. 822.

vs. 866. *Dat segghen uten van den dinghe.* Het eindoordeel uitbrengen in het geschil tusschen den Koning van Frankrijk en den Graaf van Vlaanderen.

Ende hijt waerlike vernam,
Besette hij tlant van Zeelant wale,
Ende reedde hem ten selven male,
Hoe hi in Hollant comen mochte.
Des had hi pine, eer hijt volbrochte,
Van den yse, dat was so starc.
Hadt moghen baten dusent marc,
Men hadt niet moghen comen over
Van den enen ant ander over.
Dit gheviel te menigher stonde,
Dat hi ghevaren niet en conde
Van den yse, dat was so groet:
Dat hi merrede dedem die noet.
So dat hi ter zewaert sochte,
Dat was, dat hem niet en dochte,
Hi ne waert niet leden sonder scade.
Int ende wort hi te rade,

vs. 877. C. waerliken. B. waerlijc. 878. C. Beset hi tlant. B. Besetti tlant. 879. C. reydem. B. reyde. 880. C. en B. Hoe. 881. C. pinen. 882. C. en B. was starc (sterc). Tusschen vs. 882 en 883 heeft B. vers 889:

Dat hi merde dede hem die noot.

884. C. en B. hadde niet comen over (: oever). 886. C. ghevel. B. ghevel tot. 890. B. Soe dat hi. 893. C. en B. Ten lesten.

---

vs. 878. In den tekst staat: *hijt tlant.*

vs. 880. In den tekst staat: *Doe.* Hier zal *in Henegouwen* gelezen moeten worden.

vs. 889. De nood maakte, dat hij vertoeven moest.

vs. 890. *So dat*, d. i. indien hij de reis over zee wilde doen. In den tekst staat: *So wat.*

vs. 891, 892. Dat is: de oorzaak was dat hij meende, niet zonder schade te zullen liden (passeeren) over land.

Dat hi boden sende zaen
Ende dede Godevaerden verstaen
Van Berghen den drussate,
Dat hi emmer niet en late,
Hi ne ombiede hem metter vaert,
Of hi quame darwaert,
Dat hine dan mochte gheleiden
Tote Breda over der heyden.
De hertoghe hadde hem ghegeven
Gheleide ende oec dat bescreven,
Ende dat hi ombode wat hi doen woude:
Want hi daerna werken soude.
 Godevaert omboet hem weder saen:
Wat hi wilde dat waer ghedaen:
Der ballinghe waer gheen sc coene
Dat hi iet dorste bestaen te doene,
Of den minsten van den sinen;
Hi soude ghetrouwelike pinen
Ende sekerlike gheleiden,
Ende met hem riden over der heyden,
Ende doen dat hem es betame,
Ende hi der stoutelike quame,
Hi ne dorste niet ontsien.

vs. 894. B. bode seinde. 896. C. en B. Berghe. 901. C. en B. over die heide (heyde). 903. C. en B. Gheleyde. 907. C. en B. woude het waer. 908. C. en B. Der ballinghen waren. C. Der ballingen en waer. 909. C. en B. Dat hi hem yet. 910. C. Often. 913. C. en B. Met hem riden over die. 914. C. en B. bequame.

---

vs. 896. In den tekst staat: *drussare.*
vs. 903. In den tekst staat: *Theleide.*
vs. 908 In den tekst staat: *baliuwe.*

Godevaert onboet mettien:
Waer der ballinghe een so coene,
De hem pijnde te mesdoene
Den grave of iement van den sinen,
Hi sout hem doen in scine,
Hi soude hem nemen lijf ende goet.
Mettien de grave reden doet
Sine vart, wat wilgi me?
Ende porrede van Sirixe
Ende voer ten Bordendamme over,
An Nort-bevelant an den oever,
Ende ginc te Caetse rechtevort,
Ende scepede, hebbic ghehort,
In Zuutvliet, hi ende sine man,
Ende ghinghen te Wichvliet an,
Ende voer vort te Remerswale,
Ende quam daer ten avondmale.
Den nacht doer ende den dach,
Dat grote vastelavont wesen mach,
Bleef hi daer, entie nacht darna.
Sanders daghes, als ic versta,

vs. 917. C. en B. ontboet (onboet). 918. C. die ballinge. B. ballinghen. 921. C. an scine. B. in aenscine. 922. C. en B. Ende nemen lijf. 924. C. en B. wildijs mee. 926. C. en B. Bordendamme. 927. C. en B. In Noortbev. 928. C. en B. te Cats rechtevoert. 929. C. en B. sceepte. 931. C. en B. Ende voeren te (uute) Wychvliet an. 932. C. en B. Ende voert voer hi te. 935. C. en B. Die grote vastelavent lach. 936. C. en B. ende den nacht. 937. C. en B. Sanderdaghes.

---

vs. 917. In den tekst staat: *gheboet.*

vs. 926. In den tekst staat: *Lederdamme.*

vs. 928. In den tekst staat: *de Caetse. Caetse* is datief van *Cats.*

So reedde hi toe, ende voer bi tide
Over an de ander side.
Sine paerde waren ghereet.
Doer de porte dat hi leet
Toten Berghe sonder houden.
De ghene de met hem varen souden,
Waren ghereet ende voeren mede,
Twe milen buter stede.
Doe reet hi voert over de heide
Een deel met sijns selfs gheleide.
De here van Breda hilt derbi
Ende dedem al dat hi
Doen mochte te weerdicheden,
Ende wilden doer sijn lant gheleden:
Ende sine helpe wies hem an:
Hem quamen toe sijns selfs man
Up der heyden hem te yeghen,
Ende deden als goede liede plegen,
  Dus reet hi voert tsente Gerdenberghe,
Ende nam daer ruste ende herberghe.
Daer bleef hi ene corte stonde

vs. 938. C. en B. Reyde hi hem toe. 940. C. en B. perden. 941. C. en B. Doe hi dore die poorte leet. 942. C. en B. Tote (Tot) Berghen. 944. C. Warent ghereit. B. bereit. 945. C. en B. buten der. 948. C. en B. hilt hem bi. 949. C. dedem. B. dede hem. 951. C. en B. wilden. 952. B. hulpe. 953. C. en B. quamen doen. 954. C. en B. tejeghen. B. Opter h. hem. 955. C. en B. Ende deden alse.

---

vs. 951. In den tekst staat: *wilde;* maar lees met C. wilden, d. i. wilde hem.

vs. 954. In den tekst staat: *der jeghen.*

vs. 955. In den tekst staat: *dogheden.*

Ende besette, als hi best conde,
Sine liede ende sijn lant,
Ende voer voert al te hant
In Henegouwen doer Brabant,
Daer hi blide liede vant,
Diene wel ontfinghen, als wi horen.
Nu was hem aldaer te voren
Een kint ghesekert van hogen gheslachte;
Haer vader was van hogher machte;
Daertoe weldich ende rike,
Sconinx broeder van Vrancrike,
Her Tsarels was hi genant,
Als ic te voren seide tehant.
De grave hadde hem vermeten,
Dat hi soude, suldi weten,
De jonghe bruut hebben te wive
Ende trouwen se tsinen live,
Ende leider toe sijn ghedochte,
Ende reder toe dat hi mochte.
Doet buter Vasten comen was,
Voer hi ende pijnde hem das,
Dat hi quam op ene stont
In de abdie te Longhepont,

vs. 959. C. en B. beset. 960. C. en B. Sine. 967. C. van groten. B. van groter. 970. C. en B. Karel. 973. C. en B. hi woude. 975. C. trouwedse te. B. tot sinen. 981. C. en B. Longhepont.

---

vs. 960. In den tekst staat: *sinen.*

vs. 966. *ghesekert*, verloofd.

vs. 972. *hem vermeten*, zich voorgenomen, beraamd.

vs. 981. In den tekst staat: *Lonogpond.* Longpont, abdij in Picardie, Dioecese van Soissons (Huydec.).

Daer hi vant de jonghe maghet,
De hem harde wel behaghet.
Daer was de bisscop van Sissoen,
Diet harde wael conde doen,
Die se trouwede bede te samen;
Dat moste wesen in Goeds namen.
God moet se sterken, als hi wel mach.
Dit was op enen sonnendach
Voer de opvaert ons heren,
Dat hi nam met groter eren
Sijn wijf ende besliep se daer,
Als men screef ons heren jaer
Dusent drehondert ende vive,
Grave Willam in jonghen live;
Ende keerde weder ende ontboet tehande
Te Hollant waert, sinen lande,
Daer mens was blide sere,
Ende danckes Gode, onsen here.
Nu stont hem herde siene,
Eer hi der jaren neghentiene
Hadde, had hi leden al

vs. 985. C. en B. Diet. 987. C. en B. Dat moste wesen in Gods. 988. B. moest se. 996. C. en B. ende ontboet. 997. C. en B. tsinen. 998. C. sere blide zere. 999. C. en B. danctens. 1000. C. en B. Nu so stont. 1002. C. en B. haddi.

---

vs. 984. *Sissoen*, Soissons.

vs. 985. In den tekst staat: *De harde.*

vs. 987. In den tekst staat: *Ende besliep se.*

vs. 996. In den tekst staat: *boet*, *ontboet*, liet het weten, zond er bericht van.

vs. 1000. *stont*, d. i. stond het. Het zag er schoon voor hem uit.

Alst eist bescreven, groet ende smal,
Ende dorwaden met ghenende.
Hier makic mijns dichtens ende.

Here van Hollant, edele grave,
U hevet ghemaect teenre gave
Dit boec ende dit werc
Melijs Stoke, u arme clerc,
Gode teren ende uwen live!
Wacht dat niet verloren blive
De name, de ghi hebt nu.
En doedijs niet, dat seg ic u,

vs. 1003. C. en B. is. 1005. C. en B. Hier make (mede) ic mijns dichtens ende.

Werkelijk eindigen hier Cod. C. en B.: alleen staat er nog op de opengebleven tweede kolom in B. met eene andere doch oude hand:

abominatio et desolatio
in loco sancto tunc temporis.

en in C. op de niet vol geschreven 2de kolom met later hand:

Finis.
Het eynde der historien
van de Graven van
Hollandt.

Onder aan de bladz. (de 2de regel voor een deel afgesneden) leest men met andere hand:

per manus Mathei Gerardi Pastoris (of Prioris) in Naeldwijk. Anno MCCCXC feria sexta post Pentecosten.

---

vs. 1007. In den tekst staat: *De hevet.* De verbetering schijnt noodzakelijk.

vs. 1013. In den tekst staat: *dorvijs.* De verbetering schijnt

Dat quader wort dan te voren,
Ente pine es al verloren.
Altoes penset om de doghet,
Ende ghevet, als ghi gheven moghet,
Ende wat ghi ghevet ende wien,
Ende dien smekers suldi sien
In den mont ende merken wale,
Waeromme si segghen hare tale,
Oft om ghewijn is haer flateren.
Weest ghelike anderen heren.
Hout u liede ende u lant te rechte
Jeghens heren ende knechte.
Elken man so doet vonnesse.
Dies verdient leert hem de lesse
Dat recht is, ende vonnesse draghet:
So eist om niet, eist dat hi claghet.
Doedijs niet, ghi mesdoet:
Hi sal u werpen onder de voet,
Mach hi, ende segghen dan:
De duvel soude desen man
Moghen dienen ofte minnen.
Trouwen, wildi dat bekinnen,
Ghi hebbets groten scade ontfaen,
Dat te voren niet was ghedaen.
Loent den ghenen, de u dient,
So blijft hi u ghestade vrient.

---

noodzakelijk. Huydecopers verklaring van *dorvijs* gaat niet op, daar zij onderstelt dat er staat: *ende dorvijs*, maar er staat: *en* (ontkennende partikel) *dorvijs*.

vs. 1020. *sien In den mont*, zie Inleid. bl. XXIX.

vs. 1023. *Weest ghelike anderen heren*, behandel ze allen op dezelfde wijze, verbind u niet met den een meer dan met den ander.

vs. 1028. *draghet* is de gebied. wijze; *draag vonnis*, d. i. breng vonnis uit.

Recht over den riken als over den armen;
Ne laet se niet lopen carmen.
Doedi dit, so doedi wale.
Weest hoefsch in daden ende in talen
Ende seer ghestade in ghelate.
Van allen dinghen houdet mate.
Ende sult minnen de heilighe kerke,
Eren papen ende clerke;
Begheven luden so doet ere:
So sal u sterken onse here.
De arme lude suldi niet versmaen;
Doet hem goet, dats wel ghedaen.
God geve dat behouden blive
U wereltere in desen live!
Ende na desen live comt daer boven,
Daer dinghele Gode loven.
Des onne u Marien kint.
Seghet amen, de den grave mint!

Ende Wouter, den clerc, de dit screef,
Ende lettel ghelts te boven bleef,
Dien bid ic Gode dat hi versette
Sine armoede ende sine lette,
De hem van den pape quam,
Heren Florens, diene maecte gram
Ende diene sloech onverdient,
Nochtan dat Wouter was sijn vrient.
Ende dor den pape lach hi in bande.
Nochtan moet hi in vreemden lande
Verre bedevaerden gaen;

---

vs. 2. *te boven bleef*, overhield?
vs. 3. *versette*, Hoogd. *ersetzen*, herstelle, vergoede.

Ende tghelt, dat hi hevet ontfaen
Van desen boeke, moet sijn verteert
In dese verre bedevaert.
God doene met ghesonde keren
Ende behoude Janne in deren
Van Polanen ende sine joncfrouwen,
Sin kindren ende diene minnen met trouwen!
Ende alle dene hebben leet
— Eist dat hijt weet oft niet en weet —
God onse here sende hem an,
Dat ic den pape her Florens an!
Amen, Amen.

Al dede Gherijt van Velsen quaet,
Dat quam alleen bi sulker daet
Dat sijn wijf was jammerlike vercraft.
Daertoe dede de grave sijn macht
Ende onsuverde sijn goede wijf:
Hi had se liever dan sijn lijf.
Daer na, mi ghelovet,
Smeet hijn met ene roede opt hovet,
Dat hem de huve boven spleet.
Doe dochte Gheraert om dat leet,
Dat hem de grave hadde ghedaen,
Ende hem niet ten besten mochte vergaen.
Daer men de waerheit wil verstaen
Ende redene te redene mach gaen,
So wast misdaen herde sere
Van enen groten lantshere.
Wat soude hier meer of ghesproken
Dat sijnt so seer wert ghewroken?

vs. 19. Allen, die hem niet liefhebben, zende God toe enz.

Door het HISTORISCH GENOOTSCHAP zijn uitgegeven onderstaande werken:

KRONIJK van het Historisch Gezelschap te Utrecht.

2e jaargang. 1846 (*) *f* 5.—.	4e jaargang. 1848. . *f* 3.70.
3e jaargang. 1847. . - 2.70.	5e jaargang. 1849. . - 6.—.

(*) **De eerste jaargang is nimmer in druk verschenen.**

KRONIJK van het Historisch Genootschap gevestigd te Utrecht.

2e *serie*	19e jaargang. 1863. . *f* 7.40.
6e jaargang. 1850. . *f* 6.—.	20e jaargang. 1864. . - 7.20.
7e jaargang. 1851. . - 6.40.	5e *serie*
8e jaargang. 1852. . - 6.80.	21e jaargang. 1865. . - 7.60.
9e jaargang. 1853. . - 6.80.	22e jaargang. 1866. . - 7.20.
10e jaargang. 1854. . - 6.80.	23e jaargang. 1867. . - 9.20.
3e *serie*	24e jaargang. 1868. . - 9.40.
11e jaargang. 1855. . - 3.20.	25e jaargang. 1869. . -10.70.
12e jaargang. 1856. . - 3.60.	6e *serie*
13e jaargang. 1857. . - 4.80.	26e jaargang. 1870. . - 8.00.
14e jaargang. 1858. . - 5.10.	27e jaargang. 1871. . - 8.20.
15e jaargang. 1859. . - 4.60.	28e jaargang. 1872. . - 6.20.
4e *serie*	29e jaargang. 1873. . - 8.30.
16e jaargang. 1860. . - 5.40.	30e jaargang. 1874. . -10.30.
17e jaargang. 1861. . - 5.80.	31e jaargang. 1875. . - 8.40.
18e jaargang. 1862. . - 6.60.	

BERIGTEN van het Historisch Gezelschap te Utrecht.

1e deel. 1e stuk. 1846. *f* 3.40.	2e deel. 2e stuk. 1849.
1e deel. 2e stuk. 1848. - 2.20.	(Verhooren van JOHAN
2e deel. 1e stuk. 1849. - 2.20.	v. OLDENBARNEVELT). - 3.80.

BERIGTEN van het Historisch Genootschap te Utrecht.

3e deel. 1e stuk. 1850. *f* 3.—.	5e deel. 2e stuk. 1856. - 2.50.
3e deel. 2e stuk. 1851. - 3.—.	6e deel. 1e stuk. 1857. - 2.50.
4e deel. 1e stuk. 1851. - 3.—.	6e deel. 2e stuk. 1857. - 2.10.
4e deel. 2e stuk. 1851. - 2.50.	7e deel. 1e stuk. 1861. - 5.50.
5e deel. 1e stuk. 1853. - 3.20.	7e deel. 2e stuk. 1863. - 6.50.

CODEX DIPLOMATICUS in 4°. 1848. - 5.20.

2e *serie* in 8°.

1e deel. 1e afd. 1852. *f* 3.75.	3e deel. 2e afd. 1856. - 3.40.
1e deel. 2e afd. 1852. - 3.10.	4e deel. 1e afd. 1859. - 3.10.
2e deel. 1e afd. 1853. - 6.20.	4e deel. 2e afd. 1860. - 5.20.
2e deel. 2e afd. 1853. - 3.20.	5e deel. 1860. . . . -12.00.
3e deel. 1e afd. 1855. - 6.50.	6e deel. 1863. . . . . - 1.20.

REGISTER op de onderwerpen behandeld in de Kronijk, Berichten en den Codex Diplomaticus . . . . - 1.80.

WERKEN van het Hist. Genootschap te Utrecht.
Nieuwe Reeks.

Nº. 1. Bronnen van de geschiedenis der Nederlanden in de middeleeuwen. — Annales Egmundani . *f* 1.20.

Nº. 2. Verbaal van de buitengewone Ambassade naar Engeland in 1685 . . . . - 1.80.

Nº. 3. Memoriën van Roger Williams, uitgegeven door Mr. J. F. Bodel Nyenhuis . . . . - 2.10.

Nº. 4. Bronnen van de geschiedenis der Nederl. in de middeleeuwen. — Kronijken van Emo en Menko, uitgegeven door Mr. Feith en Dr. Ackerstratingh. - 3.70.

Nº. 5. Hortensius over de opkomst en den ondergang van Naarden. Met 2 kaarten, uitgegeven door Prof. Peerlkamp en A. Perk . . . . - 4.50.

Nº. 6. Bronnen van de geschiedenis der Nederlanden in de middeleeuwen. — Kronijk van Holland van een ongenoemden geestelijke (Gemeenlijk geheeten Kronijk van den Clerc uten laghen landen bi der see). . . . . - 2.30.

Nº. 7. Kronijk van Eggerik Egges Phebens van 1565—1594, uitgegeven door Mr. H. O. Feith. . . . - 2.40.

Nº. 8. De oorlogen van Hertog Albrecht van Beieren met de Friezen in de laatste jaren der XIVe eeuw, uitgegeven door Dr. E. Verwijs . . . . . . - 9.80.

Nº. 9. Verbaal van de Ambassade van Gaspar van Vosbergen bij den Koning van Denemarken, den Neder-Saxischen Kreits en den Koning van Zweden. 1625. . . . . - 2.30.

Nº. 10. Verbaal van de Ambassade van Aerssen, Joachimi en Burmania naar Engeland. 1625. . . - 1.90.

Nº. 11. Brieven en Onuitgegeven Stukken van Johannes Wtenbogaert, uitgegeven door H. C. Rogge. *Eerste Deel.* 1584—1618 . . . . - 4.00.

Nº. 12. Brieven en Onuitgegeven Stukken van Johannes Wtenbogaert, uitgegeven door H. C. Rogge. *Tweede Deel. Eerste Afdeeling.* 1618—1621. - 2.80.

Nº. 13. Memorials and Times of Peter Philip Juriaan Quint Ondaatje, by Mrs. Davies . . . . . . - 4.00.

Nº. 14. Verhooren en andere bescheiden betreffende het Rechtsgeding van Hugo de Groot, uitgegeven door Prof. R. Fruin . . . . ƒ 4.80.

Nº. 15. Brieven en Onuitgegeven Stukken van Johannes Wtenbogaert, uitgegeven door H. C. Rogge. *Tweede Deel. Tweede Afdeeling.* 1621—1626. - 5.50.

Nº. 16. Memoriën en Adviezen van Cornelis Pieterszoon Hooft . . . . - 4.90.

Nº. 17. Brieven en Onuitgegeven Stukken van Johannes Wtenbogaert, uitgegeven door H. C. Rogge. *Derde Deel. Eerste Afdeeling.* 1626, 1627. - 6.50.

Nº. 18. Onderzoek van 's Konings wege ingesteld omtrent de Middelburgsche Beroerten van 1566 en 1567; naar 't oorspronkelijke handschrift uitgegeven door Dr. J. van Vloten . . . . . - 3.40.

Nº. 19. Brieven en Onuitgegeven Stukken van Johannes Wtenbogaert, uitgegeven door H. C. Rogge. *Derde Deel. Tweede Afdeeling.* 1628, 1629. - 8.20

Nº. 20. Brieven en Onuitgegeven Stukken van Johannes Wtenbogaert, uitgegeven door H. C. Rogge. *Derde Deel. Derde Afdeeling.* 1630 . . . - 6.10.

Nº. 21. De Rekeningen der Grafelijkheid van Holland onder het Henegouwsche Huis, uitgegeven door Dr. H. G. Hamaker. *Eerste Deel* . . . . - 5.80.

Nº. 22. Brieven en Onuitgegeven Stukken van Johannes Wtenbogaert, uitgegeven door H. C. Rogge. *Derde Deel. Vierde Afdeeling.* 1631—1644 . - 4.50.

Nº. 23. Journaal van Constantijn Huygens, den zoon, van 21 October 1688 tot 2 September 1696 (Handschrift van de Koninklijke Akademie van Wetenschappen te Amsterdam). *Eerste Deel.* - 6.70.

Nº. 24. De Rekeningen der Grafelijkheid van Holland onder het Henegouwsche Huis, uitgegeven door Dr. H. G. Hamaker. *Tweede Deel.* . . . - 7.20.

Nº. 25. Journaal van Constantijn Huygens, den zoon, van 21 October 1688 tot 2 September 1696 (Handschrift van de Koninklijke Akademie van Wetenschappen te Amsterdam). *Tweede Deel.* - 7.90.

Nº. 26. De Rekeningen der Grafelijkheid van Holland onder het Henegouwsche Huis, uitgegeven door Dr. H. G. Hamaker. *Derde Deel* . . . . - 6.20.

N°. 27. Brieven van en aan Joan Derck van der Capellen van de Pol. Uitgegeven door Mr. W. H. de Beaufort . . . . ƒ10.80.

N°. 27*b*. Brieven van en aan Joan Derck van der Capellen tot den Pol. Uitgegeven door Mr. J. A. Sillem. Aanhangsel van de Brieven uitgegeven door Mr. W. H. de Beaufort. Met twee registers. - 1.40.

N°. 28. Bellum Trajectinum Henrico Bomelio autore . - 1.40.

N°. 29. De Rekeningen der Grafelijkheid van Zeeland onder het Henegouwsche Huis, uitgegeven door Dr. H. G. Hamaker. *Eerste Deel* . . . . . - 6.80.

N°. 30. De Rekeningen der Grafelijkheid van Zeeland onder het Henegouwsche Huis, uitgegeven door Dr. H. G. Hamaker. *Tweede Deel* . . . . . - 5.30.

N°. 31. Lijst van Noord-Nederlandsche Kronijken. Met opgave van bestaande Handschriften en Litteratuur, door Mr. S. Muller. Fz. . . . . . - 1.40.

N°. 32. Journaal van Constantijn Huygens, den zoon, gedurende de veldtochten der jaren 1673, 1675, 1676, 1677 en 1678 . . . . - 3.50.

N°. 33. Négociations de Monsieur le comte d'Avaux, ambassadeur extraordinaire à la cour de Suède, pendant les années 1693, 1697, 1698, publiées pour la première fois d'après le manuscrit, conservé à la bibliothèque de l'Arsenal à Paris, par M. le Prof. J. A. Wijnne. Tome premier. - 8.00.

N°. 34. Idem. Tome deuxième . . . . - 5.40.

N°. 35. Idem. Tome troisième. (première partie) . . - 5.60.

N°. 36. Idem. Idem. (deuxième partie) . . - 3.90.

N°. 37. Brieven van Lionello en Suriano uit den Haag aan Doge en Senaat van Venetie in de jaren 1616, 1617 en 1618, benevens Verslag van Trevisano betreffende zijne zending naar Holland in 1620 . . . . - 6.10.

N°. 38. Brieven aan R. M. van Goens en Onuitgegeven Stukken hem betreffende. *Eerste Deel* . . . - 6.60.

N°. 39. Dagverhaal van Jan van Riebiek, Commandeur aan de Kaap de Goede Hoop. *Eerste Deel.* (1652—1655) . . . . - 7.80.

N°. 40. Rijmkroniek van Melis Stoke, uitgegeven door Dr. W. G. Brill. *Eerste Deel.* . . . . . *f* 5.00.

N°. 41. De geschillen over de afdanking van 't krijgsvolk in de Vereenigde Nederlanden in de jaren 1649 en 1650 en de handelingen van Prins Willem II, toegelicht met behulp van ongedrukte stukken uit het Huis-archief van Z. M. den Koning, door Dr. J. A. Wijnne. . . . - 5.40.

N°. 42. Rijmkroniek van Melis Stoke, uitgegeven door Dr. W. G. Brill. *Tweede Deel* . . . . . . - 4.80.

BIJDRAGEN EN MEDEDEELINGEN van het Historisch Genootschap, gevestigd te Utrecht. Ie Deel. *f* 5.60.

Idem. IIe Deel . . . . - 5.20.

Idem. IIIe Deel . . . . - 5.20.

Idem. IVe Deel. . . . . - 8.80.

Idem. Ve Deel. . . . . - 5.40.

Idem. VIe Deel. . . . . - 6.00.

Idem. VIIe Deel . . . . - 5.00.

Idem. VIIIe Deel . . . . - 3.60.

Idem. IXe Deel. . . . . - 6.10.

KATALOGUS der Boekerij van het Historisch Genootschap, gevestigd te Utrecht. 3e uitgave. 1872. . - 1.60.

SUPPLEMENT-KATALOGUS der derde uitgave in 1872 van de Boekerij van het Historisch Genootschap, gevestigd te Utrecht. 1882. . . . . . - 1.10.

ABRAHAM DE WICQUEFORT, Histoire des Provinces-Unies des Païs-Bas, depuis le parfait establissement de cet estat par la paix de Munster. Tom. I—IV. . . -26.00.

Jhr. Mr. A. M. C. VAN ASCH VAN WIJCK, Een Woord in het belang van het Nederl. Archiefwezen. 1846. - 0.20.

Bovenstaande werken zijn, voor zoover zij voorhanden zijn, door de Leden **tegen de helft** van den prijs te bekomen.

Gedrukt bij KEMINK & ZOON, over de Domkerk te Utrecht.